ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI INTÉZET
TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRA 5. SZÁM

A TANÁCSDEMOKRÁCIA KÉRDÉSEIRŐL

Tanulmányok a tanácsok működése köréből

★

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
Budapest, 1953

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI INTÉZET
TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRA 5. SZÁM

A TANÁCSDEMOKRÁCIA KÉRDÉSEIRŐL

Tanulmányok a tanácsok működése köréből

★

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
Budapest, 1953

Szerkesztette:

Toldi Ferenc

F. k.: Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó mb. vezetője

Megjelent 6200 példányban 11 (A/5) ív terjedelemben
Ez a könyv az MNOSz 5601—50 Á szerint készült

1-532491 Athenaeum (F. v. Soproni Béla)

»A szovjet hatalom mindenki számára nyitva áll, mindent a tömegek szeme láttára végez, hozzáférhető a tömegek számára, közvetlenül a tömegekből indul ki, a néptömegeknek és a néptömegek akaratának egyenes és közvetlen szerve.« (Lenin)

ELŐSZÓ

A szocialista demokratizmus kiszélesítése és elmélyítése állami szerveink eredményes működésének alapvető feltétele. A szocialista demokratizmus magasabbrendűségének legfőbb vonása, hogy a dolgozók nemcsak az állami szervek létrehozásában vesznek részt, hanem közvetlenül bekapcsolódnak az állami szervek mindennapi munkájába is. Népi demokráciánk egész szervezete úgy épül fel, hogy maximális mértékben elősegítse a dolgozók minél szélesebb tömegeinek szervezett bevonását az állami munkába. Népgazdasági tervünk végrehajtása, a mezőgazdaság szocialista átalakítása, a kultúrforradalom megvalósítása olyan hatalmas feladatokat állít összes állami szerveink elé, minek csak akkor felelhetnek meg, ha mindennapi munkájuk során a legközvetlenebbül támaszkodnak a dolgozók tömegeire.

A dolgozók állandó és tevékeny részvétele különösen fontos a lakosság egészét közvetlenül átfogó helyi tanácsi szerveink munkájában. Jelentős részben a tanácsok jó munkáján múlik, hogy az egész dolgozó nép érdekeit kifejező párt- és kormányhatározatok a konkrét végrehajtás során helyileg is pártunk politikáját támassza alá. A dolgozók közreműködése lehetővé teszi e szervek határozatainak helyes kialakítását, a határozatok gyors és eredményes végrehajtását. A dolgozók közreműködésének eredményeként megszilárdul az állami fegyelem, eredményesebbé válik a bürokratikus jelenségek felszámolásáért folytatott harc.

Az államhatalom ereje elválaszthatatlanul egybekapcsolódik azzal, hogy az állami szervek milyen mértékben tudnak támaszkodni a dolgozókra. A dolgozók tömegeire felépülő, velük eggyé forrott államhatalom hatalmas, legyőzhetetlen erő a szocialista építésért folytatott küzdelemben. Pártunk II. kongresszusának határozatai, pártunk vezetőinek tanításai több esetben is felhívták figyelmünket államhatalmunk további erősítésére. Ezt minden esetben összekapcsolták a tanácsi apparátus megszilárdításával és munkájának állandó javításával. Minden esetben aláhúzták azt is, hogy a tanácsi szervezet erősítése, fejlesztése szorosan összefügg a szocialista demokratizmus további szélesítésével és elmélyítésével.

Ebben a munkában jelentős szerep vár a tanácsi apparátus vezetőire és az állam- és jogtudomány művelőire. Tanácsaink munkájának szakadatlan fejlesztését jelentős mértékben megkönnyíti számunkra az, hogy e területen is rendelkezésünkre állanak tanácsaink nagy példaképének, a szovjeteknek több mint három és fél évtizedes tapasztalatai. Az állam- és jogtudomány munkásainak és a tanácsapparátus vezetőinek állandóan tanulmányozniok kell a szovjetek működésének tapasztalatait és a tanácsaink gyakorlatában felmerülő problémákat. A szovjetek munkájának ismerete megadja a lehetőséget ahhoz, hogy fejlődő tanácsaink munkájában meglássuk azokat az egyre szűkebb területre szoruló jelenségeket, amelyek a régi feudális-burzsoa apparátus maradványaként akadályozzák tanácsi szervezeteink fejlődését, a dolgozó néppel való kapcsolatuk állandó erősödését. Egyben hozzásegít bennünket ahhoz, hogy felismerjük és segítsük azoknak az állandóan fejlődő új elemeknek a kibontakozását, amelyek már a magasabbrendű, szocialista demokratizmus kifejezői.

Az Állam- és Jogtudományi Intézet az e kötetben foglalt tanulmányok közreadásával a szovjetek és a velük egy utat járó népi demokráciák tapasztalatait szem előtt tartva igyekszik megvilágítani a tanácsi szervezet munkájának egyik legfontosabb területét — azokat a kérdéseket, amelyek a tanácsok tömegkapcsolatainak különböző formáival foglalkoznak. A kötet tanulmányait részben tudományos dolgozók, részben a tanácsi apparátus vezető funkcionáriusai írták. Úgy véljük, a gyüjtemény közreadásával elősegítjük a tanácsi apparátus alaposabb megismerését és megértését, továbbá, hogy fokozzuk a dolgozók érdeklődését a tanácsok, valamint az állami munka iránt. Meggyőződésünk, hogy a tanulmányokkal a tanácstagoknak és a tanácsi hivatali apparátus dolgozóinak munkájuk végzéséhez hasznos segítséget nyujtunk.

Beér János
egyetemi tanár

A tanácsdemokrácia érvényesülése helyi tanácsaink munkájában

Pártunk II. Kongresszusának határozata a párt és az ország előtt álló egyik főfeladatként népi demokratikus államhatalmunk további erősítését emeli ki. A kongresszus megállapítása szerint: »Az államgépezet munkájának további javítására következetesen folytatni kell a közigazgatás, valamennyi állami szerv demokratizálását, a bürokratizmus elleni harcot, a tömegek bírálatának és ellenőrzésének fejlesztését.«[1]

Rákosi elvtárs az országgyűlésen 1952. december 15-én tartott beszédében az előttünk álló legfontosabb teendőket tárgyalva újólag és több irányban meghatározta feladatainkat szocialista államunk megerősítésében. Hangsúlyozta ebben az összefüggésben is, hogy fejlesztenünk kell népünk politikai öntudatát, hazafiasságát, erősíteni a munkás-paraszt szövetséget, a Magyar Függetlenségi Népfrontba tömörült demokratikus erők további, még szorosabb összefogását.

Rákosi elvtárs tanításainak fényénél ezeknek a feladatoknak körében is kiemelkedő jelentőséget nyernek tanácsi szerveink, amelyek mint szocialista államunknak a dolgozók körében legközvetlenebbül tevékenykedő államhatalmi szervei s egyben mint tömegszervezetek olyan »hajtószíjak«, amelyek számos elágazásukkal a város és falu dolgozóinak milliós tömegeit egyesítik pártunkkal.

Tanácsaink munkáját, eddigi eredményeit és hiányosságait ezúttal éppen abból a tanácsi szervezetet jellemző legsajátosabb szempontból fogom megvizsgálni, hogy működésükben mennyire valósulnak meg a szocialista demokratizmus tételei.

Ennek a kérdésnek a jelentőségére különös súllyal figyelmeztet bennünket Malenkov elvtársnak a SZKP XIX. kongresszusán tartott referátuma. »A szovjet szocialista rend törhetetlen

[1] A szocializmus építéének útján. Bp., 1951., 339. old.

erejének az a magyarázata — mondja Malenkov elvtárs —, hogy ez a rend igazi népi rend, amelyet maga a nép hozott létre, amely a nép hatalmas támogatását élvezi . . .«[2] És ezt később még kiegészíti azzal a megállapítással, hogy »Államunk erősítése szempontjából rendkívül nagyjelentőségű volt a Sztálini Alkotmány alapját képező szocialista demokratizmus elveinek következetes érvényesítése.«[3]

I. A tanácsdemokrácia értelme

Népi demokráciánk a proletárdiktatúra funkcióit valósítja meg hazánkban. Bármely szempontból vizsgáljuk tehát népi demokratikus államunkat, kiindulási pontunk helyesen csak a proletárdiktatúra osztálytartalma lehet. Ebből akarok kiindulni én is, amikor államhatalmunk helyi szerveit: a helyi tanácsokat a demokrácia szempontjából elemzem.

A proletárdiktatúra egy osztály hatalma, a proletárosztályé, amely nem osztja és oszthatja meg a hatalmat más osztályokkal; ugyanakkor »A proletariátus diktatúrája a proletariátus, a dolgozók élcsapata és a dolgozók nagyszámú nemproletár rétegei (a kispolgárság, kistulajdonosok, a parasztság, az értelmiség stb.) vagy azok többsége között létrejött osztályszövetség, a tőke ellen létrejött szövetség, a tőke teljes megdöntése, a burzsoázia ellenállásának és restaurációs kísérleteinek teljes elnyomása céljából létesített szövetség, a szocializmus végleges megteremtése és megszilárdítása céljából létesített szövetség sajátos formája« — szövetség, melynek bázisa a munkások és parasztok szövetsége.[4] A tanácsok munkájának minden területén és minden fázisában erre a tételre figyelemmel kell lenni, a tanácsi szervezet minden láncszemében vissza kell tükröződnie a proletárdiktatúra osztályszövetségi jellegének.

A proletárdiktatúrát — mondja Sztálin elvtárs — három fővonás jellemzi:

»1. A proletariátus hatalmának felhasználása a kizsákmányolók elnyomására, az ország védelmére, a más országok proletárjaihoz fűződő kapcsolatok megerősítésére, a forradalom minden országban való fejlesztésére és győzelmére.

2. A proletariátus hatalmának felhasználása arra, hogy a dolgozó és kizsákmányolt tömegeket végleg elszakítsuk a burzsoáziától, hogy a proletariátus és e tömegek szövetségét megerősítsük,

[2] A SZKP XIX. kongresszusának anyaga. Bp., 1952., 89. old.
[3] U. o., 91—92. old.
[4] Lenin: Az agrárkérdésről. II. köt., Bp., 1950., 539. old.

hogy e tömegeket a szocialista építésbe bevonjuk, hogy e tömegeket a proletariátus államilag vezesse.

3. A proletariátus hatalmának felhasználása a szocializmus megszervezésére, az osztályok felszámolására, az osztálynélküli társadalomba, a szocialista társadalomba való átmenetre.

A proletárdiktatúra mindhárom oldal egyesítése. Egyik oldalt sem lehet mint a proletárdiktatúra *egyetlen* jellegzetes ismérvét kiemelni, viszont ha csak *egy* is hiányzik az ismérvek közül, a proletárdiktatúra a kapitalista környezet viszonyai között már nem diktatúra. Ezért a három oldal egyike sem mellőzhető a proletárdiktatúra fogalma meghamisításának veszélye nélkül. Csakis mindhárom oldal együttvéve adja a proletárdiktatúra teljes és kiforrott fogalmát«.[5]

A proletárdiktatúra mindhárom ezen vonása feltételezi és magában foglalja a szocialista demokratizmus érvényesítését: a dolgozók tömegének meghatározó jellegű részvételét a diktatúra közvetlen megvalósításában.

Sztálin elvtárs a lenini tanítások továbbfejlesztésével tudományosan megvilágította és rendszerbe foglalta a proletárdiktatúra szerkezetét, meghatározva azokat az »emelőket«, »hajtószíjakat«, amelyek a kommunista pártnak mint »fő irányító erőnek« vezetésével a proletárdiktatúra mechanizmusát alkotják és amelyeknek segítségével a proletárdiktatúra mindennapos munkája végbemegy.[6] Fejtegetései nyomán lenyűgöző erővel bontakozik ki a szovjetek tömegszervezeti jellege: »A Szovjetek a város és a falu összes dolgozóinak tömegszervezetei. A Szovjetek nem pártjellegű szervezetek. A Szovjetek — a proletárdiktatúra közvetlen kifejezői. A Szovjeteken megy keresztül a diktatúra megszilárdítására és a szocializmus építésére irányuló minden és mindenféle intézkedés. A Szovjetek útján valósul meg a parasztság állami vezetése a proletariátus által. A Szovjetek kötik össze a dolgozók milliós tömegeit a proletariátus élcsapatával.«[7]

A proletárdiktatúra legmagasabb rendű államformája a szovjethatalomra épített szovjet köztársaság, amely a legdemokratikusabb hatalmi forma minden állami formáció között. »A Szovjethatalom nem a néptől elszakadt hatalom. Ellenkezőleg, a maga nemében egyetlen hatalom, amely az orosz néptömegekből jött létre, melyet e néptömegek szeretnek, melynek sorsát szívükön viselik.«[8]

[5] Sztálin Művei, 8. köt., Bp., 1952., 32—33. old.
[6] U. o., 34—37. old.
[7] U. o., 36. old.
[8] Sztálin Művei, 4. köt., Bp., 1950., 377. old.

Sztálin elvtárs a szovjet hatalom fejlett demokratizmusát jellemezve megjegyzi, hogy »a szovjetek maguknak a tömegeknek *közvetlen* szervezetei, vagyis *legdemokratikusabb* szervezetei, tehát a tömegek legnagyobb tekintélyű szervezetei, amelyek maximálisan megkönnyítik nekik, hogy az új állam berendezésében és igazgatásában résztvegyenek s maximálisan kifejlesztik a tömegek forradalmi energiáját, kezdeményező készségét, alkotó képességét a régi rend szétzúzásáért, az új, a proletár rendért vívott harcban«.[9]

A Nagy Októberi Forradalom győzelme előtt az volt a helyzet, hogy a dolgozók nyomorba döntött, kizsákmányolt hatalmas többsége felett a kizsákmányoló szűk kisebbség intézte a kormányzás minden ügyét. Amint Sztálin írja, ennek folyományaként alakult ki az, hogy a kormányzás minden tapasztalata, minden jártassága az uralkodó osztály kiváltsága volt. Ebből táplálta az uralkodó osztály »azt a régi, *ostoba*, barbár, alávaló és szégyenletes előítéletet, hogy az államot kormányozni, a szocialista társadalom szervező építését irányítani csakis az úgynevezett »felső osztályok«, csakis a gazdagok vagy azok tudják, akik kijárták a gazdag osztályok iskoláját«.[10]

A szovjet szocialista állam Lenin és Sztálin vezetésével felszámolta ezt a gyászos nézetet és a szovjetek tevékenysége útján a dolgozók milliós tömegeit vonja be az állam kormányzásában való állandó és irányító súlyú részvételbe. »Miben rejlik államapparátusunk ereje? — mondotta Sztálin a XV. pártkongresszuson tartott beszámolójában. — Abban, hogy a hatalmat a Szovjetek segítségével egybekapcsolja a milliós munkás- és parasztttömegekkel. Abban, hogy a Szovjetek a munkások és parasztok tízezrei és százezrei számára az igazgatás iskolái. Abban, hogy az államapparátus nem különül el a néptömegek millióitól, hanem egybeolvad velük számtalan tömegszervezet, mindenféle bizottságok, szekció, tanácskozás, munkásnőküldött-gyűlés stb. útján, amelyek körülveszik a Szovjeteket és ilymódon alátámasztják a hatalmi szerveket.«[11]

Ezeket a tételeket, ezeket a feladatokat kell magunk előtt látnunk, ha teljes valóságában akarjuk megismerni a tanácsdemokrácia lényegét és jelentőségét.

*

[9] Sztálin Művei, 6. köt., Bp., 1951., 131. old.
[10] Lenin: Válogatott Művek, II. köt., Bp., 1949., 296. old.
[11] Sztálin Művei, 10. köt., Bp., 1952., 342. old.

Sztálin a szovjetek demokráciájáról a következőket írja: »Megjavítani, valóban átalakítani az államapparátust, kiűzni belőle a bürokrácia és a bomlás elemeit, elérni azt, hogy a nagy tömegek magukénak érezzék és bízzanak benne — mindez lehetetlen, ha maguk a tömegek nem nyujtanak állandó és aktív segítséget az államapparátusnak. A tömegek aktív és szakadatlan segítsége viszont lehetetlen, ha nem vonjuk be a munkások és parasztok legjobb elemeit a közigazgatás szerveibe, ha nem teremtünk egyenes és közvetlen kapcsolatot az államapparátus és a dolgozó tömegek legszélesebb ‚alsó' rétegei között.«[12] A Párt XV. kongresszusán az államapparátus hiányosságait jellemezve, éppen ennek a harcnak a fontosságát emeli ki, amelyet lankadatlanul kell folytatnunk a demokratizmust veszélyeztető, a demokratizmust elnyelő bürokratizmus ellen. »Miben rejlik államapparátusunk gyengesége? Abban, hogy bürokratikus elemek vannak benne, amelyek rontják és elferdítik a munkáját. Hogy kiirtsuk belőle a bürokratizmust — ezt pedig nem lehet egy-két év alatt kiirtani —, rendszeresen javítanunk kell az államapparátust, közelebb kell hoznunk a tömegekhez, fel kell frissítenünk új, a munkásosztály ügye iránt odaadó emberekkel, át kell alakítanunk a kommunizmus szellemében, de ne zúzzuk össze és ne járassuk le.«[13]

Rámutat Sztálin elvtárs arra is, hogy az apparátus demokratikus fejlődésének, az apparátus bürokratikus torzulásai ellen folyó küzdelemnek alapvető eleme a kommunista kritika és önkritika kibontakoztatása, amely felébreszti és felfokozza a dolgozó tömegek aktivitását, éberségét, tudatosítja bennük a felelősséget az ország ügyeiért. »Mi szükséges . . . ahhoz, hogy felszabadítsuk a munkásosztály s általában a dolgozók erejét és képességeit s lehetővé tegyük számukra, hogy megszerezzék az ország igazgatásához szükséges jártasságot? Ehhez mindenekelőtt az szükséges, hogy becsületesen és bolsevik módra valósítsuk meg az önbírálat jelszavát, becsületesen és bolsevik módra valósítsuk meg a munkánkban előforduló fogyatékosságok és hibák alulról jövő kritikájának jelszavát.«[14] A bírálat és az önbírálat elválaszthatatlan része a szocialista demokratizmusnak, ezek kifejlesztése és kimélyítése nélkül nem lehet megoldani azt a feladatot, hogy legyőzzük a bürokrácia hétfejű sárkányát. Csak ha megindítjuk »az alulról jövő bírálat legszélesebb hullámát a bürokrácia ellen«, »ha az alulról jövő bírálatra helyezzük át a súly-

[12] Sztálin Művei, 7. köt., Bp., 1951., 169. old.
[13] Sztálin Művei, 10. köt., Bp., 1952., 342—343. old.
[14] Sztálin Művei, 11. köt., Bp., 1950., 40—41. old.

pontot, csakis akkor számíthatunk arra, hogy a harc eredményes lesz és gyökerestől kiirtjuk a bürokráciát«.[15]

A szovjet állam megerősítésének, további fejlődésének egyik elengedhetetlen feltétele tehát a szovjet demokrácia teljes kivirágzása.

Sztálin elvtárs ráirányítja figyelmünket azoknak a szervezeteknek a jelentőségére, amelyeknek együttes tevékenysége valósítja meg és biztosítja a szovjet demokrácia materiális erejű tartalmát. »Elvtársaink néha nem veszik észre — írja —, hogy alsóbb párt-, szovjet, kulturális, szakszervezeti, oktatási, ifjúsági, katonai, női és mindenféle más szervezeteink körül az önkéntesen keletkező szervezetek, bizottságok és értekezletek egész hangyabolyai nyüzsögnek, amelyek felölelik a pártonkívüli munkások és parasztok milliós tömegeit s ezeknek a nyüzsgő hangyabolyoknak mindennapi, észrevétlen, szorgalmas, zajtalan munkája alkotja a Szovjetek alapját és életét, a Szovjetállam erőforrását. A szovjet és pártszerveinket körülvevő milliós szervezetek nélkül a Szovjethatalom létezése és fejlődése, e nagy ország vezetése és igazgatása teljesen elképzelhetetlen volna. A szovjet államapparátus nemcsak a Szovjetekből áll. A szovjet államapparátus a szó mélyebb értelmében a Szovjetekből és ezenfelül mindenféle és mindenfajta pártonkívüli és pártegyesülés milliókat felölelő szerveiből áll, amelyek egyesítik a Szovjeteket a legszélesebb »alsó« rétegekkel, *egybeolvasztják* az államapparátust a milliós tömegekkel és lépésről-lépésre megsemmisítenek mindent, ami korlát lehetne az államapparátus és a lakosság között.

Igy kell törekednünk arra, hogy államapparátusunkat »megtízszerezzük« azáltal, hogy szeretetté és otthonossá tesszük a dolgozók milliós tömegei számára, kiűzzük belőle a bürokrácia csökevényeit, egybeolvasztjuk a tömegekkel és ily módon egyúttal előkészítjük az átmenetet a proletárdiktatúra társadalmából a kommunista társadalomba.«[16]

Ez a sokrétű értelme és messzemutató távlata a szovjetek felélénkítését és a szovjet demokrácia kiteljesítését hirdető sztálini tételnek.

*

Rákosi elvtárs Alkotmányunk megszövegezésénél a leninisztálini tanítások alkalmazásával tette a tanácsokról szóló rendelkezések alapjává azt a megállapítást, hogy »A helyi tanácsok

[15] Sztálin Művei, 11. köt., Bp., 1950., 80. old.
[16] Sztálin Művei, 7. köt., Bp., 1951., 171—172. old.

munkájukban közvetlenül a lakosságra támaszkodnak, biztosítják a dolgozók tevékeny részvételét, kezdeményezését és ellenőrzését az államhatalom helyi gyakorlásában«.[17]

A helyi tanácsokról szóló, 1950. májusában megalkotott 1950. évi I. törvény ennek az alkotmányos tételnek szervezeti kifejtése. Amint a törvény bevezetése mondja: »A szocializmus útján haladó Magyar Népköztársaság olyan államszervezetet épít, amely biztosítja a dolgozók tevékeny és állandó közreműködését az államhatalom gyakorlásában és az államigazgatás munkájában, közelebb viszi az ügyintézést a dolgozó tömegekhez és következetesen érvényesíti a szocialista törvényesség elveit.« Ennek megfelelően állapítja meg a törvény 2. §-a: »A tanácsok, mint a dolgozók legszélesebb tömegszervezetei, feladataik ellátásában a dolgozók egyéb tömegszervezeteivel szorosan együttműködve, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével mozgósítják a lakosságot a társadalmi, gazdasági és kulturális tevékenységben való fokozottabb részvételre.«

Az 1950. évi tanácsválasztások idején Rákosi elvtárs a választott tanácsok megalakulásának jelentőségét értékelve a tanácsok demokratikus sajátosságait emeli ki: »a tanácsválasztások azonnali eredménye rögtön mutatkozni fog abban, hogy új, friss levegő, új szellem hatja át a közigazgatást. A dolgozó nép bátran, bizalommal veszi birtokába az államhatalom új részlegét és lelkesen, lendületesen veszi kezébe ezen a téren is saját sorsának intézését. A tanácsválasztással, a tanácsok létrejöttével az államigazgatás a legkisebb falutól az országgyűlésig a dolgozó nép kezébe megy át. Állami életünk minden területén a dolgozó nép szava érvényesül, a munkásember viszonya véglegesen megváltozik a népi demokrácia jogrendjéhez, amelyet most már minden területen a sajátjának tekint.«[18] Ezt követő írásaiban, beszédeiben is — amikor a tanácsokról szól — következetesen világítja meg ennek a rendszernek éppen demokratikus vonásait. Pártunk II. Kongresszusán tartott beszámolójában például így jellemzi állami életünk szocialista fejlődésének ezt a történelmi fordulópontját: »A dolgozó népnek az államigazgatásba való bevonása betetőzte közigazgatásunk demokratizálását és egész államapparátusunkat a dolgozó nép kezébe adta.«[19]

*

[17] Alkotmány 32. §.
[18] Szabad Nép, 1950. október 15-i szám.
[19] A szocializmus építésének útján. Bp., 1951., 31. old.

Rákosi elvtárs már a tanácsok megválasztásakor (éppen előbb idézett cikkében) figyelmeztet arra is, hogy a tanácsok megalakulásával nem fognak »mintegy varázsütésre megszűnni a nehézségek«. Hosszú és küzdelmes utat kell még végigjárni tanácsainknak ahhoz, hogy feladatukat — a nagy szovjet példa nyomán — maradéktalanul be tudják tölteni, hogy valóban a nép közvetlen szerveivé váljanak. A tanácsok megalakulása forradalmi jelentőségű esemény, de amint Rákosi elvtárs mondotta: az átütő változás, a döntő fordulat csak huzamosabb idő után fog beállni.

»Előbb az új tanácstagok — írta Rákosi elvtárs — fokozatosan bedolgozzák magukat a munkakörükbe, megtanulják az ügyek egyszerű, gyors, bürokráciamentes elintézését, megtanulják a köz érdekében a fegyelmezett, pontos munkát, a takarékosságot, választóik bírálatai és saját tapasztalataik alapján levetkőzik hibáikat és gyengeségeiket. Igy javul és fejlődik az új közigazgatás, míg a sok kis mennyiség minőségbe csap át és dolgozó népünk örömmel tapasztalja, hogy a tanácsok munkáját nem is lehet a régi, felszabadulás előtti állami bürokráciával egy napon emlegetni.«

A Magyar Dolgozók Pártja helyi tanácsaink megalakulásának első percétől kezdve féltő gonddal kíséri a tanácsi szervek munkáját; segíti a jó tapasztalatok általánosítását, feltárja a fejlődést fékező hibákat, leleplezi a soraikba beférkőző ellenséges elemeket.

Pártunk II. Kongresszusa — s elsősorban Rákosi elvtárs — építésünk központi kérdései között tárgyalja a tanácsok problémáit. Az elhangzott bírálat nyomán világossá válik, hogy a tanácsok munkájának minőségi megjavításához az eddiginél mélyebben kell megvizsgálni a tanácsi szervezet tevékenységének minden egyes jelenségét, ezek között azt is, miként erősödik a tanácsok és a dolgozó tömegek között épülő kapcsolat, megtörtént-e már ilyen vonatkozásban is az a minőségi változás, amely tanácsainkat visszavonhatatlanul elszakítja a régi bürokratikus államigazgatási módszerektől és biztosítja a tanácsi munka területén a szocialista demokrácia érvényesülését.

Népköztársaságunk minisztertanácsa első ízben közvetlenül a Kongresszus után, 1951. március 17-én vizsgálta meg szélesebb körben helyi tanácsaink fejlődését. A vizsgálat alapján meghozott határozatban már helyet kapott az a megállapítás, hogy az eddiginél következetesebben kell biztosítani a demokratikus bírálat termékenyítő érvényesülését. »Biztosítani kell azt — mondja a határozat —, hogy a tanácsok működésével, a felsőbb

szervek utasításaival kapcsolatban maguk a dolgozó tömegek, főképpen pedig a tanácsok dolgozói és a tanácsok tagjai is kritikát gyakorolhassanak. A belügyminisztérium a hozzájuttatott panaszokat, kifogásokat és kritikát értékelje — juttassa el az érdekelt miniszterekhez és szervezze meg, hogy az alulról jövő kezdeményezések a munka megjavításának alapjául felhasználásra kerüljenek.«[20]

Ezeknek az útmutatásoknak a segítségével tanácsaink sikeresen küzdötték le a kezdeti nehézségeket és visszaverték az ellenséges elemek kártevő próbálkozásait.

Minisztertanácsunk 1952. júliusában újból napirendre tűzte a tanácsok ügyét. A minisztertanács ekkor tárcaközi bizottságok bevonásával széleskörű vizsgálat alapján felmérte az eredményeket és a szovjetek tapasztalatainak sokrétű felhasználása alapján kitűzte a további feladatokat. A hozott minisztertanácsi határozat megállapítja, hogy a helyi tanácsok szervezeti felépítése általában helyes. Megállapítja, hogy a tanácsok munkája a Magyar Dolgozók Pártjának irányításával és kritikája óta jó irányban fejlődik. Általában már képesek végrehajtani a nagy központi feladatokat és egyre eredményesebb módszerekkel fordulnak a helyi problémák felé is. Megszilárdult a választott szervek és az osztályok kapcsolata, a végrehajtó bizottságok irányító szerepe. Figyelmeztet a határozat azonban arra, hogy a további törésmentes haladás érdekében egy sor, még fennálló és a fejlődést gátló hiányosságot ki kell küszöbölni, el kell hárítani a fejlődés útjában álló akadályokat. Ezek között igen nagy jelentőségű éppen azoknak a hiányosságoknak a felszámolása — emeli ki a minisztertanácsi határozat —, amelyek a tanácsok és a dolgozó tömegek között szükséges szervezett és közvetlen kapcsolat fokozott fejlődését gátolják.[21]

»Tanácsaink számára a szovjetek példamutatása — mint más téren is a Szovjetunió példája — hatalmas mértékben megkönnyíti a fejlődésnek az útját — mondotta Házi Árpád a megyei végrehajtó bizottsági elnökök előtt tartott értekezleten. — El kell érnünk azt, hogy a tanácsok az államhatalom kemény, szilárd, megingathatatlan helyi szervei és egyben tömegszervezetek legyenek, mert csak így láthatják el a rájuk háruló állami feladatokat. Csak így teremthetjük meg a lehetőségét annak, hogy maguk a dolgozók ellenőrizzék a tanácsokat, vigyázzanak

[20] Ld. 1004/1951. (III. 17.) Mth. sz. határozat VIII/3/d. pont.
[21] Ld. 2079/23/1952. Mth. sz. határozat.

saját államhatalmi szervük munkájára és segítsék is azt. Csak így válik a tanács olyan szervezetté, amely éberen felfigyel az ellenség minden megnyilvánulására.«[22]

*

A tanácsdemokrácia több irányú probléma, amelynek a tapasztalatok alapján történő elemzése végső fokon arra ad választ, hogy tanácsaink munkájában milyen mértékben és módon valósult meg a dolgozó tömegek részvétele: alkotó kezdeményezése, ellenőrzése és bírálata. Arra ad választ, miként feleltek meg tanácsaink annak a feladatnak, hogy hajlékony és eleven összekötők legyenek állami vonalon a párt és a dolgozó tömegek között. Miként váltak helyi tanácsaink proletárdiktatúránk mechanizmusának megbízható »emelőivé«, »hajtószíjaivá«.

A kérdésnek ilyen felvetése világossá teszi azt, hogy a demokrácia tanácsaink munkájának nem *egyik* alkotó eleme, hanem olyan *alaptétele*, amelynek a tanácsi munka minden vonatkozásában érvényt kell szerezni, amelytől nem választható el a tanácsi munka egyetlen egy részlete sem s amelynek sokoldalúan át kell szőnie a tanácsi munka minden területét.

A tanácsdemokrácia ennek megfelelő átfogó értelme magában foglalja azt, hogy milyen mély és őszinte a tanácsnak, a tanács szerveinek és a tanácstagoknak a dolgozó tömegekkel való kapcsolata. Azt, hogy ennek a kapcsolatnak az eredményeként egyfelől hogyan formálja a dolgozók tömegereje a tanácsi tevékenység tartalmát és módszereit, — másfelől hogyan működnek közre a dolgozó tömegek a tanácsok előtt álló feladatok végrehajtásában, a párt és az állam határozatainak megvalósításában, a párt- és az állami fegyelem széleskörű megszilárdításában. Ennek megfelelően kell értelmeznünk és alkalmaznunk a tanácsi munka elemzésénél azt az alapvető sztálini tételt, hogy a tanácsok állami szervek és egyben a dolgozók legszélesebb tömegszervezetei.

*

Összefoglalva: a tanácsdemokrácia fogalma három kérdést foglal magában:

a) milyen mértékben épült ki a tanácsok alkotó tömegkapcsolata;

b) e tömegkapcsolatokra támaszkodva miképpen érvényesül

[22] Házi Árpád: A helyi tanácsok és a tömegek kapcsolata. Bp., 1952., 6. old.

a választott szervek vezető szerepe a szűkebb értelemben vett hivatali apparátus irányában;

c) miképpen válnak a dolgozó tömegek — a tanácsok szervezőmunkájának eredményeként — a párt- és állami határozatok közvetlen végrehajtóivá.

E három kérdést persze nem lehet egymástól elválasztani; fejlődésünk eredményeiben és hiányosságaiban egyaránt szétválaszthatatlanul összeforrnak.

Bármely vonatkozásban következzék be a tanácsdemokrácia vonalán torzulás, bármely vonatkozásban álljon be lemaradás, ez kihat a többi területre is.

Ha gyengül a tanács tömegkapcsolata, nem érvényesülhet a tömegek ereje a tanácsi munka irányításában és nem mozgósíthatja a tanács a dolgozókat a központi feladatok végrehajtására sem. Ha a tanács mindennapos munkájában nem veszi át a tömegek kezdeményezését, nem hallgat a tömegek bírálatára, nem figyel fel a tömegek javaslataira, feltétlenül csökken a dolgozók bizalma, érdeklődése a tanács iránt és nem fognak a tanács mögött állni akkor, amikor feladataik végrehajtására kerül a sor. Végül, ha a tanács a tanácsi feladatok végrehajtásába nem vonja be közvetlenül a tömegeket, formálissá válik és rövidesen elsorvad a tanács és a tömegek kapcsolata.

A tanács és a tömegek között kibontakozott eleven és őszinte kapcsolat viszont, a dolgozó tömegek növekvő bizalma és érdeklődése a tanács iránt stb., feltétlenül kifejeződik a tanácsi munka mindennapos gyakorlatában is és azt is magával hozza, hogy a tanács a gazdasági, társadalmi és kulturális munka minden területén szilárdan támaszkodhat a tömegek támogatására.

*

Az e kötetbe foglalt tanulmányok a tanácsi munka egy-egy területén vizsgálják a tanács tömegkapcsolatainak egyes fontos, jellemző megnyilvánulásait. Vizsgálniok kell az előzőkhöz képest a megvalósított munkamódszereket is: a növekvő eredményeket és a megnyilvánuló hibákat egyaránt. Ezeknek a résztanulmányoknak bevezetéseként tanulmányomban néhány, az egész tanácsi munkát átfogó elvi kérdést akarok felvetni. Különösen azt, hogy országos méretben hogyan fejlődnek a tömegkapcsolatok egyes formái és a dolgozók érdeklődését nézve milyen általánosítható tapasztalatok jellemzik az eddigi fejlődést.

E szempontok szerint fogom a továbbiakban tárgyalni a tanács tömegkapcsolatainak legfontosabb formáit: a tanács-

üléseket, a végrehajtó bizottsági üléseket, az állandó bizottságokat, a beszámolókat, a fogadóórákat és a dolgozók leveleit; ebben a keretben akarom megvilágítani a tanácsnak és a többi tömegszervezetnek helyes kapcsolatát, valamint az egyes tanácstagok feladatait a tömegkapcsolatok helyes értelmű ápolásában, továbbépítésében is.

II. A tanácsülések

Tanácsaink munkáját a tanácsdemokrácia szempontjából elemezve, kétségtelen, hogy központi kérdésként először azt kell megvizsgálni, hogy a tanácsüléseken miként valósul meg, hogyan fejeződik ki a szocialista demokratizmus.

A helyi tanácsok munkájának legjelentősebb fóruma, az államhatalom legmagasabb helyi szervének, a tanácsnak legfontosabb megjelenési formája a tanácsülés. Az alkotmányosan hozott jogszabályok és a felsőbb rendelkezések keretei között a tanácsülés gyakorolja helyileg az államhatalmi jellegből folyó jogokat; a magasabb rendelkezéseknek megfelelően helyileg meghatározza a lakosság feladatait és meghatározza a végrehajtó bizottság munkájának irányát és tartalmát is. Helyileg a tanácsüléseken valósul meg közvetlenül az alkotmány rendelkezése: »A város és falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek útján gyakorolják hatalmukat.«[23]

A tanácsüléseken választják meg a helyi tanács legfőbb szerveit, itt határoznak a legfontosabb helyi ügyekben; lényegében a tanácsülésen hozott határozatokban kell megvalósulnia annak az alapvető tételnek, hogy a dolgozók küldöttei irányítják az apparátus minden tevékenységét. A tanácsülés jelentőségét a tanácstörvény is aláhúzza, amikor meghatározza, hogy »... a megyei tanácsok három havonként, a járási, a városi és a városi kerületi tanácsok két havonként, a községi tanácsok havonként legalább egyszer kötelesek ülést tartani«.[24]

A helyi tanácsba megválasztott küldöttek (tanácstagok) a választóiktól kapott megbízást teljesítik, amikor a tanácsülésen részt véve ellenőrzést gyakorolnak a tanácsi szervek munkája felett, bírálják annak hiányosságait, segítik a hibák kiküszöbölését. A tanácstagok kötelessége, hogy választóik véleményét, észrevételeit, javaslatait közvetítsék a tanács felé; a jól dolgozó tanácstagoknak a tanácsülésen tartott felszólalásai valóságos

[23] Alkotmány 2. § (2) bek.-ből.
[24] Tanácstörvény 32. §.

kapcsolatot jelentenek a dolgozók mindennapi gyakorlata és a tanács munkája között.

A tanácsülések egyik feladata éppen az, hogy a küldöttek közvetlen irányító és bíráló tevékenységet fejtsenek ki a tanács végrehajtó bizottsága és apparátusa felé; ezért emeli ki a tanácstörvény, hogy a helyi tanács tagja a tanács feladatkörébe tartozó bármely kérdésben javaslatot tehet és általában a tanács elé tartozó bármely kérdés megvitatását kívánhatja; ennek érdekében biztosítja a tanácstörvény a tanács tagjainak azt a jogát, hogy a végrehajtó bizottsághoz, vagy annak egyes tagjaihoz a feladatkörükbe tartozó minden ügyben kérdést intézhetnek, amelyre a kérdezett a tanácsülésen vagy ülésen kívül választ adni köteles.

A falusi tanácsülések jelentőségére — a tömegek között végzett felvilágosító munka szempontjából — külön utal Horváth Márton elvtárs is a Párt Központi Vezetősége előtt 1952. június 27-én tartott beszámolójában: »A begyüjtéssel szerzett kedvező tapasztalatok alapján minden fontosabb falusi feladattal kapcsolatban tegyük a politikai tömegmunka fő módszerévé az élenjárók, a példamutatók köré megszervezett tömegmozgalmat, amely buzdít és társadalmi nyomást fejt ki az elmaradókkal szemben. Ez vonatkozik a beadásra, adózásra, munkafegyelemre csakúgy, mint a nagy munkakampányokra. A falusi tanácsok munkájában az apparátus tevékenységét *sokkal bátrabban egészítsük ki a rendszeresen tartott nyilvános tanácsülések módszerével.*«[25]

Mindezekből kétségtelen, hogy a tanácsok tömegszervezeti munkájának teljes kibontakoztatásához elsősorban magukat a tanácsüléseket kell aktívvá, mozgalmassá és így mozgósítóvá tennünk. A tanács tömegszervezeti munkájának kiindulási pontja maga a tanácsülés. A tanácsülés helyes határozataira támaszkodva fordulhatnak a tanácstagok az aktívákon keresztül eredményesen a dolgozók milliós tömegei felé és aktivizálhatják azokat is. A tanácsülés eredményessége vagy eredménytelensége az első próbája annak, hogy formális-e a tanács tevékenysége, vagy pedig élő tartalommal van telítve. A jó, mozgalmas, bírálattal és önbírálattal teljes, a lakosság legjobbjainak nyilvánossága előtt megtartott tanácsülés nemcsak előfeltétele a jó tanácsi munkának, de önmagában már hatalmas erő annak továbbviteléhez is. »A tanácsülések a tanácstagoknak hatalmas nevelő iskolái kell hogy legyenek, mert ezen a területen ismerkednek

[25] Társadalmi Szemle, 1952., 6—7. sz. 514. old. (Kiemelés tőlem — B. J.)

meg először az állami munkával és itt kapnak olyan megbízatásokat, amelyek aktivizálják őket az állami munkában való tevőleges részvételre is. A tanácsüléseknek azonban nemcsak a tanácstagoknak, hanem a hallgatóknak is nevelő iskoláivá kell válniok.«[26]

*

Tanácsaink munkájában ezen a területen is feltétlenül fejlődés mutatkozik. Tanácsaink egyre inkább megtalálják a tanácsülések jó megszervezéséhez, a tömegek mozgósításához a megfelelő módszereket és élnek is azokkal. Egyre inkább látjuk ebben az összefüggésben is ezer és ezer jelét annak, hogy a dolgozó nép nemcsak bízik a tanácsban, nemcsak szereti a tanácsot, de érzi felelősségét a tanács munkájáért, támogatni akarja a tanácsot tevékenységében. Növekszik a tanácsüléseken a jó felszólalások száma, már nincs szükség szervezett hozzászólásokra, sőt egyre növekvő számban jelentkezik a bíráló szellem is. Ma már egyáltalában nem ritkák az olyan községek, ahol a tanácstagok teljes számban megjelennek a tanácsüléseken és általában sikerült felfokozni a lakosságban is a tanácsülések iránti érdeklődést. Erre a fejlődésre utalva állapítja meg Horváth Márton elvtárs már említett beszédében: »A tömegek fejlődése megmutatkozik az állam tekintélyének gyarapodásában, nem utolsósorban a beszolgáltatás és adófizetés emelkedésében. A helyi tanácsok munkája milliókat tanít meg arra, hogy államunk törvényei és rendelkezései a nép törvényei és rendelkezései. A helyi tanácsok határozatai, a nyilvános ülések és a rendelkezéseket ismertető falugyűlések hangulata és főleg az állami fegyelem fejlődése azt bizonyítják, hogy népünk az állam szükségleteit egyre inkább a maga szükségleteinek, az állam követeléseit a maga követeléseinek tekinti.«[27]

Éppen a fejlődésnek ezekből a pozitív eredményeiből kiindulva kell élesen felvetnünk a még fennálló hiányosságokat, az általános és egyenletes fejlődést fékező hibákat. Élesen kell felvetni a hiányokat azért is, mert ilyen vonatkozásban sem történt még meg a döntő fordulat, a teljes frontáttörés. Sőt az 1952. év elején bekövetkezett nagyarányú fejlődés után mintha az év második negyedétől kezdve ezen a vonalon bizonyos megállás következett volna be. A tanácsülések tartalmi színvonalának bizonyos fejlődése ellenére különösen a tanácstagoknak a tanács-

[26] Házi Árpád, id. m., 17. old.
[27] Ld. Társadalmi Szemle, 1952., 6—7. sz. 494. old.

üléseken való nem megfelelő részvétele mutatja a legélesebben a gyenge pontokat.

*

A tanácsok egész munkájának egybevetése alapján az az érdekes jelenség bontakozik ki, hogy míg az állandó bizottságok vonalán a fejlődés töretlen és előremutató,[28] addig a tanácsülések nem ezt a képet mutatják. Világos ebből, hogy a hiba forrása nem a dolgozo tömegek érdeklődésének hiánya, nem is önmagában a tanácstagok általános passzivitása, hanem valami más, amelynek a gyökerét a tanácsülések előkészítésében, munkamódszerében kell megkeresnünk.

A végrehajtó bizottságok elnökei és funkcionáriusai általában arra szoktak hivatkozni, hogy a tanácsülések hiányosságait, a tanácsülések aktivitásának csökkenését azzal kell magyarázni, hogy a különböző kampányfeladatok, gazdasági problémák az embereket elfoglalják és a tanácsi munkától elvonják. Igy hivatkoznak az aratásra, a betakarításra, a begyüjtésre stb. Véleményem szerint ez a magyarázat semmiképpen sem helytálló. A hibákat ezzel annál kevésbbé lehet megmagyarázni, mert a tapasztalat éppen ellenkezőleg azt bizonyítja, hogy a kampányfeladatok, a gazdasági eredmények is ott jobbak, a tanács gazdasági feladatait elsősorban ott tudja legeredményesebben megvalósítani, ahol a tanácsi munka színvonala minden vonatkozásban emelkedik, ahol a tanácstagok aktivitása is növekszik.

A tanácsülésekben megmutatkozó hiba — különösen szembeállítva a tanácsülések fejlődésében mutatkozó lemaradást például az állandó bizottságok munkájában mutatkozó fejlődéssel — inkább azt bizonyítja, hogy a tanácsülések még nem töltik be megfelelően funkciójukat, még nem tudják következetesen megvalósítani azokat a feladatokat, amelyekre a nagyszerű szovjet példák tanítanak. Még nem bontakozott ki eléggé a tanácsülések jelentősége.

A tanácsülések nem mozgatói még a lakosság akcióinak, nem irányítják ténylegesen sem a működési területükön élők társadalmi tevékenységét, sem végrehajtó bizottságaik működését. Nem elég éles és nem elég konkrét a tanácsüléseken megnyilatkozó bírálat. Nem eléggé határozottak és iránytmutatóak a tanácsülések határozatai. A tanácsülések nem vonják felelősségre a hibákat elkövetőket stb., stb.

Összefoglalva: a tanácstagok, a nép küldöttei még maguk

[28] Részletes adatokat ld. majd később a cikk III. fejezetében.

sem értik és érzik eléggé társadalmi felelősségüket, nem elég tudatos bennük, hogy az ő kötelességük a tanácsüléseken kialakítani a tanácsi szervek helyes működésének irányát, hogy ők felelősek a tanácsi szervek eredményes működéséért. A végrehajtó bizottság alig kap segítséget, építő bírálatot a tanácsülések határozataiból. A tanácsülések még mindig nem képezik a tanácsi munka legfontosabb láncszemét, hanem inkább ünnepélyes: regisztráló vagy reprezentatív jellegűek. Még mindig nem valósult meg az a követelmény, hogy a tanácsülések a tanácsdemokrácia legmagasabb fórumaiként egy-egy időszakra meghatározzák a végrehajtó bizottság munkáját is. Nem kis részben ez az oka annak, hogy a tanácsülésekről még sok tanácstag elmarad és még mindig előfordul — bár egyáltalában nem ez a jellemző —, hogy egyes tanácsüléseket határozatképtelenség miatt el kell halasztani.

*

Úgy érzem, e tanulmánynak feladata, ha röviden is, de feltétlenül rámutatni néhány jellemző hibára. Megmutatni azt is, hogy a tanácsdemokrácia következetes érvényesítésével hogyan lehet a tanácsülések jelentőségét megnövelni és ezzel előmozdítani a fejlődéshez szükséges feltételek megteremtését.

a) Sok még a tennivaló a tanácsülések megfelelő előkészítésének biztosításában.

Kétségtelen, hogy a tanácsülések előkészítésében a végrehajtó bizottságok ma már általában sokkal szélesebben és mélyebben vonják be az állandó bizottságokat, az aktívákat, mint ahogy ez a multban történt. Ennek módszereit azonban tovább kell fejleszteni.

Feltétlenül biztosítani kell, hogy a tanácsülések előterjesztései az eddiginél konkrétabban támaszkodjanak a helyi adottságokra; feldolgozzák a községpolitikai problémákat, a helyi gyakorlatot. A tanácsülés elé kerülő jelentések és javaslatok közvetlenül a dolgozóktól beszerzett anyagon épüljenek fel, legyenek konkrétak: valóban a helyi viszonyokra alkalmazva vessék fel a kérdéseket.

A tanácstagoknak az eddiginél sokkal jobban kell megismerniök azt az anyagot, azokat az előterjesztéseket, amelyek az ülésen megtárgyalásra kerülnek. Módot kell nyujtani a tanácstagoknak arra is, hogy a tanácsülésen eldöntésre kerülő kérdéseket előzetesen megvitathassák az állandó bizottságok ülésein, — megtárgyalhassák választóikkal s így azoknak észrevételeit, bírálatát érvényesíthessék a tanácsülés vitájában.

Az így előkészített tanácsülés nyilván aktív lesz, képes lesz konkrét határozatokat hozni, mégpedig olyan határozatokat, amelyek visszatükrözik a dolgozók álláspontját, a dolgozók érdekeit, amelyek a dolgozók egyetértésével találkoznak s amelyeknek végrehajtására így maradéktalanul mozgósítani is lehet a dolgozókat.

b) A tanácsülések jelentőségének, súlyának megnöveléséhez elengedhetetlenül fontos, hogy megnövekedjék *a tanácstagok felelősségérzete*. A tanácstagoknak tudniok kell azt, hogy a tanácsülésen elmondott felszólalásaik, javaslataik valóban befolyásolják a tanács és a tanácsi szervek munkáját. Tudniok kell, hogy ennek megfelelően a választók előtt ők ezért a munkáért felelősek is. A tanácsülés aktivitása akkor fog a szocialista tanácsdemokrácia igényeinek megfelelően megnövekedni, ha a tények erejével bizonyítjuk be a tanácstagok előtt, hogy a tanácsapparátus munkáját az általuk hozott határozatok szabják meg.

A tanácstagok felelősségérzetének elmélyítésével összefüggésben még egy kérdést kell felvetnem.

Örvendetes jelenség, hogy a tanácsülések iránt megnőtt a lakosság érdeklődése és ennek következményeként a tanácstagokon kívül is sokan elmennek meghallgatni a tanácsülés vitáját, határozatait. A tanácsüléseken megjelent vendégek száma pl. 1952 őszén a községekben országosan havi 140.000 körül mozgott. Tanácsaink vezetői helyesen törekszenek a lakosságnak a tanácsülés iránt kifejlődő érdeklődését még inkább kiszélesíteni, a tanácsüléseket ezen keresztül is egyre inkább és inkább jelentős eseménnyé emelni.

Ezzel a helyes tendenciával azonban párosul egy *veszélyes* jelenség is. Különösen a községekben fordul elő gyakran, hogy a tanácsüléseken elmosódik a tanácstagok és a vendégek közötti különbség. Együtt ülnek a teremben, a vendégek éppúgy felszólalnak, mint a tanácstagok, sőt azt sem ellenőrzik egyes helyeken, hogy a határozathozatalban csak a tanácstagok vesznek-e részt. Ez a gyakorlat feltétlenül helytelen. Sérti a tanácsdemokráciát és veszélyes elsősorban azért, mert teljesen elmossa a tanácstagok felelősségét, dezorganizálja a tanácsnak mint választott testületnek, mint az állam hatalmi szervének fontos munkáját. Helyes, ha a tanácsülésen minél több érdeklődő van jelen. Helyes, ha a dolgozók minél nagyobb aktivitással vesznek részt a tanácsülés előkészítésében. De őrködni kell afelett, hogy a tanácsülés határozatát *a dolgozók által választott és nekik felelős tanácstagok hozzák meg*. Ezt a keretet semmiképpen nem szabad megbontani.

A felsőbb szerveknek is feladata, hogy elhárítsák ezt a veszélyt és ugyanakkor dolgozzák ki azokat a módszereket, amelyekkel a vendégeknek a tanácsülésen helyes formában való részvételét biztosítani lehet. Pl. a vendégeket megfelelő helyen, de a tanácstagoktól elhatároltan kell elhelyezni és így tovább.

Egyáltalában nem helyeselném azt az álláspontot, hogy a vendégek közül ne szólaljon fel senki. Egyenesen kívánatos, ha jó munkája jutalmaként meghívott élenjáró dolgozó a tanácsülésen felszólal. Segíti a tanács munkáját, ha a vendégek valamelyike akár személyes, akár kollektív felajánlást jelent be a tanácsülésen. De ügyelni kell arra, hogy az ilyen jellegű felszólalások ne szorítsák háttérbe a tanácstagok felszólalásait. Ügyelni kell arra is, hogy az ilyen felszólalással kapcsolatban az elnök mindig világosan megállapítsa, hogy most nem tanácstag, hanem meghívott vendég szólal fel. Gondolok olyan módszerre is, hogy pl. a tanácsülésre néhány kiemelkedő dolgozót kifejezetten tanácskozási joggal hív meg a végrehajtó bizottság, a többieket pedig csak hallgatóként. Ezzel is ki lehet fejezni azt, hogy a tanácsülésen a tanácstagokon kívül csak az szólalhat fel, akinek erre a tanácstörvény vagy maga a tanács az engedélyt megadja.

Ezt a kérdést a tanácsülés vezetőjének igen tapintatosan, politikusan kell kezelni. Biztosítania kell a tanácsi keret szilárdságát, s ugyanakkor ügyelnie kell arra, hogy ne sértse meg a jószándékú dolgozókat, akik őszintén támogatni, segíteni akarják a tanács munkáját.

c) A tanácsülés jelentősége olyan mértékben növekszik, amilyen mértékben nő a tanácsülésen hozott határozatok súlya és jelentősége. A tanácsülések színvonalának emelkedése szempontjából tehát a legjelentősebb tényezők egyike a tanácsülési határozatok színvonala. Helyesen mutat rá a belügyminisztérium 1952. november 29-én kiadott utasítása arra, hogy a tanácsülések eredményességének megjavítása érdekében »fokozottabb gondot kell fordítani a tanácsülés határozatainak pontos előkészítésére úgy, hogy az megszabja és helyesen irányt mutasson arra, miként kell a végrehajtó bizottságnak végrehajtani a párt, a kormány és a tanácsülés határozatait«.

Nem kisebb jelentősége van ebből a szempontból annak sem, hogy a meghozott határozatok miképpen kerülnek a nyilvánosság elé : hogyan ismeri meg azokat a dolgozó nép, hogyan jut tehát abba a helyzetbe, hogy a mindennapos gyakorlaton keresztül segítse ellenőrizni a határozatok végrehajtását s vegyen részt maga is azok megvalósításában. Ezek a szempontok még nagyon kevéssé érvényesülnek. A tanácsok többsége nem fordít

elég gondot ennek a kérdésnek a megoldására. A belügyminisztérium előbb említett utasítása éppen ezért helyesen veti fel ezt a kérdést is: »A határozatok és feladatok megismertetése a dolgozók között elősegíti, fokozza a lakosság résztvételét, segítségét, ellenőrzését a tanácsok munkájában. Ezért szükséges, hogy a párt- és kormányhatározatokat, a tanácsülések határozatait, azok végrehajtásának szervezését a tanácstagok a tanácsülés után 10 napon belül kisgyűléseken ismertessék a lakossággal. Ennek érdekében a tanácstagok között osszák fel a város, község területét körzetekre és itt ismertessék a határozatokat és itt végezzék a tanácstagok munkájukat.«

A pontosan és félreérthetetlenül megfogalmazott határozatok, amelyek a soronlévő legfontosabb feladatok lényegét ragadják meg, amelyek a feladatok megoldásának konkrét módszerére irányt mutatnak és e határozatok végrehajtásának az ellenőrzése, ezek azok a feltételek, amelyeknek teljesítésével ugrásszerűen fog növekedni a tanácsülések súlya, jelentősége, a tanácstagok felelősségérzete, tehát a tanácsülés iránt való érdeklődés és az azon kifejlődő aktivitás is.

d) A tanácsülés eredményességének további elengedhetetlen előfeltétele a tanácsülésen megnyilatkozó bírálat és önbírálat kifejlesztése, annak igazi szocialista tartalommal való megtöltése.

A tanácsülésen élesen kell felvetni a munka hiányosságait, a tanács munkájának a hibáit, a tanácstagok eredményeit és mulasztásait, nem kisebb mértékben a végrehajtó bizottság és az apparátus problémáit is. Meg kell vitatni a tanácsülésen a lakosság magatartását is; ki kell emelni azokat, akik példaadóan teljesítik a nép államával, a közösséggel szemben fennálló kötelezettségeiket, s keményen szembe kell szállni a késlekedőkkel, a lemaradókkal; éberen és megalkuvás nélkül le kell leplezni az ellenséges próbálkozásokat. Szóvá kell tenni a felsőbb szervek apparátusának munkájában esetleg megmutatkozó fonákságokat, a bürokrácia minden jelenségét. A tanácsülés ne csak formálisan, de konkrétan gyakorolja ellenőrző hivatását az összes tanácsi szervek irányában.

Kétségtelenül nagy eredmény, hogy ma már a legtöbb tanácsülésen egyes kérdések előadói nem a végrehajtó bizottsági tagok, vagy a tanácsapparátus dolgozói, hanem maguk a tanácstagok, általában az állandó bizottságok elnökei. A hiba azonban az, hogy ezekben az esetekben is az előadó tanácstagok nem mint az államhatalom megtestesítői, mint a nép közvetlen szószólói nyilatkoznak meg, hanem tulajdonképpen átveszik az apparátusbeli dolgozók feladatát és lényegében úgy adják elő az anyagot, mint

ahogy azt azok terjesztenék elő. Nem egy esetben előfordul még az is, hogy az apparátus olyan mértékben »segíti« az előadás előkészítését, hogy abban a tanácstag, az állandó bizottság (tehát a dolgozók véleménye) elhalványodik, szinte el is vész és az apparátus megállapításai kerülnek túlsúlyba. Elvész tehát a lényeg, a tanácsdemokrácia éltető ereje. A tanácsüléseken a tanácstagoknak *bíráló szellemben* kell a kérdésekhez nyúlni. Persze kell beszélniök az eredményekről is, de nem kisebb mértékben arról, hogy a további fejlődésnek mi az akadályozója, hol zökken vagy akadozik a tanácsi szervezet munkája. Az ilyen bíráló jellegű előterjesztés az igazi emelője, az igazi támogatója a tanácsi munka eredményességének.

e) Már az 1952. év elején egy hasonló című előadásomban[29] rámutattam arra, hogy a tanácsdemokrácia egyik legsajátosabb és igen fontos jellemzője a tanácstagok által a tanácsülésen a végrehajtó bizottság és az apparátus tagjai irányában előterjesztett kérdések, amelyekre azok válaszolni kötelesek. Rámutattam arra, hogy a szovjetek gyakorlatában milyen széles körben és gyakran élnek ezzel a joggal, amelynek nyomán a küldöttek magán az ülésen ellenőrizhetik a kisebb és nagyobb dolgok állását a tanácsapparátus munkájának minden területén. Rámutattam arra is, hogy a tanácstagoknak a kérdésfeltevéshez való jogát a mi tanácstörvényünk is biztosítja.[30] Mégis, az azóta eltelt egy esztendő ellenére tapasztalatom szerint még nemigen volt példa arra, hogy a mi tanácsainkban a tanácstagok ezzel a fontos jogukkal éltek volna, használták volna ezt a hibák leleplezésében igen célravezető, éles fegyvert.

f) Szorosan a bírálat és önbírálat keretébe tartozik, de a tanácsdemokrácia szempontjából kiemelkedő jelentősége folytán külön is szükségesnek látom megtárgyalni, a tanácsüléseken a tanácstagok felé megnyilvánuló nyilvános bírálat ügyét, amelyre fentebb csak utaltam.

Az előzőkben más szempontok szerint vizsgált anyag világosan mutatja azt is, hogy a tanácstagok egy része nem tölti be megfelelően hivatását: nem vesz részt megfelelő módon a tanácsi munkában, passzív az üléseken, esetleg meg sem jelenik az ülés egy részén, általában tehát a dolog lényegét nézve, visszaél azzal a bizalommal, mellyel őt a dolgozók a tanácsba küldötték.

A tanácsülés demokráciájának, a tanácsdemokráciának olyan

[29] »A tanácsok belső demokráciája«. 1952. március 20-án elhangzott előadás. (Közölve az Állam és Igazgatás 1952. májusi számában.)

[30] Tanácstörvény 15. § (2) bek.

értelemben is ki kell bontakoznia, hogy ezeket a mulasztó tanácstagokat a tanácsülés maga vonja elsősorban felelősségre. Igaz, hogy az Alkotmány nyomán a tanácstörvény a választóknak megadja azt a jogot, hogy az ilyen tanácstagokat megbizatásuk lejárta előtt is visszahívhatják, ez azonban egyáltalában nem menti fel a tanács egészét, a tanács többi tagjait, hogy maguk is levonják a kötelességét kellő módon nem teljesítő tanácstagokkal szemben a megfelelő következtetéseket és kizárják ezeket soraikból; annál is inkább figyelmeztetnünk kell a tanácstagokat erre a jogukra (és kötelességükre), mert a kötelességmulasztók káros magatartásáért végső fokon ők is felelőssé válnak, ha nem élnek ezzel a törvénybiztosította joggal a nép érdekeinek megfelelően.

A tanácstörvény félreérthetetlenül lerögzíti, hogy »Minden politikai, gazdasági vagy egyéb tevékenység, illetőleg magatartás, amely ellentétben áll a dolgozók érdekével, összeférhetetlen a helyi tanácsi tagsággal«.[31] Vajjon nem áll-e ellentétben a dolgozók érdekeivel a megválasztott tanácstagok közömbössége, amely fékezi, sőt — nyugodtan mondhatjuk — bomlasztja a tanácsi munkát, akadályozza annak fejlődését.

A tanácstagok azzal is bizonyítják, hogy megértették Lenin és Sztálin tanításait a tanácsdemokrácia igazi tartalmáról, a tanácsi munka jelentőségéről, ha élesen és kérlelhetetlenül fellépnek az olyan kötelességmulasztó tanácstagokkal szemben, akiket meggyőzéssel, szívós nevelő munkával sem sikerült a közömbösségből kizökkenteni. A tanácstörvény alapján fosszák meg a notórius kötelességmulasztókat a tanácsi küldött magasztos megbizatásától. Nem lehet a tanács tagja, aki nem szolgálja híven a népet.

Ott, ahol a tanácstagok élni fognak ezzel a joggal, növekedni fog a tanácsi munka tekintélye és ezzel egybehangoltan nőni fog a tanácsülések aktivitása, a tanácsi munka színvonala is.

Biztos vagyok abban, hogy ott, ahol a tanácstagok élni fognak ezzel a joggal, a tanácstagok munkahelyein (az üzemekben, a termelőszövetkezetekben, a hivatalokban stb.) is fel fognak figyelni a tanácstagok dolgozótársai a tanácsi munka jelentőségére és számon fogják kérni, hogy a közöttük dolgozó tanácstagok miképpen teljesítik a nép által reájuk bízott megtisztelő kötelességeiket.

Biztos vagyok abban is, hogy a tanácstagok irányában megnyilvánuló bátor és éles bírálat a tanácsok egyes funkcionáriusaiban az ellenséges elemekkel és általában a káros megnyilvánulásokkal szemben még mindig jelentkező liberális opportunista

[31] Tanácstörvény 13. § (3) bek.

nézetek felszámolását is komoly hatásfokkal fogja segíteni. Ezzel pedig az egyik legsúlyosabb és legveszélyesebb akadályt hárítjuk el fiatal tanácsaink fejlődésének útjából.

A felsőbb tanácsok feladata, hogy előmozdítsák ennek a szellemnek a kialakulását s ugyanakkor helyes mederben tartsák ezeket a kezdeményezéseket.

g) A tanácsi munka egésze szempontjából igen lényeges az, hogy a tanácsülések napirendjén nagy számban és folyamatosan szerepeljenek olyan községpolitikai problémák, amelyek jellegüknél fogva legközvetlenebbül és egyenesen érintik a küldöttek által képviselt dolgozókat. Ez az igény magában foglalja azt a követelményt is, hogy a központi problémák mindenkor szintén úgy kerüljenek a tanácsülés előtt megvitatásra, hogy azokat a tanács az előkészítés során konkrétan alkalmazza a helyi adottságokhoz, beledolgozva ezek anyagába a tanács működési területén megnyilvánuló jelenségeket, problémákat, tapasztalatokat. Összefoglalva: a tanácsi munka egésze szempontjából igen lényeges, hogy a tanács alakítsa ki a népgazdasági terv országos irányvonalához illeszkedve *a maga községpolitikáját.*

A szocialista állam alapvető tétele, hogy nincsenek az országos érdekkel szemben álló helyi érdekek. Ez azonban egyáltalában nem jelenti azt, hogy az országos feladatok végrehajtásában, a dolgozók gazdasági és kulturális színvonalának állandó emelésében az egységesen összehangolt problémák nem jelentkeznek egyes területeken más és más helyi adottságok mellett.

A tanácsok rendszerében megvalósuló demokráciának a gyakorlatba történő helyes átvitele nyomán ki kell fejlődnie, ki kell virágoznia a községpolitikának: a helyi kezdeményezéseknek, a helyi öntevékenységnek.

A községpolitika az ország építő munkájának, a proletárdiktatúra gazdasági szervező és kulturális nevelő funkcióinak egy adott területen történő konkrét alkalmazása a helyi sajátosságokhoz. A tanácsok, mint állami szervek részére jelenti azt a kötelességet is, hogy a párt irányítása mellett valósítsák meg az országos tervből reájuk eső részt, teljesítsék túl az adott területre eső tervfeladatokat, mozgósítsák ehhez a helyi erőforrásokat, — beleértve a még fel nem derített tartalékokat is — biztosítsák egyben azt is, hogy népgazdaságunk nagyszerű fejlődésének minden eredménye a helyi erőkben tovább szélesedve jusson el a dolgozók mindennapos életébe, biztosítsák, hogy a területükön lakó dolgozók számára maximálisan bontakozzék ki az anyagi és kulturális színvonal emelkedésének a terv kereteiben rejlő minden lehetősége.

A községpolitika mérje fel a helyi szükségleteket, azoknak észszerű sürgősségi sorrendjét; teremtse meg a dolgozók számára az adott lehetőségek felhasználásával a legkedvezőbb életkörülményeket, tegye derűssé, széppé lakóhelyüket; fedje fel a munkaerőben, a helyi nyersanyagban rejlő lehetőségeket; a szocialista hazafiság szellemében mélyítse el a szülőföld iránti lelkesedést és tegye azt az alkotó kezdeményezés újabb forrásává; mozgósítsa a társadalmi erők alkotó kezdeményezését a szocializmus építésének mindennapos hőstetteire.[32] Ez éppen a tanácsok rendszerének, a tanácsdemokráciának egyik lényeges vonása.

A demokratikus centralizmus — tanítja Lenin — »feltételezi a teljes és akadálytalan fejlődésnek a történelem által elsőízben megteremtett lehetőségét nemcsak a helyi sajátosságok, hanem a helyi kezdeményezés, a helyi újító szellem számára is és feltételezi a közös cél felé való haladás útjainak, módjainak és eszközeinek sokféleségét«.[33]

Tanácsaink irányítói és a tanácstagok akkor dolgoznak a nagyszerű szovjet példák szellemében, ha nem elégednek meg a felsőbb rendeletek, felsőbb utasítások bürokratikus végrehajtásával, hanem alkotó erejüket a dolgozó nép kimeríthetetlen támogatásában megsokszorozva, száz és ezer új módját találják meg a központi feladatok és a helyi problémák egybehangolt megoldásának, a dolgozók hétköznapi élete megjavításának; ha új és új erőforrásokat nyitnak meg, új és új helyi tartalékokat fednek fel népgazdasági tervünk teljesítéséhez és túlteljesítéséhez.

A demokratikus centralizmussal nem fér össze a lélektelen, a mechanikus munka. A tanácsdemokrácia újtípusú dolgozóját a találékonyságnak, a teremtő fantáziának kell jellemeznie. Ezt kösse össze a magasabbrendű munkafegyelemmel. Igy lehet csak képes az egyre növekvő új és új feladatokat a nép érdekében megoldani. »A demokratikus és szocialista centralizmussal — írja Lenin — se az egykaptafára-húzás, se a felülről bevezetett egyformaság nem fér össze. Az egységet az alapvető, a fontos, a lényeges kérdésekben nemcsak nem zavarja, hanem biztosítja a *változatosság* a részletekben, a helyi sajátosságokban, az ügyek

[32] A helyi politika helyes alkalmazásának eredményeként meg fognak sokszorozódni a társadalmi munkában önkéntes felajánlások alapján elvégzett feladatok, amelyekre már ma is elég gyakran találunk tanácsaink életében lelkesítő példákat. A Budapesti Városi Tanács az 1953. évi költségvetésébe — ezen az úton elindulva — 3,182.855 forint értékben vett fel társadalmi munkával elvégzendő beruházást.

[33] Lenin Művei, 27. köt., Bp., 202. old.

kezelésének módszereiben, az ellenőrzés megvalósításának *módjaiban . . .*«[34]

A konkrét adottságok teremtő alkalmazása összeforrva az ingadozás nélkül megvalósított állami fegyelemmel, ez a demokratizmus fejlesztésének és ugyanakkor a kártékony bürokratizmus elleni küzdelemnek egyedül eredményes útja.

*

A tanácsdemokrácia kérdéseit vizsgálva, a tanácsülésekkel együtt *a végrehajtó bizottság* munkáját is meg kell nézni *ebből a szemszögből* anélkül, hogy ennek a tanulmánynak a keretében belebocsátkozhatnánk a végrehajtó bizottság munkája egészének az elemzésébe.

A végrehajtó bizottság munkája, amely szinte minden munkafázisban összefügg a tanácsdemokrácia kérdésével, legérzékenyebben mégis két csomópontban kapcsolódik közvetlenül ehhez a problémához. Az egyik az, hogy a végrehajtó bizottságnak egész tevékenységében a tanácsülés irányítása és ellenőrzése mellett kell tevékenységét elvégeznie, a másik pedig az, hogy a végrehajtó bizottság *a tanács által a tanácstagok sorából választott testület.*

Ezúttal csak az utóbbi kérdéssel kívánok részletesebben foglalkozni.

A végrehajtó bizottság saját maga választja meg tagjai sorából funkcionáriusait: az elnököt, az elnökhelyettest és a titkárt. Ezek a funkcionáriusok, mint ezen minőségükben fontos megbizatású állami megbízottak is, *egyéni felelősség* mellett végzik tevékenységüket. »A szovjet intézmények valamennyi igazgatási kérdést testületileg tárgyalnak meg és döntenek el, ugyanakkor azonban pontosan meg kell állapítani, hogy *bármely* szovjet intézményben dolgozó minden egyes funkcionárius *felelős meghatározott*, világosan és félreérthetetlenül körülírt feladatok és *gyakorlati* munkák *végrehajtásáért.*«[35] A végrehajtó bizottság és a tanácsi apparátus munkájáért a funkcionáriusokon belül is — az egyszemélyi felelős vezetés szocialista elvéből kiindulva — elsősorban a végrehajtó bizottság elnöke a felelős. A tanácstörvény és az ennek alapján kiadott további jogszabályok, utasítások, minden vonatkozásban alá is húzzák az elnök jelentőségét. Az elnök egyénileg felelős nemcsak a végrehajtó bizottság határozatainak előkészítéséért, de a határozatok végrehajtásának meg-

[34] Lenin: Válogatott Művek, II. köt., Bp., 1949., 300. old.
[35] Lenin Művei, 28. köt., Bp., 1952., 361. old.

szervezéséért és biztosításáért, tehát a megfelelő ellenőrzésért is. Mindez különlegesen kiemeli az elnök munkáját, tevékenységének fontosságát.

Az egyéni felelős vezetésnek ez az aláhúzása a végrehajtó bizottság munkájára vetítve azt a veszélyt hordozhatja magában, hogy az elnök és a funkcionáriusok, valamint a funkcionáriusok és a végrehajtó bizottság egymáshoz való helyes viszonya eltorzul. Elhalványodik *a végrehajtó bizottság testületi felelőssége*, a végrehajtó bizottság az elnök árnyékává lesz, ami súlyos megsértése lenne a tanácsdemokráciának. Megsértése annak az alapvető elvnek, hogy a döntő határozatot a végrehajtó bizottság mint *kollégiális szerv* hozza. Pedig Lenin és Sztálin figyelmeztetése szerint éppen a testületi munka a záloga annak, hogy a határozatokat sokoldalúan megvilágítva, alapos és elmélyült tárgyalás után a célnak megfelelően lehessen kialakítani. »Nem, egyénileg dönteni nem lehet. Az egyénileg hozott határozatok mindig vagy majdnem mindig egyoldalú határozatok. Minden testületben, minden kollektívában vannak olyanok, akiknek a véleményével számolni kell. Minden testületben, minden kollektívában vannak olyanok, akik helytelen véleményeket is hangoztathatnak. Mi három forradalom tapasztalatából tudjuk, hogy 100 egyénileg hozott határozatból, amelyeket nem ellenőrzött, nem módosított a kollektíva, körülbelül 90 határozat egyoldalú . . . Ha nem így volna, ha egyénileg hoznánk a határozatokat, súlyos hibákat követnénk el munkánkban. Mivel azonban mindenkinek megvan a lehetősége arra, hogy kijavítsa az egyes hibáit, és mivel figyelembe vesszük ezeket a módosításokat, az eredmény az, hogy többé-kevésbbé helyes határozatokat hozunk.«[36]

A tanácsnak, a végrehajtó bizottságnak és elnökének együttes felelősségét fejezi ki az 1953. évi állami begyűjtést szabályozó 1952. évi 26. számú törvényerejű rendelet 41. § (1) bekezdése: »A mezőgazdasági termelők beadási kötelezettségének megállapításáért, valamint a megyei, járási és községi (városi, kerületi) begyűjtési tervek teljesítéséért az illetékes tanács, ezen belül a végrehajtó bizottság, illetve annak elnöke felelős.«

Nem az a lényeg — s erre igen gondosan kell figyelni — hogy »szavazatok alapján szülessenek meg a határozatok«, hanem az, hogy azokat a végrehajtó bizottság ülésén valóban alaposan, elmélyülten és sokoldalúan megtárgyalják.

Nem általánosságban, de mégis vannak olyan jelenségek, amelyek indokolttá teszik, hogy ezekre a sztálini tanításokra

[36] Sztálin Művei, 13. kötet., Bp., 1951., 112—113. old.

tanácsaink vezetőit figyelmeztessük. Nem kevés az olyan végrehajtó bizottság, amelyeknek munkájában elhalványodott a harcos kritikai szellem. Nem bírálják az elnököt és a funkcionáriusokat. A végrehajtó bizottsági tagok egy része elmarad az ülésekről, vagy ha megjelenik, nem elég aktív. Nem szól hozzá megfelelő súllyal a napirenden szereplő kérdésekhez. Nem ragaszkodnak ahhoz, hogy a végrehajtó bizottság gondosan megfogalmazott, pontos határozatokban szögezze le álláspontját és adjon irányítást az apparátusnak stb., stb.

Igen éberen kell ügyelni minden ilyen jelenségre és élesen fel kell lépni az ilyen, a tanácsdemokráciát sértő és torzító hibákkal szemben. Világosan kell látnunk: a tanácsi munkának egyik legsajátosabb vonása éppen az, hogy a szilárd egyéni vezetést, a határozatok maradéktalan végrehajtásában érvényesülő feltétlen egyéni felelősséget össze tudja kapcsolni a demokrácia minden igényével, így a választott testületi szervek csorbíthatatlan tekintélyével, teljes felelősségével. Ha a végrehajtó bizottság munkájából hiányzik a tanácsdemokrácia szilárd érvényesítése, ha az apparátus bármilyen értelemben elszakad a tömegtől, a munka ellaposodik és felburjánzik az eleven életet, a lüktető fejlődést fojtogató mechanikus ügyintézés, a bürokratizmus.

*

A végrehajtó bizottságok munkájával kapcsolatban meg kell említenem a demokrácia újabb hajtásaiként az ú. n. »végrehajtó bizottsági kirendeltségeket«.[37]

Feltétlenül a tanácsdemokrácia további érvényesülését szolgálják szocialista államunknak ezek az új szervei, amelyek megkönnyítik a tanácsoktól távol lakó dolgozóknak az állami feladatok végrehajtásába való fokozottabb bevonását, az államhatalom helyi gyakorlásában való aktívabb részvételüket. E szervezetek felállításával munkájuk gyakorlatában újból szélesedni fog a tanácsdemokrácia megvalósulása.

A kirendeltségek tevékenysége szervesen beleépül a végrehajtó bizottságok munkájába, tevékenységükért minden vonatkozásban a végrehajtó bizottság a felelős. Ez kifejeződik abban, hogy a kirendeltség vezetőjét az illetékes tanács választja meg (hívja vissza), a vezető egyben tagja az illetékes tanács végrehajtó bizottságának is, ami magában foglalja azt a tényt, hogy

[37] Ld. a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1952. évi 17. sz. törvényerejű rendeletét és az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 11—20/1952. B. M. sz. utasítást. (Belügyi Közlöny 69. sz.)

vezetőnek csak az illetékes tanács tagját lehet megválasztani. Ez ugyan nincs a végrehajtási utasításban kifejezetten kimondva, de megcáfolhatatlanul következik a tanácsra vonatkozó elvi tételek egészéből.

»A kirendeltség munkájában a dolgozó nép részvételének biztosítására, valamint a kirendeltségi vezető működésének támogatására és a feladatok végrehajtásának ellenőrzésére *kirendeltségi bizottságot* kell alakítani.«[38] Ennek a bizottságnak a tagjait az illetékes tanács választja. E bizottságot a végrehajtási utasítás értelmében »a lehetőség szerint a kirendeltség területén lakó tanácstagokból vagy más dolgozókból kell — a lakosság javaslata alapján — megválasztani.«[39] — Az említett jogszabályok félreérthetetlenül arra mutatnak, hogy ennek a bizottságnak a működése nem csorbítja a végrehajtó bizottság felelősségét. Ezt kifejezi egyrészt az, hogy a bizottság által hozott határozatokat a végrehajtó bizottságnak (sürgős esetekben az elnöknek) kell jóváhagyni és hogy ezeket a határozatokat lényegében úgy kell kezelni, mint a végrehajtó bizottság határozatait. A létrehozott konstrukció helyesen vonja le a tanácsdemokrácia tételeiből származó igényeket, mert kiemeli és biztosítja a dolgozók által a tanácsdemokrácia értelmében megválasztott tanácsi funkcionáriusok osztatlan felelősségét, tehát végső fokon irányítását is. A kirendeltségi bizottság a végrehajtó bizottság szerve. A kirendeltségi bizottságnak nem a tanácstagok közül választott tagjai lényegében — munkájuk tartalmát nézve — a tanács által kooptált tanácstagok.

A végrehajtó bizottsági kirendeltség bő lehetőséget nyujt a tanács aktívahálózatának kiszélesítésére annak kimondásával, hogy »a kirendeltség feladatai végrehajtásának biztosítására a kirendeltségi bizottság mellé széles aktívahálózatot kell szervezni«.[40] Ezeknek az aktíváknak a feladataira, munkamódszereire és jelentőségére érvényesek mindazok a megállapítások, amelyeket a következőkben a tanácsi aktívákkal kapcsolatban általában ki fogok fejteni. Fontos feladata a végrehajtó bizottságnak (magának a tanácsnak és az állandó bizottságoknak is), hogy ezeknek a kirendeltségi aktíváknak tevékenységét az egyéb tanácsi aktívák munkájával összehangolja.

A tanácsdemokrácia elveinek helyes alkalmazásával mondja ki az utasítás, hogy a kirendeltség bizottságának tagjai és a terü-

[38] 1952. évi 17. sz. tvr. 4. § (1) bek. (Kiemelés tőlem. — B. J.)
[39] 11—20/1952. B. M. sz. utasítás, IV/d. pont. (Belügyi Közlöny 69. sz.)
[40] U. o., V/a. pont.

leten lakó tanácstagok egyaránt tartoznak végzett munkájukról a lakosság előtt beszámolni.[41]

III. Az állandó bizottságok

Állandó bizottságaink fejlődésében — a még mindig előbukkanó hiányosságok mellett is — igen figyelemreméltó eredményt értünk el. Ezt a tényt sok más jel mellett az állandó bizottságok számszerű adatai: a bizottságok, bizottsági tagok és főként az aktívák számának növekedése is bizonyítják.

Országos viszonylatban 1950. decemberében indult meg az állandó bizottságok megválasztása.

1951. végén 11.788 állandó bizottság működött.

Ez a szám

1952. március 31.-ével 13.253-ra,
1952. június 30.-ával 15.114-re,
1952. szeptember 30.-ával ..... 15.344-re emelkedett.

Bár e számok szerint a folyamatos emelkedés üteme csak 1952. június 30-ig gyorsul (a növekedés 1952. I. negyében 1.465, 1952. II. negyedében 1.861 és 1952. III. negyedében 230) és ettől kezdve erősen esik, a fejlődési folyamatot mégis egészében egészségesnek kell feltüntetnünk, mert — amint az alábbiakban ki fogom mutatni — a fejlődést ez időtől kezdve nem az állandó bizottságok számszerű növekedésén keresztül kell lemérni (ahol az egészséges határt erősen megközelítették), hanem azok *szervezeti megerősödésén, javuló munkamódszerein és elsősorban a hozzájuk kapcsolt aktívahálózat* szélesedésén (számszerű és minőségi növekedésén) keresztül.

Mindezekkel a kérdésekkel Bihari elvtárs bőven foglalkozik tanulmányában.[42] Én célkitűzéseimnek megfelelően elsősorban az aktívák ügyét vizsgálom azért is, mert meggyőződésem szerint ez a probléma középpontja, ez a további fejlődés kulcskérdése.

Mit mutatnak a számszerű adatok?

	Állandó bizottságok száma	*Aktívák száma*
1951. végén	11.788	60.000
1952. március 31-én	13.253	99.077
1952. június 30-án	15.114	157.683
1952. szeptember 30-án	15.344	204.573

[41] U. o., V/g. pont.
[42] Ld. e kötet 109—146. lapjain.

Az aktívák számában tehát állandó az erősütemű növekedés. Növekvő a tendencia akkor is, ha az egy állandó bizottságra eső aktívák számát vizsgáljuk.

	Állandó bizottságok számának növekedése	*Egy állandó bizottságra eső aktívák átlaga*	*Az átlag növekedése*
1951. végén	—	5,1	—
1952. március 31-én ..	1.465	7,5	2,4
1952. június 30-án	1.861	10,5	3,0
1952. szeptember 30-án	230	13,3	2,8

Nézzük meg ezeket a számokat a különböző tanácsokra szétbontva és a tanácstagok számához is viszonyítva.

A községekben

1952.	*Tanácstagok száma hozzávetőlegesen*	*Állandó bizottságok száma*	*Aktívák száma*	*Egy állandó bizottságra eső aktívák átlaga*	*Aktívák a tanácstagok számához viszonyítva*
június 30.	128.000	13.121	103.081	7,8	0,80
szeptember 30.....	128.000	13.342	137.478	10,3	1,07
A járásokban					
június 30.	10.200	1.004	10.042	10,0	0,98
szeptember 30.	10.200	1.013	12.295	12,1	1,2
A városokban (Budapestet nem számítva)					
június 30.	5.800	571	19.552	34,2	3,37
szeptember 30.	5.800	564	24.948	44,2	4,3
A megyékben					
június 30.	1.800	189	2.856	15,1	1,58
szeptember 30.	1.800	187	4.298	22,9	2,38

Budapesten (a kerületekkel együtt)

június 30.	2.500	229	22.152	96,7	8,86
szeptember 30.	2.500	238	25.554	107,3	10,22

Ugyanezek az adatok országosan összesítve (Budapest nélkül)

június 30.	145.800	14.885	135.531	9,1	0,92
szeptember 30.	145.800	15.106	179.019	11,8	1,22

Ezek a számok meggyőződésem szerint alkalmasak arra, hogy belőlük tanácsaink munkájára és a további fejlődésre vonatkozólag tanulságos következtetéseket vonjunk le még akkor is, ha tisztában kell lennünk azzal, hogy a felmérés nem egészen pontos, hogy az egyes számokban sok az időközi ingadozás. Mindezek a figyelembeveendő torzulások ugyanis az egészhez viszonyítva csekély jelentőségűek és a helyes kép kialakulását, a helyes következtetések levonását nem teszik lehetetlenné.

A következtetések levonása előtt azonban nézzünk meg még egy összefüggést: viszonyítsuk most már a tanácsban tevékenykedő tanácstagok és aktívák számát az őket megválasztó, illetve kiküldő lakosság számához mérve. Az arány megállapításánál — nagyobb tévedések elkerülése nélkül — kiindulhatunk az 1950. évi választási adatokból. Itt is az a helyzet, hogy bár az időközben bekövetkezett nagyarányú fejlődés folytán nyilván sok átköltözés történt, az eltolódások a helyes következtetések megállapítását nem gátolják.

A számokat az egyszerűség kedvéért lekerekítve vesszük fel.

	Tanácstagok száma	*Aktívák száma*	*Összesen*	*Választók száma*
Országosan	148.300	204.500	352.800	6,160.000
Budapest	2.500	25.500	28.000	1,250.000
Országosan Budapest nélkül.....	145.800	179.000	324.800	4,910.000

Ebből kiindulva megállapíthatjuk, hogy:[43]

	Hány választóra esik egy tanácstag	*Hány választóra esik egy aktíva*	*Hányadik választóra esik tanácsi munka (tagság + aktíva)*
Országosan minden....	41,5	30	17. választóra
Budapesten minden ..	500	49	45. választóra
Vidékre Budapest nélkül minden.....	32	27	15. választóra

*

Melyek azok a következtetések, amelyekhez a számadatok megfelelő kapcsolása útján eljuthattunk:

a) A községekben igen nagy mértékben nő a tanácsi munkában résztvevő aktívák aránya. Ez világosan mutatja, hogy a községekben is erősödik, szilárdul a tanács.

b) Viszonylag a legnagyobb mértékben *a járási tanácsok* maradtak le. A járási tanácsoknál mutatkozó arányok így például csak majd a felét teszik ki a megyéknél kimutatható arányoknak, holott kétségtelen, hogy a járás adottságai sokkal inkább tennék lehetővé életképes, mozgékony állandó bizottságok megszervezését, az aktívák számának kiszélesítését.

A statisztika is azt bizonyítja, hogy tanácsaink fejlődésében a járásokban vannak a legnagyobb hiányosságok, itt kell tehát a tömegkapcsolatok kiszélesítésében is leggyorsabban a lemaradást behozni.

c) A községekben is feltétlenül van még mód a meglévő aktívahálózat kiszélesítésére, ami mellett azonban az elsőrendű feladat a már számbavett aktívák, állandó bizottságok folyamatos foglalkozásának biztosítása, munkájának megjavítása, tartalmasabbá

[43] A hibaforrások teljes feltárása kedvéért tegyük hozzá, hogy különösen vidéki viszonylatban, ha kis mértékben is, de vannak olyan állampolgárok, akik egyben több tanácsnak is tagjai. Szükséges még azt is kiemelni, hogy a tanácstagok számbavételénél a póttanácstagokra (kb. 75.000) nem voltam figyelemmel, ezekkel tehát végső fokon nő a tanácsban foglalkoztatottak száma, bár az aktívák között túlnyomó többségében éppen e póttanácstagok szerepelnek elsősorban. Nem szabad megfeledkezni végül arról sem, hogy nem csekély a száma a tanács hivatali apparátusában dolgozó állami tisztviselőknek sem, akiket a fenti számításnál sem a tanácstagok, sem az aktívák között nem vehettem figyelembe.

tétele, munkamódszereik fejlesztése. Azt kell elérni, hogy az állandó bizottságok és aktíváik működése egy községben se maradjon formális, hanem telítődjék meg a tanácsdemokrácia valóságos tartalmával, konkrét munkafeladatokkal.

d) A városokra és elsősorban Budapestre vonatkozó számok azt mutatják, hogy az állandó bizottságok és az azok mellett működő aktívák önmagukban nem foghatják át elég szorosan és szélesen az egész lakosságot. Ez különösen akkor látszik világosan, ha arra gondolunk, hogy a számítás alapjául nem a teljes lélekszámot, hanem csak az 1950. évi választókat vettük, vagyis figyelmen kívül maradtak lényegében az összes 20 éven aluliak, ami az egész lakosságnak hozzávetőlegesen 40 százalékát teszi ki. Ilyen körülmények között bontakozik ki Budapesttel kapcsolatban a lakosság-szervezés további formáinak (lakóbizottságok, házfelelősök stb.) jelentősége. A számok tükrében megcáfolhatatlanul meggyőződünk arról, hogy a tanácsi feladatok maradéktalan elvégzéséhez a városokban és elsősorban Budapesten az említett szervezetekre igen nagy feladatok várnak, amint azt a példamutató szovjet városok gyakorlati tapasztalataiban is látjuk.

*

A tömegkapcsolatok kiszélesítésével összefüggésben különös súllyal kell ráirányítanunk a figyelmet azokra a szempontokra, amelyeket az aktívák kiválasztásánál, tehát a dolgozóknak a munkába való bevonásánál érvényesíteni kell ahhoz, hogy a tanácsok valóban képesek legyenek mint a *tömegek közvetlen szervei* feladataikat betölteni.

Egyre kisebb mértékben áll fenn az a veszély — amely a tanácsok kezdeti munkájában még sok helyütt élesen mutatkozott, — hogy a tömegkapcsolatok kiszélesítésében, az aktívák bevonásánál a tanácsok funkcionáriusai elhanyagolják a pártonkívülieket és ezzel a tanácsokat — a proletárdiktatúra tartalmát eltorzítva — pártszervekké szűkítik. Egyre világosabban értették meg a tanácsok munkájának szervezői azt a sztálini tanítást, hogy a tanácsok csak úgy tudják feladataikat betölteni, ha a pártonkivüliek felé fordulnak, ha a tanácsi munkában a párttagok mellett, azokkal szoros egységben, részt vesznek a pártonkívüli dolgozók legjobbjai, akik példamutatásukkal magukkal ragadják a többieket; ha a tanácsokat valóban arra használjuk fel, hogy a pártot állami vonalon kössék össze a pártonkívüli dolgozók milliós tömegével. Igy válnak a tanácsok egyben a dolgozók hatalmas iskoláivá, ahol elsajátítják az állami munkát, az

államvezetés művészetét. A pártonkívüliek hatalmas szerepét a tanácsok munkájában önmagában az a tény is bizonyítja, hogy például községi tanácsaink tagjai között közel 75 százalék a pártonkívüliek száma.

Az aktívahálózat kiszélesítésében nagy súllyal támaszkodjunk az elméleti és gyakorlati szakemberekre egyaránt. Az élenjáró szakembereknek a tanácsok munkájába való bevonása jelenti annak a lenini tételnek a megvalósítását, hogy a tanácsok útján a dolgozók sokoldalú szaktudását bürokráciamentesen kapcsolhatjuk össze a tanácsok tevékenységével s így is biztosíthatjuk a tanácsok sokrétű feladatának végrehajtásában a hozzáértés, a tárgyi tudás érvényesülését. Helyesen figyelmezteti erre a tanácsok munkáját elvileg is irányító belügyminisztérium a végrehajtó bizottságokat: »... aktíváknak minél több gyakorlati szakembert vonjanak be, mert azok tudják az állandó bizottságokat leginkább támogatni az eredményes munka vitelében.«[44]

Mindezen szempontok mellett mint központi kérdést kell kiemelnünk: e vonatkozásban sem feledkezhetünk meg sohasem arról, hogy a tanácsok a proletárdiktatúra szervei, a munkásosztályvezette munkás-paraszt szövetség államának hatalmi szervei. Ennek az aktívák személyi összetételében is félreérthetetlenül tükröződnie kell. Ez nem jelenti azonban azt, hogy az aktívák személyi összetételében kispolgári elemek nem szerepelhetnek. Biztosítani kell tehát az aktívák területén is a munkások és a dolgozó parasztok túlsúlyát.

*

Az aktívák számának elemzésénél már utaltam arra, hogy az aktívák számának növekedése esetén, azok munkájának irányítása, összefogása céljából az állandó bizottságokon belül különböző szervezeti formákat lehet megvalósítani. Ezek között talán a leglényegesebb az ú. n. »albizottságok« szervezése, amelyekre általában ott van szükség, ahol az aktívák számának nagysága kívánja meg ezt a szervezettebb együttműködési formát, vagy ahol az állandó bizottságon belül valamely huzamosabb időt igénybevevő speciális feladat jelentkezik.

Az albizottságok megalakításának kiindulási pontja a belügyminisztérium által 1950. november 25-én kiadott utasítás,

[44] Ld. a belügyminisztérium 104/227/1952. november 29-én kelt utasítását »a tömegkapcsolatok megjavításáról«.

amely úgy rendelkezett, hogy amennyiben az állandó bizottságok munkaterülete nagyon széles, az állandó bizottságok feladatkörének egy-egy részére, vagy egy-egy nagyobb munkát adó konkrét feladat elvégzésére a bizottság egy tagjának irányítása alatt az aktívákból a végrehajtó bizottság hozzájárulásával albizottságot lehet szervezni.

Az albizottságok működése sok hasznos és figyelemreméltó eredményt hozott. Vannak azonban olyan jelenségek, amelyekre gondosan figyelnünk kell és amelyek joggal figyelmeztették a tanácsokat irányító szerveinket arra, hogy az albizottságok számának túlzott növekedése komoly veszélyeket is rejt magában.

A számok maguk is igen érdekesek:

1952. március 31-én országos viszonylatban 6860 albizottság működik,
1952. június 30-ig országos viszonylatban 8778 albizottság működik,
1952. szept. 30-án országos viszonylatban 12.923 albizottság működik.

Figyelemreméltó összevetni az aktívák és az albizottságok számát budapesti és vidéki viszonylatban:

	Aktívák száma	*Albizottságok száma*
Vidéken	179.019	12.048
Budapesten.....	25.554	875

Amíg tehát az aktíváknak az aránya vidéket és Budapestet összevetve úgy aránylik mint 1 : 7-hez, addig az albizottságok aránya 1 : 15-höz. Más oldalról nézve: budapesti viszonylatban több mint 29 aktívára esik egy albizottság, vidéki viszonylatban pedig nem egészen 15 aktívára.

Tegyük még hozzá azt, hogy amíg a budapesti albizottságok száma az aktívák számának nagy növekedése mellett is lényegében stabil (inkább jelentéktelen mértékben csökkenő tendenciájú), addig a vidéken működő albizottságok száma 1952 júniustól-szeptemberig (tehát három hónap alatt) 4163-mal növekedett.

Ezek a számszerű adatok is alátámasztják azt a megállapítást, amelyeket más jelenségekből következtetve fontosnak tartok kiemelni:

A tanácsok egyes funkcionáriusai a tanácsok munkájának tartalmi javítása helyett sokszor a »kézzelfoghatóbb« és köny-

nyebben megoldható szervezeti kérdések felé fordulnak. Az albizottságokkal kapcsolatban ez azt a veszélyt jelenti, hogy megfelelő indokoltság nélkül szervezik meg azokat, amikor is természetesen ez a szervezési forma, ahelyett, hogy előbbre vinné a munkát, a túlszervezés hátrányait hozza: merevíti a tanács tevékenységét, formaivá teszi, bürokratizálja azt.

Az albizottságokkal kapcsolatban arra a veszélyre is fel kell figyelni, hogy egyes albizottságok elszakadnak az őket létrehozó állandó bizottságoktól; az irányítás kiesik az állandó bizottság kezéből, az albizottságok önállósulnak, párhuzamosan működnek, s így ahelyett, hogy megszilárdítanák a tanács egyik fontos választott szervének: az állandó bizottságoknak a működését, bizonyos mértékig dezorganizálják azt, sorvasztják erőit. Az elszakadó albizottságok ugyanakkor megsértik a tanácsdemokráciát: elhalványítják a választóknak felelős tanácstagok munkáját, elmossák a választott tanácstagok és az állandó bizottságok felelősségét, önmaguk pedig az apparátus közvetlen függvényeivé deformálódnak.

Felmerül a kérdés, hogy ilyen körülmények között elvessük-e az albizottsági formát. Véleményem szerint semmiesetre sem. Az aktíváknak albizottságokba történő összefogása helyes elképzelés ott, ahol ennek megvannak a tárgyi feltételei és szükségessége. Az albizottsági formát tehát nem szabad elvetni, de nem szabad mechanikusan, indokoltság nélkül alkalmazni, hanem valóban csak ott, ahol nagyobb a munkaterület, ahol különleges feladatok jelentkeznek és ott is, ahol az aktívák száma ezt alátámasztja.

Fenn kell tartani az albizottságok szervezeti formáját, de világosan kell látnunk, hogy *ez csak az egyik és nem az egyetlen formája* az aktívák irányításának (ld. szakbizottságok, brigádok stb.). Világosan kell látnunk, hogy ebben a formációban is — éppúgy, mint a tanácsi munka bármely területén — a megválasztott tanácstagnak kell a központban maradni: ő felelős a tanács irányában az általa bármilyen formában irányított aktívák egész tevékenységéért.[45]

*

Az állandó bizottságok és aktíváik munkáját elemezve szólnunk kell a tanácsi szervezeten kívül működő társadalmi

[45] Az állandó bizottságok mellett működő aktívák tevékenységének »brigádok« formájában történő megszervezésére vonatkozóan ld. Varga András: A tanácsok tömegkapcsolatai elmélyítésének módszerei. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Bp., 1952., 22. old.

aktívákról is. Szólni kell annál is inkább, mert ezen a területen még sok a tervszerűtlenség, a koordinálás hiánya és nem ritkán akadnak hibás elvi állásfoglalások is.

E kérdés annál is inkább lényeges és jelentőségében egyre növekvő, mert állami szervezetünk szocialista fejlődésének során egyre inkább jelentkeznek olyan újabb területek és olyan újabb munkamódszerek is, hol előtérbe kerül a tanácsi szervezeten kívül álló társadalmi aktívák igénybevételének és mozgósításának kérdése.

Gondoljunk ebben a vonatkozásban a dolgozók jobb ellátása, a kereskedelmi munka színvonalának emelése, valamint a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmének biztosítása céljából a belkereskedelem vonalán megszervezett »üzemi társadalmi ellenőrök« hálózatára, akik az állami kereskedelem és a közétkeztetés területén támogatják a belkereskedelmi szervek működését.[46] Gondoljunk az üzemélelmezési konyhák társadalmi ellenőrzésének megszervezésére, amely a Szakszervezetek Országos Tanácsára váró feladat,[47] vagy az élelmezés egészségügyi ellenőrzését előmozdító ugyancsak a Szakszervezetek Országos Tanácsa által kiépítendő társadalmi ellenőrző szervezetre.[48] Az egészségügyi ellátás területén szintén tevékenykedik egy új, most fejlődő széles aktívahálózat, amely a Szovjetunió szervezeteinek nagyszerű példáján elindulva és egészségügyi minisztériuma irányítása mellett főként a »Vöröskereszt« szervezetek keretében látja el fontos társadalmi feladatait.

A tanácsi és az egyéb társadalmi aktívák munkájának megfelelő összehangolása nem kis és jelentőségében ugyanakkor nem is lekicsinyelhető feladat. Miniszteriális szerveinkre és tanácsi szerveinkre egyenlő felelősséggel hárul az a feladat, hogy a párt irányítása mellett, az illetékes tömegszervezetekkel együttműködve végezzék el ezt a munkát. Határolják el az egyes aktívahálózatok feladatait, működési területét; biztosítsák az aktívák munkájának harmonikus összhangját. Ennek az összhangnak a megteremtése nélkül nem lehetünk képesek maximális hatásfokkal felhasználni azt a nagyszerű segítséget, amelyekkel a tömegek a szocialista állam munkáját támogatják.

*

[46] Ld. a belkereskedelmi miniszter 1216/1952. Bk. M. sz. utasítását: A társadalmi ellenőrző hálózat munkájának támogatásáról.

[47] Ld. a Népgazdasági Tanács 385/28/1952. N. T. sz. határozatát.

[48] Ld. a Népgazdasági Tanács 432/31/1952. N. T. sz. határozatát.

A tanácsi és egyéb társadalmi aktívák kérdése önmagában is felveti azt a tanácsi munka szempontjából egyébként is alapvető problémát, hogy milyen legyen a tanácsnak (mint állami szervnek és tömegszervezetnek) a többi tömegszervezettel való viszonya.

E kérdés teljes kifejtése ugyancsak kívülesik ennek a tanulmánynak a keretén. A kérdés jelentősége és a tanács tömegkapcsolatához való viszonya azonban szükségessé teszi, hogy azt némely vonatkozásban legalább is érintsem. Fel kell vetnünk e helyütt is e problémát annál is inkább, mert a gyakorlati tények azt mutatják, hogy az együttműködés sok vonatkozásban hiányos: sem a tömegszervezetek, sem a tanácsok nem ismerik fel elég mélyen az együttműködés fontosságát és ennek megfelelően nem is dolgozták ki elég felelősséggel az együttműködés eredményességéhez nélkülözhetetlenül fontos elvi alapokat és módszereket.

Sztálin elvtárs a proletárdiktatúra mechanizmusáról szólva, különös súllyal emeli ki »a hajtószíjak«, »az emelők« szerepét, amelyek nélkül a proletariátus »a győzelemért vívott harcában fegyvertelen hadseregként állna a szervezett és felfegyverzett tőkével szemben«. »Ezekre a szervezetekre a proletariátusnak azért van szüksége — írja Sztálin elvtárs —, mert nélkülük múlhatatlanul vereséget szenvedne a burzsoázia megdöntéséért vívott harcában, saját hatalma megszilárdításáért folyó harcában — a saját hatalma megszilárdításáért —, a szocializmus építéséért folytatott harcában. *E szervezetek* rendszeres segítsége és az élcsapat irányító ereje azért szükséges, mert e feltételek nélkül lehetetlen a proletariátusnak némileg is tartós és erős diktatúrája.«[49]

»A rendszeres segítség« fogalmilag feltétlenül magában foglalja azt, hogy ebben a segítségben az összes tömegszervezetek teljes *összehangoltsággal* működjenek együtt. Az összehangolás természetszerűleg a párt, mint fő vezető erő feladata, de kétségtelen, hogy a párt irányításának eredményességéhez az is szükséges, hogy az egyes tömegszervezetek is érezzék felelősségüket az összehangolás gyakorlati megvalósításáért; ismerjék fel feladataikat e vonatkozásban és az együttműködés részleteire alakítsák ki a helyes gyakorlatot.

A tanácsoknak és a többi tömegszervezeteknek egyaránt világosan kell látni, hogy csak akkor valósíthatják meg tömegszervezeti hivatásukat, akkor jut el a párt politikája az ő segít-

[49] Sztálin Művei, 8. köt., Bp., 1952., 35. old. (Kiemelés tőlem — B. J.)

ségükkel a dolgozók minden rétegéhez a munka minden területén, ha erőik egyesítésével, megfelelő kölcsönösséggel tűzik ki a feladataikat és egymást támogatva viszik át azokat a valóságba.

A »hajtószíjak«, az »emelők« magasztos hivatását nálunk a tanácsokkal együtt a szakszervezetek, a DISZ, az MNDSZ, az MSZT, a Szabadságharcos Szövetség stb. látják el. E szervezetek mindegyikének tehát meg kell keresnie és meg kell találnia az együttműködés módozatait. Azt is fel kell ismerniök, hogy bármelyik tömegszervezet tömegkapcsolatainak gyengülése visszahat az összes tömegszervezetek munkájára; — az egyik vagy másik jó működése nem teszi feleslegessé, nélkülözhetővé a többiek jó működését.

Nemcsak az összeütközéseket kell tehát elkerülni, hanem támogatni kell egymás működését ugyanakkor, amikor egy percig sem szabad lemondani egyik tömegszervezetnek sem arról, hogy a maga területén és a maga módszereivel folytonosan növelje a tömegekkel való szilárd kapcsolatát.

A tanácsok vonaláról nézve a kérdést: a tanácsok sem elégedhetnek meg azzal, hogy egy-egy feladat megoldásánál felhívják az illetékes tömegszervezet figyelmét az elvégzendő munkára.

Igen hibás például némely budapesti állandó bizottságnak az a gyakorlata, amely abban látja a tömegkapcsolatok megoldását, hogy a tömegszervezetek képviselőit az üléseikre meghívják és ezzel már betöltve érzik a »transzmisszió« feladatát. Az persze helyes, hogy a tanácsi szervek a tömegszervezeteket tájékoztassák, hogy igyekezzenek a munkát velük együtt megoldani, igyekezzenek erőiket a legfontosabb közvetlen feladatokra összpontosítani. Ezen belül azonban a tanácsi szervezetek — és így az állandó bizottságok — tevékenysége sem merülhet ki a többi tömegszervezet tájékoztatásában, hanem minden tanácsi szervezetnek a sajátmaga speciális tömegszervezeti kapcsolataival és módszerével kell a konkrét cél megvalósításában részt venni.

Nem kisebb hiba persze a tömegszervezetek részéről a tanácsi feladatok irányában még sokszor megnyilatkozó lebecsülés, passzivitás, néha egyenesen közönyösség, ami időnként még abban is megnyilvánul, hogy egyes tömegszervezetek olyan vezetői, akik a tanács választott tagjai, a saját tanácsi munkájukat is elhanyagolják.

IV. A tanácstagok beszámolói, fogadóórái, — a dolgozók levelei

A tanácsdemokrácia megvalósítását biztosító formációk csak akkor telítődnek meg valóságos tartalommal, ha a tanácstagok (és aktívák) mindegyike egyénileg is szoros és eleven kapcsolatban él a dolgozó tömeggel.

A tanácsdemokrácia csak akkor fejlődhetik egészségesen, ha a tanácstagok (beleértve persze a végrehajtó bizottság tagjait is) szinte mindennapos érintkezést tartanak fenn a lakossággal, — ha kialakul a lakosság és a tanácstagok között a zavartalan bizalom légköre.

A tanácstagok első kötelessége tehát ezt a kapcsolatot ápolni, a dolgozók bizalmát kiérdemelni és megőrizni.

Lehetetlen feladat lenne ennek a tevékenységnek minden formáját rendszerbe foglalni. A szocialista élet olyan változatos, sokszínű lehetőségeket teremt a dolgozókkal való együttműködésre, amelyeket már felsorolni sem lehet a teljesség igényével. A Szovjetunió szovjet-küldötteinek tevékenysége viszont kimeríthetetlen forrásként tárja elénk az ilyen jellegű tapasztalatokat. A küldötteknek a lakossággal való levelezése, a választók meglátogatása lakásaikban, munkahelyeiken stb. bőségesen mutatják a követendő példát.

Az alábbiakban ennek a munkának csak néhány általános és jellegzetes formáját akarom tárgyalni, mint olyan kezdő lépéseket, amelyek szemléletesen mutatják meg a helyes irányt tanácstagjaink számára.

*

A tanácstagok *beszámolási kötelessége* a tanácsdemokrácia alapvető tétele, amelyet az Alkotmány határoz meg: »A helyi tanácsok kötelesek a választóknak évenként legalább két ízben működésükről beszámolni.«[50]

E beszámolókkal — jelentőségüknek megfelelően — ennek a kötetnek a keretében (épp úgy, mint a tanácsülésekkel, a végrehajtó bizottsági ülésekkel és az állandó bizottságok munkájával) külön tanulmány foglalkozik, s ezért én e helyütt csak arra szorítkozhatom, hogy néhány általános megállapítást tegyek.

A beszámolókra vonatkozóan nem állnak teljes, országos adatok rendelkezésemre, mégis néhány példaszerűen kiemelt adat is tanulságos képet ad.

Az 1951. évben még nem indult meg nagy mértékben a

[50] Alkotmány 32. § (2) bek.

beszámolók megszervezése. Ebben az időben leginkább csak Budapesten foglalkoztak tanácsaink ezzel a kérdéssel.

1952-ben — elsősorban a párt figyelmeztetése nyomán — tanácsaink és tanácstagjaink már inkább tettek eleget ennek a kötelességnek és az eredmény szinte azonnal megmutatta, hogy — bár a szervezésben sok hiba történt — a dolgozó nép igényt tart ennek a jogának a megvalósításához.

1952 első felében, *Budapestet nem számítva*, kb. 36.400 beszámolót tartottak meg az országban. Ezeken a beszámolókon majd 790.000 választó jelent meg és közel 110.000 felszólalás hangzott el. A felszólalások közül hozzávetőlegesen 12.000 tartalmazott közérdekű javaslatot.

Budapesten 1952 első felében (május 2-től június 16-ig) mintegy 2500 beszámolót szerveztek meg, a résztvevők száma több mint 250.000 volt; hozzávetőlegesen 26.500-an szólaltak fel és ebből majdnem 20.000-ben volt közérdekű javaslat.

Mit tükröznek ezek a számok? Először is azt, hogy a dolgozókat széles körben érdekli a tanácsok munkája, hiszen abszolút mértékkel mérve a számok igen nagyok; különösen nagy volt a felszólalásoknak a száma.

A megfelelő összefüggések alapján kiszámított nagy számok azonban két szempontból is súlyos hiányosságot tárnak fel. A vidéki adatok azt mutatják, hogy a jelzett időben a megválasztott tanácstagoknak *alig egynegyede* tartotta meg a beszámolót, a *budapesti adatok* pedig azt, hogy a választóknak csak valamivel több mint egyötöde vett részt a beszámolókon.

Amíg ezeket a hiányosságokat nem számoltuk fel, a tanácsi munka minden fejlődése mellett sem mondhatjuk, hogy eleget tettünk a tanácsdemokrácia követelményeinek. Ez pedig egyben azt is jelenti, hogy egyáltalában nem merítettük ki az adott lehetőségeket.

Amint már mondottam: kétségtelen, hogy ezen a területen is van fejlődés, de újólag alá kell húznunk azt is, hogy nem láttuk meg elég felelősséggel ezt a kérdést, nem ismertük fel, hogy a tanácsi munka megjavítása érdekében egyik legfontosabb feladat éppen a beszámolók sokkal alaposabb, sokkal szélesebb megszervezése, politikai színvonaluk felemelése.

Megyei és járási tanácsaink eddig viszonylag igen kevés gondot fordítottak arra, hogy a községekben a községi tanácstagok tartsák meg beszámolóikat. Igen kevéssé fejlődött még ki az a feltétlenül szükséges gyakorlat is, hogy a megyei és járási tanácstagok lakóhelyükön, de ezen túl működési területükön is

tájékoztassák a választókat a felső tanácsok működéséről. Budapesten is — bár feltétlenül messzebb jutottak a fejlődésben a beszámolók — még rendkívül sok a hiányosság, a rendszertelenség; nem alakult ki a beszámolók stabilitása olyan értelemben, hogy ugyanazokon a területeken általában ugyanazok a tanácstagok számoljanak be többször, mert csak így fejlődhet ki a szorosabb kapcsolat a tanácstag és a választó között; így ellenőrizhetik a beszámolókon részvevő választók: mit tett a beszámolót tartó tanácstag az előzőleg elhangzott javaslatok megvalósítása ügyében, hogy tartja be igéreteit stb.

Igen kevéssé alakult ki még a megfelelő együttműködés a tanácsok és a többi tömegszervezetek között éppen a beszámolók lebonyolításában is.

Alig van példa arra, hogy valamelyik tanácstag a saját üzemében tartott volna tanácstagi beszámolót.

Hiányosságok vannak még a beszámolók tartalmi színvonala kérdésében is; nagyon sokszor — kellő előkészítés hiányában — túl általánosságban mozognak a beszámolók, nem vetik fel eléggé a helyi problémákat, nem nyúlnak elég bátran a helyi kérdésekhez. Általában formális a »beszámolás« a tanács konkrét tevékenységéről, különösen pedig a tanácstag saját munkájáról. Pedig elsősorban ezek tennék elevenné a beszámolót. Különösen gyenge a beszámolókon a kritikai szellem.

Javul viszont a beszámolókon elhangzott javaslatok elintézése, a feltett kérdésekre adott válasz, a javaslatok felhasználásának és megvalósításának módja.

Vannak egészen kiemelkedő eredmények is. Hadd utaljak ezzel összefüggésben elsősorban annak a tanulmánynak az anyagára, amit a beszámolók ügyéről ennek a kötetnek a keretében Jakosits elvtárs írt a budapesti XXII. ker. tanács beszámolóiról. És hadd emeljek ki néhány vidéki példát is: Sárhida községben 31 tanácstag közül 24 tartotta meg beszámolóját, amelyen 900 lakos közül 670 vett részt, több, mint amennyi a választók száma volt. Születtek is ezeken a sikerült beszámolókon olyan felajánlások, amelyek eredményeként társadalmi munkával javítják meg a községi utakat, segítik az új iskolák építését stb. És ezek a példák egyáltalában nem egyedülállóak, nem is túl ritkák.

Ahol a tanácsok jelentőségének megfelelően központi kérdésként kezelik a beszámolók ügyét, ahol a felsőbb szervek irányítása alapján tervszerűen folyik ennek a munkának az előkészítése és lebonyolítása, ott az eredmény nem maradhat el. Biztosítéka ennek dolgozó népünk érdeklődése, fokozódó öntudata, amely-

nek felemelő példáit ma már az ország minden területén megtaláljuk.

*

Fontos és különleges eszközei a tömegkapcsolatok ápolásának a tanácstagok *fogadóórái* is.

A fogadóórák azért is igen fontos eszközei annak, hogy a tanács tömegbázisát megszilárdítsuk, mert e fogadóórákon kerül a tanácstag a legközvetlenebb kapcsolatba az őt felkereső dolgozóval. Ilyenkor nyilvánosság nélkül négyszemközt tárhatják fel a tanácstag előtt összes tapasztalataikat, panaszaikat. Ez a legalkalmasabb módszer ahhoz, hogy a tanács megkapja a legközvetlenebb jellegű információkat, itt mérhető le legmélyebben a tanács iránti bizalom is.

A fogadóórák lehetővé teszik, hogy egyéni formában, az egyes emberek gyakorlatában nyilatkozzék meg a tanács iránti bizalom, hogy a tanács és az egyes dolgozók között kialakuljon az a bizalmi légkör, amely a legtermékenyítőbben hat a tanácsdemokrácia fejlődésére.

A fogadóórák megszervezése viszonylag később indult meg, mint a többi tömegkapcsolati forma kifejlesztése és ma is egyik igen lemaradt része a tanácsi munkának. Sok vonatkozásban még máig sem dolgozták ki tanácsaink azokat a helyes módszereket, amelyek alkalmasak a fogadóórák jó megszervezéséhez, az ott előadott ügyek megfelelő elintézéséhez és értékeléséhez. Nem ismerték fel eléggé a tanácsok vezetői azt, hogy a fogadóórák nemcsak arra adnak legjobb alkalmat, hogy a tanácstagok a dolgozók legszemélyesebb élményű észrevételeit átvehessék, hanem arra is, hogy éppen ezáltal olyan általános információk birtokába jussanak, amelyeket a beszámolókon vagy más helyeken semmiképpen nem kaphattak volna meg.

Természetes, hogy a fogadóórákat másképpen kell megszervezni a községben, másképpen a városban, a járásban és a megyében.

A fogadóórák súlypontja (legalább számszerűleg) a városok területére tevődik, ezek között is a nagyobb városokba, főleg azok kerületeibe. Úgy gondolom azonban, hogy a számszerűségtől függetlenül nem csekélyebb a jelentősége — különösen a munka megjavítása szempontjából — a más tanácsoknál tartott fogadóóráknak sem.

A községek viszonylatában sem elhanyagolható a fogadóórák ügye. Igaz, hogy a legkisebb községekben a községi tanácstagoknak felesleges fogadóórát tartaniok, hiszen ezekben a községekben a helyi adottságoknál fogva szorosabb az érintkezés a tanács-

tagok és az összes dolgozók között, ismerik egymást, külön szervezett előkészítés nélkül is alkalmat találnak arra, hogyha beszélni akarnak egymással. A nagyobb községekben azonban már nem így áll a kérdés. És ezek mellett gondoljunk arra, hogy mind a járási, mind a megyei tanács igen értékes anyagot kaphatna nemcsak a községi tanács, de a saját tanácsa munkájának értékeléséről is, ha tagjai időnként eredményes fogadóórát tartanának a hozzájuk tartozó községekben.

A felsőbb tanácsok tagjai általában szinte pótolhatatlan információs anyagról mondanak le akkor, amikor nem használják ki azt a lehetőséget, hogy az alájuk tartozó különböző tanácsok mellett szervezet fogadóórákon meghallgassák az érdekelt lakosság tapasztalatait a vezetésük alá tartozó tanácsok munkájára vonatkozóan.

A fogadóóra új jellegű kapcsolat az állami szervek és a dolgozók között. Természetes, hogy ennek a bevezetése nem járhat egyik napról a másikra teljes sikerrel. Meg kell ismertetni ezt az érintkezési formát a lakossággal, meg kell azt kedveltetni, meg kell szilárdítani a tekintélyét, csak ha ezeket elértük, fognak kibontakozni a fogadóórákban rejlő lehetőségek. A siker meggyorsítása nem kis mértékben attól függ, hogy az egyes fogadóórákon miképpen ismerik meg a dolgozók a tanácstagokat és még inkább attól, hogy az ott előadott panaszokra milyen választ, elintézést kapnak. Egy-egy jó elintézés, helyes válasz, — és ugyanakkor minden válasz nélkül hagyott panasz, nem teljesített ígéret, vagy közömbösségbe fúlt javaslat sokszorosan kihat az egész tanácsi intézménnyel kapcsolatosan a lakosság körében kialakuló véleményre.

Az eddig már megtartott fogadóórákra vonatkozó néhány alábbi részadat önmagában is bizonyítja, hogy a lakosság érdeklődik a fogadóórák iránt és így a fogadóórák jó megszervezése és helyes megtartása feltétlenül a tanácsot a tömegekhez kapcsoló újabb és újabb, sok tízezernyi szálat jelenthet.

1952 augusztusában országosan — Budapestet nem számítva — 3796 fogadóórát tartottak tanácstagjaink. Ezeket 17.347 állampolgár kereste fel. A szeptemberben tartott fogadóórák száma 3635, ezeken 15.735 dolgozó jelent meg.

A budapesti kerületekben az 1952. évben havonként átlag kétezren keresték fel a fogadóórákat, vagyis egy év alatt kb. huszonnégyezren.

A Budapesti Városi Tanács tagjai a központban 200-nál több fogadóórát tartottak és ezeket hozzávetőlegesen 2200-an látogatták.

A fogadóórák között külön jelentősége van a végrehajtó bizottsági tagok által tartott fogadóóráknak. A végrehajtó bizottság jó munkájához szinte elengedhetetlenül szükséges a tömegekkel való kapcsolatának ez a formája. Nemcsak azért, mert így a dolgozók közvetlenül megismerik a végrehajtó bizottság tagjait s nő az irántuk táplált bizalom, hanem elsősorban azért, mert ez a kapcsolat egyrészt biztosítja, hogy a végrehajtó bizottsági tagok ne szakadjanak el a dolgozóktól, ezen keresztül elevenné válik a tanácsi dolgozók közvetlen érintkezése a lakossággal, másrészt a fogadóórák alkalmat biztosítanak ahhoz, hogy a tanácsapparátus vezetői közvetlenül értesüljenek a dolgozók álláspontjáról az apparátus munkáját illetően. A végrehajtó bizottsági tagok fogadóórái biztosítják, hogy közvetlenül a vezetőkhöz kerüljenek a panaszok, észrevételek az apparátus munkájával összefüggésben, amelyek egyébként csak megszűrve és megfelelően enyhítve kerülnének hozzájuk, ha nem is akadnak el útközben, amire ugyancsak van jó néhány példa.

A Budapesti Városi Tanács tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a lakosság igen nagy mértékben érdeklődik a végrehajtó bizottság fogadóórái iránt. Az átlagot nézve majd háromszor annyian keresték fel a végrehajtó bizottság tagjainak fogadóóráit, mint az egyéb fogadóórákat.

Van olyan helytelen szemlélet, hogy a fogadóórák azért nem hozhatnak lényeges eredményt a tanácsi munka megjavításában, mert az ott elhangzott panaszok többségükben »egyéni« jellegűek, »egyéni sérelmek«. Kevés bennük »a közérdekű«. A szovjet tapasztalatokra és szovjet tanításokra támaszkodva ezt a nézetet helytelennek és rendkívül károsnak is tartom. A dolgozók semilyen »egyéni sérelme« nem lehet közömbös a tanács tagjai és vezetői számára. A dolgozók jogos egyéni panaszainak orvoslása önmagában társadalmi érdek a szocialista államban. Ilyen értelemben is érvényesülnie kell annak az elvnek, hogy a szocialista államban egyirányú és egymástól elválaszthatatlan a közösségnek és az egyénnek az érdeke. Az sem lehet közömbös, hogy az egyes dolgozók a legközvetlenebb bajaikkal is bizalommal forduljanak a tanácshoz. Az ilyen jellegű panaszok számszerű növekedésében a tanács tömegbázisának igen nagymértékű megszilárdulását kell látni, a tanács iránti bizalom megnövekedését. Ezen túlmenően pedig: a nyitott szemmel járó, a világosan látó tanácsi funkcionárius az egyéni panaszok általánosító jellegéből, megfelelő csoportosításából feltétlenül helyesen tud következtetéseket levonni arra is, hogy hol akadozik a tanács munkája; milyen tipikus panaszok érkeznek, a tanács apparátusának melyik része

irányában van a legtöbb észrevétel, hol van tehát olyan nehézség, amelyet közelebbről érdemes megvizsgálni. A helyesen elemzett, a mélyen átgondolt, gyökerében feltárt egyéni panaszokból szinte kivétel nélkül általános jelenségre lehet következtetni, az egyéni panaszok általában segítenek az általános hiányosságokat felfedezni s így felszámolni.

Az eddig megtartott fogadóórák számszerű adatai egyébként azt mutatják, hogy a fogadóórákon nem kis mértékben és fokozódó arányban merülnek fel az egyéni szempontokból teljesen kiemelkedő, közérdekű bejelentések.

A fogadóórák megszervezésénél gondoljunk mindig a figyelmeztetésre, amellyel Sztálin elvtárs a panaszirodák munkájának fontosságát emelte ki. »A Panaszirodák munkájának óriási jelentősége van — mondotta Sztálin elvtárs — a párt-, szovjet-, gazdasági, szakszervezeti és komszomol-apparátusunk fogyatékosságainak kiküszöböléséért folytatott harcban, igazgatási szerveink megjavításában.«[51]

*

Külön kell felhívnom a figyelmet a *dolgozók leveleinek* fontosságára, mint a tanács tömegkapcsolatai megjavításának egyik igen fontos eszközére.

A dolgozók leveleinek megfelelő értékelése, messzemenő megbecsülése és helyes elintézése is egyik igen fontos eszköz ahhoz, hogy megteremtsük a helyes viszonyt a dolgozók és tanácsi szervezeteink között. »Népi demokráciánk soha nem látott kedvezményeket teremtett dolgozó népünk alkotó tevékenysége kibontakozására. Államhatalmunk a dolgozó nép határtalan bizalmára épül, a dolgozó nép a politikai élet és az államigazgatás aktív részese. Pártunkat és hivatali szerveinket ezer és ezer szál fűzi a dolgozó tömegekhez, akik leveleiken keresztül is részt vesznek a köz ügyeiben... Állami szerveink, intézményeink naponként ezrével kapnak ilyen leveleket, különösen a magyar munkás- és parasztlevelezők első országos konferenciája óta fordulnak egyre többen leveleikkel pártszerveinkhez, az újságokhoz, államapparátusunk különböző szerveihez. A levelek között igen sok olyan akad, amely közérdekű, igen fontos kérdésre hívja fel a figyelmet. A levélírók legtöbbször azért nyúlnak tollhoz, hogy bírálataikkal, javaslataikkal segítsenek az építés egyes területén fellépő nehézségeket, zavarokat elhárítani« — írja a Szabad Nép vezércikke és egyben figyelmezteti az apparátust: »A hivataloknak időben és pontosan

[51] Sztálin Művei, 13. köt., Bp., 1951., 143. old.

kell megvizsgálniok a dolgozók leveleit, kérelmeit és panaszait egyaránt... A gyors válasz, a levelekben feltárt sérelmek, javaslatok, kérelmek megvizsgálása azonban még nem jellemzi általában államszerveink, intézményeink munkáját.«[52]

A tanácsdemokrácia hiányos, ha nem fektetünk elég súlyt erre a munkára, ha nem intézzük el megfelelően a megírt ügyeket, ha nem szerzünk kellő érvényt, kellő megbecsülést a dolgozók leveleinek. Pártunk Politikai Bizottsága a kérdés súlyának megfelelően foglalkozott ezzel az üggyel és határozata világosan rámutat a helyes elintézés módszereire is. »A beérkező levelek intézését csakis akkor tekintsék befejezettnek, ha a vizsgálat alapján meghozott határozat már meg is valósult. Tanulmányozzák azokat az okokat is, amelyek a levélben jelzett hanyagság létrejöttét előidézték. Megfelelő rendszabályokkal akadályozzák meg hasonló természetű hibák megismétlődését.«[53]

A párthatározat kötelez bennünket annak megállapítására, hogy tanácsaink tagjainak és dolgozóinak egyaránt az eddiginél sokkal nagyobb gondot kell fordítaniok a levelező gárda kiszélesítésére, aminek előfeltétele és útja is egyben a beérkező levelek helyes elintézése. Az egyes levelek elintézésének hatása túlmegy az egyes levelek íróin és nagy visszhangot kelt a dolgozók széles körében, ahol ezeknek a leveleknek a sorsát számontartják és megbeszélik. Minden lehető eszközzel elő kell mozdítani a levelező gárda kiszélesítését. Ösztönözni kell az egyes levelek íróját arra, hogy minél többször keressék fel a tanácsot ebben a formában is. Meg kell köszönni az egyes levelezőknek azt, hogy támogatják észrevételeikkel, bírálataikkal a tanácsot. A tanácsapparátus vezetőinek, a végrehajtó bizottság tagjainak, az egyes osztályok vezetőinek gondot kell fordítaniok minden egyes levél ügyére. A tanácstagoknak, az állandó bizottságoknak vizsgálataik körében ellenőrizni kell a tanácsapparátusnak ezt a munkáját. Fel kell számolni minden mechanikus elintézést, minden bürokratizmust. Helyes, ha a végrehajtó bizottság időnként napirendre tűzi ezt a kérdést és tapasztalatairól a tanácsülésen is beszámol. Örvendetes jelenség, hogy az egyes tanácsok pártvezetőségei (pártbizottságai) foglalkoznak e kérdéssel és nevelik a tanácsapparátus dolgozóit a kérdés jelentőségének felismerésére és a helyes módszerekre egyaránt.

[52] Szabad Nép, 1952. szeptember 20-i szám.
[53] U. o.

V. A párt irányítása: a tanácsdemokrácia záloga

A tanácsdemokrácia helyes értelmét és megvalósulását vizsgálva mindenekelőtt Sztálin elvtársnak azt a tanítását kell megértenünk, hogy a tanácsok önmagukban csak a politikai szervezet helyes formáját jelentik. »Minden attól függ, hogy ezeket a formákat milyen tartalommal töltik meg.«[54] Sztálin elvtárs figyelmeztet bennünket azokra a példákra, amikor a szovjeteket ellenforradalmárok használták fel, amikor azokat eszerek és mensevikek vezették, akik »a szovjeteket kommunisták nélkül« jelszót hangoztatták. »A dolog mindenekelőtt a Szovjetek munkájának tartalmától függ — mondja Sztálin elvtárs — a Szovjetek munkájának jellegétől, attól, hogy ki vezeti a Szovjeteket: forradalmárok vagy ellenforradalmárok.«[55]

Ezen múlik tehát a tanácsok munkájának jellege: a tanácsdemokrácia tartalma és sorsa is.

A mi tanácsaink munkájával összefüggésben is nem egyszer figyelmeztet bennünket Rákosi elvtárs erre a tételre, gondoljunk különösen a Párt II. kongresszusán tartott felszólalására.

A tanácsi munka helyes irányát, a tanácsdemokrácia megvalósulását tehát az biztosítja és *csak az biztosíthatja*, ha a tanácsok tevékenységében maradéktalanul megvalósul a párt irányítása.

A tanácsdemokrácia érvényesülésének, kibontakozásának éppen ezért első és nélkülözhetetlen feltétele a párt vezetőszerepének érvényesülése: »... semmiféle szovjet demokráciát nem lehet igazi szovjet és igazi proletár demokráciának nevezni, ha a vezetés benne nem a proletariátusé és pártjáé ...«[56] A tanácsdemokrácia éppen úgy, mint a proletárdiktatúra »... nem önmagából, hanem mindenekelőtt a Párt erejével, a Párt vezetésével valósul meg« — mondja Sztálin elvtárs.[57]

A sztálini tanítások azt bontakoztatják ki mindnyájunk előtt, hogy az államnak a kommunista párt által történő vezetése nem csorbítja az állam demokráciáját, hanem éppen feltétele annak: annak segítségével szélesedik ki és nyer biztosítékot ez a demokrácia.

A párt sohasem szakadhat el a tömegektől. A párt útmutatásai nyomán a dolgozók tömegeinek százezrei valósítják meg a párt célkitűzéseit. A dolgozó tömegek a párt politikájának helyességéről meggyőződve, a párt mögött felsorakozva támo-

[54] Sztálin: A leninizmus kérdései. Bp., 1952., 515. old.
[55] U. o., 516. old.
[56] Sztálin Művei, 7. köt., Bp., 1951., 353. old.
[57] Lenin és Sztálin: Párt és pártépítés. Bp., 1950., 567. old.

gatják a párt által irányított államot. A párt irányítása jelenti tehát a tömegekhez való helyes viszony tartalmát és zálogát.

Ezeknek a tanításoknak megfelelően emeli ki Tanácstörvényünk a mi tanácsaink legfontosabb jellemzőiként is pártunknak: a Magyar Dolgozók Pártjának vezetését. »A tanácsok, mint a dolgozók legszélesebb tömegszervezetei, feladataik ellátásában a dolgozók egyéb tömegszervezeteivel szorosan együttműködve, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével mozgósítják a lakosságot a társadalmi, gazdasági és kulturális tevékenységben való fokozottabb részvételre.«[58]

Tanácsaink pártunk irányításával, támogatásával és állandó segítségével fejlődnek. Pártunk tanítja éberségre tanácsainkat, óvja meg őket a befurakodó ellenséggel szemben, — figyelmeztetése nyomán leplezzük le a tanácsba befurakodó ellenséget. A párt bírálata nyomán képesek tanácsaink felszámolni a munkájukban megmutatkozó mechanikus, lélektelen módszereket, a bürokratizmust. A párt útmutatásával mélyül el és kap igazi tartalmat a tanácsdemokrácia.

Pártunk tanítja meg tanácsainkat a népünkben fejlődő új hazaszeretetre, neveli tanácsaink tagjait, dolgozóit a helytállásra, a példamutatásra. A tanácsokban dolgozó kommunisták feladata, hogy a párt irányítását a legközvetlenebbül átvéve, példaadóan járjanak elől a kötelességteljesítésben, a nagy feladatok helyes megoldásában, a tanácsdemokrácia szellemének és gyakorlatának megvalósításában. Kommunista tanácstagjaink nem feledkezhetnek meg arról, hogy pártunk szervezeti szabályzata a párttag kötelességévé teszi, hogy élen járjon a termelésben és példát mutasson a munkafegyelemben, hogy őrködjék a nép demokratikus állam-rendje, fegyelme felett, hogy »állandóan erősítse a kapcsolatot a tömegekkel, világosítsa fel őket a párt politikájáról, tanácsadójuk, vezetőjük legyen«.

Ma népünk hazaszeretetét megsokszorozza, hogy magáénak tudja az államot, amely az ő hatalmát jelenti. Az ország földjét, bányáit, üzemeit, amelyek az ő gazdagságát jelenti, az ötéves terv alkotó munkáját, amely népünk eljövendő jólétét jelenti — mondotta Horváth elvtárs.[59] A tanácstagok és a tanácsok jó munkája a tanácsdemokráciát a szocialista hazafiság szinte kimeríthetetlen forrásává emeli, mert az igazi tanácsdemokrácia kifejezője az új népi egységnek és a mindennapos gyakorlatban mutatja meg a dolgozók előtt, hogy ők valóban a szocialista állam gazdái.

---

[58] Tanácstörvény 2. § (2) bek.

[59] Ld. Társadalmi Szemle, 1952., 6—7. sz. 517. old.

Kovács István és *Toldi Ferenc*
(Állam- és Jogtudományi Intézet)

A tanácsülések előkészítése és lefolyása

A jól megszervezett tanácsülés a tanácsdemokrácia kiszélesítésének és elmélyítésének igen fontos eszköze. Beér elvtárs bevezető tanulmányában e kérdés elvi vonatkozásait feltárta. Igy azt tekintjük feladatunknak, hogy a tanácsülések közvetlen szervezésével, előkészítésével és lefolyásával kapcsolatos problémákkal foglalkozzunk.

I. A tanácsülés jelentősége

Tanácsaink létrehozását, megválasztását követően egyes funkcionáriusaink részéről igen komoly formában jelentkezett az a veszély, hogy lebecsülik a tanácsülések jelentőségét. Az apparátus dolgozói, sokszor az apparátus új káderei is nehezen tudtak megszabadulni a régi közigazgatási szemlélettől. Hajlamosak voltak ugyanis arra, hogy a tanácsülésekben legfeljebb reprezentatív, ünnepélyes megnyilvánulásokat lássanak, hogy elmossák a tanácsülés lényegét, igazi szerepét, azt, hogy a tanácsülés valójában a dolgozó nép küldötteiből álló választott hatalmi szervnek, a tanácsnak legmagasabbfokú megnyilvánulási formája. Éles formában jelentkezett az a veszély, hogy a tanácsüléseket a burzsoa önkormányzati testületek üléseinek a színvonalára szorítják. Ebben természetesen nagy szerepe volt az apparátusban megbúvó ellenséges elemeknek, de kétségtelenül hozzájárult ehhez tanácstagságunk, tanácsi funkcionáriusaink tapasztalatlansága. A tanácsválasztások óta eltelt több mint két esztendő hatalmas fejlődést hozott ezen a területen is. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy ma már nem kell harcolnunk a tanácsülések lebecsülése ellen. Éppen ez indokolja, hogy a tanácsülések előkészítését és lefolyását tárgyalva külön foglalkozzunk a tanácsülések jelentőségével. Csak akkor tudjuk jól megszervezni a tanácsülést, biztosítani eredményes lefolytatását, ha tisztában vagyunk

azzal, hogy a tanácsülés hatalmas emelője a tanácsi munkának és ezen belül a tanácsdemokrácia megszilárdításának.

A tanácsülés jelentőségét végeredményben állami szervezetünkben betöltött funkciói magyarázzák meg. A helyi tanácsok rendszerében *a munka vezető szerve*, az államhatalom helyi képviselője maga a küldöttekből álló, a dolgozó nép által közvetlenül választott testület: a helyi tanács. A választott tanácstagok összességének gyűlése testesíti meg a tanácsot, mint az államhatalom helyi szervét. Elsősorban a tanács ülésein kell kifejezésre jutnia annak, hogy *a tanács államhatalmi szerv*, irányítja az alája rendelt összes szervek munkáját; itt kell kidomborodnia annak, hogy a tanács valóban irányítja, ellenőrzi a végrehajtó bizottságot, a végrehajtó bizottság hivatali apparátusát, valamint az alsóbb tanácsok és szerveik munkáját. Világosan kell látnunk azt is, hogy a tanácsülés egyik döntő tényezője az állami munka tömegméretűvé tételének. A tanácsülés igen fontos eszköze a *tömegmozgósításnak*. Nagy mértékben a tanácsülések jó előkészítésén, megszervezésén múlik az, hogy a tanács mennyire tudja kiszélesíteni tömegkapcsolatait, milyen mértékben tudja bevonni a dolgozókat az egyes állami feladatok végrehajtásába.

Ez a kettős, de mégis egységes funkció fővonásaiban már érzékelteti, hogy tanácsüléseinknek az állami szervezet munkájában alapvetően más feladatokat kell megoldania, mint a burzsoa látszatönkormányzatok különböző képviselőtestületeinek és törvényhatósági bizottságainak. A felszabadulás előtti feudális maradványokkal terhelt önkormányzati testületek abban teljes egészében megegyeztek a burzsoa önkormányzatokkal, hogy az adminisztratív szervek felé pusztán csak formális működést fejtettek ki. Munkájukat egyáltalán nem irányították. A választott képviseleti szerveknek legfeljebb csak annyi volt a szerepük, hogy tudomásul vegyék a bürokratikus centralizmus alapján szervezett különböző hivatalok döntéseit. Az a tény pedig, hogy mint a kizsákmányoló állam szervei működtek, már eleve kizárta még a lehetőségét is annak, hogy bármilyen formában eszközei lehessenek az állami munka tömegméretűvé tételének.

Ezzel szemben a tanácsoknak — mint a dolgozó nép államhatalmi szerveinek — csorbítatlanul be kell tölteniök államhatalmi jellegükből folyó szerepüket, ezzel együtt üléseiken a tömegkapcsolatok építésének és megszilárdításának kifejezésre kell jutniuk. A tanács államhatalmi jellegéből folyik, hogy a legfontosabb helyi igazgatási szerv, a végrehajtó bizottság tagjait a tanács választja meg. Ugyancsak a tanácsot illeti meg a visszahívás joga is. A tanács végrehajtó és rendelkező szervei

a tanács tényleges irányítása és ellenőrzése alatt működnek. A végrehajtó és rendelkező szervek ilyen helyzete nélkül a tanács nem lenne képes feladatai betöltésére. A dolgozók küldöttei a tanácsülésen állapítják meg a helyi feladatokat, az elvi jelentőségű és nagyobb fontosságú teendőket. Ezek konkrét megvalósítása a végrehajtó és rendelkező szervek hatáskörébe tartozik. A végrehajtó és rendelkező szervek munkáját a tanácsi apparátuson belül közvetlenül a legmagasabb ilyen jellegű szerv, a végrehajtó bizottság szervezi, irányítja és ellenőrzi. A végrehajtó bizottság tevékenysége aktív formálója magának a tanácsülésnek is. Ezért rendkívül fontos a végrehajtó és rendelkező szervek, ezek között elsősorban a végrehajtó bizottság munkájának ismerete és ellenőrzése.

A tanácsülésen a tanács tagságának valóban *meg kell vizsgálnia a végrehajtó bizottság egész munkáját.* A szovjetek, a legfejlettebb tanácsok ülésszakainak vizsgálata arra tanít bennünket, hogy a tanácsülés — amikor a végrehajtó bizottság és az apparátus munkáját vizsgálja — nem elégedhet meg csupán az előző tanácsülés határozatainak számonkérésével. Természetesen alapvető kötelessége a végrehajtó bizottságnak, hogy számot adjon a határozatok végrehajtásáról, a tanácsnak azonban ezen túlmenően vizsgálat alá kell vennie a végrehajtó bizottság és az apparátus *egész* munkáját. Ebben a vonatkozásban a tanács — miként ez gyakran előfordul — nem szorítkozhat csupán a végrehajtó bizottság által napirendre tűzött ügyek vizsgálatára, hanem a végrehajtó bizottság elnökének beszámolójához kapcsolódva, de a többi napirendi pontoknál is, általában ellenőriznie kell a végrehajtó bizottság és a hozzá tartozó hivatali szervezet törvények, rendeletek, felettes szervek utasításainak végrehajtásával kapcsolatos egész tevékenységét, hogy a végrehajtó bizottság munkájában érvényesül-e maradéktalanul a párt iránymutatása stb.

Éppen ebben jelentkezik a tanácsi szervezet magasabbrendűsége minden más államszervezeti formával szemben. A tanácstagság ugyanis közvetlenül a termelő munkában részvevő dolgozók széles rétegéből kerül ki, akik a legkülönbözőbb munkaterületeken dolgoznak. Igy a legszélesebb körből hozzák észrevételeiket, tapasztalataikat a végrehajtó bizottság munkájáról és tesznek javaslatokat a végrehajtó bizottság munkájának megjavítására. A tanácstagok közvetlenül kapcsolatban vannak a tanácshoz tartozó terület lakosságával, így a gyakorlatban látják a végrehajtó bizottság és a hozzátartozó hivatali szervezet jó vagy rossz munkájának eredményeit.

A tanács ellenőrző és irányító tevékenységében különösen súlyt kell kapnia a bürokratikus gócok és jelenségek felfedésének és felszámolásának. Biztosítania kell, hogy az apparátus minden egyes szerve lelkiismeretesen foglalkozzék a dolgozók ügyeivel, hogy az állami feladatokat minden huza-vona nélkül intézzék el. A tanácsnak arra kell nevelnie funkcionáriusait és az apparátus dolgozóit, hogy az eléjük kerülő ügyekben minden egyes esetben a dolgozókat lássák és hogy tevékenységük a dolgozók érdekeinek maradéktalan szolgálatára irányuljon. A bürokrácia elleni eredményes harc nagyban javítja a tanács és apparátusa munkáját, erősíti kapcsolatukat a dolgozókhoz.

A bürokratizmus az opportunizmus egyik megnyilvánulási formája, annak melegágya. A bürokratizmus nemcsak lazítja az apparátus és a dolgozók kapcsolatát, nemcsak nehezíti a feladatok végrehajtását, hanem teret enged az osztályellenség kártevő tevékenységének.

A tanács és apparátusa az osztályharc szerve. A szocializmus építése során a tanácsi apparátus a dolgozók életviszonyainak szakadatlan javításáért dolgozik. Megalkuvás nélkül küzdenie kell vívmányaink védelméért és az osztályellenség felszámolása vagy korlátozása terén jelentkező feladataink megvalósításáért. Ezért a tanácstagságnak különösen ügyelnie kell arra, hogy a tanácson és szervein ne hatalmasodjék el az opportunizmus.

A tanácsnak a tanácsülésen nyilvánosan is ellenőriznie kell a tanácstagok munkáját. Az egyes napirendi pontok tárgyalásánál vagy külön napirendi pontként foglalkozni kell az állandó bizottságok tevékenységével. Azok a tanácstagok, akik nem tagjai a végrehajtó bizottságnak, általában az állandó bizottságokon keresztül kapcsolódnak be közvetlenül az állami feladatok végrehajtásába. Így a helyesen szervezett tanácsülésnek felszínre kell hoznia az állandó bizottságok munkájának eredményeit és fel kell tárnia a végzett munka hiányosságait.

A jól szervezett tanácsülés hatalmas *emelője* az állami feladatok, az állami kötelességek teljesítéséért folytatott *versenynek*. Tanácsaink több mint két esztendős működésének tapasztalatai azt mutatják, hogy egy-egy lelkes tanácsülés után, ahol nagy számban vettek részt a tanácshoz tartozó terület dolgozói, nagy mértékben meggyorsult a begyűjtés, az őszi szántás-vetés, vagy egyéb állami feladatok végrehajtása. Gyakorlatunkban sokszor előforduló jelenség, hogy a tanácstagok a tanácsülésen felajánlásokat tesznek, hogy munkaversenyt kezdeményeznek. A tanácstagok példamutatatása elsősorban a tanácsülésen keresztül mozgósíthatja a terület lakosságát is a feladatok teljesítésére.

A tanácsülés hatalmas *nevelő* iskolája az államhoz való új viszony kialakításának és megszilárdításának. A tanácsülésen ugyanis érzékelhető a dolgozóknak az államhoz való közvetlen viszonya. A tanácsülésen kiváló alkalom nyílik az állami feladatok megismerésére, a helyi problémák feltárására, az állami munkába való bekapcsolódásra stb. A tanácsülés megadja a lehetőséget árra is, hogy széles nyilvánosság előtt mondjanak bírálatot azok felett, akik nem teljesítik időben és megfelelően az állammal szembeni kötelezettségüket.

A jól szervezett tanácsülés döntően hozzájárul ahhoz, hogy élő valósággá váljék az, amit Tanácstörvényünk indokolása a következőképpen fejez ki: »... az államhatalom és az államigazgatás tevékenységében a széles mértékben részvevő dolgozók fognak elsősorban őrködni afe ett, hogy Népköztársaságunk törvényeit mindenki betartsa«. »... a népi demokrácia jogszabályaiban a dolgozó tömegek többé nem az érdekeikkel szemben álló kényszert, hanem saját érdekük, saját akaratuk kifejezését látják. Megváltozott tehát a dolgozók viszonya a jogrendhez, új szellem van kialakulóban; a szocialista öntudat és a szocialista fegyelem az, amely Népköztársaságunk jogszabályainak megtartását a dolgozók közös ügyévé teszi.«[1] Az a feladat, amit a tanácsülés a tömegek nevelésében éppen ebben a vonatkozásban betölthet, különösen jelentős fejlődésünk jelenlegi szakaszában. Lenin elvtárs mutatott rá arra, hogy a dolgozók államának hosszú időn keresztül kemény harcot kell folytatnia az ellen a gyűlöiet, idegenkedés ellen, amely a dolgozókban a kizsákmányolás hosszú évezredei alatt kifejlődött az állami szervek ellen. »Az állam, mely évszázadokon át a nép elnyomásának és kifosztásának volt a szerve, a tömegek legnagyobbfokú gyűlöletét és bizalmatlanságát hagyta ránk örökségül mindennel szemben, ami állami. Ennek leküzdése nagyon nehéz feladat s csak a szovjet hatalom képes rá, de attól is huzamos időt és rendkívüli állhatatosságot követel.«[2]

A tanácsi szervezetben a dolgozó nép küldöttein keresztül maga is részt vesz az állami szervek munkáját irányító határozatok meghozatalában. Mint a tanácsülés hallgatósága, tanúja a határozatok megszületésének, részt vesz a határozatok végrehajtásában. Igy a dolgozók közvetlenül saját tapasztalataikon keresztül győződnek meg arról, hogy az állam ügye minden dolgozó ügye.

A szocialista típusú államigazgatás munkájának legfőbb

[1] A Tanácstörvény indokolásának III. fejezetéből.
[2] Lenin: Válogatott Művek, II. köt., Bp., 1949., 374—375. old.

jellemzője, hogy a dolgozók felé elsősorban közvetlen kényszer alkalmazása nélkül a meggyőzés módszerével biztosítja az állam iránti kötelességek teljesítését. Ha a meggyőzés eredménytelen, természetesen nincs a közvetlen kényszer alkalmazása kizárva. A munkásosztály államhatalma, a szocialista állam törvényei, jogszabályai a szocialista nevelés fontos eszközei. Az állammal szembeni kötelezettségek teljesítésére nemcsak az agitáció és a propaganda eszközeivel nevelnek, hanem amikor egyik oldalon megállapítják az állammal szembeni kötelezettséget, a másik oldalról büntetést írnak elő azok felé, akik szembeszállva az egész dolgozó nép érdekeivel, kivonják magukat a kötelezettségek teljesítése alól. Világosan jut ez kifejezésre többek között a begyűjtési kötelezettséget megállapító jogszabályainkban is.

A kényszer alkalmazásának előfeltétele azonban ebben az esetben is az, hogy a dolgozók becsületes többségénél már a meggyőzés eszközeivel megteremtsük a kényszer alkalmazásának feltételeit. Az állam szervei a becsületes dolgozók tömegeire támaszkodva, azok helyeslése mellett alkalmazzák a kényszerítő rendszabályokat. A tanácsülés ebben a vonatkozásban igen fontos fegyver szocialista államunk számára. Egyik oldalról jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy a meggyőzés eszközeivel megteremtsük a kényszer alkalmazásának előfeltételeit, a másik oldalról pedig tömegméretekben biztosítja az apparátus ellenőrzését, hogy az következetesen hajtsa végre államunk törvényeit, rendeleteit, az állami fegyelem megsértőivel szemben.

Helyi tanácsaink a törvényesség megszilárdítása, az állami fegyelem megtartása terén nagy fejlődést tettek meg. A MDP Központi Vezetősége előtt tartott beszámolójában Horváth Márton elvtárs kiemelte: »A helyi tanácsok munkája milliókat tanít meg arra, hogy államunk törvényei és rendelkezései a nép törvényei és rendelkezései. A helyi tanácsok határozatai, a nyilvános ülések és a rendelkezéseket ismertető falugyűlések hangulata és főleg az állami fegyelem fejlődése azt bizonyítják, hogy népünk az állam szükségleteit egyre inkább a maga szükségleteinek, az állam követeléseit a maga követeléseinek tekinti.«[3] Az állami fegyelemnek ilyen irányú fejlődése döntően a dolgozó tömegek öntudata, politikai színvonala emelkedésének, a nevelő-meggyőző munka eredménye. Az állami fegyelem említett fejlődésével a dolgozók vonatkozásában együttjárt az egyes dolgozókkal szemben a kényszerintézkedések számának lényeges csökkentése.

[3] Horváth Márton: A párt felvilágosító munkája a tömegek között. Beszámoló a MDP Központi Vezetősége 1952. június 27-i ülésén.

A tanácsülésnek a helyi kezdeményezések hatalmas erőforrásává kell válnia. Jelentős mértékben a tanácsülés színvonalától függ, hogy helyi szerveink a helyi erőforrásokat mennyire tudják a dolgozók javára felhasználni. Ennek minden előfeltétele adva van, hiszen a mi államunkban nincsen szembeálló helyi és országos érdek. A dolgozók állama központilag is minden segítséget megad a helyi kezdeményezések megvalósulásához, a helyi erőforrások felhasználásához, sőt népgazdasági terveink mind nagyobb és nagyobb mértékben számolnak is a dolgozók helyi kezdeményezéseinek egyre növekvő eredményeivel.

A tanács tagjai a dolgozók küldöttei. A küldöttek a dolgozók bizalma alapján, választás útján foglalnak a tanácsban helyet. A tanácstagok választóiknak mind a tanács és szervei, mind a saját munkájukért felelősséggel tartoznak. A tanács legfontosabb szerveit (végrehajtó bizottság, állandó bizottság) ők választják. Mindez a tanácsdemokráciából, a tanácsok szocialista jellegéből folyik. Tanácsainknak a tanácsdemokrácia legfőbb őreivé kell válniok. Küzdeniök kell a tanácsi funkcionáriusok erős fluktuációja ellen. Ügyelniök kell arra, hogy a tanács hozzájárulása nélkül, az általa választott felelős funkcionáriust ne mentsenek fel és helyébe nélküle ne bízzanak meg mást. Ugyanakkor törekedniök kell arra, hogy a tanácstagok a tanácstagságból folyó kötelességeiknek megfeleljenek, mert a kötelességek elmulasztása, vagy hiányos teljesítése a tanácsdemokrácia megsértését jelenti.

Összefoglalva megállapíthatjuk: a tanácsülés a tanácstagok munkájának első és döntő fontosságú része, ahol bírálatukkal segítik, erősítik és fejlesztik a tanács és a hozzátartozó szervezet egész munkáját. A tanácsülésen munkások és parasztok, a dolgozók tíz- és százezrei tanulják meg a vezetést, irányítást. A tanácstagok tevékeny munkájukkal szélesítik és szorosabbra fűzik a tanács és a dolgozók kapcsolatát. A tanácsülés közvetlen kifejezője a dolgozó nép részvételének az államhatalom gyakorlásában. A tanácsülések felszínre hozzák a dolgozók javaslatait, kezdeményezéseit. A tanácstagok a tanácsülésen teljesítik elsősorban azt a rájuk háruló kötelezettséget, ami küldötté választásukból folyik.

II. A tanácsülés előkészítése

A tanácsülés jelentőségéről elmondottak mutatják, hogy a tanácsülés előkészítésének munkája elsősorban *politikai feladat*. Természetesen nem hanyagolhatók el a tanácsülés előkészítésénél az ú. n. adminisztratív, technikai jellegű munkák sem. Elemi köve-

telmény, hogy a dolgozók tudják: mikor és hol fog a tanács ülésezni, miről fog tárgyalni. Ezzel azonban nem szabad megelégednünk. Az adminisztratív előkészítésnek az a feladata, hogy alátámassza a tanácsülés politikai előkészítését.

A burzsoa állam képviseleti szervei és a tanácsülés közötti különbség itt is élesen kidomborodik. A régi törvényhatósági bizottságokban, képviselőtestületekben az ülések előkészítése nyugodtan maradhatott egyszerű adminisztratív munka. Elegendő volt, ha néhány beavatott ismerte az ügyek fontosabbjait. Az önkormányzati tagság egészének amúgy is csak passzív szerepe volt a határozatok meghozatalánál.

Ezzel szemben a mi tanácsüléseink előkészítésénél nemcsak azt kell biztosítanunk, hogy a tanácstagok jó előre ismerjék az ülés napirendi pontjait, maguk is foglalkozzanak azokkal, hanem el kell érnünk, hogy a dolgozók minél szélesebb tömegei kísérjék figyelemmel a tanácsülés munkáját és a tanácstagságon keresztül kezdeményezéseikkel, észrevételeikkel minél nagyobb számban járuljanak hozzá a tanácsülés sikerének biztosításához.

Amikor megállapítjuk, hogy a tanácsülés előkészítése elsősorban politikai feladat, ez nem jelenti azt, hogy a végrehajtó bizottság funkcionáriusait illetően például a végrehajtó bizottsági titkár irányában ezek a feladatok kétfelé válnak. Alapvetően téves lenne az a beállítás, mintha a titkár hivatali, szakmai feladatként látná el az adminisztratív teendőket és legfeljebb csak mozgalmi vonalon kapcsolódhat bele a politikai előkészítés munkájába.

A tanácsban mint az államhatalom helyi szervében szorosan összekapcsolódik a politikai és adminisztratív irányítás. Hasonlóképpen áll ez a végrehajtó bizottság funkcionáriusainak munkájára is. Amikor a jogszabály megállapítja, hogy »a végrehajtó bizottság titkára ... előkészíti a tanács és a végrehajtó bizottság üléseit«[4], akkor a jogszabálynak ez a megállapítása egyben azt is jelenti, hogy a titkár számára a tanácsülés politikai és adminisztratív előkészítése egyenlőképpen funkciójából folyó feladat. Az előkészítés bármilyen vonatkozásának elhanyagolásáért fegyelmileg felelőssé tehető.

Az a körülmény, hogy közvetlenül a végrehajtó bizottság titkára felelős a tanácsülések előkészítéséért, egyáltalán nem mossa el a tanács elnökének felelősségét. Az elnöknek állandóan figyelemmel kell kísérnie ezt a munkát, hiszen a titkár felelőssége is elsősorban az elnök felé domborodik ki. Világosan kell látnunk:

[4] 143/1950. M. T. sz. rendelet 6. § 5. pont.

a tanácsülés jó előkészítésének egyik fontos előfeltétele, hogy azt ne egyedül a végrehajtó bizottság elnöke, vagy titkára végezze. A munkából ki kell vennie a részét az egész végrehajtó bizottságnak, a tanácstagságnak, főként pedig az egyes állandó bizottságoknak.

A tanácsülések előkészítésének problémáját tárgyalva, a következő kérdéseket kívánjuk megvizsgálni: *a)* a napirendi pontok helyes kijelölése és a napirend megállapítása, *b)* az egyes napirendi pontok anyagának helyes előkészítése, *c)* a tanácstagság megjelenésének, aktivitásának biztosítása, *d)* a tanácsülés mozgósító jellegének, azon a lakosság részvételének biztosítása. E döntő súlyú politikai feladatok mellett megvizsgáljuk az adminisztratív jellegű feladatok ellátását főként a tanácsülés idejének, helyének megállapításával, a meghívók szerkesztésével és szétküldésével kapcsolatos kérdéseket.

*

A napirendi pontok kijelölésénél abból kell kiindulnunk, hogy a tanács irányító szerv. A napirendi pontok alapján olyan határozatokat kell hoznia, amelyek két tanácsülés közötti időben átfogó jelleggel irányítani tudják az egész hozzátartozó szervezet munkáját és meghatározzák a lakosság magatartását is a tanácsra háruló feladatokkal kapcsolatban.

Nem lehet túl sok napirendi pontja a tanácsülésnek. Kevés, de döntő, átfogó jellegű kérdést kell napirendre tűzni, annál is inkább, mivel mindegyik napirendi pontnál számítunk a tanácstagok közvetlen megnyilvánulásaival. Ez egymaga is biztosítja, hogy a tanácsülés napirendje semmi hasonlatosságot sem mutathat a burzsoa testületi szervek napirendjével.

A burzsoa képviselőtestület, törvényhatósági bizottság nem irányít, legfeljebb arra szorítkozik, hogy jóváhagyja a hivatali szervezet által már érdemben eldöntött kérdéseket. Ilyen formában csupán a félrevezetés és legfeljebb a felelősségáthárításnak eszköze. Ez kifejezésre jut a burzsoa testületi szervek napirendjében is. A tanácsi szervezet megteremtése előtt nálunk sem volt ritka az olyan törvényhatósági bizottsági ülés, amelyen 100—150, sőt még ennél is több napirendi pont szerepelt. A tárgyalásra kerülő kérdések ilyen nagy száma mellett azok megtárgyalására már eleve nem is kerülhetett sor. A burzsoa önkormányzati szerveknél nem is törekedtek arra, hogy megvitassák a kérdéseket. Formális referátum, formális szavazás folyt, sokszor órákon keresztül.

Nekünk a tanácsülés napirendi pontjai kérdésében is éles

határvonalat kell húzni tanácsainak és a régi formájú állami szervek közé. Ezt meg kell tennünk annál is inkább, mivel alig néhány esztendős multra visszatekintő tanácsainknál egy ideig megvolt a veszélye annak, hogy a régi formájú testületi szervek mintájára jelölték ki a tanácsülések napirendi pontjait. Még ma is akad olyan felfogás, hogy a tanácsülések napirendi pontjainak összeállításánál »át kell tekinteni a tanács, a végrehajtó bizottság és a hivatali szervezet elé tartozó rengeteg ügyet« és azok közül kell kiválogatni a legjelentősebbeket.

Ez az álláspont alapvetően téves és a régi közigazgatási szemléletből fakad. Egyáltalán nem arról van szó, hogy a tanácsszervezethez tartozó rengeteg konkrét igazgatási ügyből kell kiválasztani a legjelentősebbeket. Hiszen ez eleve mellékvágányra vihetné a tanács munkáját. A tanácsülés csak kivételesen foglalkozhat egy-egy jelentősebb, konkrét igazgatási üggyel, általában azonban a napirendi pontjait nem ezek közül kell kiválogatni, hanem olyan átfogó kérdéseket kell napirendre tűzni, amelyek alkalmasak arra, hogy az állami feladatok sorozatának végrehajtásával kapcsolatosan megszabják a végrehajtó bizottság, az apparátus és a lakosság magatartását.

A tanácsülések napirendi pontjaival szemben támasztott általános követelmények már önmagukban is indokolják azt, hogy ne legyen ötletszerű a napirendi pontok összeállítása. Ezért írta elő a belügyminiszter, hogy a felső szervek által megadott szempontok alapján, valamint a helyi konkrét kérdések figyelembevételével a tanácsok »készítsenek a tanácsülések megtartására 1952. január 1-től mindig egy-egy naptári negyedévre munkatervet«.[5] A munkaterv elkészítéséért a végrehajtó bizottság elnöke felelős. Azonban ez a munkaterv is csak akkor tükrözheti helyesen a tanács előtt álló feladatokat, ha előkészítésébe bevonják az állandó bizottságok elnökeit, a hivatali apparátus osztályvezetőit, a községekben a csoportvezetőket. A tervet a végrehajtó bizottság tárgyalja meg.

Vizsgáljuk meg konkrétan, hogy általában milyen kérdéseket kell a tanácsülés napirendjére tűzni.

a) Minden rendes tanácsülés első napirendi pontja az elnök beszámolója a végrehajtó bizottság munkájáról. »A napirend első pontjaként — a rendkívüli ülés kivételével — a végrehajtó bizottság működéséről szóló beszámolót kell felvenni.«[6] Rendkívüli

[5] 5204—178/1951. (II. 8.) B. M. sz. rendelet.

[6] A megyei és budapesti városi tanácsok és végrehajtó bizottságaik ügyrendje, 6. § 1. pont.

ülésen nem kell feltétlenül napirendre tűzni az elnöki beszámolót, azonban nincs semmi akadálya annak, hogy a végrehajtó bizottság ilyenkor is felvegye azt a napirendi pontok közé.

b) Napirendre kell tűzni azokat a kérdéseket, amelyeket a felettes végrehajtó bizottság, vagy a központi államigazgatási szervek (minisztériumok, országos főhatóságok) napirendre tüzetni kívánnak. Általában minden esetben valamilyen fontos állami feladat végrehajtásának beindítása vagy megvizsgálása kerül ilyen formában a tanácsülés elé. Például a begyűjtés megindítása vagy a begyűjtési terv teljesítésének megvizsgálása, az őszi mezőgazdasági munkák megszervezése stb.

Minden ilyen utasítás a felettes végrehajtó bizottság elnökétől érkezik az alsóbb fokozatú tanácsokhoz, illetőleg a megyei és fővárosi tanácshoz a belügyminisztériumtól. A belügyminisztériumnak kell gondoskodnia arról, hogy a felettes szervek (minisztérium, országos főhatóságok) különböző javaslatokkal feleslegesen ne terhelhessék túl a tanácsülés napirendjét.

c) Napirendre kell tűzni azokat az időszerű kérdéseket, amelyekben csak a tanács hozhat határozatokat. Ilyenek: a költségvetés megállapítása — a helyi gazdasági terv megállapítása —, végrehajtó bizottsági tag választása, visszahívása — az állandó bizottságok tagjainak megválasztása, azok visszahívása, — új tag kijelölése, illetve megválasztása — kooptálás az 1951 : 23. tvr. értelmében.

d) Minden tanácstagnak jogában áll valamilyen kérdés megvizsgálásának napirendre tűzését kérni. A tanácstagok ezt az indítványt a végrehajtó bizottság elnökénél terjesztik elő. Az elnök kívánságára az indítványt írásban kell benyujtani. Ez az ú. n. önálló indítvány.

Az *önálló indítvány* előterjeszthető a tanácsülésen, de előterjeszthető a tanácsülést megelőzően is. Az önálló indítvány napirendre tűzésének kérdésében a végrehajtó bizottság elnöke dönt. Ha azonban az elnök az indítványt visszautasítja, a tanácstag kívánságára az elnök köteles az indítványt a tanácsülés elé terjeszteni. A tanácsülés vita nélkül határoz abban a kérdésben, hogy kívánja-e a kérdést napirendre tűzni vagy sem.[7]

e) A végrehajtó bizottságnak jogában áll bármilyen kérdést a tanácsülés napirendjére tűzni, amiről úgy ítéli, hogy annak a tanácsülésen való megtárgyalása szükséges. Tanácstörvényünk ebben a vonatkozásban semilyen korlátot nem állít a végrehajtó bizottság elé.

---

[7] U. o., 6. §.

Különösen a végrehajtó bizottság által felvett napirendi pontoknál merülhet fel az a veszély, hogy túlzsúfolják a tanácsülés napirendjét. Helytelen lenne az az álláspont, hogy csak olyan ügyeket vigyünk tanácsülés elé, amiben a végrehajtó bizottságnak nincs joga határozni, hiszen ezzel minimálisra szorítanánk azoknak az ügyeknek a körét, amit a tanácsülés elé kell vinni.[8]

Vannak olyan kérdések, amelyeknek tanácsülésen való megvitatása feltétlenül helyes. Igy például helyes, ha időközönként napirendre tűzik egy-egy állandó bizottság munkájának megvizsgálását, ha időnként a tanácsülés megvizsgálja a működési körébe eső terület költségvetésének vagy tervének végrehajtását. Helyes, ha a legfontosabb állami feladatok teljesítésének kérdését (például adófizetés, őszi munkák, begyűjtés), az ezzel kapcsolatos eredmények és hiányosságok megvizsgálását akkor is napirendre tűzik, ha erre a felettes szervek nem rendelkeztek. Ugyancsak napirendre lehet tűzni pl. a lemorzsolódás okainak megvizsgálását az iskolákban. Amennyiben valamilyen nagyobb beruházás megvalósítása van napirenden, amiben jelentős mértékben számít a tanács a társadalmi munkára, ugyancsak helyes, ha a tanácsülés napirendjére kerül.

Általában a végrehajtó bizottságnak gondot kell fordítania arra, hogy a tanácsülésen megfelelő mértékben foglalkozzanak a helyi problémákkal, a város, a falu szépítésével, rendezésével, a helyi tervek teljesítésével.

A tanács előre meghatározhatja, hogy a következő ülései valamelyikén az egyes tanácsi szervek munkájáról általában, vagy egyes kijelölt feladatokról számoljanak be. A tanács e joga érvényesítésére tervet is készíthet. A terv megtartása, illetőleg a tanácsülésnek a tervben foglalt követelmények szerinti előkészítése a végrehajtó bizottságot, de az esetleg érdekelt más tanácsi szerveket is kötelezi. A tanács e tervében előre meghatározhatja például, hogy a végrehajtó bizottság munkájáról az egyes tanácsüléseken milyen vonatkozásban számoljon be különösen részletesen. Megállapítja továbbá, mikor melyik állandó bizottság számoljon be munkájáról, mikor és hogyan kívánja például a fogadóórák és mikor a tanácstagok beszámolóit külön napirendi pontként megtárgyalni.

E jog érvényesítése emeli a tanács államhatalmi jellegét, növeli befolyását az apparátusra, tervszerűvé teszi munkáját, lehetőséget nyujt arra, hogy egy bizonyos idő elteltével a tanács

[8] A Tanácstörvény 31. §-ában felvett korlátoktól eltekintve, két tanácsülés közötti időben a végrehajtó bizottság helyettesíti a tanácsot.

nemcsak az egyes szervek, hanem az egész apparátus, sőt az egyes tanácstagok munkáját is megismerhesse.

A napirendi pontok kitűzése a végrehajtó bizottság feladata. A javaslatot az elnök irányítása mellett a titkár terjeszti a végrehajtó bizottság ülése elé. A végrehajtó bizottságnak tüzetesen és részleteibe menően foglalkoznia kell a napirendi pontok megállapításával. Teljesen helytelen az az igen sokszor még ma is előforduló gyakorlat, hogy a végrehajtó bizottsági ülésen csak formálisan, úgyszólván bejelentés alapján egyszerűen tudomásul veszik a tervezetet. Helyes, ha a végrehajtó bizottság ülésére már a napirend megállapítása alkalmával meghívják azt az állandó bizottsági elnököt, akinek munkaterületét közvetlenül érinti a tervbevett napirendi pont anyaga. Az állandó bizottság elnöke így közvetlenül a végrehajtó bizottság tagjainak tudomására tudja hozni a napirenddel kapcsolatos észrevételeit, javaslatait.

*

A tanácstagok megjelenésének, aktivitásának, a lakosság részvételének biztosításán túl a tanácsülés sikerének legfontosabb előfeltétele az egyes napirendi pontok anyagának jó *előkészítése*. A napirendi pont anyagának előkészítéséért közvetlenül annak előadója felelős. Egy-egy napirendi pont előadója lehet az elnök, elnökhelyettes, titkár, a végrehajtó bizottság bármelyik tagja, de lehet az állandó bizottság elnöke vagy annak valamelyik tagja is. Ugyancsak megengedett, hogy egy-egy napirendi pont előadója osztályvezető, vagy községi tanácsnál csoportvezető legyen. Általában azonban helyes, ha súlyt helyezünk arra, hogy a napirendi pontok előadója lehetőleg a tanács tagjai közül kerüljön ki.

Az előadónak kell összeállítania az anyagot. Ez persze nem jelenti azt, hogy ehhez nem kell segítséget nyujtani a végrehajtó bizottságnak, az apparátusnak, az egyes állandó bizottságoknak stb. a megfelelő anyagok rendelkezésre bocsátásával. A megyei és a járási tanácsoknál az ügyek jó előkészítéséhez igen hasznos segítséget adhatnak az alsóbb tanácsok végrehajtó bizottságai. Az alsóbb végrehajtó bizottságok mindennapi munkájuk során közvetlenebb formában érintkeznek a dolgozókkal, jobban ismerik azok problémáit és életviszonyait, így javaslataikkal, észrevételeikkel jelentős mértékben hozzájárulhatnak a felettes szervek munkájának megjavításához.

Az ügyek előkészítésénél érvényesülnie kell a párt irányításának. A párt irányítása elengedhetetlen ahhoz, hogy a napirenden

levő politikai kérdések a tanácsülés anyagában megfelelően érvényesüljenek és hogy a tanács működése a maga területén alátámassza és előbbre vigye a párt és a kormány határozatainak megvalósítását.

Az ügyek gondos előkészítése feltételezi, hogy a munkába az érdekelt igazgatási szerveken kívül bevonjuk az állandó bizottságokat, a dolgozók legjobb képviselőit, aktívákat és külső szakembereket is. A dolgozók közvetlen bevonása az előkészítésbe a jobbnál jobb kezdeményezések és javaslatok gazdag forrása.

Az egyes napirendi pontok előkészítésében komoly hiányosság, hogy az ma még gyakran csak a végrehajtó bizottságra és a hivatali apparátusra korlátozódik. Esetenként az egyes ügyek előkészítésében az érdekelt állandó bizottság is részt vesz ugyan, részvétele azonban gyakran formális. Az aktívák bevonása, szakértők meghallgatása gyakorlatunkban még meglehetősen szórványos jelenség. Az állandó bizottságok formális részvételét gyakran az okozza, hogy az állandó bizottság több helyen összenőtt a hivatali apparátussal. Igy például Nógrád megyében is néhány állandó bizottságnak az elnöke, illetve elnökhelyettese hivatali apparátusbeli dolgozó. A kereskedelmi osztály vezetője például a pénzügyi állandó bizottság elnöke stb. Az ilyen állandó bizottság elbürokratizálódik és nem alkalmas sem a vonatkozó osztály segítésére és ellenőrzésére, sem a végrehajtó bizottság, sem a tanács felé nem felelhet meg rendeltetésének. Ez a gyakorlat a tanácsdemokrácia megsértése. E gyakorlat mellett a tanácsnak ez a fontos szerve a hivatali apparátus függvényévé alakul. Nem válik alkalmassá a tömegkapcsolatok szélesítésére, a dolgozók kezdeményezésének összefogására és közvetítésére.

A napirendi pontok előkészítésével kapcsolatosan külön kell foglalkoznunk az *elnöki beszámoló*val. Az elnöki beszámoló számot ad a végrehajtó bizottság és a hozzátartozó apparátus által végzett egész munkáról, a tanács alá tartozó terület lakosságának helyzetéről, magatartásáról, az állami feladatok végrehajtásában való részvételéről stb. A beszámoló és annak megvitatása a tanács kollektív ellenőrzésének általános formája. A beszámoló alapul szolgál az eredmények regisztrálásához, a problémák felderítéséhez, a hiányok kiküszöbölésére irányuló intézkedések megtételéhez. Fontos eszköz az apparátus megszilárdítására. Ezért az a beszámoló tekinthető jónak, amely híven tükrözi a problémákat és alkalmas az említett célok elérésére. A végrehajtó bizottság elnöke alkotmányban rögzített kötelességét teljesíti akkor, amikor a tanácsülésen beszámol a végrehajtó bizottság és apparátusa munkájáról. A beszámoló előkészítése és megtartása az elnök feladata. Csak kivételes esetben,

az elnök elháríthatatlan akadályoztatása esetén tartja azt az elnökhelyettes, vagy olyan más funkcionárius, akit erre a végrehajtó bizottság kijelöl.

A beszámoló elkészítéséért tehát az elnök felelős. Ugyanakkor azonban — éppen azért, mert a beszámoló az egész végrehajtó bizottság munkájáról ad számot — annak elkészítése sem lehet csak az elnök munkája. A beszámoló elkészítésében részt kell vennie a végrehajtó bizottságnak. A szolgáltatott anyagon keresztül abban részt kell vennie a végrehajtó bizottság hivatali szervezete osztályvezetőinek (a községi tanácsoknál az előadóknak, illetve csoportvezetőknek) és az állandó bizottságok elnökeinek is. Igen fontos szerepe van a titkárnak abban, hogy az elnöki beszámoló hű képet adjon a végrehajtó bizottság munkájáról. A titkár köteles gondoskodni arról, hogy az elnöki beszámolóhoz a szükséges adatok idejében rendelkezésre álljanak.

Nem lehet mindent felölelő sémát készíteni arra, hogy mit tartalmazzon az elnöki beszámoló. A következőkben csak azokat a súlypontokat emeljük ki, amivel az elnöki beszámolónak feltétlenül foglalkoznia kell. Ehhez kapcsolódva utalunk a végrehajtó bizottság titkárának a feladataira. Ebben elsősorban a kialakult gyakorlat ad útmutatást.

Helyes, ha az elnök a beszámoló elején röviden utal a kül- és belpolitikai eseményekre. A beszámolónak ez a része nem lehet hosszú. Úgy kell felépülnie, hogy ezen keresztül meg tudja mutatni a kapcsolatot a szocialista építés nagy feladatai és a végrehajtó bizottság mindennapi munkája között. Feltétlenül helyes, ha a végrehajtó bizottság elnöke rámutat a tervteljesítés során elért országos eredményekre. Ezzel együtt megmutatja azt is, hogy mit jelentett a község, a járás, a város, a megye gazdasági, szociális, kulturális színvonalának emelésében az országos népgazdasági terv végrehajtása. Gyakorlatunkban előfordul még, hogy a beszámoló egyoldalúan csak a dolgozók kötelességeivel foglalkozik, eredményeinket pedig nem, vagy csak felületesen ismerteti. Pest megye végrehajtó bizottságának munkájáról az 1952. évi II. negyedévi tanácsülésen elhangzott beszámoló részletesen foglalkozott a mezőgazdasági vetési, szántási terv, a cséplési terv, a beadási terv, az adóbeszedési terv teljesítésével és az e téren jelentkező feladatokkal. A beszámoló jól bemutatta, hogy a megye dolgozói mivel járulnak hozzá a szocialista államépítéshez. De a gépállomások fejlesztését és néhány üzlet létesítését kivéve azt már elmulasztotta ismertetni és értékelni, hogy a megye milyen tervlétesítményeket kapott, bár a tervberuházásokból gazdagon részesedik. Ez a hiányosság csökkentette a beszámoló értékét.

Az elnöknek ügyelnie kell arra, hogy beszámolójában feltétlenül ismertesse és értékelje az előző tanácsülés határozatait, s a határozat alapján végzett munkát. A tanácstagságnak világosan kell látnia a határozatok végrehajtását, hogy az elnöki beszámoló feletti vitában azokról véleményt mondhassanak.

A tanács az apparátus irányítását, a feladatok kijelölését határozatok meghozatalával végzi. Az ellenőrzésnek is fontos módja tehát a határozatok végrehajtásának számonkérése. Előfordul azonban, hogy tanácsaink erről megfeledkeznek. Így például Nógrád megye tanácsa nem kérte számon a mult évi II. negyedévi tanácsülésen az előző alkalommal hozott határozatok végrehajtását. Az elnöknek minden beszámolóban foglalkoznia kell a tanács tömegkapcsolatainak fejlődésével. Értékelnie kell az állandó bizottságok munkáját, a fogadóórák, a beszámolók eredményeit. Különös gondot kell fordítania arra, hogy névszerint is megemlítse azokat az állandó bizottsági elnököket, tanácstagokat és tanácson kívüli aktívákat, akik kiemelkedő munkát végeztek a tanácsra háruló feladatok ellátásában. Helyes, ha megemlíti az elnök névszerint azokat a tanácstagokat is, akik nem végeztek jó munkát (sorozatosan elmaradtak a tanácsülésről, az állandó bizottság üléséről stb.).

A beszámolóban központi helyet kell elfoglalnia a soronlévő állami feladatok végrehajtásáról szóló jelentésnek. (Például begyűjtés, őszi mezőgazdasági munkák, beiskolázás stb. — attól függően, hogy milyen időszakban ül össze a tanács.) Számszerű adatokkal is alátámasztva ismertetnie kell, hogyan teljesítették az egyes soronlevő feladatokat. Rá kell mutatnia a lemaradások okaira. Névszerint is ki kell emelnie azokat a tanácstagokat, akik élenjártak a feladatok teljesítésében. Községi tanácsoknál különösen fontos, hogy névszerint megemlítsük azokat a dolgozókat is, akik nincsenek ugyan a tanácsban, de az elsők között teljesítették és túlteljesítették az állam iránti kötelességüket. Hasonlóképpen helyes, ha a községi tanácsoknál névszerint megemlítjük azokat a dolgozókat, akik késedelmesek. (Minden ilyen névszerinti közlésnek akkor van hatása, ha azzal együtt közöljük teljesítésük számszerű eredményeit is.)

Akkor jó a beszámoló, ha közérthető — nem használnak benne feleslegesen idegen szavakat — s akkor mozgósít a beszámoló a központi feladatok jó végrehajtására, ha a felvetett lényeges kérdéseket úgy adják elő, hogy abból a hely szeretete, a hely ismerete csendül ki.

A beszámoló ne legyen feleslegesen hosszú és a valóságnak megfelelően foglalkozzék a fontos kérdésekkel. Érvényesüljön a

beszámolóban az egészséges, a munkát előrevivő kritikai hang. Csak így segítheti elő a beszámoló a tanácstagok bírálatát és önbírálatát is.

Előfordul, hogy az egyes tanácsi funkcionáriusaink a konkrét bírálattól és önbírálattól óvakodnak. Békés megye tanácsa végrehajtó bizottságának beszámolójában például sok értékes, konkrét bírálat mellett általánosságok is előfordultak. A beszámoló néhány helyen »egyes« állandó bizottságok, »egyes« nyilvántartó, »egyes« tanácstagok és nem meghatározott szervek és személyek mulasztásaival foglalkozott. Az önbírálatban is előfordultak ilyen általánosságok. Például: »Sok helyen papírmunkát végeztünk«. »Hibás a tanácsapparátus« stb. Az ilyen elváltalánosított bírálat és önbírálat nem nyujt megfelelő alapot a segítéshez, a hibák felszámolásához.

A párt vezető, irányító szerepének minden beszámolóban ki kell domborodnia. Meg kell mutatnia az elnöknek, hogyan segítette a párt a tanácsot feladatainak végrehajtásában. A párt irányító szerepe kapcsán a beszámolónak foglalkoznia kell azzal, hogy a tanácsokat érintő párthatározatok végrehajtásában a tanácsi szervezet hogyan vett részt. Ügyelni kell arra, hogy a beszámoló a végrehajtó bizottság és szervei munkáját illetően felfedje a hiányosságokat. A felsőbb végrehajtó bizottságok beszámolóiban foglalkozni kell az alsóbb tanácsi szervek munkájával. A beszámolónak az alsóbb tanácsi szervek munkájáról és a beszámoló szerv irányító tevékenységéről értékelést kell adnia. E nélkül a felsőbb szerv munkájáról helyes és teljes kép nem alakítható ki.

Nincs külön jogszabály arra vonatkozóan, hogy a beszámolót teljes egészében el kell-e készíteni írásban vagy elegendő, ha csak a főbb szempontjait rögzítik le. Véleményünk szerint helyes, ha a beszámolót minden esetben írásban készítik el. Mivel a beszámoló az egész végrehajtó bizottság munkájáról ad számot, igen fontos, hogy annak főbb szempontjait a végrehajtó bizottság is megtárgyalja.

Lényegében kollektív munkának kell lennie a többi napirendi pontok előkészítésének is. Ha valamelyik állandó bizottsági elnök az egyik napirendi pont előadója, ehhez az anyagot elsősorban az állandó bizottságnak kell adnia. Az állandó bizottságnak mindig fontos szerepet kell betöltenie a feladatkörét érintő napirendi pontok előkészítésében akkor is, ha nem az állandó bizottság tagjai közül kerül ki az ügy előadója. Általában rendelkezésre kell bocsátani a már meglévő anyagot. Például ha az iskolai lemorzsolódás kérdése kerül a tanácsülés elé, akkor a közoktatási állandó bizottságnak előzetesen össze kell állítania az ezzel kapcsolatos észrevételeit.

Ha nincs a napirendi ponthoz elegendő anyag, akkor helyes, ha a maga területén még a tanácsülést megelőzően vizsgálatot tart az állandó bizottság. A végrehajtó bizottság például elhatározza, hogy tanácsülés napirendjére tűzi a területén folyó népművelési munka megvizsgálását. Ilyen esetben a népművelési állandó bizottság helyesen jár el, ha a tanácsülést megelőzően megvizsgálja a népművelési szervek munkáját, megfelelő aktívák bevonásával. Megyénél, járásnál, városokban, nagyobb községekben helyes, ha az állandó bizottság brigádokat alakít azzal a feladattal, hogy azok minél alaposabban vizsgálják meg a népművelési munka egész területét és összes szerveit. A brigád élére egy-egy állandó bizottsági tagot kell állítani. A brigád többi (3 vagy 4) tagját külső aktívák közül kell bevonni. Az állandó bizottság a vizsgálattartásról ülésben határoz. Az ülésre meg kell hívni azokat a szakembereket és aktívákat, akik az ellenőrzésben résztvesznek. Ezen az ülésen meg kell határozni a feladatokat és azt, hogy mikorra kell a vizsgálatot lefolytatni.

A vizsgálat szempontjai, módszerei attól függően változnak, hogy milyen területen folyik a vizsgálat. Ha a vizsgálat például a tanács alá tartozó vállalatnál történik, akkor a brigádnak meg kell vizsgálnia a terv teljesítését, a selejt kérdését, a takarékossági mozgalom állását, a dolgozók szociális, kulturális és egészségügyi helyzetét stb.

A vizsgálat után a brigád jelentést készít s azt az állandó bizottság elé terjeszti. Az állandó bizottság a jelentést megtárgyalja. Ha a vizsgálatot több brigád végezte, akkor a jelentéseket összegezi. Az állandó bizottság elnöke a vizsgálati anyagot a végrehajtó bizottság elnökének adja át, aki ennek segítségével készíti vagy készítteti elő a napirendi pont anyagát. Lehetséges azonban az is, hogy a vizsgálat anyagát közvetlenül az állandó bizottság viszi a tanácsülés elé.[9]

A tanácsülésen a brigád-vizsgálatban részvevő tanácstagok vagy aktívák felszólalásukkal jól kiegészíthetik a referátumot. A napirendi pontok előkészítésének igen lényeges része a határozattervezetek elkészítése. Ügyelnünk kell arra, hogy az is kollektív munka terméke legyen. Semmiképpen sem lehet helyes módszer az, amit Nógrád megyében tapasztaltunk. A II. negyedévi tanácsülés határozat-tervezeteit csak az utolsó pillanatban készítették el. Lényegében a végrehajtó bizottság elnökének egyéni munkája volt. A tanácsülésre készített két beszámoló rövidített anyagát

[9] Ld. e kérdésben Varga András: A tanácsok tömegkapcsolatai elmélyítésének módszerei c. brosurát. Bp., 1952.

foglalta össze. A határozat-tervezet nem jelölte meg sem a felelősöket, sem a végrehajtási határidőket.

*

A tanácsülések idejét végső soron Tanácstörvényünk állapítja meg. Eszerint a tanácsok szükséghez képest tartják üléseiket. Egyben azonban megállapítja azokat a minimális időközöket is, amin belül a tanácsok ülést tartani kötelesek. Nevezetesen kimondja, hogy »... a megyei tanácsok 3 havonként, a járási, a városi és városkerületi tanácsok 2 havonként, a községi tanácsok havonként legalább egyszer kötelesek ülést tartani«.[10] Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy amennyiben a végrehajtó bizottság vagy a végrehajtó bizottság elnöke úgy látja, hogy valamilyen fontos feladat megoldását egy-egy tanácsülés tartása jelentős mértékben előre viheti, úgy ne kezdeményezze tanácsülés tartását. Minden esetben előzetesen kell jelenteni a tanácsülés időpontját a felettes tanács végrehajtó bizottságának, illetve a megyei és a fővárosi tanács esetében a belügyminisztériumnak. A felettes szerv ily módon segítséget adhat a tanácsülés eredményesebb megtartásához, kiküldötte révén pedig a tanácsülésen tájékozódhat a tanácsi apparátus működéséről és saját irányító tevékenységének esetleges hiányosságairól.

Tanácsülések tartását kezdeményezhetik maguk a tanácstagok is. A tanácstagság egyharmadának kérésére a végrehajtó bizottság elnöke 8 napon belül köteles az ülést összehívni.

A tanácsülések napját a helyi tanács végrehajtó bizottsága a felettes szervek által meghatározott határidőkön belül, a helyi adottságok alapul vételével úgy választhatja meg, hogy az időpont a legalkalmasabb legyen a tanácsülés lefolytatására. A kialakult gyakorlat szerint a községi tanácsüléseket például minden hónap 1—10-e között tartják.

A tanácsülés idejének helyes megválasztásával elő kell segíteni, hogy a dolgozók minél nagyobb számban tudjanak a tanácsülésen részt venni. A helyi rendezvényeket úgy kell megszervezni, hogy a tanácsülés időpontjában — azon a napon, amikor a tanácsülés van — semmiféle más olyan ülés, gyűlés stb. ne legyen, ami a tanácsülés munkájának eredményességét, az ülésen való részvételt hátrányosan befolyásolná. A tanácsülés idejét a végrehajtó bizottság elnökének meg kell beszélnie a pártszervezet titkárával és a tömegszervezeti vezetőkkel.

A tanácsülések időpontjának megválasztásánál külön kell

[10] Tanácstörvény 32. §.

ügyelnünk arra, hogy azt olyan napra és a nap olyan óráira tűzzük ki, amikor a termelőmunkában részt vevő dolgozók is jelen tudnak lenni a tanácsülésen. Különösen a községi és kisebb városi tanácsüléseknél kell erre ügyelnünk. Ezeken a helyeken igen sok dolgozó paraszt tanácstagunk van, akik a mezőgazdasági munkák idején — kora tavasztól késő őszig — esetleg csak az esti órákban tudnak részt venni a tanácsülésen. De ez a kérdés fontos a dolgozók minél szélesebbkörű részvétele szempontjából is.

A járási és megyei, sok esetben a nagyobb iparral rendelkező városok tanácsülésein más a helyzet. A járási és megyei tanácsüléseket szinte kivétel nélkül a nappali órákban szoktuk megtartani. A tanácstagok részvételének a lehetőségét biztosítja az, hogy a tanácstagok nagy részének amúgy is be kell utaznia a tanács székhelyére.

Fontos a tanácsülések helyének megválasztása. Erre külön felhívja a figyelmet a belügyminiszter 5.204—178/1951. (II/8.) számú rendelete. »Annak érdekében, hogy a tanácsülések külsőségükben is visszatükrözzék az ülés jelentőségét, szükséges, hogy azt a község (város) legszebb helyiségében tartsák. Minden esetben gondoskodni kell a helyiség megfelelő dekorálásáról és tisztántartásáról. A termet a napirendet helyesen tükröző jelmondatok díszitsék. Fel kell díszíteni az elnök asztalát is. Az épület kívülről is öltsön ünnepélyes jelleget és ezért a tanácsülés napjára tűzzék ki a zászlót. Gondoskodni kell arról is, hogy a teremben kellő számú rendes ülőhely legyen.« Az ünnepélyesen feldíszített helyiség emeli a tanácsülés hangulatát, növeli a tanácstagok felelősségérzetét és aktivitását. A külső dekoráció — a zászló, igen alkalmas arra, hogy felhívja a község, város dolgozóinak figyelmét a a tanácsülés jelentőségére.

A tanácsülést használjuk fel a szemléltető agitáció céljaira is. Munkaérdemrendes dolgozóink, sztahanovistáink, a begyüjtésben élenjárók arcképei elhelyezése, neveik és teljesítményeik feltüntetése nemcsak népszerűsítik élenjáró dolgozóinkat, hanem példájuk ösztönzőleg is hat. Ne mulasszuk el néhány tervlétesítményünk fényképének kifüggesztését sem. Egy-két jó grafikon, vagy statisztikai ábra szemléltetően támaszthatja alá a beszámolót vagy a napirend más anyagát. Ezeket a lehetőségeket tanácsüléseinkkel kapcsolatban nem, vagy alig használtuk ki.

Ügyelnünk kell arra, hogy a tanácsülés külsőségeit időszerűtlen vagy oda nem való feliratok és más jelenségek ne rontsák. Békés megye 1952. II. negyedévi tanácsülésén az érkezőkre az egyébként szép tanácstermi dekoráció ellenére sem gyakorolt jó hatást, hogy a tanácsterem előhelyiségében — ahol a jelenléti

íveket kellett aláírni — asztalok, rossz karosszékek egymás hegyén-hátán hevertek, a tanácsterem ajtaján pedig »étterem« felírás volt olvasható. Zavarta a tanácsülés ünnepélyességét az is, hogy közvetlenül a tanácsülés megkezdése előtt még rendezték a termet.

*

A tanácstagnak legfontosabb joga és egyszersmind kötelessége is, hogy részt vegyen a tanács ülésein. Ebben azonban nem merülhet ki a tanácstagnak a tanács munkájában való részvétele. Közvetlenül is dolgoznia kell a tanács határozatainak végrehajtásáért az állandó bizottságokban, a beszámolókon, a fogadóórákon, kisgyűléseken stb. Megállapíthatjuk azonban azt is, hogy a tanácstagnak a tanácsülésen való rendszeres részvétele egyenesen előfeltétele annak, hogy a többi kötelezettségét hiánytalanul teljesítse. Az a tanácstag, aki nem vesz részt a tanács ülésein, nem vesz részt a határozatok meghozatalában, nem is lehet képes arra, hogy eredményesen harcoljon azok végrehajtásáért. Nem ellenőrizheti megfelelő módon a hivatali szervezet munkáját. Nem is érzi a felelősséget a határozatok végrehajtásáért választóival szemben.

A tanácsülés előkészítésének egyik legfontosabb része annak biztosítása, hogy a tanácstagság az üléseken jelenjen meg. Természetesen az ülésen való puszta megjelenés még egymagában keveset jelent. El kell érnünk a tanácsülés előkészítése során azt is, hogy a tanácstagság megfelelően készüljön fel a tanácsülésre, hogy már a tanácsülés előkészítésében is közreműködjön. Részt kell vennie a lakosság mozgósításában, tájékozódnia kell a lakosság problémáiról, hogy javaslataikat és észrevételeiket a tanácsülés elé tudja hozni.

A tanácstagság nagy többsége általában ma már tisztán látja a tanácsülés jelentőségét. Ennek ellenére azonban még ma is előfordul, hogy egyes tanácstagok lebecsülik a tanácsülés jelentőségét, nem mennek el a tanácsülésre. Így például Békés megye mult évi II. negyedévi tanácsüléséről a tagok közel 44%-a hiányzott. De még nagyobb számmal fordul elő az, hogy tanácstagjaink nem látják eléggé világosan, miként is készüljenek fel a tanácsülésre, és hogy milyen feladatokat is kell teljesíteniök.

Ez világosan mutatja, hogy a tanácsülés előkészítése mennyire nem szorítkozhat csupán az adminisztratív feladatok ellátására. Az a végrehajtó bizottság, amelyik a meghívók szétküldésével befejezettnek tekinti a tanácstagok mozgósítását, valójában nem teljesíti lelkiismeretesen a tanácsülés előkészítésével kapcsolatos

feladatait. Jogszabályaink pontosan meghatározzák a meghívók kibocsátásának rendjét. Az ezzel kapcsolatos adminisztratív feladatok ellátását feltétlenül biztosítani kell. Gondoskodni kell arról, hogy a tanácstagok az ügyrend által meghatározott időben megkapják a meghívót. Az ügyrend úgy rendelkezik, hogy a tagságnak a meghívót legalább az ülést megelőző 48 órával előbb kézhez kell kapnia. (Községi tanácsüléseknél ez az időpont 24 óra.) Azonban már a meghívók kibocsátásánál is helyes, hogy ha nem az utolsó pillanatra hagyjuk ennek a feladatnak a megoldását. A tapasztalat azt mutatja, hogy helyes, ha a tanácstagok legalább egy héttel (községekben legalább néhány nappal) a tanácsülést megelőzően kézhez kapják a meghívót. Így lesz módjuk valóban felkészülni a tanácsülésre.

Minden tanácstagot és póttagot névre szóló meghívóval kell meghívni. Ugyancsak névre szóló meghívóval kell meghívni a község területén lévő állami gazdaságok, termelőszövetkezetek vagy a termelésben kitűnt dolgozókat. A meghívónak a Tanácstörvény végrehajtási utasításának rendelkezései szerint tartalmaznia kell a tanácsülés helyének és idejének pontos megjelölését, valamint a napirendet is. Ezenkívül a községi tanácsok kivételével az említett végrehajtási utasítás megállapítja a végrehajtó bizottságnak azt a kötelezettségét is, hogy *a meghívónak tartalmaznia kell a napirendre tűzött javaslatok szövegét is.* A tapasztalat azt mutatja, hogy igen sok helyen nem hajtják végre a minisztertanács rendeletét e kérdésben. Gyakran mellőzik a javaslatok szövegének szétküldését. Ez pedig igen fontos ahhoz, hogy a tanácstagok valóban előre tudják, hogy mivel fog foglalkozni a tanácsülés.

Ma többnyire az a gyakorlat, hogy a meghívón kívül a tanácstag egyéb anyagot nem kap. Ez megnehezíti a tanácstag munkáját, mert az ülésre megfelelően nem készülhet fel, kezdeményezési és bíráló készsége nem lehet eléggé mély és konkrét. A tanácsülés előkészítése során pedig a tanácstag nem képes megfelelően a dolgozók figyelmét a tanács működésére, a megoldásra váró problémákra irányítani. Tanácsaink gyakorlatában azonban előfordul már, hogy közvetlenül a tanácsülés előtt a tanácsülés tartására kijelölt helyiségben a tanácstagok megkapják a határozattervezetet. Sőt kivételesen a referátum leglényegesebb adatait tartalmazó adatokat is. Ilyen volt a pestmegyei tanács mult évi III. negyedévi ülése, ahol a pénzügyi osztályvezető referátumához a megye 1953. évi költségvetésére vonatkozó összeállítást a tanácsülésen a tagok előre megkapták. Ez a hozzászólások színvonalát nagy mértékben emelte. Nem mozogtak általánosságban

és ennek folytán a megye költségvetéstervezetének több előirányzatát módosították. E példa azt mutatja, hogy az anyag előzetes ismerete emeli a tagok aktivitását és a tanácsülés színvonalát.

A tanácstagokkal folyamatosan és módszeresen kell foglalkozni. Csak így felelhetnek meg a velük szemben támasztott magas követelményeknek. A tanácstagok aktivizálása nem merülhet ki abban, hogy a tanácsülés előtt néhány nappal írásban értesítik a tanácstagot az ülésről és a napirendről. De abban sem, hogy csupán az ülésen való megjelenésre bírjuk rá őket. Ez a módszer formális és elégtelen ahhoz, hogy tanácstagjainkat tevékennyé neveljük. Ehhez hosszú és szívós munkára van szükség. Ennek a feladatnak szinte állandóan napirenden kell szerepelnie a végrehajtó bizottsági elnök, helyettesei és a titkár, de a végrehajtó bizottság összes tagjainak munkájában is. A tanácstagokkal való foglalkozás nem a hivatali apparátus dolgozóinak feladata, nem is kizárólag levelezés kérdése és nem szorítkozhatik csupán a tanácsülésen ismételten meg nem jelent személyekre, miként az gyakorlatunkban elterjedt.

A Borsod-Abauj-Zemplén megyei tanács 1952. évi II. negyedévi ülésének előkészítése során a személyes meggyőzés helyett a végrehajtó bizottság elnöke háromféle, különböző tartalmú levelet bocsátott ki a tanácstagokhoz. Azok, akik a tanácsülésen rendesen meg szoktak jelenni, emlékeztetőt, akik többször elmaradtak figyelmeztetést, akik pedig nem jelennek meg, agitatív tartalmú levelet kaptak. Ennek ellenére — bár a tanácsülést itt munkaszüneti napon tartották — a tanácstagoknak közel 30%-a nem jelent meg. Ez a példa szemléltetően mutatja, hogy a tanácstagok aktivizálását levelezéssel megoldani nem lehet. A levelezés önmagában még a tag elemi kötelességének megtartásához — hogy a tanácsülésen megjelenjen — sem megfelelő eszköz. Ahhoz pedig, hogy a tanácstag a szovjet küldött példáját követve környezetében élenjáróvá, a kötelességek teljesítésében példamutatóvá, az állam számottevő szervévé váljék, teljesen alkalmatlan. A végrehajtó bizottsági elnöknek a tanácstagok aktivizálását tervszerűen kell végezni. E munkában nagy segítséget nyujthatnak részére a tanács legjobb, legfejlettebb, választott funkcionáriusai, sőt az alsóbb végrehajtó bizottságok ilyen követelményeknek megfelelő tagjai is. A párttag tanácstagokat illetően eredményesen működhet közre azok pártszervezetének titkára. Különösen a községi tanácsoknál ezenkívül igen fontos, hogy a végrehajtó bizottság tagjai az egyes napirendi pontokkal kapcsolatosan külön is beszéljenek a tanácstagokkal. Főleg annak az állandó bizottságnak a tagjaival, amelyeknek munkaterületét

egy-egy napirendi pont érinti. Ebben szintén nagy segítséget tud adni a helyi pártszervezet. Igy érhetjük el, hogy a tanácstagság lehetőleg teljes számban jelen legyen a tanácsülésen és ugyanakkor hozzászólásaival, javaslataival, felajánlásaival aktívan részt vegyen a tanácsülés munkájában.

A tanácstagok aktivizálásában a Békés megyei tanács végrehajtó bizottságának elnöke támaszkodik az alsóbb végrehajtó bizottságok funkcionáriusaira. A községekben lakó megyei tanácstagokat az illető községi végrehajtó bizottság elnöke személyesen felkeresi, a tanácsülésre szóló meghívót is ő adja át. Ez kiváló alkalom arra, hogy a községi végrehajtó bizottsági elnökök a megyei tanácstagokat községük problémáiról tájékoztassák. Ezzel a megyei tanács tagjának eredményesebb munkáját segítik elő. Ezt a lehetőséget azonban megfelelően nem használják ki, mert azt többnyire csak a meghívók átadására korlátozzák. Békéscsabán azonban ez még így sem érvényesül. A megyei tanácstagok jelentős része a megye székhelyén, Békéscsabán lakik. A megyei végrehajtó bizottság a tagok meghívóit leadta ugyan a városi végrehajtó bizottsághoz, a meghívóknak közel felét azonban postán küldték ki. A személyes kapcsolat lazaságának és formális jellegének tudható be, hogy a megye tanácsüléséről a tagoknak jelentős hányada hiányzott. Úgy véljük, hogy a megyei, a városi és a községi végrehajtó bizottság vezető funkcionáriusai akkor jártak volna el helyesen, ha a tanácsülés előkészítését felhasználták volna a tanácstagok közvetlen meggyőzésére és széleskörű aktivizálására. A végrehajtó bizottság elnöke, helyettesei és a titkár helyesen járnak el, ha hivatalos kiutazásaikat felhasználják arra, hogy egy-egy, a tanácsülésről elmaradó tanácstagot meglátogatnak.

A tanács jó munkájának a tanácstagok jó munkája az alapja és fokmérője. A tanácsi munka hatásfoka emelésének feltétele a tanácstagok munkájának kiszélesítése, elmélyítése és szervezetté tétele. Enélkül a tanács és a tanácstag elszakad a dolgozóktól, nem felelhet meg rendeltetésének, előbb vagy utóbb elbürokratizálódik. Ez ellen pedig minden eszközzel küzdeni kell.

*

Ahogyan a tanácstag megjelenésének biztosításához nem elegendő egyszerűen a meghívókra támaszkodni, ugyanúgy nem elegendő csak a tanácsülés napirendjének közszemlére tétele ahhoz, hogy a dolgozók minél szélesebb részvételét biztosítsuk a tanácsülésen.

A tanácsülés helyét és idejét a legszélesebb körben tudato-

sítani kell. Amennyiben mód és lehetőség van rá, úgy a tanácsülések helyének és idejének tudatosításához fel kell használni a megyei sajtót.

Községi tanácsaink a helyileg szokásos módon, a hangoshíradón keresztül, kisgyűléseken és más rendezvényeken tudatosítják a tanácsülés helyét és idejét. Helyesen járnak el, ha díszes meghívót készítenek és azt a község, város forgalmas helyén (például vasútállomás, piactér, földművesszövetkezetek, népboltok kirakatai) helyezik el. Használatos továbbá az előzetes többszöri dobolás, de a legfontosabb a tanácstagok és az állandó bizottságok egyéni mozgósító munkája.

Az előkészítésből a tanács vezetőin kívül a tanácstagságnak és az állandó bizottsági aktíváknak is ki kell venniök a részüket. Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a tanácsülésre történő mozgósítást legeredményesebben az állandó bizottsági tagok végezhetik.

III. A tanácsülés lefolyása

A végrehajtó bizottság határozata alapján az elnök hívja össze a tanácsülést. A tanácsüléseket abban az időpontban, amelyre azt összehívták, pontosan meg kell kezdeni. Rá kell nevelni a tanácstagokat a pontos megjelenésre. Igen helytelen — de sajnos, még több helyen előforduló gyakorlat különösen községi tanácsainknál —, hogy korábbi időpontra hirdetik a tanácsülés megkezdését, s a pontosan érkező tanácstagoknak egy-két óra hosszat is várakozniok kell a tanácsülés kezdetéig. Ez a »gyakorlat« káros, mert ezáltal feleslegesen várakoztatjuk a pontosan érkező tanácstagokat s ugyanakkor a tanácsülés komolyságát is veszélyezteti a hosszú várakozás.

Igen fontos, hogy a tanácstagok és a meghívottak, illetőleg érdeklődő helybeli dolgozók a tanácsülés tartama alatt *ne legyenek összevegyülve* s ezért a tanácstagokat a többi dolgozóktól külön ültessük. A tanácstagok névsorába az apparátus egy dolgozója jegyezze fel az érkező tanácstagokat, hogy egyrészről a határozatképességet meg lehessen állapítani, másrészről pedig ezek a feljegyzések jó nyilvántartást adnak arra, hogy a tanácstagok közül kik vesznek részt rendszeresen a tanács ülésein s kik azok, akik indokolatlanul hiányoznak.

A tanácsülések általában nyilvánosak, de rendkívüli esetben[11] a tanács zárt ülés tartását is elhatározhatja.

---

[11] Tanácstörvény 36. § (1) bek.

A tanácsülést a végrehajtó bizottság elnöke vezeti. Az elnök akadályoztatása esetén a végrehajtó bizottság elnökhelyettesei sorrendben helyettesítik. A tanácsülés jó munkája, eredményessége nagy mértékben függ attól, hogy az elnök hogyan vezeti le a tanácsülést. Az elnöknek magabiztosan, határozottan kell kézben tartania a vezetést. Tudnia kell pontosan, mi a teendője s ezért alaposan ismernie kell az ügyrendi kérdéseket és a napirendet, valamint a helyi körülményeket is.

Az elnök első feladata a tanácstagok névsora alapján a tanácsülés *határozatképességének* megállapítása. Helyes, ha a határozatképesség megállapításával együtt az elnök névszerint is bejelenti: ki van igazoltan és ki van igazolatlanul távol. A tanácsülés akkor határozatképes, ha az ülésen a tagok többsége jelen van (tagság fele + 1 tag). Ha a tanácsülés a tagok többségének távolmaradása következtében nem határozatképes, akkor az elnök erről a felsőbb tanácsnak — megyei tanácsülés esetében a belügyminisztériumnak — jelentést tesz és az ülést 8 napon belüli időpontra ismét összehívja.

Tanácsainknál kialakult az a helyes gyakorlat, hogy a dolgozók közül azokat, akik élenjártak a munkában, az állammal szembeni kötelezettség teljesítésében — beválasztják az ülés elnökségébe.

Az elnökség tagjai nemcsak a tanácstagok közül kerülhetnek ki. A titkárnak kell gondoskodnia arról, hogy javaslatot készítsen már előre a község élenjáró dolgozói közül az elnökségre. Az elnökség tagjaiul figyelembe jöhetnek a mezőgazdasági munkában, a begyüjtésben kitűntek, az üzemekben dolgozó élmunkások, sztahanovisták is egyaránt.

A gyakorlat azt mutatja, hogy ez a kezdeményezés nagy mértékben fokozza a tanácsülés nevelő hatását. Jól megindokolt javaslatok már eleve biztosítani tudják a tanácsülés lelkes hangulatát. Gyakran egyedül is alkalmasak arra, hogy kirobbantsák a felajánlásokat. Az élenjáró dolgozóknak ilyen módon való megbecsülése nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy erősítsük az állami fegyelmet. Az elnökség megválasztása olyan esetben, ha erre sor kerül, közvetlenül a tanácsülés megnyitása után történik. A tanácsülés megnyitása után az elnök felkéri a végrehajtó bizottság titkárát a jegyzőkönyv vezetésére, két jelenlévő tanácstagot pedig felkér a jegyzőkönyv hitelesítésére. Azoknál a tanácsoknál, ahol annak a lehetősége megvan, helyes gyorsírók beállítása. A jegyzőkönyvvezető és hitelesítők felkérésével egyidejűleg az elnök előterjeszti a napirendet. Az elnök által előterjesztett napirend felett a tanácsülés egyszerű szavazással dönt.

Ezt követően kerül sor az egyes napirendi pontok tárgyalására. Az első napirendi pont tárgyalását megelőzően azonban az elnök engedélyt adhat napirenden kívüli felszólalásra. Az ilyen kívánságot az ülés előtt — a felszólalás tárgyával együtt — be kell jelenteni az elnöknek. Ha a felszólalás engedélyezését az elnök megtagadná és a felszólaló továbbra is ragaszkodik javaslatához, a tanácsülés vita nélkül határoz abban a kérdésben, hogy a napirend előtt felszólalónak megadja-e a szót vagy sem.

A tanácskozás rendjéért az elnök felelős. Minden egyes napirendi pontot vita követi. Az elnöknek a napirendi pont előterjesztése után gondoskodnia kell arról, hogy ahhoz a tanácstagság hozzászólhasson. Felszólalási jog megillet minden tanácstagot. Felszólalhatnak továbbá mindazok, akik tanácskozási joggal vannak jelen a tanácsülésen. Ilyenek a felettes szervek kiküldöttei, továbbá azok, akiket a tanács vagy a végrehajtó bizottság az ülésre tanácskozási joggal hívott meg.

A végrehajtó bizottság osztályainak vezetői kötelesek jelen lenni a tanácsülésen, függetlenül attól, hogy tagjai-e a tanácsnak vagy sem. Az osztályvezetőket minden olyan kérdésben, amely az általuk vezetett igazgatási ágazat problémáival kapcsolatos, megilleti a felszólalás joga. Egyébként az osztályvezetők szakmájukba vágó kérdésekben az elnök felszólítására kötelesek a választ az ülésen megadni.

A megjelenő hallgatóságnak tehát nincs felszólalási joga. Ennek ellenére gyakran előfordul, hogy valaki a hallgatóság soraiból is szót kér. Ilyen esetben az elnöknek fel kell világosítania a jelentkezőt arról, hogy a tanácsülésen csak a tanácstagnak és a tanács vagy a végrehajtó bizottság által tanácskozási joggal meghívott személyeknek van felszólalási joga. Egyben helyes, ha felkéri a jelentkezőt arra, hogy a tanácsülést követően az elmondandó kérdésekkel forduljon közvetlenül hozzá, vagy valamelyik tanácstaghoz.

Helytelen például, amit Békés megye már többször említett tanácsülésén tapasztaltunk, ahol a tagokat és nem tagokat az ülésteremben vegyesen helyezték el. A vélemények kialakításában a jelenlévők egyaránt részt vehettek. A javaslatok megszavazásában pedig az vett részt, aki akart. Úgy véljük, hogy ez a tanácsdemokráciának teljesen hibás értelmezése és a tanácsnak mint állami szervnek feloldásához vezet.

Az elnök köteles ügyelni arra, hogy a felszólalók általában a tárgynál maradjanak. Éppen ezért biztosítja az ügyrend a napirend előtti felszólalás jogát, hogy a tárgyhoz nem tartozó kérdések a napirenden kívül is előadhatók legyenek. Az elnöknek

figyelemmel kell kísérnie a hozzászólásokat abban a vonatkozásban is, hogy durva, becsületsértő kijelentések ne hangozzanak el az ülésen. Ilyen esetben figyelmeztetni kell a hozzászólót és amennyiben a figyelmeztetés eredményre nem vezetne, a felszólalótól a szót megvonhatja, végső soron ki is zárhatja a tanácskozásból.

Ha a tárgyhoz több hozzászóló nincs, az elnök a vitát bezárja. A vita lezárását indítványozhatja az elnök, vagy valamelyik tanácstag akkor is, ha még vannak hozzászólásra jelentkezők. Az ilyen indítvány esetén a tanácsülés egyszerű szavazással határoz a vita bezárása felől.

A vita bezárását szavazás követi. (Minden egyes szavazás előtt külön meg kell állapítani a tanácsülés határozatképességét.) A szavazás nyílt. A tanács határozatait szótöbbséggel hozza. Az elnök mindig szavaz. Szavazategyenlőség esetén az az álláspont válik határozattá, amelyikhez az elnök csatlakozik.

A szavazás megtörténte után az elnöknek ki kell hirdetnie a határozatot. Igen helyes, ha a határozati javaslatokat már az ülést megelőzően elkészítik és az ülés menete közben egészítik ki azokat az elhangzott javaslatokkal, észrevételekkel, abban a formában, ahogy azok elhangzottak. Igen fontos az, hogy a határozatok pontosan meghatározzák az elvégzendő munkát és igen lényeges, hogy a felszólalások során elhangzott jó javaslatokat, kezdeményezéseket az elnök mindjárt érvényesítse a határozati javaslat módosításánál és azokat a tanács határozatává emelje.

Súlyt kell helyezni arra, hogy a tanácsülésen a pártos bírálat érvényesüljön. A helyi tanács apparátusát lényegében a tanács hozza létre. Ez az apparátus a tanács szerve, annak irányítása és ellenőrzése alatt áll. Az apparátus munkájának pártos megbírálása és ezáltal való segítése a tanácsülés egyik fő feladata. Ezzel a tanács erősíti és a feladatok mind tökéletesebb megoldására alkalmassá teszi apparátusát. A tanácsülésnek ezt a munkáját nagyban elősegítheti a bírálat és önbírálat kiszélesítése és elmélyítése, az állandó bizottságok ellenőrzési tevékenysége és beszámolói, a tanácstagok észlelései, a határozatok végrehajtásának számonkérése és végül a végrehajtó bizottsági elnök beszámolója a végzett munkáról. A tanácsüléseken a bírálat és önbírálat erőteljesen fejlődik. A kritikai szellem igen jó. Alig történik felszólalás, amely bírálatot vagy önbírálatot ne tartalmazna.

A tanácsülésen megvan a lehetősége annak, hogy a tanácstagok kérdéssel fordulhassanak a végrehajtó bizottság tagjaihoz vagy az egyes osztályok vezetőihez. A kérdésre a végrehajtó bizottság a választ megadni köteles; ez történhet ugyanazon

az ülésen szóban, az ülést követően írásban. Legkésőbb azonban a legközelebbi tanácsülésen a kérdésre a választ meg kell adni.

A tanácstagok kérdésfeltevési joga és e jognak a gyakorlása hatásos eszköz az apparátus ellenőrzésére, a hibák felderítésére, a munka megjavítására. A kérdésfeltevés segítségével a tanácstagok általában a végrehajtó bizottság és szervei valamely hibájára hívják fel a figyelmet. Igy a kérdések jelentős szerepet játszanak a kritika és önkritika kiszélesítésében és elmélyítésében.

Az ellenőrzésnek, a hibák felfedésének erre az eszközére a szovjetek gyakorlatában rendkívül nagy súlyt helyeznek. Ezzel jelentős eredményeket értek el. A szovjetek ülésein a küldött a kérdés feltevésénél semmiféle eljáráshoz nincs kötve. A küldött a kérdést akár saját nevében, akár a küldöttek csoportja, vagy valamely szerv — pl. állandó bizottság — megbízásából is felteheti. A kérdés, függetlenül a napirendtől, a küldött belátása szerint írásbeli vagy szóbeli formában is feltehető.[12]

A kérdés feltevési jog gyakorlását célszerű a mi gyakorlatunkban is elmélyíteni. A tanácsi apparátus erősítésében, szocialista jogrendünk megszilárdításában ezt az eszközt sem mellőzhetjük. Ahhoz, hogy munkánkban eredményeket érjünk el, figyelembe kell vennünk a dolgozóknak különösen a hibákkal kapcsolatos útmutatásait. »Más az — tanítja Sztálin elvtárs —, amikor tíz-húsz vezető elvtárssal együtt a munkások százezrei és milliói figyelnek és veszik észre munkánk fogyatékosságait, tárják fel hibáinkat, gyürköznek neki az építés közös ügyének és jelölik ki a javítás útját.«[13] Ebből a szempontból nézve kiszélesedik és gazdag tartalmat kap a tanácstagok kérdés feltevési joga is.

IV. Feladatok a tanácsülés befejezése után

A tanácsülés bezárásával nyilvánvalóan nem tekinthetjük befejezettnek a tanácsüléshez kapcsolódó munkát. A végrehajtó bizottságnak és a végrehajtó bizottság funkcionáriusainak ezt követően még gondoskodniok kell egy sor ugyancsak politikai és adminisztratív jellegű teendő ellátásáról, ami elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a tanácsülés egésze valóban a tanácsdemokrácia szélesítését, az állami feladatok sikeres végrehajtását vigye előre.

---

[12] Ld. erről bővebben Marejeva, I. G.: »A helyi szovjet ellenőrzése az igazgatási szervek felett« című cikkét. Állam és Igazgatás, 1951. évi 9—10. sz.

[13] Sztálin Művei, 11. köt., Bp., 1950., 39. old.

A tanácsülés befejezése után a titkár elkészíti a jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell az előterjesztések és hozzászólások lényegét, a javaslatokat és a hozott határozatokat szószerint.

A jegyzőkönyvhöz csatolni kell a megjelentek névsorát, továbbá — amennyiben gyorsírói feljegyzés készült — annak egy példányát. A jegyzőkönyvet a végrehajtó bizottság elnöke és titkára, továbbá a jegyzőkönyv hitelesítésére kijelölt két tanácstag írja alá. A jegyzőkönyv egy példányát a végrehajtó bizottságnál kell megőrizni. Egy példányát minden esetben el kell küldeni a felettes tanács végrehajtó bizottságához, illetve megyei és fővárosi tanácsok esetében a belügyminisztériumhoz. A titkárnak gondoskodnia kell arról, hogy a tanácsülés határozataiban megjelölt felelősök minden esetben megkapják a jegyzőkönyv őket érdeklő részének kivonatát.

A tanácsülés határozatainak végrehajtását végső soron a végrehajtó bizottság elnöke ellenőrzi. Gondoskodik arról, hogy az ellenőrzési csoporton keresztül, vagy ha ilyen nincs, akkor ő maga közvetlenül folyamatosan tájékozódjék a határozatok végrehajtásának állásáról. Minden végrehajtó bizottsági ülést megelőzően tisztán kell látnia, hogyan áll a tanácsülés határozatainak végrehajtása.

A határozatok végrehajtása ellenőrzésénél különösen ügyelni kell arra, hogy ne tekintse befejezettnek a határozatok végrehajtását egy-két formális intézkedés megtételével. A tanácsülés határozatainak végrehajtása általában komoly szervezőmunkát követel meg. Ennek ellenére még ma is igen gyakori az olyan eset, hogy egy-egy jelentős kérdésben hozott határozatot egy-két rendelkezés kiadásával végrehajtottnak tekintenek. Igy például az egyik járási tanács ülése határozatot hozott a járás területén lévő termelőszövetkezeti csoportok megszilárdításával kapcsolatban. A határozat egy egész sor intézkedést írt elő abban a vonatkozásban, hogy a tanácsok segítsék a termelőszövetkezeti csoportokat. A határozat jó végrehajtása kétségtelenül eredményesen előre vitte volna a tszcs-ok megszilárdítását.

A gyakorlatban azonban a járási végrehajtó bizottság azzal intézte el a kérdést, hogy kiadott egy rendeletet a községi végrehajtó bizottságok felé, hogy a községi végrehajtó bizottságok titkárai segítsék a termelőszövetkezeti csoportokat, különösen adminisztrációs nehézségeik megoldásában. Ezzel a határozatot le is vették a napirendről. A későbbiek során a kiszálló instruktorokon keresztül még ennek (az amúgy is csak formális) rendelkezésnek a végrehajtását sem ellenőrizték.

Nyilvánvaló tehát, hogy a végrehajtó bizottság titkárának a határozatok végrehajtását végig szemmel kell tartania. Feltétlenül meg kell vizsgálnia azt, hogy a gyakorlatban hogyan valósulnak meg a tanácsülés határozatai.

A tanácsülésen elhangzott beszámolók és elfogadott határozatok nemcsak az apparátus és a tanácstagok belső ügye. A tanácsapparátus a dolgozóké, a dolgozók ellenőrzése alatt áll. A határozatok legtöbbször nemcsak az apparátusra, hanem a dolgozók jelentős körére is kötelezőek, de mindenképpen azok érdekeit kell kifejezniök. Éppen ezért a beszámolóknak és az elfogadott határozatoknak a tanácsülésen kívül is (brosúra, napilap, kisgyűlések, lakógyűlések, tanácstagi beszámolók stb.) a legszélesebb nyilvánosságot kell biztosítani. Ez is egyik formája a tömegkapcsolatoknak, eszköze a nevelésnek, az érdeklődés felkeltésének az állami ügyek iránt. Ezen túlmenően azonban különös jelentősége is van az apparátus ellenőrzése tekintetében. Lenin elvtárs az ellenőrzés vonatkozásában a nagy nyilvánosság szükségességét erőteljesen aláhúzta. »A bürokratizmus és a huza-vona elleni harc egyik legfontosabb eszközének annak kell lennie, hogy ellenőrizzük, hogyan hajtják végre a helyi szervek a központ törvényeit és rendeleteit, ehhez pedig a nagy nyilvánosság elé kerülő beszámolókra van szükség, amikoris feltétlenül nagyobb mértékben kell bevonnunk pártonkívülieket és a hivatalokon kívül álló embereket.«[14]

A beszámolók és határozatok alapján a dolgozók megismerhetik a tanácsi apparátus munkáját, felderíthetik a tanácsi szervek működésének hiányosságait, öntevékenyen közreműködhetnek a hiányosságok leküzdésében stb.

A beszámolók és a határozatok feldolgozásában különös szerepe van az állandó bizottságoknak. Azok az állandó bizottságok járnak el helyesen, amelyek a tanácsülést követően a tanácsülésen elhangzott beszámolókat és a hozott határozatokat a kialakult vita figyelembevételével a maguk területére feldolgozzák. A feldolgozás eredményeként az állandó bizottság hatékonyan segítheti az apparátus munkáját, a legfontosabb feladatokra mozgósíthatja aktíváit, megállapíthatja, hogy mire kell különösen ügyelnie ellenőrző tevékenysége során stb.

A nyilvánosságra hozott beszámolók és határozatok jól elősegítik az egyes tanácstagok munkáját. A tanácstagok a beszámolók adatainak felhasználásával területükön jó nevelő munkát végezhetnek. Az eredmények és problémák ismeretében az egyes

[14] Lenin: Az agrárkérdésről. II. köt., Bp., 1950., 699. old.

feladatok megoldására jobban és könnyebben mozgósíthatják a tömegeket. A tanácstagi beszámolók megtartásához pedig ez az anyag szinte elengedhetetlen.

A beszámolók és határozatok nyilvánosságra hozatala az alsóbb szervek munkájához is nagy segítséget nyujt. Ezek ismeretében eredményesebben működhetnek.

A tanácstagok tapasztalatainak széleskörű számbavételére és kicserélésére is kiváló eszköz a beszámolók közzététele. A beszámolók ilyen irányú hatásáról Lenin elvtárs a következőket tanítja: »A tapasztalatok tényleges számbavétele, a tapasztalatok tényleges kicserélése, kiváló és ügyes pártonkívüli szervezők bevonása, mindez lehetetlen, ha akár minimális példányszámban is nem tesszük közzé rendszeresen beszámolóinkat. Ezt azonnal elérhetjük s ezt el is kell érnünk.«[15]

A mi gyakorlatunkban a beszámolók és határozatok széleskörű nyilvánosságra hozatala és feldolgozása nem érvényesül eléggé. A beszámoló gyakran a tanácsülésen történt elmondása után feledésbe megy. A megyei lapok a beszámolókról leggyakrabban csak rövid ismertetést adnak. Az állandó bizottságok pedig nem dolgozzák fel a tanácsülésen elhangzott beszámolókat és elfogadott határozatokat. Ez a hiányosság az állandó bizottságokat illetően azok passzivitásához, a feladatoktól való elszakadáshoz vagy pedig az igazgatási apparátustól való függő viszony kialakulásához vezet.

A tanács határozatainak széleskörű ismertetésével el kell érnünk azt, hogy a lakosság necsak megismerje és megértse, hanem hogy végre is hajtsa a soronkövetkező feladatokat. A jó tanácsülés után szilárdabb lesz az állami és állampolgári fegyelem, ezrek és tízezrek indulnak harcba pártunk és kormányzatunk által meghatározott feladatok maradéktalan elvégzésére, ötéves tervünk teljesítéséért.

A tanácsüléseken általában igen sok jó kezdeményezés, javaslat, indítvány jut felszínre a különböző felszólalásokban. Igen fontos az, hogy a tanácsülés befejezése után a végrehajtó bizottság egyes osztályai, de maga a végrehajtó bizottság is felhasználja ezeket a javaslatokat, észrevételeket. Ezért a végrehajtó bizottság elnökének külön ügyelnie kell arra, hogy a tanácsülésnek ezek az igen fontos eredményei el ne sikkadjanak. A tanácsi szervek e javaslatok teljesítésével is erősítik tömegkapcsolataikat, közelebb jutnak ahhoz, hogy a dolgozók akaratának egyetemes és közvetlen szerveivé váljanak.

---

[15] U. o., 700. old.

Blahut János
a Békésmegyei tanács végrehajtó bizottságának elnöke

A végrehajtó bizottság üléseinek előkészítése és lefolyása

A tanácsi szervezeten belül a végrehajtó bizottságnak rendkívül nagy a jelentősége. A végrehajtó bizottság jó munkája a tanácsi apparátus eredményes munkájának egyik alapja. A végrehajtó bizottság működése elősegítheti vagy akadályozhatja a tanácsdemokrácia érvényesülését, erősítheti vagy lazíthatja a tanács, az állandó bizottságok és a tanácsi ágazati igazgatási szervek, valamint a tanácsnak alárendelt vállalatok munkáját, feladataik megvalósítása terén. E tanulmány főleg a végrehajtó bizottsági ülések szervezésének, előkészítésének és lefolyásának főbb kérdéseivel foglalkozik.

I. A végrehajtó bizottsági ülések jelentősége

A tanács legfontosabb végrehajtó és intézkedő szerve a tanács által választott végrehajtó bizottság. A végrehajtó bizottságok működési területükön hatályos jogszabályok és felsőbb szervek által meghatározott korlátok között gyakorolják állami tevékenységüket. A párt irányításával szervezik és vezetik a helyi gazdasági, szociális és kulturális tevékenységet, végrehajtják a jogszabályokat és a jogszabályok alapján kiadott felsőbb rendelkezéseket. A végrehajtó bizottság munkájától függ az államigazgatás helyi feladatainak mikénti ellátása. Hazánkban az államigazgatás helyi feladatainak zömét a tanácsi igazgatási szervek végzik. A végrehajtó bizottságok állapítják meg a tanácsülés napirendjét, azok készítik elő a tanácsülésre kitűzött ügyeket. A tanácstagok aktivitása, a tanács tömegkapcsolatainak kiszélesítése és elmélyítése is főként a végrehajtó bizottság és a végrehajtó bizottsági tagok munkájától függ. A végrehajtó bizottság irányítja és ellenőrzi osztályai és igazgatóságai, továbbá a tanács alá rendelt vállalatok munkáját. A végrehajtó bizottság elvi jelentőségű és

nagyobb fontosságú ügyekben maga is mint ügydöntő szerv jár el. A végrehajtó bizottság munkájának jelentőségét fokozza az a körülmény, hogy a tanács ülései közötti időben — a tanács kizárólagos hatáskörébe fenntartott kérdések kivételével — ellátják a tanács hatáskörébe tartozó ügyeket is.

Az állam szervei tevékenységük során működésükkel az államnak, mint megbonthatatlan egységnek a feladatait valósítják meg. A végrehajtó bizottság tehát akár saját maga, vagy tanácsa által meghatározott, akár pedig a központi ú. n. országos szervek által megállapított feladatot hajt végre, mindig az államnak, mint egésznek a feladatait valósítja meg. Az állam megbonthatatlan egysége, az országos és helyi feladatok egysége, az országos és helyi érdek azonossága, szervezeti síkon a tanácsi igazgatási szervek vonatkozásában e szervek *kettős alárendeltségében* jut kifejezésre. A végrehajtó bizottság működésében alá van rendelve egyfelől saját tanácsának, másfelől a területileg illetékes felsőbb tanácsok végrehajtó bizottságának. A megyei tanács végrehajtó bizottsága pedig saját tanácsának és a minisztertanácsnak van alárendelve.[1] Ezzel egyező a budapesti városi tanács végrehajtó bizottságának az alárendeltsége.

A végrehajtó bizottságot a fölérendelt szervei irányítják és ellenőrzik. A végrehajtó bizottság e szervek által kiadott utasításokat és egyéb rendelkezéseket köteles elfogadni és végrehajtani. A kettős alárendeltség a fölérendelt szervek irányában a végrehajtó bizottság kettős irányú felelősségét is maga után vonja.

A végrehajtó bizottság *testületi szerv.* Határozatait ülésben hozza. A végrehajtó bizottság ülése nem pusztán a végrehajtó bizottság részére megállapított feladatkör megvalósításának szervezeti formája, hanem egyúttal fórum is, ahol a végrehajtó bizottsági tagok kifejezésre juttatják a dolgozók akaratát. A végrehajtó bizottsági ülés nemcsak lehetővé teszi, hanem a tanácsi munka jellege folytán nem nélkülözheti a végrehajtó bizottsági tagok sokoldalú tapasztalatainak figyelembevételét, a pártos bírálat érvényesítését, a hiányok feltárását, a dolgozók kezdeményezését.

A végrehajtó bizottsági ülés jelentőségét tehát a végrehajtó bizottságnak a tanácsi apparátusban elfoglalt helye és az állami feladatok helyi megvalósításában betöltött szerepe adja meg.

---

[1] Alkotmány 33. § (3) bek.

II. A végrehajtó bizottság munkaterve

Az állami feladatok végrehajtása során a tanács szervei előtt nap mint nap a legkülönbözőbb kérdések igen nagy tömege merül fel. E kérdések megoldása rendszerint sürgős. A végrehajtó bizottság legfontosabb feladata, hogy az állami feladatokat saját működési területén végrehajtsa, illetőleg gondoskodjon azok végrehajtásáról. A végrehajtó bizottság a feladatok sokrétűsége, különböző jelentősége és nagy mennyisége miatt rendeltetésének csak akkor képes megfelelni, ha munkáját *tervszerűen, munkaterv alapján* végzi, ha tagjai aktívak és biztosítani tudják mind a saját munkájukban, mind az apparátus tevékenységében az állami fegyelmet. E feltételek nélkül elképzelhetetlen a tanácsi apparátus munkájának megfelelő vezetése. Csupán a tervszerű és jól átgondolt munka eredményeként lehet a feladatokat fontosságuk rendjében kijelölni, ezek végrehajtásához a rendelkezésre álló személyi és dologi forrásokat felmérni és úgy elosztani, hogy a feladatok maradéktalanul, jól és időben legyenek végrehajthatók.

A végrehajtó bizottságok munkájukat a *népgazdasági terv* alapulvételével, ahhoz szigorúan alkalmazkodva kötelesek végezni. Munkatervüket is ennek szem előtt tartásával készítik el. A munkaterv elkészítésében és ennek megfelelően működésükben alapvető jelentősége van a főfeladatok, a döntő kérdések kiválasztásának. Ezek megoldásától függ tevékenységük sikere. A főfeladatok helyes kijelölése megóvja a végrehajtó bizottságot attól, hogy a sok, kisebb jelentőségű kérdésben a főfeladatok rovására elmerüljön. A főfeladatok meghatározása azonban nem jelenti azt, hogy a kisebb jelentőségű ügyek megoldása nem fontos. A főfeladatok kijelölésénél abból kell kiindulni, hogy azok teljesítése során, azok mellett egyidejűleg a gazdasági és kulturális építés teljes és valamennyi kérdése megoldását is biztosítani kell. Csupán ilyen terv alapján lehet a személyi és dologi forrásokat tervszerűen, jól felhasználni. Csak az ilyen terv biztosíthatja, hogy erőnket időben, a döntő feladatra összpontosíthassuk, hogy a dolgozókat megfelelő eredménnyel mozgósítani tudjuk.

A gazdasági-szervező és a kulturális-nevelő feladatok végzése osztályharcunk mai viszonyai között különösen bonyolult. Ez a körülmény, valamint a feladatok nagy száma elengedhetetlenné teszi, hogy a végrehajtó bizottságok emeljék saját, továbbá az alájuk rendelt szervek munkájának színvonalát. Biztosítani kell, hogy a tanácsi apparátus munkájában következetesen érvényesüljön a mind magasabb igények kielégítésére irányuló törekvés.

E célkitűzéseknek jelentkezniök kell a végrehajtó bizottság munkatervében is.

A munkaterv akkor jó, ha helyesen vannak benne megjelölve a végrehajtó bizottság által megoldandó főfeladatok és fel vannak tüntetve mindazok a tényezők is, amelyek azok megoldásához szükségesek. A végrehajtó bizottság munkatervének tartalmaznia kell azt is, hogy a tervbe felvett feladatokkal — időszerűségük figyelembevételével — a végrehajtó bizottság ülésén mikor kíván foglalkozni. A végrehajtó bizottságok ülését, illetőleg annak napirendjét elsősorban a végrehajtó bizottság munkaterve határozza meg.

A munkatervben meg kell határozni a megoldandó feladatok megoldási sorrendjét s a végrehajtás idejét is.

Az egyes feladatok végrehajtásához elvégzendő munkákat a különböző fokozatú végrehajtó bizottságoknak különbözőképpen kell munkatervükbe beállítaniok. A begyűjtés esetében a községi tanács végrehajtó bizottsága pl. kizárólag operatív feladatokat végez. A begyüjtési tervekben ezért itt azt kell konkréten meghatározni, hogy a tervet az egyes termelők felé hogyan hajtja végre. A vonatkozó felsőbb rendelkezések alapján hogyan végzi el a beadandó mennyiségek előírását, a termelők felhívását a kötelezettség teljesítésére, miként teljesíti az 5—10%-os felemelések előírását, a kártérítések kivetését, az elszámoltatások menetét. Ugyanakkor meg kell határozni a begyűjtőszervekkel való kapcsolat kiépítését, azok részére nyujtott segítséget, a raktárak biztosítását, azok kijavítását, fertőtlenítését stb. Meg kell tehát határozni mindazokat a részfeladatokat is, amelyek a helyi adottságok figyelembevételével a felsőbb hatóságoktól kapott rendeletek alapján a döntő kérdés megoldásához szükségesek. A járási vagy a megyei tanács végrehajtó bizottságának a begyűjtés terén nem kisebb részletintézkedések megtervezése és végrehajtása, hanem az irányítás, az ellenőrzés és segítségnyujtás megtervezése és biztosítása a feladata.

A végrehajtó bizottság munkaterve elkészítésénél döntő, hogy a főfeladatok végrehajtásához gondoskodjon a dolgozók fokozott bekapcsolásáról, hogy ehhez előre megtervezze a kapcsolat módját és formáit. A végrehajtó bizottság eredményes munkájához tehát feltétlenül szükséges, hogy pontosan meg legyen határozva, mikor mivel és hogyan foglalkozzon, milyen kérdéseket tárgyaljon.

A munkaterv előre meghatározott időre készül. A munkaterv tehát a meghatározott tervidőszakra, pl. egy negyedévre előre, időrendben megszabja a végrehajtó bizottság munkáját.

A munkaterv helyes összeállításához a végrehajtó bizottságnak előre meg kell állapítania, hogy melyek azok a feladatok, amelyeket az adott időszakban végre kell hajtania. A gyakorlat szerint a megyei tanács végrehajtó bizottsága munkatervének összeállításához a belügyminisztérium a többi tárcával már összeegyeztetve, időben közli a következő negyedévben végrehajtandó fontosabb feladatokat. A megyei tanács végrehajtó bizottsága az így kapott döntő feladatokat összeegyezteti a megoldandó egyéb feladatokkal, elhatározza, milyen intézkedéseket fog a feladat végrehajtása céljából a járási tanácsok végrehajtó bizottságai, valamint a megyei tanács végrehajtó bizottsága egyes osztályai felé kitűzni. Az utóbbi feladatok kitűzését megtárgyalja az illetékes osztályok, igazgatóságok vezetőivel. Közösen határozzák meg azokat a célokat, melyeket a feladat végrehajtása során a végrehajtó bizottság el kíván érni. A végrehajtó bizottság ugyanakkor gondoskodik arról is, hogy a célkitűzések az érdekelt osztályok munkatervében megfelelően szerepeljenek.

A végrehajtó bizottság munkatervét ülésen tárgyalja meg. A tárgyalás során terveit végleges formába önti és kijelöli, hogy az egyes fő- és az egyes részfeladatok végrehajtásáért a végrehajtó bizottság tagjai közül személy szerint ki felel.

A végrehajtó bizottság feladata nagy és szerteágazó. Működési területén mondhatni minden igazgatási ágazatot érint. Hogy ezeket a feladatokat a végrehajtó bizottság meg tudja oldani, *üléseit* munkaterve alapján rendszeresen kell megtartania.

A végrehajtó bizottságnak úgy megyei, mint járási, városi, városi kerületi és községi szinten hetenként legalább egy ízben kell ülést tartania. A végrehajtó bizottság a hétnek előre meghatározott napján tartja ülését. Ezek a rendes ülések. Szükség esetén azonban egyes menetközben felmerült sürgős feladat megtárgyalására a végrehajtó bizottság rendkívüli ülést is tart.[2] Az előre meghatározott napon tartandó ú. n. rendes ülésen a végrehajtó bizottság az állami feladatok végrehajtásával, az eredmények felmérésével, a munkaközben tapasztalt hibák és hiányosságok megállapításával rendszeresen foglalkozik. Megteszi a szükséges intézkedéseket az állami feladatok végrehajtása során jelentkező hibák menetközben történő kijavítására.

A végrehajtó bizottságok üléseinek *napirendjén* fő kérdésként a munkatervben meghatározott főfeladatoknak kell szerepelniök. A napirend összeállításáról az elnök köteles gondoskodni.

---

[2] Ld. a megyei és a Budapesti Városi Tanács és végrehajtó bizottsága ügyrendjét.

A napirend megállapításánál ügyelni kell, hogy a végrehajtó bizottsági ülés napirendjén 3—4 alapvető kérdésnél több ne szerepeljen. A sok kérdés felvétele elhúzza és könnyen elsekélyesíti a végrehajtó bizottság ülését.

A végrehajtó bizottság munkatervében pontosan meg kell határozni, hogy az egyes végrehajtó bizottsági ülésekre milyen feladatokat kell felvenni. Ennek meghatározásánál különbséget kell tenni a feladatok jellege között. Egyes elvégzendő feladatokat ugyanis csak bizonyos időközökben, esetleg csak egyszer kell napirendre tűzni és tárgyalni. Vannak azonban olyan feladatok is, melyek hosszúlejáratúak. Ezek eredményes végrehajtása gyakran a feladattal való állandó foglalkozást kívánja meg. Ha azt vesszük alapul, hogy a végrehajtó bizottság ezeket a feladatokat is zömben osztályain, csoportjain, igazgatóságain keresztül látja el, úgy feltétlenül különbséget kell tenni abban a vonatkozásban is, hogy az ilyen feladatokat végző szervek munkáját a végrehajtó bizottság ülésén más osztályokkal szemben gyakrabban szükséges tárgyalni. Az oktatás munkáját, a beiskolázás kérdéseit, a tanulók által elért eredmények értékelését úgy az általános iskolák, mint a középiskolák, technikumok vonatkozásában pl. elég időszerűségüknek megfelelően, bizonyos időközönként megtárgyalni. Ez esetben a tárgyalás alapján hozott határozatokkal az oktatási osztály munkájának irányvonalát egy bizonyos hosszabb időre előre meg lehet jól határozni. Ezzel szemben a begyüjtés, a mezőgazdasági munka, vagy az adóbevételi terv eredményes teljesítése pl., folyamatos jellege miatt, állandó foglalkozást igényel.

A végrehajtó bizottság elnökének kötelessége annak biztosítása, hogy a munkaterv alapján minden feladat akkor kerüljön a végrehajtó bizottság ülésére, amikor az időszerű és annyiszor, ahányszor az szükséges.

A végrehajtó bizottság ülésein az egyes ügyek megtárgyalása csak úgy lehet eredményes, ha az kellően elő van készítve. Az ügyek megfelelő előkészítése megkívánja, hogy a végrehajtó bizottság elé tárgyalásra kitűzött jelentés, beszámoló stb. rövid, jól áttekinthető, lényegre mutató legyen, hogy annak adatait, tartalmát az ülés előtt előzetesen felülvizsgáljuk. Helyes az a gyakorlat, hogy a végrehajtó bizottság ülésén szereplő jelentés, beszámoló vagy más, esetleg adatszerűségeket tartalmazó előterjesztés anyagát ugyanabban a kérdésben az ülés előtt kitűzött és elvégzett ellenőrzés adataival egybevetve tárgyalja meg a végrehajtó bizottság. Az előkészítésnek ez a módja jó alapot ad a teendők felmérésére, a helyes határozat kialakítására.

A munkaterv alapulvételével az elnök kötelessége annak

biztosítása is, hogy a végrehajtó bizottság ülésére az osztályok és más érdekelt szervek alaposan előkészítve, időben terjesszék elő az egyes feladatok végrehajtására vonatkozó előterjesztéseket, illetőleg beszámolókat.

A végrehajtó bizottság az osztály által készített jelentés vagy beszámoló alapján foglalkozik az egyes feladatok végrehajtásával kapcsolatosan végzett munkával. Megvizsgálja, hogy a célkitűzések alapján milyen eredményeknek kellene mutatkozniok, van-e lemaradás, ha igen, ennek mi az oka. Meghatározza, hogy a lemaradás megszüntetésére mit kell tenni, milyen módszerekkel kell megszüntetni a hibákat, általában hogyan kell javítani a munkát. A végrehajtó bizottság munkatervébe pl. az adóbevételi terv mennyiségi, időbeni teljesítését a felsőbb rendelkezés alapján veszik fel. A munkatervben meg van pontosan határozva, hogy pl. a megyének a munkaterv adott negyedévében milyen összegű adóbevételt kell elérnie, azaz milyen százalékban kell teljesíteni az évi adóbeszedési tervet. A végrehajtó bizottság a megyei pénzügyi osztály vezetőjének beszámolója alapján megvizsgálja, hogyan sikerült e feladatokra a tömegeket mozgósítani; számbaveszi a megjelölt időszakban elért eredményt, értékeli, hogy mutatkozik-e a terv teljesítésében lemaradás. Ha a végrehajtó bizottság lemaradást észlel, megnézi azt is, hogy annak mi az oka, megvizsgálja a megyei pénzügyi osztály intézkedéseit, különösen azt, hogy miként ellenőrzi, segíti és instruálja a járásokat és a községeket. Megvizsgálja ugyanakkor azonban azt is, hogy az egyes járások adóbevételi tervüket hogyan teljesítették, hogy a megyei tervnél tapasztalt lemaradás mely járás, illetve község lemaradása miatt állott elő. A végrehajtó bizottságnak fontos feladata, hogy felderítse azt is, hogy a lemaradást miként lehet megszüntetni. A végrehajtó bizottság a kérdés ily sokoldalú megvizsgálása után hozza meg a határozatát. Határozatában megjelöli a munka megjavítására szükséges intézkedéseket és azok megtételére utasítja vagy a megyei pénzügyi osztály vezetőjét, vagy az osztály felett felügyeletet gyakorló elnökhelyettest. Az intézkedések megtételére határidőt tűz ki. Ennek elteltével számonkéri, hogy határozata alapján a szükséges intézkedéseket megtették-e és értékeli azok eredményét.

Az intézkedések megtételét követően a végrehajtó bizottság a pénzügyi terv teljesítését, a pénzügyi osztály munkáját közvetlenül felügyelő elnökhelyettesen keresztül figyelemmel kíséri és folyamatosan tájékozódik egyebek között az adóbehajtás munkájáról is. Az elnökhelyettes a végrehajtó bizottság határozatának megfelelően irányítja az osztály munkáját.

Más a helyzet pl. az aratással, cséplléssel, begyüjtéssel kapcsolatban. Az e téren jelentkező feladatok végrehajtása a végrehajtó bizottságok részéről állandó foglalkozást igényel. A munkatervben meg vannak határozva az aratási, cséplési, begyüjtési feladatok és végrehajtásuk ideje. Meg vannak határozva azok a módszerek is, amelyekkel a végrehajtó bizottság a kitűzött időre a feladatot meg kívánja oldani. A végrehajtó bizottságok a feladatok időszerűsége szerint foglalkoznak ezekkel a feladatokkal. A végrehajtó bizottság elnöke köteles gondoskodni arról, hogy az aratásra, cséplésre és begyüjtésre irányuló teendőket a végrehajtó bizottságok időben tárgyalják meg, hogy a feladatok végrehajtásához a munkatervben megállapított időre a szükséges előfeltételek biztosíthatók legyenek. A végrehajtó bizottságnak, a problémákat előrelátva, még a konkrét szükséglet felmerülése előtt kell pl. az aratási és cséplési munkaerők biztosításának kérdésével, az aratógépek, cséplőgépek, valamint az erőgépek kijavításával, a begyüjtő vállalatok, a földművesszövetkezetek felé nyujtandó támogatással, a raktárak biztosításával, kijavításával, fertőtlenítésével stb. foglalkoznia. E feladatok maradéktalan teljesítése szükségessé teszi, hogy az ilyen jellegű állami feladatok megoldásával a végrehajtó bizottság gyakran, ha indokolt, egymást követő ülésein is foglalkozzék. Az előkészítést követően a munka tényleges végrehajtását folyamatosan kell értékelni és a hibák, a hiányosságok feltárása alapján a munka és az eredmények javítására irányuló intézkedéseket megtenni. Egy-egy ilyen fő feladat végrehajtása tehát feltétlenül szükségessé teszi, hogy a községi, járási, városi és megyei tanácsok végrehajtó bizottságai a részletintézkedéseket is megtárgyalják és hogy menet közben meghozzák azokat a határozatokat, amelyek teljesítésével a feladatok végrehajtását biztosítják.

Ennek szem előtt tartásával a megyei tanács végrehajtó bizottságának pl. a begyüjtési feladatok végrehajtását állandóan felszínen kell tartania. A járási végrehajtó bizottság elnökét járása begyüjtési munkájáról rendszeresen be kell számoltatnia. A helyszínen végzett ellenőrzések adatai figyelembevételével a tennivalókat meg kell tárgyalnia. A tárgyalás alkalmával fel kell tárni a vezetés, előkészítés és ellenőrzés hiányosságait. Az eljárás eredményeként hozott konkrét határozat nagy segítséget nyujt a járás végrehajtó bizottsága elnökének a hiányosságok kiküszöbölésére.

Békés megye területén a begyüjtési feladatokkal kapcsolatban a foglalkozásnak ez a módja általában eredményes volt. Hiányosság volt azonban, hogy az egyes járási tanácsok végrehajtó bizottságai saját maguk nem foglalkoztak eléggé behatóan a fő feladatok végrehajtásával. Üléseiken tárgyalják ugyan pl. a be-

gyüjtés kérdését, határozataik azonban sokszor általánosak voltak. Nem határozták meg konkréten sem saját, sem az alsóbb szervek teendőit, nem is segítették megfelelően azokat.

Békés megyében a begyüjtési feladatok végrehajtása során két járás tekintetében más intézkedések is szükségessé váltak. A megyei végrehajtó bizottság értékelve a megyei, járási és a községi szervek munkáját megállapította, hogy a szeghalmi és a gyulai járások a begyüjtésben nagyon lemaradtak. A végrehajtó bizottság határozatot hozott, hogy e két járásnak a begyüjtési munka ellenőrzését, irányítását tevékenysége középpontjába állítva kell végeznie. Ennek megfelelően a hatékonyabb segítség céljából begyüjtési instruktort küldött e járásokba. Határozatot hozott továbbá arra nézve is, hogy a végrehajtó bizottság egy-egy tagja patronálja ezeket a járásokat. A patronálásra kijelölt végrehajtó bizottsági tagok kötelességévé tették, hogy a helyszínen foglalkozzanak a járások begyüjtési munkájával, s hogy a járási végrehajtó bizottsági üléseken jelenjenek meg és azon is segítsék feladataik megoldását. A megyei végrehajtó bizottság az instruálást végzőknek feladatává tette az ellenőrzést és különösen azt, hogy a tömegkapcsolatok kiszélesítéséhez, az állandó bizottságok fokozott aktivizálásához nyujtsanak hathatós segítséget.

A megyei instruktorok a végrehajtó bizottság határozatát teljesítve, fokozott segítséget adtak a járásnak. A járási tanács végrehajtó bizottságát az instruktorok hozzásegítették ahhoz, hogy eredményesen foglalkozzon a begyüjtéssel. A járási végrehajtó bizottság a segítés eredményeként fokozott támogatást tudott adni a községi tanácsoknak, folyamatosan ellenőrizte és irányította azok munkáját.

A tett intézkedések eredményeképpen a járási szervek begyüjtési munkája jelentősen megjavult.

III. A beszámolók

A végrehajtó bizottságnak jól kell ismernie hivatali apparátusa, a tanácsi vállalatok, továbbá az alsóbb tanácsi szervek problémáit, munkájuk eredményességét. A végrehajtó bizottság elnökének gyakori látogatások útján, a dolgozókkal kialakított személyes közvetlen kapcsolat révén is tájékozódnia kell a szervek és dolgozók kérdéseiről. A végrehajtó bizottság tájékozódásának, az említett szervek munkája áttekintő értékelésének azonban az időközönkénti jelentések, beszámolók készítése és megvitatása a fő formája.

A munka eredményessége szempontjából tehát nagy jelentősége van az *osztályok és igazgatóságok beszámolóinak* és e beszámolók megvitatásának. A végrehajtó bizottság feladatainak zöme a végrehajtó bizottság hivatali szervezete keretében igazgatási ágazatonként létesített osztályok és igazgatóságok útján valósul meg. A feladatok nagy mennyisége lehetetlenné teszi, hogy minden egyes üggyel külön-külön a végrehajtó bizottság közvetlenül foglalkozzon. A végrehajtó bizottságnak nem is ez a rendeltetése. A végrehajtó bizottság akkor jár el helyesen, ha érdemben csak az elvi, vagy nagyobb jelentőségű ügyekkel foglalkozik és ha emellett különös gondot fordít saját és az alsóbb tanácsok apparátusa irányítására és ellenőrzésére. A végrehajtó bizottság hogy e feladatainak jól megfelelhessen, a kisebb jelentőségű konkrét ügyek intézését apparátusával végezteti. Kötelessége azonban az osztály működéséhez az általános irányvonalat megadni, az osztály tervének teljesítését folyamatosan ellenőrizni, az ügyek intézését figyelemmel kísérni. Az osztály munkájában jelentkező hibák feltárása, az osztály munkájának megvitatása és a hibák felszámolása az osztály egész munkáját érintően elsősorban az osztály beszámoltatása alkalmával történik.

A beszámolónak rövidnek és tömörnek kell lennie. Az osztály munkájáról — különös tekintettel az adott időszak főfeladataira — tiszta, áttekinthető képet kell nyujtania. A beszámolónak tehát tartalmazni kell az adott időszak fő feladatait, továbbá, hogy azok végrehajtását miként szervezték meg; ezzel kapcsolatban az osztály milyen intézkedéseket tett az alsóbbfokú szervek felé, milyen módszerekkel dolgoztak és milyen eredményt értek el. A beszámolónak tartalmaznia kell azt is, hogy a végrehajtás során milyen lemaradás mutatkozik, hol milyen hibák és hiányosságok voltak tapasztalhatók, ezek megszüntetésére milyen intézkedéseket tettek s annak mi volt az eredménye.

A beszámolót az osztály vezetője köteles összeállítani. Összeállítás után azt a megyei és járási tanácsoknál az osztály fölött közvetlen felügyeletet gyakorló elnökhelyettesnek be kell mutatni. Az elnökhelyettes átnézi a beszámolót és észrevételeit közli az osztályvezetővel. Ha szükséges, már előre gondoskodik a beszámoló átdolgozásáról. Az így elkészített beszámoló a végrehajtó bizottság ülésén az osztály munkájának, illetve egyes feladataival kapcsolatosan végzett munka megtárgyalásának egyik anyaga.

A beszámolóban, minthogy az egyben beszámoló az osztály egészének munkájáról is, az előadókig lebontott munkatervek alapján röviden érinteni kell, hogyan történt a tervfeladatok végrehajtásának megszervezése az osztályon belül.

A beszámoló általában az osztály szemszögéből mutatja be a feladatok végrehajtását, ezért előfordulhat, hogy egyes esetekben nélkülözi a kellő önbírálatot vagy a teljesítés megfelelő értékelését. A beszámoló tárgyában — az értékelés teljesebbé tétele céljából — a tervfeladatok szem előtt tartásával az alsóbbfokú tanácsi szerveknél ellenőrzést kell végezni. Az ellenőrzés során meg kell győződni, hogy a tervfeladat végrehajtásával kapcsolatban az osztály által tett intézkedés helyes volt-e. Egyidejűleg ellenőrízni kell a beszámolóban felvett adatokat is.

A Békés megyei tanács végrehajtó bizottsága 1952. július hónapban például az egészségügyi feladatok végzésének vizsgálatát tűzte ülése napirendjére. Az egészségügyi osztály vezetője beszámolt a megye egészségügyi helyzetéről, a kórházak működéséről, általában a járások, városok egészségügyi munkájáról. A beszámolót azonban előzetesen az egészségügyi osztályt közvetlenül felügyelő elnökhelyettes megvizsgálta és azt megfelelő helyesbítés után a végrehajtó bizottság tagjai részére is kiküldték.

A megyei tanács végrehajtó bizottságának elnöke ugyancsak előzetesen a megyei tanács végrehajtó bizottságának ellenőrzési csoportjával, az egészségügyi osztály egy dolgozója és egészségügyi szakértők közreműködésével brigádszerűen megvizsgáltatta az osztály, továbbá a gyulai megyei kórház, valamint a gyulai városi és a járási tanácsok végrehajtó bizottsága egészségügyi csoportjának munkáját is.

A brigád az egészségügyi osztály beszámolójának figyelembevételével a vizsgálat eredményéről a végrehajtó bizottságnak jelentést készített. A jelentésben főleg azokra a kérdésekre tért ki, melyekben az osztály jelentésével nem értett egyet. Felvetette az általa tapasztalt hibákat, megjelölte a hibák általa megállapított okait is.

A végrehajtó bizottság a beszámoló és a jelentés alapján a gyulai megyei kórház igazgatójának és a megyei egészségügyi állandó bizottság elnökének, valamint a meghívott egészségügyi szakértők jelenlétében megtárgyalta a problémákat. Ennek eredményeként határozatokat hozott a problémák megoldására.

A végrehajtó bizottság 1952. június hónapjában ugyanilyen módon tárgyalta meg a kulturális és népművelési feladatok végrehajtását is. A népművelési osztály vezetője, a felügyeletet gyakorló elnökhelyettes irányításával elkészítette beszámolóját. Az ellenőrző brigád pedig megvizsgálta a gyomai járási kultúrotthon működését és a gyomai járási tanács végrehajtó bizottsága népművelési előadójának munkáját is. Az így készített beszámoló, illetve ellenőrzési jelentés alapján került a végrehajtó bizottsági ülésen tárgya-

lásra az osztály munkájának megvizsgálásával együtt a kulturális és népművelési feladatok végrehajtása. A tárgyalás alapján hozott határozatok alkalmasak voltak a megye kulturális életének megjavítására.

A beszámolók elkészítésénél és az osztály munkájának értékelésénél nagy szerepe van az állandó bizottságoknak. Az állandó bizottságok fontos feladata az osztály munkájának folyamatos ellenőrzése és segítése. Az állandó bizottságnak foglalkoznia kell szakterülete döntő kérdéseivel, a hiányosságok feltárásával és javaslatai révén a végrehajtó bizottság támogatásával. Az állandó bizottság tehát rendeltetésénél fogva nagy segítséget tud mind a beszámoló elkészítéséhez, mind az osztály tevékenysége értékeléséhez nyujtani. Az osztályt közvetlenül felügyelő végrehajtó bizottsági elnökhelyettesnek ezért fokozott gondot kell fordítania arra, hogy a beszámoló elkészítésébe és a munka megvitatásába az érdekelt állandó bizottság be legyen vonva. Gondoskodnia kell, hogy a végrehajtó bizottság ülésén az állandó bizottság kezdeményezéseivel, javaslataival, ellenőrzése eredményeinek közlésével is segítse a végrehajtó bizottságot.

Hasonlóképpen történik a vállalatok munkájának ellenőrzése és megjavítása. A végrehajtó bizottság munkatervében előre meg kell határozni, hogy a végrehajtó bizottság az egyes vállalatok munkáját mikor vizsgálja meg. Feltétlenül helyes, ha a végrehajtó bizottság a vállalatok munkájának megvizsgálását egybeköti a vállalat felett közvetlen felügyeletet gyakorló osztály tevékenysége megvizsgálásával. A vizsgálatnak ez a módja feltárja az irányítás, a felsőbb vezetés hiányosságait is. A vizsgálat tárgyát képező vállalat munkájáról az illetékes osztályvezető és a vállalat vezetője készít jelentést. Ugyanakkor azonban a helyszínen az ellenőrző brigád megvizsgálja a vállalat működését. A brigádban az ellenőrzési csoport tagjain kívül a vállalati pénzgazdálkodási csoport és a felügyeletet gyakorló osztály 1—1 tagja és megfelelő számban szakértő is részt vesz. Az osztály jelentésének elkészítésében részt vesz az illetékes megyei állandó bizottság elnöke is.

A Békés megyei végrehajtó bizottság például 1952. augusztus hónapban a kereskedelmi osztály munkáját és ezzel egyidejűleg az osztály felügyelete alá tartozó Orosháza és Környéke Kiskereskedelmi Vállalat tevékenységét is megvizsgálta. A kereskedelmi osztály munkájáról jelentést készített. Jelentésében kitért az említett vállalat működésére és az osztály irányító és segítő-ellenőrző szerepére is. A vállalat vezetője is adott jelentést. Abban beszámolt a vállalat működéséről. Feltüntette, hogy feladataikat milyen eredménnyel és hogyan oldották meg. Beszámolt arról is,

hogy munkájához a tanács kereskedelmi osztályától, de ezen kívül az illetékes járási tanács és városi tanács kereskedelmi előadójától is milyen segítséget kapott.

A megyei tanács végrehajtó bizottsága ellenőrzési csoportja, a megyei pénzügyi osztály vállalati pénzgazdálkodási csoportjának egy tagja és a kereskedelmi osztály egy előadója a helyszínen megvizsgálták — különös figyelemmel a vállalat tervére — a vállalat egész működését. A brigád a vizsgálat eredményeiről feljegyzést készített. A kereskedelmi osztály és a vállalat már beérkezett beszámolóit megvizsgálta és mindarról, amivel az osztály és a vállalat beszámolóiból nem értett egyet, a végrehajtó bizottság részére jelentést adott.

A végrehajtó bizottság a munkatervben rögzített időpontban, a kereskedelmi osztály vezetője, az Orosháza és Környéke Kiskereskedelmi Vállalat igazgatója, az állandó bizottság elnöke és az ellenőrzési csoport vezetője jelenlétében megtárgyalta az osztály és a vállalat munkáját. A tárgyalás eredményeként az elért eredmények elismerése mellett a hibákat és hiányosságokat is élesen kihangsúlyozta. A vállalat további munkájának vitelére, eredményeinek megjavítására konkrét intézkedéseket tett.

A feladatok eredményes végrehajtása és az alsóbb tanácsi szervekkel a kapcsolat szorosabbá fűzése szükségessé teszi, hogy a végrehajtó bizottságok esetenként foglalkozzanak az alsóbbfokú tanácsok munkájával. A munkatervbe az alsóbb szerv és az időpont megjelölésével ezt a feladatot is fel kell venni. Így például a Békés megyei tanács végrehajtó bizottságának negyedévi munkatervébe legalább 3 járási és 3 községi végrehajtó bizottság munkájának megvizsgálása és részletes megtárgyalása van felvéve. A munka megvizsgálásának ez a módja az alsóbb tanácsi szervek részére segítséget nyujt a hiányosságok fokozottabb feltárására és kiküszöbölésére, irányt szab a feladatok jó elvégzéséhez.

A Békés megyei tanács végrehajtó bizottsága mult év I. negyedévében 3, II. negyedévében 3, III. negyedévében pedig 2 járás munkájának megvizsgálását tűzte ki célul. A végrehajtó bizottság munkatervében pontosan meghatározta, hogy mikor és melyik járás munkájával kíván foglalkozni. Ennek megfelelően készítették elő a végrehajtó bizottsági ülés tárgyalási anyagát.

A járási tanács végrehajtó bizottsága munkájának megtárgyalása két jelentés alapján történt. Az egyik a járási tanács végrehajtó bizottsága elnökének, a másik pedig a megyei tanács végrehajtó bizottsága *ellenőrzési csoport*jának a járásnál végzett vizsgálatáról készített jelentés volt. A megyei tanács végrehajtó bizottságának elnöke a tárgyalást megelőzően kb. 15—20 nappal írásban közölte a

járási tanács végrehajtó bizottságával, hogy a végrehajtó bizottság munkáját a megyei tanács végrehajtó bizottsága megvizsgálja. Közölte a tárgyalás pontos időpontját is. Egyben felhívta a járási végrehajtó bizottság elnökét, hogy a tárgyaláshoz készítsen írásbeli jelentést; egyidejűleg meghatározta azokat a fő kérdéseket is, amelyek alapulvételével kívánta a jelentés elkészítését. A fő kérdések alapulvételével elkészített jelentés a járási végrehajtó bizottság munkáját, az eredményeket és hiányosságokat az adott időszak alapvető feladatai alapulvételével mutatta be. Így például a szarvasi járási tanács végrehajtó bizottsága munkájának megvizsgálásához a jelentést a begyűjtés, a mezőgazdasági munkák és az adóbevételi terv teljesítése alapulvételével készítették el. A megyei végrehajtó bizottság felhívta a járási végrehajtó bizottságot, hogy az említett kérdések kapcsán tömören számoljon be a végzett munkáról, ismertesse az elért eredményeket, vesse fel a hibákat és hiányosságokat, jelölje meg az esetleges lemaradások okát. Figyelmeztették továbbá a járási végrehajtó bizottság elnökét, hogy a jelentésben ki kell térnie annak közlésére és értékelésére is, hogy a megyei tanács végrehajtó bizottságától, illetve annak osztályaitól milyen segítséget kapott, valamint milyen hiányosságot tapasztalt és tapasztal a járás irányában megnyilvánuló irányítás, ellenőrzés és támogatás terén. A járási végrehajtó bizottságnak közölnie kellett azt is, hogy milyen segítséget igényel munkájának megjavításához. A járási végrehajtó bizottsági elnökkel közölték, hogy a végrehajtó bizottság munkáját a járáshoz tartozó, névszerint is megjelölt néhány község végrehajtó bizottsága elnökének jelenlétében, illetve bevonásával vizsgálják meg. A rendelkezés értelmében a járási végrehajtó bizottság elnöke a fentiek figyelembevételével összeállított jelentését beterjesztés előtt az eljárásba bevont községek végrehajtó bizottságának elnökeivel is megvitatta. Az így elkészített és megvitatott jelentés került a megyei végrehajtó bizottság ülésére.

Az ismertetett rendelkezésekkel egyidejűleg a megyei tanács végrehajtó bizottsági elnöke intézkedett *ellenőrző-brigád* összeállításáról is. E brigádnak a megyei ellenőrzési csoport 2 dolgozója, a mezőgazdasági osztály, a begyűjtési osztály és a pénzügyi osztály 1—1 előadója volt a tagja. A brigád a helyszínen megvizsgálta a járási tanács végrehajtó bizottsága, ennek érdekelt osztályai, valamint azon községi végrehajtó bizottságok munkáját is, amelyeknek elnökei a járási végrehajtó bizottság munkájának megvizsgálásában részt vettek. A brigád részletesen megbeszélte a járási végrehajtó bizottság elnökével a jelentés összeállításának formáját és segítséget nyujtott a jelentés összeállításához is.

Az ellenőrző-brigád ellenőrzéseit a járási végrehajtó bizottsági elnök részére is megadott kérdések figyelembevételével, az adott időszak legfőbb feladatai alapulvételével végezte. A brigád a munkaszervezés és a feladatok végrehajtásának módszereit, és különösen azt vizsgálta, hogy a járási, valamint a községi tanácsok végrehajtó bizottsága működésükben mennyiben támaszkodnak a dolgozó tömegekre, hogyan erősítik, szélesítik a tanács tömegkapcsolatait, mily segítséget nyujtanak az állandó bizottságok felé és viszont.

Az ellenőrzést végző brigád megállapításairól feljegyzést készített. Az ellenőrzést végző brigád a járási végrehajtó bizottság elnökének írásbeli jelentését beérkezte után tanulmányozta és az ellenőrzés tapasztalatai alapján észrevételeket tett arra. Észrevételében arról nyilatkozott, hogy a járási végrehajtó bizottság beszámoló jelentésével mennyiben ért egyet és mennyiben nem.

A megyei végrehajtó bizottság tagjai az ülés előtt mindkét anyagot kézhez kapták. Az ülésen tehát a járási végrehajtó bizottság munkájának megvizsgálása mindkét anyag ismeretében történt. Az ellenőrző-brigád jelentésének egy példányát még a végrehajtó bizottság ülése előtt a járás végrehajtó bizottságának elnöke is kézhez kapta.

A közvetlenül érdekelt járás és községek végrehajtó bizottságának elnökein kívül a megyei végrehajtó bizottság tapasztalatszerzés céljából az ülésre egy másik járási tanács végrehajtó bizottságának elnökét is meghívta. A jelentéseket részére is megküldték.

A végrehajtó bizottság ülésén részletesen megvitatták a járási végrehajtó bizottság munkáját. Intézkedtek a hiányosságok felszámolására. A járási végrehajtó bizottság elnökét kötelezték, hogy a járási végrehajtó bizottság legközelebbi ülésén a megyei végrehajtó bizottság által tett intékedéseket ismertesse és tárgyaltassa meg s ennek eredményeként a járási végrehajtó bizottság a szükséges további intézkedéseket tegye meg.

A feladatok megvalósítása során a végrehajtó bizottságoknak nemcsak az alsóbb szervek és vállalatok munkájával kell foglalkozniok, hanem szoros kapcsolatot kell kiépíteniök és tartaniok a tanácsok alá nem tartozó szervekkel is. A végrehajtó bizottság csak úgy tudja az állami feladatait megfelelően ellátni, ha szoros a kapcsolata a rendőrség, bíróság, tűzoltóság és más szervek munkájával. A feladatok így más munkaterületekkel kellően összehangolva, egymást kiegészítve kerülnek végrehajtásra.

A megyei tanács végrehajtó bizottságának így például az aratásra, cséplésre való felkészülése során feltétlenül meg kell tárgyalnia a megyei tanács végrehajtó bizottsága igazgatási osztályá-

nak beszámolója alapján a tanácsok tűzrendészeti feladatait. Ehhez a megyei tűzoltóosztály parancsnokát is meg kell hívni. A tennivalókat a tűzoltóság észrevételei és javaslatai figyelembevételével kell megállapítani.

Békés megye tanácsának végrehajtó bizottsága multévi június hónapban külön is foglalkozott a tűzrendészeti feladatok kérdésével. Ennek eredményeként intézkedett a községi tűzoltószerek és eszközök azonnali rendbehozataláról, a tűzfigyelőszolgálat megszervezéséről, a közös szérűk létesítéséről stb. A tűzrendészeti intézkedések betartásának ellenőrzésére a végrehajtó bizottság megyei komplex-brigádot szervezett. A komplex-brigád tagjai a megyei igazgatási osztály egy tagja és a végrehajtó bizottság felkérésére a megyei tűzoltóparancsnokság és a megyei rendőrkapitányság által kijelölt személyek voltak. E komplex-brigád feladata volt a megye területén a tűzrendészeti feladatokkal kapcsolatosan kiadott rendelkezések végrehajtásának helyszíni ellenőrzése. A brigádok az ellenőrzésről jelentést készítettek. Jelentésükben feltárták az észlelt hibákat, valamint azt is, hogy ezek megszüntetésére milyen intézkedést tettek. A megyei tűzoltó-osztályparancsnok javaslatai alapján a végrehajtó bizottság elrendelte, hogy a járási tanácsok végrehajtó bizottságai hasonlóképpen foglalkozzanak a tűzrendészeti feladatokkal.

Egyes feladatok ellátására a komplex-brigádok jól beváltak. A komplex-brigádokat — amennyiben az abban részt vevő szervek nem tartoznak a tanácsi szervezethez — a végrehajtó bizottság az érintett szervek vezetőivel egyetértésben alakítja.

IV. A határozatok kialakítása és a végrehajtás ellenőrzése

A végrehajtó bizottsági ülések napirendi pontjainak helyes összeállításáért, az ügyek jó előkészítéséért, a tagok meghívásáért, a végrehajtó bizottság és apparátusa működéséért a végrehajtó bizottság elnöke egyénileg felelős. Rajta kívül azonban a végrehajtó bizottság és apparátusa munkájáért a tanács és a dolgozók irányában a végrehajtó bizottság tagjai együttesen is felelősek.

Tapasztalható, hogy a végrehajtó bizottság egyes tagjai — másirányú elfoglaltságukra hivatkozással — a végrehajtó bizottság ülésére nem mennek el. A szeghalmi és a gyomai járási végrehajtó bizottsági ülésről az 1951. év folyamán például egyes esetekben 5—6 végrehajtó bizottsági tag is hiányzott. Természetes, hogy a hozott határozatok nélkülözték a végrehajtó bizottság különböző munkaterületein dolgozó tagjainak tapasztalatait és ezért sok esetben egyoldalúak voltak. A Békés megyei tanács végrehajtó

bizottságának ülésein az 1951. év II. felében a 13 végrehajtó bizottsági tag közül egy-egy ülésen rendszerint csak 7—8 végrehajtó bizottsági tag volt jelen.

A hiányzások következtében többször is előfordult, hogy egyes végrehajtó bizottságok ülései határozatképtelenség miatt nem voltak megtarthatók. Ennél gyakoribb azonban az a jelenség, hogy a tagok az ülésre nem készülnek fel, hogy a feladatok megtárgyalásában, a határozatok meghozatalában nem vesznek aktívan részt, hogy nem vetik fel a hibákat, s nem mutatnak irányt a munka megjavítására.

Elsősorban a végrehajtó bizottság elnökének feladata annak biztosítása, hogy a végrehajtó bizottság tagjai valamennyien ne csak jelen legyenek a végrehajtó bizottság ülésein, hanem aktívan részt vegyenek a kérdések megtárgyalásában, a határozatok hozatalában. A végrehajtó bizottsági elnök kötelessége, hogy a végrehajtó bizottság tagjaival rendszeresen foglalkozzon, hogy személyes, közvetlen kapcsolatain keresztül meggyőzze a végrehajtó bizottság tagjait jelenlétük és aktivitásuk fontosságáról. Ennek elérésére azonban minden végrehajtó bizottsági tagnak törekednie kell.

A végrehajtó bizottság elnöke bármennyire nagy tapasztalatokkal rendelkezik és bármilyen jól is készíti elő a tárgyalás anyagát, ez még önmagában nem elegendő a helyes határozat meghozatalához. A problémák helyes megoldása, a jó határozat kialakítása csak úgy lehetséges, ha a végrehajtó bizottság összes tagjai tevékenyen részt vesznek az intézkedések megtárgyalásában és kidolgozásában, ha minél jobban és többoldalúan tanulmányozzák a kérdéseket. Ebben rejlik a kollektív munka egyik fő előnye. A végrehajtó bizottság minden határozatának a végrehajtó bizottsági tagok együttes tevékenysége eredményének kell lennie.

A mi gyakorlatunkban szórványosan ugyan, de előfordul, hogy az egyes ügyeket — különösen sürgős esetben — végrehajtó bizottsági ülés mellőzésével, a végrehajtó bizottsági tagok többségének külön-külön történő meghallgatása útján »intéznek« el. Előfordul az is, hogy a végrehajtó bizottság funkcionárius tagjai (elnök, elnökhelyettes, titkár) »elnökséget« alkotva jár el. Mindkét gyakorlat a végrehajtó bizottság lebecsülését, a kollektivitás elvének félretételét, a tanácsdemokrácia súlyos megsértését jelenti.

A tagok aktivitását és az aktivitás eredményességét mozdítja elő az is, ha a végrehajtóbizottsági ülés napirendjére felvett ügyek előkészítő anyagát (osztályvezetők által készített beszámoló, jelentés az ellenőrzésről stb.) idejében, de a végrehajtó bizottság ülése előtt legalább 48 órával a meghívóval együtt megküldjük a végrehajtó bizottság tagjai részére. Ily módon azok az ülésre kellően

fel tudnak készülni. A Békés megyei tanács végrehajtó bizottsága például a következő módon biztosítja a napirendi pontok és az előkészítő anyag időben történő megküldését. A végrehajtó bizottság minden héten kedden délután tart ülést. A végrehajtó bizottság elnöke az ülés előkészítő anyagát oly időben készítteti el, hogy az az ülést megelőző hét szombati napján kellő példányban sokszorosítva a végrehajtó bizottság titkárságának rendelkezésére álljon. A titkárság gondoskodik arról, hogy valamennyi végrehajtó bizottsági tag az előkészítő anyagot még a szombati napon kézhez is kapja. Igy valamennyi végrehajtó bizottsági tagnak elegendő ideje van arra, hogy az ülés napirendi pontjainak anyagát alaposan áttanulmányozza és azok tárgyalására felkészülhessen. Ügyelni kell arra, hogy az előkészítő anyag a hiányosságok felszámolására, a munka megjavítására javaslatokat is tartalmazzon. A javaslatok egyrészről jó szempontokat nyujtanak a végrehajtó bizottsági tagoknak aktivitásukhoz, másrészről pedig a határozatok meghozatalához alapul szolgálnak.

Egyes járási tanácsok végrehajtó bizottságainál tapasztalható, hogy nem gondoskodnak az előkészítő anyag idejében történő elkészítéséről és a végrehajtó bizottság tagjaihoz való eljuttatásról. Békés megyében ez különösen a sarkadi és a gyomai járásnál volt észlelhető. Az ilyen helytelen gyakorlat akadályozza azt, hogy a végrehajtó bizottság tagjai az ülésre kellően felkészülhessenek. Mezőgyán és Méhkerék községben például előfordult, hogy a napirendre tűzött ügyek tárgyalásához egyáltalán nem is adtak előkészítő anyagot. Itt a napirendi pont megtárgyalása az előadó szóbeli beszámolója alapján történt. Az ilyen rendszer súlyosan akadályozza az ügyek jó megtárgyalását, mert a végrehajtó bizottság tagjai így nem ismerhetik meg kellően a problémákat, nem vizsgálhatják meg az addig tett intézkedéseket és azok eredményét, nem vethetik fel ily módon a hibákat, hiányosságokat sem. Az ilyen előkészítés eredményeként hozott határozatok döntően nem is mozdíthatják elő a feladatok jó végrehajtását. Ebben az előkészítésben a végrehajtó bizottság és a tanácsdemokrácia lebecsülése nyilvánul meg.

A végrehajtó bizottság tagjain kívül a határozatok kialakításában nem kis szerepet játszanak az *állandó bizottságok elnökei*, valamint a *szakemberek* is. A végrehajtó bizottság elnökének kötelessége gondoskodni arról, hogy az állandó bizottságok elnökei a végrehajtó bizottság ülésére a munkaterületüket érintő osztály munkájának megtárgyalására meg legyenek híva és hogy arra megfelelően fel is készülhessenek. Ugyanez vonatkozik a szakemberek meghívására is, ha azok részvétele a helyes állásfoglalás

kialakításához szükséges. Helytelen volt az a jelenség például, hogy a sarkadi járási tanács végrehajtó bizottsági ülésein az utóbbi félévben állandó bizottsági elnök egy ízben sem volt jelen és hogy szakembereket sem hívtak meg az egyes feladatok megtárgyalásához. Ennek tudható be, hogy a végrehajtó bizottság határozatai gyakran hiányosak voltak.

A Békés megyei tanács végrehajtó bizottsága például a begyüjtés kérdésének megtárgyalásához minden esetben meghívta a begyüjtési állandó bizottság elnökét is, aki egyébként e téren szakember is. A begyüjtési kérdések tárgyalásához minden ülésre meghívta az Állatforgalmi Vállalat vezetőjét, a Terményforgalmi Vállalat igazgatóját és a MESZÖV megyei titkárát is. A megyei végrehajtó bizottság gyakorlatában hiba azonban az, hogy más feladatok megtárgyalásához az érdekelt állandó bizottságok elnökei ritkán voltak a végrehajtó bizottság ülésére meghíva.

A végrehajtó bizottság határozatainak helyes meghozatalához fel kell használni tehát a végrehajtó bizottság tagjainak sokoldalú tapasztalatait. Pártos bírálattal és önbírálattal fel kell deríteni a hiányosságokat és ennek figyelembevételével meg kell jelölni a munka további vitelének helyes módját. A határozatoknak mindig konkréteknek és végrehajthatóknak kell lenniök. Határozott irányt kell adniok a további feladatokra nézve.

A végrehajtó bizottság határozatait a tagok többsége jelenlétében, szótöbbséggel hozza. A határozat meghozatalának rendszerint a határozattervezet és az elhangzott javaslatok az alapja. A határozattervezetet és a javaslatokat az elnök terjeszti elő döntésre. Az elnök a határozattervezetet és a vele ellentétes javaslatot — ha van ilyen — külön-külön bocsátja döntés alá. Ha a javaslat a határozattervezet módosítására irányul csupán, akkor az elnök a határozattervezetet és a módosító javaslatokat a vita során kialakult véleményektől függően vagy külön-külön, vagy a határozattervezetet azokkal módosítva teszi fel döntésre. Az elnök az eredményt közvetlenül a döntés után kihirdeti.

Egyes végrehajtó bizottságoknál tapasztalható, hogy a végrehajtó bizottsági tagok nagyszámú elmaradása, aktivitásuk hiánya, de a helytelen előkészítés következtében is oly határozatokat hoznak, melyek általánosak, a végrehajtandó feladat nincs bennük pontosan meghatározva, annak végrehajtására határidő nincsen kitűzve, vagy a végrehajtásért felelős személy megjelölve. Endrőd község tanácsának végrehajtó bizottsága például gyakran általános határozatokat hoz. A mezőgazdasági feladatok végrehajtásával kapcsolatban a mult év július havában tartott végrehajtó bizottsági ülésen a következő határozatot hozta: »A vetőmag-

tisztítást és a gépek kijavítását szorgalmazzuk.« Június 23-án a végrehajtó bizottsági ülésen a helyszíni elszámoltatással kapcsolatos határozat pedig így szólt: »A végrehajtó bizottság a helyszínelő bizottság munkáját minden este kiértékeli és a szükséges segítséget biztosítja.« A gyomai járás 1952. augusztus 22-i ülésén a mezőgazdasági feladatokkal kapcsolatosan így határozott: »Határozatban utasítja a végrehajtó bizottság a mezőgazdasági osztály vezetőjét, hogy az őszi betakarítási munkálatok biztosításánál mindenkor tartsa szem előtt a minisztertanács idevonatkozó rendeletét és biztosítsa a betakarítást a minisztertanácsi rendeletben megállapított határidőkre.« Egy másik határozata: »Határozatban utasítja a végrehajtó bizottság Kovács Gáborné végrehajtó bizottsági elnökhelyettest, adjon ki a községek felé rendelkezést, hogy a községi végrehajtó bizottságok az eddiginél nagyobb súlyt helyezzenek a termelőcsoportok fejlesztésére. De foglalkozzanak a végrehajtó bizottságok az egyéni termelők felé az őszi betakarítás kérdésével úgy, hogy az határidőre feltétlenül megtörténjen.« A sarkadi járás végrehajtó bizottsága pedig 1952. július 25-én tartott ülésén a begyüjtés kérdésében a következő határozatot hozta: »A végrehajtó bizottság ismételten felhívja és utasítja a begyüjtési osztály vezetőjét, hogy a begyüjtéssel kapcsolatos érvényben lévő rendeleteket maradéktalanul hajtsa végre és mindent tegyen meg pártunk, kormányzatunk által kiadott rendelkezések 100%-ig való végrehajtása érdekében.«

Ezek a határozatok nem konkrétek, nem jelölik meg pontosan a végrehajtandó feladatot és így nem alkalmasak arra, hogy irányt szabjanak a munka megjavítására.

A végrehajtó bizottsági ülésen hozott határozatban meg kell jelölni a végrehajtásért felelős személyt és a végrehajtás idejét. Ezzel a végrehajtás vonatkozásában elejét vesszük a határozat végrehajtását illetően esetleges ingadozásoknak. A határozat végrehajtására a felelős személyt a végrehajtó bizottság vagy a végrehajtó bizottság tagjai közül, vagy pedig a tárgykör szerinti illetékes osztályvezető személyében jelöli ki. A kijelölt felelős feladata a szükséges intézkedések azonnali megtétele a határozatban foglaltak alapján.

Ügyelni kell arra, hogy az egyes ügyek megvitatása után az elnök a vitát lezárja, hogy a vita eredményeként döntésre előterjessze a javaslatokat, és hogy a végrehajtó bizottság állásfoglalását határozatként kimondja. A végrehajtó bizottság állásfoglalását kifejező határozat megfogalmazása az elnök feladata és ennek még az ülésen, közvetlenül a határozat kialakítása után meg kell történnie.

A végrehajtó bizottság munkája a határozat meghozatala s a felelős személy kijelölése után továbbra is nagyjelentőségű. A végrehajtó bizottságnak kell ellenőrzéssel biztosítani és a végrehajtó szerveket hozzásegíteni ahhoz, hogy a határozatban megjelölt feladatokat a szem előtt tartott céloknak megfelelően hajtsák végre. A végrehajtás ellenőrzésének jó megszervezése nélkül a végrehajtó bizottság munkájának eredményessége elképzelhetetlen.

Sztálin elvtárs azt mondotta: »Vezetni — ez korántsem azt jelenti, hogy határozatokat írunk és utasításokat küldünk szét. Vezetni — ez azt jelenti, hogy ellenőrizzük az utasítások végrehajtását, de nemcsak az utasítások végrehajtását, hanem magukat az utasításokat is, azt, hogy az eleven gyakorlati munka szempontjából helyesek-e vagy hibásak. Nevetséges volna azt hinni, hogy utasításaink mind százszázaléknyira helyesek. Ez nem szokott előfordulni és nem is fordulhat elő, elvtársak. A végrehajtás ellenőrzésének éppen az a lényege, hogy funkcionáriusaink a gyakorlati tapasztalat kohójában ne csak utasításaink végrehajtását, hanem maguknak az utasításoknak helyességét is ellenőrizzék. Ezért a végrehajtás ellenőrzése terén mutatkozó hiányosságok egyszersmind egész vezetésünk hiányosságai is.«[3]

A végrehajtás alapos és rendszeres ellenőrzésének megszervezése szinte legfontosabb része a végrehajtó bizottság munkájának. A végrehajtó bizottság a feladatok helyes kijelölése mellett főként ezzel biztosítja a gazdasági és kulturális élet vezetése terén a sikereket. Igen helytelen tehát az, ha a végrehajtó bizottság a feladatok végrehajtására csak határozatokat hoz, de azok végrehajtásáról nem gondoskodik, illetve a végrehajtás ellenőrzését elmulasztja.

Ilyen hiányosságot mutat pl. a sarkadi járási tanács végrehajtó bizottsága által 1952. május 23-án tartott ülésen a mezőgazdasági feladatok végrehajtásával kapcsolatban hozott határozat. Ez a határozat a következőket tartalmazza: »Utasítja a végrehajtó bizottság a mezőgazdasági osztályt, hogy az eddig hozott határozatokat hajtsa végre.« Ha figyelembe vesszük, hogy a járási végrehajtó bizottság 1952. évi április és május hónapokban a mezőgazdasági feladatok végrehajtásának biztosítására kb. 15 határozatot hozott, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a határozatok végrehajtásának ellenőrzése nem volt megfelelő. Ugyanis ha a végrehajtás ellenőrzése megfelelő lett volna, akkor nem került volna sor még egy további külön határozat kiadására, amelyben a hozott határozatok végrehajtására hívják fel a felelőst,

[3] Sztálin Művei, 1. köt., Bp., 1950., 67. old.

A helyesen megszervezett ellenőrzés növeli a határozatok végrehajtásáért a felelősségérzetet, erősíti az állami fegyelmet. Ha hiányzik az ellenőrzés, ez hanyagságot, felelőtlenséget szül és komoly hiányosságokhoz vezet.

A végrehajtás ellenőrzésének feladatai nem korlátozódhatnak a hiányosságok kiderítésére és a vétkesek megbüntetésére. Az ellenőrzés célja az, hogy a megkezdett ügyet a befejezéshez közelebb vigye, a dolgozókat fegyelmezettségre nevelje, hogy ezen keresztül is erősítse az állami fegyelmet.

Az ellenőrzésnek nem szabad csupán arra szorítkozni, hogy a kijelölt felelős jelentése alapján a végrehajtó bizottság tudomásul vegye a feladatok végrehajtására tett intézkedéseket. A végrehajtás ellenőrzése lényeges része a végrehajtás megszervezésének.

A végrehajtás ellenőrzését a Békés megyei tanács végrehajtó bizottsága úgy szervezi meg, hogy a felelős osztályvezető vagy végrehajtó bizottsági tag által tett intézkedésre vonatkozóan az illetőtől jelentést kér. Ugyanakkor azonban a kiadott intézkedés helyességét a járási és községi tanács végrehajtó bizottságainál ellenőrzi. Az alsófokú tanácsoknál ellenőrzi azt is, hogy a kapott intézkedések alapján azok hogyan végezték el vagy végzik a feladatok végrehajtását és annak mi az eredménye. A megyei végrehajtó bizottság például tárgyalta a Megyei Téglagyári Egyesülés munkáját. Megállapította a hiányosságokat, a lemaradás okait. Határozatot hozott a vállalat vezetőjének leváltására, valamint a felmerülő hiányosságok kiküszöbölésével a munka megjavítására. Az ipari és személyzeti osztályvezető intézkedését követően az ellenőrzési csoport megvizsgálta a Téglagyári Egyesülés üzemegységeiben a tett intézkedések eredményét. Az ellenőrzés megállapította, hogy a határozat intézkedései helyesek voltak és annak végrehajtása nyomán az Egyesülés munkája megjavult.

A végrehajtás ellenőrzése — amint mondottuk — nem korlátozódhat kizárólag a hiányok felderítésére és a vétkesek megbüntetésére. A helyes ellenőrzés célja a végrehajtás jó megszervezésének előmozdítása. Az ellenőrzés tehát segítő és irányító része a végrehajtásnak.

A határozatok végrehajtásának rendszeres ellenőrzése alkalmas annak elérésére is, hogy a dolgozók munkakultúráját neveljük, hogy megfelelő kritikával figyeljék saját tevékenységüket. A rendszeres ellenőrzés lehetőséget nyujt arra is, hogy az ellenőrzésbe bevonjuk a dolgozók széles tömegeit és közreműködésüket rendszeressé tegyük. Ezzel is hatékonyan erősítjük az állami fegyelmet és növeljük munkánk eredményességét és színvonalát.

Bihari Ottó
a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem adjunktusa

Az állandó bizottságok helye és feladatai a tanácsi szervezetben

I. Az állandó bizottság

A helyi tanácsokról szóló törvény bevezetője kiemeli, hogy a tanácsok rendszerének kiépítésével olyan államszervezet jön létre, »amely biztosítja a dolgozók tevékeny és állandó közreműködését az államhatalóm gyakorlásában . . . « Ez a néhány szó igen plasztikusan mutatja meg tanácsaink kettős, mégis elválaszthatatlan vonását ; azt, hogy tanácsaink ugyanakkor, amikor államhatalmi szervek, egyben dolgozó népünk legszélesebb tömegszervezetei is. Ez a gondolat vonul végig egész tanácstörvényünkön — ez a szellem hatja át akkor is, amikor az állandó bizottságok létrehozásáról rendelkezik.

Éppen ezért, mielőtt rátérnénk az állandó bizottságok szervezetének tárgyalására, mielőtt megvizsgálnánk az állandó bizottságok jellegét, feladatait, a tanácsok e *kettős jellegével*, államhatalmi és tömegszervezeti munkájával foglalkozunk.

A tanácsok hazánkban a tanácstagok személyében közvetlenül megválasztásuk után máris hatalmas állami aktívát jelentettek. Még mielőtt nagyobb mértékben kiterjesztették volna aktívahálózatukat, történelmünkben eddig ismeretlen, igen nagyszámú tömeget, 220.000 dolgozót — tanácstagot és póttagot — vontak be állami munkánkba. Ez a tény maga is hatalmas minőségi változást jelentett eddigi helyi igazgatási szerveinkhez képest, amelyek teljesen alkalmatlanok voltak arra, hogy rajtuk keresztül a dolgozók nagyobb tömegeit bevonhassuk az állami munkába. Ennél a számnál, ennél a fejlődési foknál azonban nem álltunk meg. Továbbmenve újabb tízezreket és tízezreket vontunk be az állami munka végzésébe. A szovjetek példája nyomán mind átfogóbb tömegszervezetekké fejlesztettük és fejlesztjük tanácsainkat. A dolgozók tömegeinek tevékeny részvétele folytán

tanácsainkat mindinkább olyan tekintélyes szervekké alakítjuk, amelyek az állam akaratát maradéktalanul, a korábbi igazgatási szervekhez képest sokkal tökéletesebben végre tudják hajtani. Helyi tanácsaink így a proletárdiktatúra államának szilárd, megingathatatlan helyi szerveivé válnak. Ezt alapvetően a tanácsok tömegszervezeti jellege biztosítja. A tanácsok a dolgozók milliói bizalmából jöttek létre, milliók választják meg saját állami szerveiknek. Tézisként kimondhatjuk, hogy *minél szélesebben fejlődik ki a tanácsok tömegszervezeti jellege*, minél nagyobb tömegeket vonunk be a megfelelő szervezeti formák között a tanácsok munkájába, *annál szilárdabb államhatalmi szervekké fejlődnek* helyi tanácsaink, annál jobban képviselhetik a dolgozók államának akaratát. Sztálin elvtárs »A leninizmus alapjairól« c. munkájában a következőket mondja erről a kérdésről: »Miben rejlik a szovjetek ereje a régi szervezeti formákhoz képest? Abban, hogy a szovjetek a proletariátus *legátfogóbb* tömegszervezetei, mert a szovjetek, csakis a szovjetek fogják át kivétel nélkül az összes munkásokat ... Abban, hogy a szovjetek maguknak a tömegeknek *közvetlen* szervezetei, vagyis *legdemokratikusabb* szervezetei, tehát a tömegek legnagyobb tekintélyű szervezetei, amelyek maximálisan megkönnyítik nekik, hogy az új állam berendezésében és igazgatásában részt vegyenek s maximálisan kifejlesztik a tömegek forradalmi energiáját, kezdeményező készségét, alkotó képességét, a régi rend szétzúzásáért, az új, a proletár rendért vívott harcban.«[1]

A tanácsok tehát csak akkor végezhetik megfelelően államhatalmi feladataikat, ha tényleg a dolgozók legátfogóbb, legdemokratikusabb szervei. Ugyanakkor minden tanács, minden tanácstag előtt világosan kell állnia annak, hogy a dolgozók mozgósításának célja a szocialista államért, a szocialista rendért vívott harc, a szocializmus építése. A tanácsnak és minden szervének legdöntőbb feladata az, hogy újabb és újabb tömegek bevonásával a megyékben, járásokban, városokban és községekben kiszélesítse, megszilárdítsa és elmélyítse állami vonalon a proletárdiktatúra tömegbázisát, hogy biztosítsa az állami feladatok minél eredményesebb végrehajtását.

Feltétlenül ennek a célnak a szolgálatában hozta létre tanácstörvényünk 21. §-a az *állandó bizottságokat*. Az állandó bizottságok célja az egyes *osztályok munkájának támogatása és ellenőrzése*, valamint *egyéb különleges feladatok* elvégzése. Ennek megfelelően tanácstörvényünk az állandó bizottságokról mint *tanácsadó-véleményező* és *ellenőrző* szervekről beszél. A tanácstörvény

[1] Sztálin Művei, 6. köt., Bp., 1951., 130—131. old.

lényegében összefoglalja mindazokat a feladatokat, amelyek önmagukban is kiemelik az állandó bizottságok jelentőségét, mint a tanácstagok aktivizálásának egyik legfőbb szervezeti formáját.

Az állandó bizottságok egyben maximális lehetőséget adnak a tanácsok tömegszervezeti jellegének kifejlődéséhez. Amint erről később bővebben szó lesz, aktíváikon keresztül újabb tömegeket vonnak be az állami munkába.

Az állandó bizottságok tehát a tömegek bevonásának szervei. A tanácsok kettős — tömegszervezeti és állami — jellege legszemléltetőbben az állandó bizottságoknál jelentkezik. Meg kell néznünk, hogy az állandó bizottságok államhatalmi vagy államigazgatási szervek-e, hogy állami jellegük hatalmi vagy igazgatási funkciót foglal-e magában.

Az állandó bizottság a *tanács szerve*. Az állandó bizottságok a tanács tagjaiból tevődnek össze és a tanács egyes meghatározott funkcióit végzik. A tanács végrehajtó bizottsága is szerve a tanácsnak; tagjait a tanács tagjai közül választják. De mégis van némi eltérés; addig, amíg a végrehajtó bizottság tagjai a tanács tagjainak viszonylag kis részéből kerülnek ki, az állandó bizottságok tagsága nagyjából felöleli a tanács tagjainak egészét vagy nagy részét.

A végrehajtó bizottság és az állandó bizottság közötti legfőbb különbséget azonban nyilvánvalóan nem ebben, hanem az említett szervek személyi összetételében, belső szervezetében, a rájuk háruló sajátos feladatokban és a hivatali apparátushoz való viszonyukban kell látnunk. A végrehajtó bizottság végrehajtó és intézkedő szerv. Végrehajtja a tanács és a felettes szervek által kiadott rendelkezéseket és határozatokat. Ezeknek a rendelkezéseknek és határozatoknak végrehajtására maga is intézkedik, rendelkezéseket ad ki. A végrehajtó bizottság tehát — amellett, hogy a tanácsot helyettesítő szerv — igazgatási szerv. Ezzel szemben az állandó bizottság közvetlenül a tanácsnak, mint államhatalmi szervnek — mint az igazgatási apparátus munkáját meghatározó, irányító és ellenőrző szervnek — tevékenységéhez kapcsolódik. A tanácsot éppen államhatalmi funkciói ellátásában segíti, amidőn ellenőrzést gyakorol a hivatali apparátus felett. Éppen az állandó bizottságok munkája teszi lehetővé, hogy a tanács tagjain keresztül állandóan és folyamatosan ellenőrizhesse a hivatali apparátust. A kisebb községekben, ahol csak a végrehajtó bizottsági elnök és titkár függetlenített, ott ezeknek hivatali munkáját is ellenőrzi. Ezáltal az állandó bizottság a tanács nélkülözhetetlen segítője egyik legfontosabb funkciójának teljesítésében.

Nyilvánvaló azonban, hogy az állandó bizottság *nem gyakorolja a tanács összes államhatalmi feladatait.* A tanácstörvény külön kimondja, hogy az állandó bizottság nem hozhat ügydöntő határozatot. Tevékenysége mégis sokkal közelebb áll a tanács államhatalmi feladataihoz, mint az államigazgatásihoz. A tanácstörvény kimondja, hogy az osztályok ügyintéző tevékenységét az állandó bizottság részben sem veheti át. Az állandó bizottság véleményeivel, javaslataival elősegíti a tanács helyes határozatainak kialakítását.

Az állandó bizottság csupán a tanácsnak van alárendelve. A végrehajtó bizottsággal szemben alárendeltségi viszonyban nem áll. A tanácsnak való alárendeltsége is aláhúzza tevékenysége államhatalmi jellegét.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az állandó bizottságok a tanács sajátos szervei. Nem államigazgatási szervek, sem ügydöntő, sem ügyintéző tevékenységük, jogkörük nincs. A helyi államhatalmi szerv, a helyi tanácsok funkcióinak egy részét — ezek közül legfontosabbként az ellenőrzést — a tanácsok ügydöntő jogköre nélkül gyakorolják. Ezért nem mondhatjuk azt, hogy az állandó bizottságok önmagukban államhatalmi szervek. Azonban *részt vesznek a helyi tanácsok egyes államhatalmi ténykedéseiben. Az állandó bizottságok éppen azáltal, hogy megtestesítői a tanácsok tömegszervezeti jellegének, egyben megvalósítói a tanácsok egyes államhatalmi funkcióinak is.*

II. Az állandó bizottságok összetétele

Az állandó bizottság a tanács tagjaiból tevődik össze. Ennek jelentősége az, hogy a tanácstagok a dolgozó nép küldöttei, maguk is a népi demokratikus állam képviselői, tehát végső fokon állami emberek. Jogaik és kötelességeik lényegileg megegyeznek az országgyűlési képviselők jogaival és kötelességeivel. Lényegében egyező választójog alapján választják őket, visszahívhatók és beszámolásra kötelesek. A szovjetekben és a népi demokratikus államok tanácsaiban minden küldött köteles részt venni az állandó bizottságok munkájában. Kötelessége ez minden tanácstagnak azért, mert a dolgozó nép éppen abból a célból választotta küldöttének, hogy állandó munkájával segítse a szocializmus építését saját területén. A tanácsülésen, a tanács munkájában, különösen az állandó bizottságok tevékenységében való *állandó* részvétel nélkül nem felelhet meg azoknak a feladatoknak, amiket a dolgozók választott küldötteiktől elvárnak. A tanácsok munkája lényegében nem lehet meg az

állandó bizottságok munkája nélkül. A tanácstag törvényben rögzített kötelessége, hogy a tanácsi feladatok megoldásában állandó kapcsolatot tartson választóival, hogy legfontosabb szerve legyen a választók tanácsi munkába való bevonásának. Csak így képes a dolgozók észrevételeit, kívánságait, igényeit a tanács munkájában érvényesíteni. Csak így segítheti a tanácsot abban, hogy a dolgozók állandó közreműködésére támaszkodva irányítsa és ellenőrizze a hivatali apparátus munkáját.

Községi tanácsaink tagjainak *létszáma* viszonylag nagy. (Például nagyobb, mint a községi szovjeteknél.) Ezzel azt kívántuk biztosítani, hogy már a tanácsok fejlődésének első időszakában is minél nagyobb számú dolgozót vonjunk be az állami munkába. A tanácstagok nagy számánál fogva viszont némely nagyobb községben vagy magasabbfokú tanácsban nem lehet minden tanácstagot közvetlenül valamelyik állandó bizottság munkájába tagként bevonni. A tanácstagok bevonását korlátozza az is, hogy állandó bizottságaink tagságának létszáma a szovjetekhez képest alacsony. Nálunk az állandó bizottságok taglétszáma nem haladja meg a kilencet. Állandó bizottságaink létszáma községekben általában 5—9 fő, járási szinten 5—7 fő, városokban és városi kerületekben 7—9 fő, Budapesten és a megyéknél 7—9 fő. Ugyanakkor a szovjeteknél kisebb falvakban 3—4 fő, rajoni és kisebb városi viszonylatban 8—10 fő és oblasztoknál, valamint krajoknál 10—15 fő, sőt annál is több az állandó bizottságok tagjainak létszáma. Állandó bizottságaink létszáma között nincs olyan nagy számbeli eltérés, mint a szovjeteknél — igaz, hogy nálunk a lakosság számában sincs olyan nagy különbség, mint mondjuk a Szovjetunióban egy kraj és egy rajon vagy kisebb város lakossága között. Függetlenül attól, hogy az egyes állandó bizottságoknak mennyi tagja van, arra kell törekedni, hogy minél több tanácstag vegyen részt az állandó bizottságok munkájában.

Az állandó bizottságokat a tanács *saját kebeléből választja*, lehetőség szerint az első tanácsülésen. Az állandó bizottságok tagjaira a végrehajtó bizottság elnöke tesz javaslatot. Külön névszerinti javaslatot kell tennie az állandó bizottság elnökére és elnökhelyettesére, majd tagjaira. Az állandó bizottság tagjait úgy kell összeválogatni, hogy minél több, az illető munkakörben jártas, vagy azzal foglalkozó tanácstag kerüljön be az állandó bizottságba. Lenin elvtárs a szovjetek előnyeiről szólva külön kiemeli, hogy a szovjet egész szervezetén keresztül »erős kapcsolatot teremt a legkülönbözőbb foglalkozási ágakkal, ezzel megkönnyíti a legkülönbözőbb, legmélyrehatóbb reformokat bürokrácia

nélkül«.[2] Lenin elvtársnak ezt a tanítását különösen érvényesítenünk kell az állandó bizottságok szervezésénél. Az a tanácstag például, aki a fejlett mezőgazdasági, agrotechnikai módszerekkel ismerős, igen komolyan elő tudja mozdítani a mezőgazdasági állandó bizottság munkáját és azon keresztül az egész mezőgazdaság fejlesztését a tanács működési területén. Természetesen ugyanez a helyzet a kereskedelmi, pénzügyi stb. feladatok terén is.

Lehetnek-e állandó bizottsági tagok olyanok, akik nem tagjai a tanácsnak? Alapelvként le kell szögeznünk, hogy az állandó bizottságok tagjainak a tanács tagjai közül kell kikerülniök. Előfordulhat, hogy indokolt esetben a tanács nem tanácstagokat, hanem a tanács póttagjait választja állandó bizottsági tagokul. Ez azonban csak kivétel lehet. Az egészen kis községekben például, ahol a tanács tagjainak száma viszonylag kevés, előfordulhat, hogy a tanácstagok létszámából nem telik ki a megalakítandó állandó bizottságok minimálisan 5—5 tagja. Ebben az esetben a póttagok közül is lehet állandó bizottsági tagokat választani. A Szovjetunióban is az állandó bizottságok tagjai általában csak a tanács tagjai közül kerülhetnek ki. A Kazah SzSzK Legfelsőbb Szovjetje Elnökségének rendelkezése értelmében például a helyi szovjet aktíváit csupán ott lehet az állandó bizottság tagjaivá megválasztani, ahol a szovjetek küldötteinek taglétszáma legfeljebb 11 fő.

Helytelen és elvetendő azonban az az eljárás, amikor azért választanak nem tanácstagokat állandó bizottsági tagokká, mert a tanácstagok maguk valamilyen okoknál fogva nem végzik jól munkájukat.

Az olyan tanácsoknál, amelyekben a létszámviszonyok ezt nem teszik szükségessé, nem szabad megengedni, hogy ne tanácstagok legyenek az állandó bizottságok tagjai. Nem lehet jó tanácstag az, aki nem alkalmas az állandó bizottsági tagságra. Az állandó bizottsági munka a tanácstagok számára komoly iskolát is jelent, hiszen ezen keresztül belelátnak az igazgatási szervek munkájába, megtanulják a legdöntőbb gazdasági és kulturális, valamint egyéb igazgatási munkák irányítását. Helytelen, ha a tanács eltűri, hogy egyes tanácstagok ne végezzenek munkát. Különösen helytelen, ha az állandó bizottságokba helyettük aktívákat vonnak be. Tanácsaink fejlődésüknek első szakaszában még nem tudnak minden tagot abban a mértékben mozgósítani, mint a szovjetek. Ezért feladatunk, hogy a tanácstagokkal állandóan foglalkozzunk, megmagyarázzuk feladataikat. Érvényesítenünk kell

[2] Lenin Művei, 26. köt., Bp., 1952. 89. old.

a tanácstörvény rendelkezését, amely szerint »a helyi tanács tagja köteles a tanács munkájában tevékenyen részt venni és a reá bízott feladatokat pontosan elvégezni« (16. §).

Az állandó bizottságok tagjai választásánál feltétlenül figyelemmel kell lenni arra, hogy az állandó bizottságok összetétele biztosítsa annak jó működését és tagjaik minél nagyobb állandóságát. Tanácstörvényünk lehetővé teszi, hogy az állandó bizottságok összetételét a tanács megváltoztathassa. Nyilvánvaló, hogy ezt a lehetőséget arra kell felhasználnunk, hogy az állandó bizottságokat minél jobban megszilárdítsuk és ezen keresztül biztosítsuk a tagok állandóságát is. Állandó bizottságainknál ez még jelenleg nincsen így. Nincs így, mert egyrészről magában a tanácstagságban is elég nagy a fluktuáció, másrészről pedig új állandó bizottságok szervezése miatt gyakran váltogatják az egyes bizottságok tagságát. Hiba az is, hogy egyes tanácsoknál mechanikusan — a tanácstagok kívánságait figyelembe nem véve — választják meg az állandó bizottságok tagságát. Később a hibákat állandó újjászervezésekkel próbálják kijavítani. Igy volt ez például a Heves megyei tanácsnál, ahol a végrehajtó bizottság a mult évben teljesen felforgatta az állandó bizottságokat, miután már korábban is több változást eszközölt rajtuk. Ennek igen sok hátránya van. Hátrányos ez először is elvi okokból. Az állandó bizottságok az államhatalom szilárd, megalapozott szervei kell hogy legyenek. A tanács funkcióinak egy bizonyos részét maga az állandó bizottság végzi. Az állandó bizottságok szilárdsága nélkül nem lehet elérni azt, hogy azokat a dolgozók valóban olyan komoly állami szerveknek tekintsék, amelyek a reájuk háruló feladatok elvégzésére képesek. Helytelen az állandó bizottságok tagjainak váltogatása gyakorlati okokból is. Az a célunk, hogy az állandó bizottságok tagjai minél alaposabban megismerjék azt a szakterületet, amelyre őket a tanács kiválasztotta. Ez a megismerés azonban lehetetlenné válik, ha egy állandó bizottsági tagot a munkaerőgazdálkodási bizottságból a mezőgazdaságiba, onnan a pénzügyibe stb. helyezgetnek át. Az állandó bizottsági tagok kiválogatása rendkívül fontos és felelősségteljes munka. Már a tagok kiválasztásánál el kell érni, hogy olyan állandó bizottságok jöjjenek létre, amelyek az idők folyamán nem szorulnak újabb és újabb változtatásokra.

III. Az állandó bizottságok tagjainak feladata

Miután az állandó bizottságok általános kérdéseiről beszéltünk, foglalkoznunk kell az állandó bizottságok egyes tagjainak munkájával, feladatkörével. Ebben a témakörben tárgyaljuk az

állandó bizottságok elnökének, elnökhelyettesének és előadójának szerepét, valamint az állandó bizottságok szakosításának problémáját.

Az állandó bizottság *elnöke* az állandó bizottság vezetője, munkájának szervezője és irányítója. Ennek folytán az állandó bizottság elnökének erre alkalmasnak kell lennie. Ennek a szempontnak érvényesülnie kell az állandó bizottság elnökének megválasztásánál. Nem lehet az állandó bizottság elnöke annak az osztálynak, csoportnak, hivatali ügykörnek a vezetője, amelyik mellé az állandó bizottságot a tanács létrehozta. De megengedhetetlen egyes magasabbfokú tanácsainknak az a gyakorlata, hogy más osztályok vezetőit választják meg állandó bizottsági elnökké. Igy nagyon helytelen volt az például, hogy Nógrád megyében a megyei tanács állandó bizottságai közül ötnek a különböző osztályok vezetői voltak az elnökei. Általában az a helyes, ha az állandó bizottság elnöke nem apparátusbeli dolgozó, hanem lehetőleg olyan tanácstag, aki a dolgozókkal mindennapi munkáján keresztül is állandó kapcsolatban áll és ily módon is megismerheti a dolgozók észrevételeit, kívánságait, javaslatait. Ez nagyban megkönnyíti az elnök munkáját és az állandó bizottság eredményességét mozdítja elő.

Az állandó bizottság elnöke vezetésével készítik elő az állandó bizottsági üléseket, az elnök vezeti az üléseket, ő irányítja az állandó bizottság munkatervének elkészítését és általában elsősorban ő felelős a tanács előtt az állandó bizottság egészének munkájáért. Az elnök személye és jó munkája biztosíték arra, hogy az állandó bizottság nem válik az apparátus függvényévé, hogy munkáját, határozatait, terveit minden káros befolyástól mentesen teljesíti. Ha az elnök jól fogja össze az egyes állandó bizottsági tagok munkáját, ha állandóan pontosan értesül a tagok munkájáról és eredményeiről, ha helyes javaslatokat tud a bizottság elé terjeszteni, akkor ezáltal nemcsak az állandó bizottság munkájának, hanem az egész apparátus tevékenységének igen komoly lendítője tud lenni.

Ezért az állandó bizottsági tagok közül elsősorban az elnök oktatása, bevonása a komolyabb tanácsi munkába a legdöntőbb. A különböző tapasztalatcsere-értekezleteken többnyire az állandó bizottsági elnökök vesznek részt. A végrehajtó bizottságok üléseire is helyes őket meghívni. Ezzel megkönnyítjük munkájukat, különösen azt, hogy az apparátus feladatait és nehézségeit a maguk teljességében lássák. Az elnökök oktatása, bevonása az állami munkába, a végrehajtó bizottság egyik döntő feladata.

Vigyázni kell arra, hogy az állandó bizottság elnöke ne kerüljön

az osztálytól függő helyzetbe. Községi tanácsaink némelyikénél e tekintetben helytelen gyakorlat fejlődött ki. Az elnökök pusztán »tiszteletbeli« állást töltenek be. Igy például némely helyen az állandó bizottság összehívását nem az elnök, hanem a csoportvezetők vagy előadók végzik, sőt az is előfordul, hogy még magának az ülésnek a tárgysorozati pontjait is a hivatali apparátus és nem pedig az elnök határozza meg.

Az állandó bizottsági elnök tekintélyét növeli, ha kellőképpen tájékozott az apparátus, az illető osztály vagy csoport munkájában. Ezt a tájékozottságot feltétlenül meg kell szereznie. Enélkül nem képes az apparátus munkájáról önálló véleményt alkotni, sem a feladatokkal kapcsolatban megfelelő javaslatot tenni.

Tanácsaink az állandó bizottság elnökének támogatására *elnökhelyetteseket* választanak. Az elnökhelyettesek átvehetik az állandó bizottsági elnök munkájának egy részét. Ilyen módon komoly támogatást nyujthatnak az állandó bizottság vezetéséhez. Tényként azonban meg kell állapítani, hogy az elnökhelyettesek munkáját az eddigiekben csak igen ritkán használták fel ilyen vonatkozásban. Egy tapasztalt elnök mellett az elnökhelyettesek igen sokat tanulhatnának és fejlődhetnének. Igy az elnökhelyettesek igen fontos kádertartalék szerepet is tölthetnének be. Az elnökhelyettes bevonása az állandó bizottsági munka irányításába az állandó bizottságok egyik igen fontos feladata. Rendkívül helyes egyes állandó bizottságoknak az a módszere, hogy az állandó bizottság egyik fontosabb részlet-területét az elnökhelyettes tartja kézben. Igy például a kereskedelmi állandó bizottság elnökhelyettese személyesen foglalkozhat a községi piac jobb megszervezésének problémájával. Az elnökhelyettesnek ismernie kell az állandó bizottság összes fontosabb problémáit, hogy szükség esetén bármikor zökkenőmentesen helyettesíthesse az állandó bizottság elnökét. A Szovjetunióban elnökhelyettest csak olyan nagyobb állandó bizottságokban választanak, ahol megfelelő külön munkát is tudnak számára biztosítani. Ez arra int bennünket, hogy az elnökhelyettesek aktivizálásával fokozottan foglalkozzunk.

Mielőtt az állandó bizottság tagjainak aktivizálását vennénk szemügyre, foglalkoznunk kell az állandó bizottság *előadójának* szerepével. Az előadó általában nem tagja a tanácsnak, ennek folytán nem is teljes jogú tagja az állandó bizottságnak. Szerepe ennek ellenére igen jelentős. Állandó bizottságainknál ugyanis az írásbeli teendőket az érdekelt osztály, csoport alkalmazottai közül a végrehajtó bizottság elnöke által kijelölt előadó végzi. Az előadó tehát az apparátus valamelyik dolgozója. Az állandó bizottság előadójának az állandó bizottsági üléseken tanácskozási joga van.

Az állandó bizottság előadójának a helyzete teljesen eltér a Szovjetunióban és az egyes népi demokráciákban rendszeresített állandó bizottságok *titkárainak* helyzetétől. A Szovjetunióban és a népi demokráciákban az állandó bizottság titkára ellátja az állandó bizottság legfontosabb adminisztratív feladatait. Éppen úgy, mint az elnök vagy elnökhelyettes, a tanács és az állandó bizottság választott tagja. A különbség a megválasztás módjában csupán annyi, hogy amíg az elnököt és az elnökhelyettest maga a tanácsülés választja, addig a titkárt a már megválasztott állandó bizottság választja tagjai közül.

Az előadónak lényegében kettős feladata van: végezni az állandó bizottság adminisztratív teendőit és ugyanakkor összekötni az állandó bizottságot az osztállyal. Az utóbbi minőségében tájékoztatja az állandó bizottságot az osztály mindennapi munkájáról. Ez a probléma azonban megoldható lenne célszerűbben is. Az illető osztály vezetője ugyanis az állandó bizottság meghívására köteles az állandó bizottság ülésén megjelenni és ott az osztály tevékenységéről a szükséges felvilágosításokat megadni. Ez a megoldás sokkal megfelelőbb. Az előadó többnyire az osztálynak csupán egy részfeladatát ismeri és az állandó bizottság tagjainak az osztály munkájának egészéről nem tud kielégítő felvilágosítást adni. Községi tanácsoknál, ahol egy-egy feladatkörben csupán egy vagy két előadó dolgozik, természetesen a helyzet más. Itt az előadói rendszer fenntartása általában helyes.

Az előadókkal kapcsolatban még néhány további problémára kell ráirányítanunk a figyelmet. A legtöbb előadónál ugyanis hibák vannak az állandó bizottsági munkában való részvétel terén. Vannak olyan előadók, akik csupán az állandó bizottsági ülést megelőzően foglalkoznak valami keveset az állandó bizottság munkájával. Nem tartanak fenn kellő kapcsolatot az állandó bizottság elnökével és ennek folytán a kevés adminisztratív munkán kívül tulajdonképpen semmiben sem tudják az állandó bizottság elnökét segíteni. Ennek a típusnak ellentéte a »tevékeny« előadó. A »tevékeny« előadó fokozatosan átveszi az elnök feladatkörét és lényegében ő irányítja az állandó bizottság munkáját. Ennek következménye például az, hogy egyes állandó bizottságoknál az előadó tesz javaslatot a következő ülés időpontjára, a napirendre, a munkatervre stb. Így az elnök kezéből teljesen kicsúszik az állandó bizottság munkájának irányítása. Ilyen eset igen sűrűn fordul elő. A felsőgödi tanács pénzügyi és gazdasági állandó bizottságának előadóját például külön meg kellett győzni arról, hogy nem az ő feladata az állandó bizottság munkájának irányítása és a következő ülések napirendjének meghatározása. Általános tapasztalat, hogy

az ilyen tevékeny előadók éppen azért, mivel a szakmai kérdésekben jártasabbak, mint az állandó bizottság tagjai, szinte rákényszerítik véleményüket az állandó bizottságra és az állandó bizottságon belül elfojtanak minden kezdeményezést. Fokozza a veszélyt, hogy az ilyen előadók sokszor az osztály bürokratikus szemléletét átviszik a különben egészséges elképzelésű állandó bizottsági tagokra is. Igen sok községben a pénzügyi és gazdasági állandó bizottság azért nem tud a költségvetés területén eredményt elérni, mert az előadó az állandó bizottság tagjaival a költségvetést bürokratikus formában ismerteti. Ez pedig lehetetlenné teszi számukra a költségvetés megértését, a község gazdálkodásában való eligazodásukat. Az előadó ahelyett, hogy megmagyarázná az állandó bizottság tagjainak, hol vannak a költségvetésben a takarékosság és községi gazdálkodás szempontjából döntő részek, lélektelenül felsorolja a pénzügyi ütemterv adatait. Ezzel máris lehetetlenné teszi azt, hogy az állandó bizottsági tagok elmélyüljenek a költségvetés megismerésében. Időszerűvé vált, hogy az eddigi előadói rendszert felszámoljuk és helyébe a már említett, a szovjeteknél rendszeresített titkári rendszert vezessük be. Ez a változás fokozatosan is történhet. A városokban és a magasabb fokú tanácsainknál ennek előfeltételei máris megvannak. A községi tanácsoknál kétségtelenül több a nehézség. Ennek ellenére mégis úgy véljük, hogy az állandó bizottság csak úgy válhat munkaterületének igazi gazdájává, ha szervezetileg is megadjuk a feltételeket ahhoz, hogy kiemelkedjék az igazgatási apparátustól való függőségből. Az állandó bizottság ilyen szervezeti továbbfejlesztésétől azért sem kell félnünk, mivel továbbra is változatlanul megmarad a lehetősége annak, hogy az állandó bizottság tagjai, különösen az elnök, elnökhelyettes, titkár, megkapják az apparátus dolgozóitól (előadóitól) a szükséges felvilágosításokat. Az állandó bizottságokban az adminisztráció ugyanis meglehetősen szűkkörű. Rossz munkát végez az az állandó bizottság, amelyik felduzzasztja adminisztratív tevékenységét. Egy-egy jegyzőkönyv és meghívó elkészítése a titkárnak sem jelent túlnagy megterhelést. Ugyanakkor azzal, hogy a titkárt, az állandó bizottság egy tagját ráhírnánk arra, hogy bővebben foglalkozzék a szakmai kérdésekkel, újabb szakképzett aktívát biztosítanánk a tanács és az állandó bizottság számára.

Külön kell foglalkoznunk az *egyes állandó bizottsági tagok aktivizálásának* kérdésével. Az állandó bizottságokban el kell érni azt, hogy a bizottság minden egyes tagja aktívan vegyen részt a munkákban. Ezen a téren még elég sok hiány tapasztalható. Előfordul az a hiányosság, hogy az állandó bizottságok 5—9 tagja

közül gyakran csak egy-kettő vesz részt tevékenyen az állandó bizottság munkájában. Némelykor többen még az ülésen sem jelennek meg. Ennek egyik legfőbb okát abban látjuk, hogy az állandó bizottsági tagok nem kapnak külön megbizatást, nem látják eléggé értelmét állandó bizottsági munkájuknak, nem érzik ezért eléggé a felelősséget. Ezt felismerve, egyes állandó bizottságok már maguktól is rátértek a tagok aktivizálásának olyan módszerére, ami különben a szovjetekben már kifejlődött: *a tagok szakosítására és bizonyos munkaterületekhez való kötésére.* Helyes az például, ha a pénzügyi és gazdasági bizottságon belül egy-egy meghatározott tag foglalkozik az adóztatás, a költségvetés, a községrendezés stb. kérdésével. A bizottságnak ez a tagja felelős azért, hogy a rábízott munkaterületet megismerje, állandóan figyelemmel kísérje, észleléseit, a dolgozók javaslatait továbbítsa az állandó bizottság felé. Ezt a rendszert a Szovjetunióban még továbbfejlesztették azzal, hogy a községi mezőgazdasági állandó bizottság tagjait egy meghatározott kolhozhoz, traktorbrigádhoz, a népoktatási állandó bizottság tagjait egy-egy iskolához, klubhoz stb. kapcsolták. Egyes budapesti kerületi tanácsok oktatási állandó bizottságai megkísérlik az egyes tagoknak egy-egy iskolához való kötését. Ez a kísérlet jó eredményeket hozott, mert emeli az állandó bizottság tagjai munkájának elmélyültségét. Ily módon az állandó bizottsági tagok egy-egy részterületet alaposan megismerhetnek, emeli azok felelősségét, munkájuk koncentráltsága folytán a tanács és a többi állandó bizottsági tagok jobban ellenőrizhetik munkájukat és eredményesebben kérhetik tőlük számon a határozatok végrehajtását. Ugyanakkor ez a rendszer lehetővé teszi, hogy a tanács kapcsolata az egyes intézményekkel az eddiginél sokkal szorosabb legyen. Ez a gyakorlat erősíti, szilárdítja ezeknek a szerveknek a munkáját, lehetőséget nyujt arra, hogy a problémák gyorsabban jussanak el a végrehajtó bizottsághoz és a tanácshoz. Ez a módszer nagyon alkalmas arra is, hogy az állandó bizottság köré kellő minőségű és nagyságú aktívahálózatot hozzunk létre.

Az állandó bizottság tagjai aktivizálásának egy másik, primitívebb formája, hogy az állandó bizottság tagjait nem bizonyos *intézményhez*, nem is valamilyen munkakörhöz, hanem *területhez* kapcsoljuk. Ez a módszer az előzőnél kevésbbé eredményes, mert emellett az állandó bizottsági tag nem mélyülhet eléggé el egy munkakör végzésében. Minthogy az állandó bizottsági tagokra eső terület többnyire túl nagy, a tagok a terület problémáival csak felületesen tudnak megismerkedni. Kisebb községekben ez a módszer is lehetőséget nyujt az állandó bizottság tagjainak bizonyos fokú aktivizálására és annak az állapotnak a megszüntetésére,

hogy a tagok legfeljebb a bizottsági üléseken való megjelenésükkel vegyenek részt a bizottság munkájában.

Összefoglalva : az állandó bizottságnak törekednie kell arra, hogy az állandó bizottság eredményes működéséhez, a tagok aktivizálásához a legjobb módszereket dolgozza ki. Egyes állandó bizottságok kísérletei és eredményei meggyőznek minket arról, hogy az állandó bizottsági tagok az aktivizálás különböző módszereit örömmel fogadták és szívesen vesznek részt az állandó bizottság munkájában.

IV. Az állandó bizottság viszonya a végrehajtó bizottsághoz és az osztályokhoz

Az állandó bizottságok jelentőségének megismerése végett fontos megvizsgálnunk az állandó bizottságok viszonyát a helyi államigazgatás szerveihez, a végrehajtó bizottsághoz, az osztályhoz és más állami szervekhez. E viszony lényegében az állandó bizottságok helyét határozza meg a helyi szervek rendszerében.

Mi az állandó bizottság viszonya a tanács *végrehajtó bizottságához?* Már az előbbiekben megállapítottuk, hogy mind az állandó bizottság, mind a végrehajtó bizottság a tanács szerve. A két szerv közül egyik sincs a másiknak semilyen formában alárendelve. A tanács az állandó bizottságokon keresztül az államigazgatás munkáját ellenőrzi és arról igyekszik megfelelő képet nyerni. Ha az állandó bizottság a végrehajtó bizottságnak alá lenne rendelve, akkor ez lehetetlenné válna, az állandó bizottságok az adminisztratív apparátustól függő szervekké válnának. A végrehajtó bizottság sem lehet az állandó bizottságoknak alárendelve. Ez az alárendeltség elvonná a tanács egészének irányítása alól. Ez gyakorlatilag ugyanazon a területen, ugyanazon a jogcímen, hasonló jogokkal rendelkező, több helyi államhatalmi szerv létezését eredményezné, ami az államhatalom egységét, az államszervezet szilárdságát gyengítené.

Jelenleg a veszély abban jelentkezik, hogy az állandó bizottságok irányítását néhány helyen ténylegesen a végrehajtó bizottság gyakorolja. Ez általában annak következménye, hogy a tanács nem foglalkozik eléggé behatóan az állandó bizottság problémáival. A végrehajtó bizottság pedig adminisztratív eszközökkel igyekszik megerősíteni az állandó bizottságok munkáját. Nyilvánvaló, hogy ez a módszer helytelen és ellentmond a tanácsdemokrácia alaptételeinek. A tanácstörvény kimondja ugyan, hogy »az állandó bizottság működéséről és az osztály munkájával kapcsolatos

tapasztalatairól a végrehajtó bizottságnak számol be...«[3] ez azonban semmi esetre sem jelenti azt, hogy az állandó bizottság a végrehajtó bizottságnak alá lenne rendelve. Ez a rendelkezés azt kívánja aláhúzni, hogy az állandó bizottság észleléseivel, javaslataival közvetlenül is (és nem csak a tanácson keresztül) támogatni tartozik a végrehajtó bizottságot. Az állandó bizottságok számára a végrehajtó bizottságok nem adhatnak utasítást. A Szovjetunióban a szovjetek végrehajtó bizottságai még meg sem bízhatják az állandó bizottságokat bizonyos feladatok elvégzésével, nem kérhetnek tőlük beszámolót munkájukról.

Felmerül a kérdés, hogyan foglalkozzék a végrehajtó bizottság az állandó bizottság munkájával, hogyan segítse úgy, hogy ne vegye át az állandó bizottság irányítását? Az első és legfontosabb segítség, amit a végrehajtó bizottság adhat, az, hogy megismerteti az állandó bizottságot *saját munkatervével*. Ezzel segítséget nyujt az állandó bizottságnak ahhoz, hogy megismerhesse a végrehajtó bizottság által kidolgozott és számára döntő fontosságú kérdéseket. A végrehajtó bizottság részéről a végrehajtó bizottság *elnöke foglalkozik az állandó bizottságokkal*. Azoknál a tanácsoknál, ahol a hivatali apparátus osztályokból áll, az *elnökhelyettesek* is felelősek a felügyeletük alá tartozó osztályok mellett működő állandó bizottságokért. A végrehajtó bizottság elnöke, elnökhelyettesei és titkára, valamint más tagjai — ezek között olyan tagok is, akiket a végrehajtó bizottság az állandó bizottságok patronálásával bízott meg — kötelesek minél gyakrabban részt venni az állandó bizottságok ülésein. Ha szükséges, helyes ha az állandó bizottságoknak tanácsokat adnak, főként a hivatali apparátussal kapcsolatos ellenőrző munkájukhoz.

Ezen túlmenően a végrehajtó bizottságok saját tagjaik sorából gyakran *patronálókat* jelölnek ki. A patronálók egy-egy állandó bizottsággal foglalkoznak, eljárnak üléseikre és összeköttetést tartanak fenn az állandó bizottság és a végrehajtó bizottság között. A patronálók segítik az állandó bizottságokat, de nem vezetik, nem utasítják azokat.

Az állandó bizottság egyik legjobb iskolája, ha az egyes tagok — különösképpen az elnök — részt vesznek az állandó bizottság munkáját érintő napirendi pontok tárgyalásánál a végrehajtó bizottság ülésein. Itt az állandó bizottság és a végrehajtó bizottság tagjai a vonatkozó napirendi pontok kapcsán véleményt nyilvánítanak. Kölcsönösen megismerik a problémákat. Ez a módszer

[3] 21. § (4) bek.

elősegíti a helyes viszony kialakulását a végrehajtó bizottság és az állandó bizottság között.

Igen fontos, hogy az állandó bizottság *előterjesztéseit és javaslatait a végrehajtó bizottság* a lehető legrövidebb időn belül *alaposan vizsgálja meg.* Ennek igen sok hasznát láthatja a végrehajtó bizottság és egyben elősegíti az állandó bizottság munkáját is. Az állandó bizottságok aktíváikon keresztül igen hasznos adatokat hoznak a végrehajtó bizottság tudomására. Javaslataik tükrözik a dolgozók széles rétegeinek kívánságát — lehetőséget nyujtanak arra, hogy a végrehajtó bizottság ne csak saját apparátusán keresztül lássa a felmerülő problémákat. A javaslatok figyelembevétele jól elősegíti az állandó bizottságoknak a fejlődését is. A javaslatok felhasználásán keresztül látják meg az állandó bizottságok tagjai azt, hogy milyen fontos feladatot töltenek be tanácsi rendszerünkben. Ez pedig további jó javaslatok és előterjesztések megtételére buzdítja az állandó bizottságot.

A végrehajtó bizottság nagy segítséget tud adni az állandó bizottságoknak azzal is, hogy a bizottságok munkájához szükséges *adatokat* rendelkezésre bocsátja. Ilyenek például a végrehajtó bizottság rendelkezésére álló egyes statisztikai adatok, továbbá a költségvetés, valamint az adóbefizetési terv és a begyüjtési terv teljesítésének legfrissebb, részletes adatai is. Ezek az adatok feltárják azokat a problémákat, amelyekre az állandó bizottságoknak különös gondot kell fordítaniok. Az adatok megmutatják egyben azokat az eredményeket is, amelyeknek tapasztalatait általánosítani lehet.

Az állandó bizottságok munkájának javításában igen fontosak a részükre rendezett értekezletek és tapasztalatcserék. Olyan értekezletekre és tapasztalatcserékre kell gondolnunk, ahol egy-egy nagyobb területi egységben található több azonos típusú állandó bizottság beszéli meg munkamódszereit, a dolgozóik mozgósítása terén szerzett tapasztalatokat stb. Ezek a tapasztalatcsere-értekezletek általánosítják az állandó bizottságok jó módszereit és ugyanakkor újabb és újabb rejtett tartalékokat tárnak fel az egyes állandó bizottságok előtt. Ezeket az értekezleteket a végrehajtó bizottságoknak kell megszervezniök.

Látható tehát, hogy a végrehajtó bizottságok igen sok területen tudják segíteni az állandó bizottságokat anélkül, hogy átvennék azok irányítását. E téren jelenleg általában két hiba tapasztalható : az egyik az, amiről már fentebb is szó volt, hogy t. i. utasításokat adnak az állandó bizottságoknak, agyontámogatják azokat. A másik hiba pedig az, hogy nem bíznak az állandó bizottságokban és elhanyagolják azok segítését. Az utóbbi esetben azt szokták

indokként felhozni, hogy az állandó bizottságokkal való foglalkozás nehézségeket jelent a végrehajtó bizottsági elnökök számára, túl sok idejüket veszi el. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy ez a foglalkozás a későbbiekben rendkívül nagy segítséget jelent még magának a végrehajtó bizottságnak is. Ha egyszer az állandó bizottság saját lábára áll, bőven kamatoztatja a ráfordított munkát. Javaslataival, az osztályok ellenőrzésével megkönnyíti magának a végrehajtó bizottságnak a munkáját is.

Az állandó bizottság és a *szakigazgatási apparátus*, az *osztályok*, *a csoportok és előadók* közötti viszony egészen világos ; a tanácstörvény rendelkezései határozzák meg. A tanácstörvény 21. § (1) bekezdése kimondja, hogy az állandó bizottságok ellenőrzik és támogatják az osztály munkáját. Ugyanakkor az állandó bizottság nem veheti át az osztály ügyintéző tevékenységét.

Az állandó bizottság az osztállyal szemben a tanácsot testesíti meg. Ebből folyik, hogy az állandó bizottság *nincs alárendelve* a hivatali apparátusnak sem. Egyes helyeken az 1004/1951. sz. Mth. rendelkezését — amely az osztályvezetőket felelőssé tette az állandó bizottságok foglalkoztatásáért — félreértették és helytelenül magyarázták. A rendelkezés célja az volt, hogy felhívja az osztályvezetők figyelmét az állandó bizottságok támogatására, segítésére. Ehelyett sokhelyütt az osztályvezetők az állandó bizottságok felett gyámkodni kezdtek és az osztály függvényeivé tették azt. Az állandó bizottság *ellenőrzi* az osztályok munkáját, de az ellenőrzés eredményeként csupán javaslatot tesz az osztálynak, a végrehajtó bizottságnak vagy a tanácsnak. Az állandó bizottság utasítást nem adhat. Az állandó bizottság javaslataival, észleléseivel segíti az osztály munkáját. Az osztály helyett ügyintéző tevékenységet azonban nem végezhet. Éppen ebben különbözik az állandó bizottság a tanácsi rendszer előtt működött különböző bizottságoktól. Ezek bizonyos kérdésekben ügydöntő határozatot hoztak, vagy például mint a különböző községekben és városokban létrehozott lakásbizottságok, átvették az ügyosztály ügyintéző tevékenységének jó részét. Emellett ezek a bizottságok nem voltak a tömegmozgósítás eszközei sem.

Az állandó bizottság jogállása és feladatköre világosan mutatja egyrészt, hogy az osztályok önállóságát, az osztályvezetők egyszemélyi felelősségét az állandó bizottságok létrehozásával a tanácstörvény semmiképpen sem akarta csorbítani, másrészt pedig, hogy az egész apparátus feletti ellenőrzési és intézkedési jogot tanácstörvényünk a tanács kezében egyesíti.

Hogyan alakul tehát az állandó bizottság tevékenysége az osztály munkájával kapcsolatban? Amint már szó volt róla, az

állandó bizottság ellenőrzi az osztály munkáját. Állandó kapcsolatot tartva az illető osztállyal, *betekintést nyer* az osztály működésébe. Időnként azonban szóban beszámoltatja az osztály vezetőjét az osztály munkájáról és a beszámolóban megadott adatokat ellenőrzi. Helyes, ha az osztályvezető állandóan részt vesz az állandó bizottság ülésein és a feltett kérdésekre még az ülésen adja meg a választ. Emellett az is helyes, ha az állandó bizottság tagjai személyes kapcsolatot tartanak fenn az osztály egy-egy döntő területén foglalkoztatott dolgozóval. Helyes, ha például a kereskedelmi állandó bizottság egyik tagja állandóan kapcsolatban van a kereskedelmi osztálynak azzal az előadójával, aki a vendéglátóipar kérdéseivel foglalkozik. Ennek munkáját közvetlenül figyelemmel kíséri és a fontosabb problémákat időnként megbeszéli vele. Tapasztalatairól, valamint megbeszéléseinek eredményeiről pedig kb. havonta egyszer az állandó bizottságnak beszámol. Ezek a beszámolók előkészítik és megkönnyítik az állandó bizottságnak esetleg később tartandó vizsgálatát. Lehetővé teszik, hogy a vizsgálat során az állandó bizottság egy-egy döntő részletkérdésben el tudjon mélyedni. Az állandó bizottság által végzett vizsgálat eredményességét nagyon elősegíti, ha a vizsgálat nem az osztály egész munkájára, hanem megadott súlypontok szerint egyes kijelölt problémák vizsgálatára irányul. Ebben az esetben az osztály vezetője jelentését is csak ezekre a pontokra nézve készíti el. A vizsgálat befejezéseként az állandó bizottsági ülésen a tagok megvitatják a jelentéseket. A vizsgált szerv vezetőjének meghallgatása után, a vita eredményeként a hiányosságok felszámolására javaslatot készítenek a végrehajtó bizottság részére. A javaslat alapján a végrehajtó bizottság intézkedik. Ha a kérdés különösen fontos, akkor az állandó bizottság javaslatát a tanácsülés elé terjeszthetik.

Az állandó bizottság az osztálynak más módon is segítségére lehet. A pénzügyi állandó bizottság például rendkívül sokat segíthet a községi pénzügyi csoportnak *helyi ismereteivel*. Az állandó bizottság — ismerve a község lakosait — jobban tudja felmérni az egyes lakók jövedelmét, mint a kevés tagból álló pénzügyi csoport. Ilyen esetben is az állandó bizottság csupán javaslatot tesz vagy véleményt nyilvánít ; a döntés jogát nem veheti át. A pénzügyi csoportnak jogában van az állandó bizottság által esetleg megadott adatokat helyesbíteni és eltérhet az állandó bizottság javaslatától. A gyakorlat azt mutatja, hogy az állandó bizottságok javaslatait a legtöbb helyen figyelembe vették és hogy azok jól elősegítették a hivatali apparátus munkáját.

Az állandó bizottságoknak harcolniok kell azok ellen a büró-

kraták ellen, akik úgy vélik, hogy a tömegek az állandó bizottságok tapasztalatai és javaslatai nélkül is képesek jól végezni munkájukat. Nem fogadhatók el az olyan »érvek«, amelyek közvetlenül vagy közvetve a tömegek javaslatainak mellőzését, lebecsülését szolgálják. A budapesti I. kerületi tanács kereskedelmi osztályának helyettes vezetője például azt hitte, hogy a kereskedelmi fejlesztési tervet e javaslatok nélkül is jól el tudja készíteni. Természetes, hogy ilyen helyen számtalan hiba csúszik be.

A hivatali apparátus ellenőrzésének jó módja, ha a gazdasági intézményeket irányító osztályok munkáját az azoknak alárendelt *gazdasági szerveken keresztül* vizsgálja az állandó bizottság. Az állandó bizottságnak joga van arra, hogy a tanácsnak alárendelt ipari vagy kereskedelmi vállalatokat ellenőrizze. Itt is őrizkednie kell attól, hogy bármilyen utasítást adjon a vállalatnak. A vállalat vizsgálatán keresztül az állandó bizottság megállapíthatja, hogy az osztály kézben tartja-e az általa irányított vállalatokat, kellőképpen ellenőrzi-e azokat és hogy a vállalatok elősegítik-e népgazdaságunk fejlődését, hozzájárulnak-e a tanács költségvetésének erősítéséhez vagy nem. Az állandó bizottság ellenőrző és tanácsadó-véleményező munkája a tanácsi vállalatok felé oly módon érvényesül, mint az osztályok irányában.

Az állandó bizottságok az osztály munkáját a *dolgozók részéről* az aktívákhoz és a tagokhoz eljuttatott *javaslatok* és *panaszok* révén is ellenőrzik. Bár eddig még nem történt kezdeményezés, helyes lenne azonban, ha az állandó bizottságok időnként megvizsgálnák azokat a javaslatokat és panaszokat, amelyeket a dolgozók a fogadóórákon vagy tanácstagi beszámolókon osztályaikkal kapcsolatban tettek. Ez annál is könnyebb, mert a legtöbb tanácsnál a titkárságon vagy egyéb központi helyen nyilvántartják a javaslatokat és panaszokat, és az azokra beérkező válaszokat. Ezek a javaslatok és panaszok feltétlenül előnyösen hozzájárulnának ahhoz, hogy az állandó bizottság még teljesebben láthassa az illető osztály munkáját. Ez is jó fegyver a tanácsi szervek elbürokratizálódása ellen vívott harcban.

Felmerül a kérdés, hogy az állandó bizottságok tehetnek-e kezdeményező lépéseket *más szervek* felé. Arról van szó, hogy a tanács állandó bizottsága fordulhat-e például a pénzügyőrséghez, tehet-e javaslatot bizonyos bűncselekmények felderítésére stb. A válasz természetesen csak az lehet, hogy az állandó bizottságnak nemcsak joga, hanem egyenesen kötelessége is, hogy a tanács alá nem rendelt szerveket javaslataival megkeresse, szükség esetén segítségüket kérje egyes vitás kérdések eldöntéséhez. Az az állandó bizottság működik jól, amelyik ezekkel a szervek-

kel is szoros kapcsolatot tart fenn. Tájékoztatja őket saját tevékenységéről, másrészt igénybeveszi segítségüket saját feladatainak végzéséhez.

Összefoglalva: az állandó bizottság az osztályok irányában főleg a *tanács ellenőrző jogkörében* jár el. Az állandó bizottságnak ellenőrző tevékenységét feltétlenül erősíteni kell. Ez az ellenőrzés az egyik biztosítéka annak, hogy az osztály ne szakadjon el a dolgozóktól és azok helyi államhatalmi szervétől, a tanácstól.

V. Az állandó bizottság viszonya a tömegszervezetekhez

Az állandó bizottságok és a tömegszervezetek egymáshoz való viszonyának tárgyalása során két kérdést kell általában megvizsgálni: először is azt, hogy milyen a helyes viszony az egyes tömegszervezetek és az egyes állandó bizottságok között, másodszor pedig, hogy miképpen válhatnak az egyes tömegszervezetek a tanács kádertartalékaivá.

Sztálin elvtárs több ízben rámutatott arra, hogy maga a tanács is tömegszervezet, méghozzá a dolgozók legszélesebb tömegszervezete, amely milliókat és milliókat egyesít soraiban. A többi tömegszervezetek szintén részei a proletár állam mechanizmusának. Ennek folytán egészen szoros kapcsolat áll fenn a tanács és a többi tömegszervezetek között. Ez a kapcsolat egészen világosan, szemléltetően mutatkozik meg az állandó bizottság munkájában. Vizsgáljuk meg, hogy a különböző tömegszervezeteknek milyen állandó bizottságokkal kell együttműködniök és viszont.

A legfontosabb tömegszervezet, amelyik lépten-nyomon segítheti az állandó bizottságok munkáját s amellyel az állandó bizottságnak feltétlenül szoros kapcsolatot kell fenntartani, a *szakszervezet*. A szakszervezetek — differenciálódottságuk és a szakszervezeti tevékenység sokrétűsége folytán — a legkülönbözőbb módon tudnak segítséget nyujtani az állandó bizottságnak. A szakszervezet feltétlenül kapcsolatban kell hogy álljon, például a munkaerőgazdálkodási állandó bizottsággal. Ennek munkájához igen nagy segítséget tud nyujtani, ha a rendelkezésre álló, munkaerőgazdálkodásra vonatkozó adatokat ismerteti vele. Még szorosabb kapcsolat állhat fenn a szakszervezetekkel egészségügyi téren. A szakszervezet állami feladatot lát el a szakszervezeti társadalombiztosítás megszervezésével. A mezőgazdasági állandó bizottság munkájában nagy mértékben segíthet a mezőgazdasági és erdészeti dolgozók szakszervezete, amelyben többek között a gépállomások és állami gazdaságok élenjáró dolgozói is részt vesznek stb.

A mezőgazdasági állandó bizottság feladata, hogy szoros kapcsolatot tartson fenn a dolgozó parasztság *termelőszövetkezeteivel.* Kötelessége azokat támogatni, másrészt biztosítani, hogy a tanács állandóan értesüljön a termelőszövetkezet problémáiról, nehézségeiről és esetleges hibáiról. A termelőszövetkezettel a begyüjtési állandó bizottságnak is kapcsolatban kell állnia. A begyüjtésben egyre jobban támaszkodunk a termelőszövetkezeti csoportok beadására. Az állandó bizottság nem utasíthatja a termelőszövetkezetet sem. Igen fontos, hogy a támogatás ne eredményezze a termelőszövetkezet függőségét az állandó bizottságtól.

Hasonló viszonynak kell fennállania az oktatási állandó bizottság és a *szülői munkaközösség* között. A szülői munkaközösség az iskoláinkkal kalpcsolatos tömegmunka egyik legfontosabb szervezeti formája. A szülői munkaközösségek elvben a tanács aktívahálózatához tartoznak, de gyakorlatilag még nem elég szoros a tanáccsal való kapcsolatuk. Az oktatási állandó bizottság és annak aktivahálózata a szülői munkaközösséggel igen sok közös problémát old meg. Éppen ezért igen helyes, ha az oktatási állandó bizottságok elnökei, vagy azok egyes tagjai állandó kapcsolatban vannak a szülői munkaközösségek vezetőségével és bizonyos fokig össze is hangolják munkatervük egy részét. Egyes oktatási állandó bizottságaink meghívják üléseikre a szülői munkaközösség tagjait és ezzel is erősítik az egymásközötti kapcsolatokat. Igen helyes az a gyakorlat is, hogy egyes helyeken az állandó bizottság aktívái részt vesznek a szülői munkaközösség tevékenységében. A szekszárdi járási tanács oktatási állandó bizottságának aktívái közül néhányan községi szülői munkaközösségi elnökök, többen pedig tagok.

A fenti példákból is nyilvánvaló, hogy az állandó bizottságok és a tömegszervezetek a kölcsönös segítségnyujtás tekintetében *egyenlő félként* állnak egymás mellett. Igen helyes, ha az állandó bizottságok gyakran *meghívják* a munkájukkal kapcsolatos tömegszervezetek tagjait *üléseikre.* A munkát kölcsönösen segíti, ha *közös akcióprogrammot* készítenek, ha *kicserélik tapasztalataikat.* Feltétlenül kívánatos, hogy az állandó bizottságok egy-egy kijelölt tagja révén az illető tömegszervezettel állandó kapcsolatot tartsanak.

Az elmondottakon kívül még számtalan módja van az állandó bizottságok és egyéb tömegszervezetek közötti kapcsolatnak. Ezek közül ki kell emelnünk, hogy helyesen jár el az az állandó bizottság, amelyik munkatervtervezetét megküldi és megvitatja a vele rokon feladatokat végző tömegszervezetekkel. Ugyanígy helyes, ha a tanácsülés vagy a végrehajtó bizottság elé terjesz-

tendő javaslatait az állandó bizottság megtárgyalja ezekkel a szervekkel. Igy pédául a tanács egészségügyi állandó bizottsága munkatervét küldje meg a helyi Vöröskeresztnek, kérje annak segítségét és javaslatait. Az oktatási állandó bizottság vitassa meg a beiskolázással kapcsolatos akcióprogrammját a pedagógus szakszervezettel.

A kölcsönös segítésen túl még egy szempontból rendkívül jelentős az állandó bizottságok kapcsolata a tömegszervezetekkel; a tömegszervezetek ugyanis az állandó bizottságok *aktívahálózatának legfőbb utánpótlási forrásai*. Az állandó bizottságok, amikor a tanácsi munka végzéséhez alkalmas dolgozókat keresnek, azokat elsősorban a tömegszervezetek soraiból választják ki. A budapesti kerületi tanácsok kereskedelmi állandó bizottságai részére a társadalmi ellenőrök nagy részét az MNDSZ biztosította. Nyilvánvaló az is, hogy helyes, ha a szociálpolitikai állandó bizottság tagjainak legalább egy részét a szakszervezet tagjainak sorából szerzik az illető állandó bizottságok. Ilyen módon a tömegszervezetek komoly kádertartalékot tudnak biztosítani a tanácsi aktívahálózat számára.

VI. Az állandó bizottságok munkamódszerei

Az állandó bizottságok tevékenysége értékeléséhez fontos ismernünk azokat a módszereket is, amelyek segítségével képesek feladatkörüket elvégezni. E kérdéscsoporton belül az állandó bizottság üléseivel, határozataival, a tanácsülés és a végrehajtó bizottsági ülés előkészítésével, az állandó bizottság munkatervével, a jelentések és beszámolók, valamint az ellenőrzés és vizsgálat problémáival kell foglalkoznunk.

Az állandó bizottsági *ülés* az állandó bizottság munkája megszervezésének igen fontos mozzanata. Ki kell hangsúlyoznunk, hogy mint általában a tanácsi munkában, az ülések, összejövetelek nem jelentik a munka végzésének gerincét vagy kizárólagos módszerét. A tanácsi munka lényeges vonása a tömegekkel való állandó szoros kapcsolat, a tömegek közötti munka. Ennek ellenére meg kell állapítanunk, hogy az állandó bizottságok ülései rendkívül fontosak, különösen a *munka megszervezése* tekintetében. Az üléseken határozzák meg a munka általános irányvonalát, mozgósítják a tagságot a feladatok elvégzésére és ugyanakkor ez a legmegfelelőbb lehetőség arra, hogy a tanácstagoktól és aktivistáktól számonkérjék az addig végzett munkát. Ezért az állandó bizottsági ülés előkészítése, lefolyása igen lényeges.

Az állandó bizottság üléseit az *elnök készíti elő*. Az elnök ezt az állandó bizottság munkaterve és a legutolsó bizottsági ülésnek a következő ülés napirendjéről szóló határozata alapulvételével végzi. Az elnök napirendre tűzhet egyéb sürgős aktuális kérdést is. Helyeselhető, ha az ülés előkészítése során az elnök a napirendre vonatkozóan az osztály munkájával kapcsolatban meghallgatja az osztályvezető javaslatát is. Az állandó bizottság ülésének napirendje azonban nem függhet az osztály kívánságától és nem is lehet ötletszerű. Az ülés napirendjének előkészítésénél figyelembe kell venni, hogy az állandó bizottság inkább kevesebb kérdéssel foglalkozzék, de ezeket alaposan vitassa meg. Az ülés napirendjén ezért legfeljebb *két-három kérdés* szerepeljen. Ezek közül egy az állandó bizottság előre meghatározott tagjának (esetleg tagjainak) beszámolója legyen a rájuk bízott feladatok elvégzéséről.

Az ülés előkészítéséhez hozzátartozik, hogy az állandó bizottság tagjai idejében megismerjék a napirendet. Ezért a *tárgysorozatot* több nappal az ülés előtt meg kell küldeni a tagoknak. Az állandó bizottság ülésére igen helyes az osztályvezetőkön kívül *más szakértőket*, hozzáértő dolgozókat, tanácsi aktívákat is meghívni. Az ilyen meghívottaknak az ülésen csupán tanácskozási joguk van. Így is jól hozzájárulhatnak az ülés eredményes munkájához. Rendkívül fontos, hogy — főként a magasabb tanácsok állandó bizottságainak ülésére — olyan értelmiségieket is meghívjanak, akik akár mint bevont, vagy bevonandó aktívák segíthetnek a javaslatok kidolgozásában és a határozatok végrehajtásában.

Az állandó bizottság ülését az *elnök vezeti*. Helyes, ha az elnök alaposan előkészíti az egyes napirendi pontokat. Az egyes referátumokat a bizottsági tagok hozzászólása követi. A vitának konkrétnek kell lennie. Ez feltételezi azt, hogy az állandó bizottság tagjai előre készüljenek fel a vitára. A vitának elvinek is kell lennie. Ez pedig azt kívánja meg, hogy az állandó bizottsági tagok hosszabb időn keresztül foglalkozzanak a problémákkal, lássák az állandó bizottság munkájának perspektíváját, ismerjék a tanácsi munkával kapcsolatos legfontosabb minisztertanácsi határozatokat és egyéb utasításokat stb. Főként a magasabbfokú tanácsok állandó bizottságainak kell foglalkozniok a gazdasági, kulturális és egyéb építés elvi kérdéseivel. Fontos, hogy ezek a kérdések az állandó bizottság ülésein kellő súllyal szerepeljenek. A felsőbb állandó bizottságok összetételüknél fogva alkalmasak arra, hogy egy-egy megye vagy járás gazdasági és kulturális építésének legfontosabb elvi kérdéseit megvitassák és ezeket a problémákat javaslat

formájában a tanácsülés plénuma elé terjesszék. Éppen ez adja meg elsősorban az állandó bizottsági ülések értelmét azoknál a magasabbfokú tanácsoknál, ahol az állandó bizottságok nem foglalkoznak és nem is foglalkozhatnak úgy — mint egy községben vagy városi kerületben — a szocialista építés kisebb, részletes, mindennapi gyakorlati problémáival.

Az állandó bizottság ülésein a vita eredményeképpen a bizottság *határozatokat* hoz. Ezek tartalmuknál fogva több irányúak lehetnek. Meghatározhatják az állandó bizottság egészének soronkövetkező feladatait, az egyes állandó bizottsági tagok munkáját, irányt mutathatnak az aktívák munkájára nézve is. Ezek a határozatok kötelező erejűek mind az állandó bizottság tagságára, mind pedig az aktívákra. Az állandó bizottság hozhat olyan határozatokat is, amelyek mint *javaslatok* kerülnek a végrehajtó bizottság vagy a tanácsülés elé. Ezek a határozatok tehát lényegileg csupán javaslatok. Ezért nem kötik sem a végrehajtó bizottságot, sem a tanácsot. Ezek azonban olyan problémákat tartalmaznak, amelyeket a tanácsnak és a végrehajtó bizottságnak alaposan meg kell vizsgálnia és határozataik meghozatalánál figyelembe kell vennie. Megengedhetetlen, ha a végrehajtó bizottság vagy az osztály rendszeresen nem veszi figyelembe az állandó bizottság javasatait.

A határozatok végrehajtásának ellenőrzése céljából, illetve azért, hogy az állandó bizottság figyelemmel kisérhesse a végrehajtó bizottság, illetve a tanács elé terjesztett javaslatok sorsát, nagyon fontos, hogy az állandó bizottság határozatait és a tárgyalás legfontosabb vonatkozásait *jegyzőkönyvbe* rögzítsék. A jegyzőkönyvet az állandó bizottság előadója készíti el. A végrehajtó bizottság köteles a jegyzőkönyvet alaposan áttanulmányozni. A végrehajtó bizottság az állandó bizottság javaslataira írásban válaszol és közli vele, milyen intézkedéseket tett ennek tárgyában. Ez a gyakorlat végrehajtó bizottságainknál még nem eléggé fejlődött ki. Egyes végrehajtó bizottságok komoly gondot fordítanak a fogadóórák és beszámolók anyagának megválaszolására. Nyilvánvaló, hogy ugyanígy hasonló gondot kell fordítaniuk az állandó bizottságok javaslatainak és észrevételeinek megválaszolására is.

A határozatok végrehajtását az állandó bizottsági tagok és aktívák részéről a következő üléseken feltétlenül a jegyzőkönyv alapján is ellenőrizni kell. Ez az egyik módja annak, hogy az aktívákat komoly felelősségérzetre neveljük. Az aktívákat helyes időnként beszámoltatni végzett munkájukról. Ezért néhány aktívát kívánatos időnként az állandó bizottság ülésére meg-

hívni. Az állandó bizottság ülése egyben iskolája az aktíváknak.

Feltétlenül jó, ha az ülésen részt vesz az állandó bizottságot patronáló végrehajtó bizottsági tag is. Helyes az állandó bizottság ülésére az osztályvezetőn kívül időnként az osztály egyes más dolgozóit is meghívni. Ez azért helyes, mert az apparátus dolgozói általában hajlamosak arra, hogy csupán a maguk szűk területét lássák. Ez a jelenség bizonyos fokig együttjár a munka fokozódó specializálódásával. Ezzel azonban a dolgozók elveszthetik áttekintésüket a tanácsi munka egésze felett. Vigyázni kell azonban arra, hogy az ülésen résztvevő hivatali dolgozók ne vegyék át a vezető szerepet és hogy az elnök továbbra is ura maradjon az ülés vezetésének.

Az állandó bizottság munkájának fontos része a tanácsülés és a végrehajtó bizottsági ülés egyes napirendi pontjainak kidolgozásával kapcsolatos ú. n. *előkészítő munka*. A tanácsülés meghatározott napirendi pontját az állandó bizottság vagy a tanácsülés határozata alapján, vagy pedig a végrehajtó bizottság javaslatára készíti elő. Igen jó módszer, ha a tanácsülés megbízza például az ipari állandó bizottságot, hogy a következő tanácsülésre készítsen a helyi ipari vállalatok munkájáról referátumot. Ebben az esetben az ipari állandó bizottság aktíváin vagy esetleg albizottságán keresztül az anyagot összegyűjti, a kérdés előkészítésével tagjai közül valakit megbíz. Ez a személy írásbeli vagy szóbeli tervezetet készít az állandó bizottsági ülés számára. A tervezetet az ülésen megvitatják és kialakítják azt a tervezetet, illetve referátumot, amit az állandó bizottság a tanácsülés elé terjeszt. Kezdetben helyes, ha az állandó bizottság megbízásából az elnök adja elő az előterjesztést. A későbbiekre nézve azonban célul kell kitűzni, hogy egy-egy ilyen tárgysorozati pontnak az állandó bizottság más tagjai is előadói legyenek. Az állandó bizottság elnökének és tagjainak referátumát azonban ő maga és ne a végrehajtó bizottsági titkár vagy osztályvezető készítse el.

Egyes esetekben az állandó bizottság a végrehajtó bizottság javaslatára készíti elő a tanácsülés vagy végrehajtó bizottsági ülés egyik napirendi pontját. Az tapasztalható, hogy a tanácsülés egész menetét rendkívül felfrissíti az állandó bizottság referátuma. Meg kell jegyezni, hogy az ilyen esetekben az állandó bizottság nem a végrehajtó bizottság megbízottjaként vagy aktívájaként terjeszti elő az anyagot. Az állandó bizottság ilyenkor is saját tapasztalatait, az általa összegyűjtött anyagot tárja a tanácsülés elé. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert el kell kerülni annak a lehetőségét, hogy az előterjesztés csak formájában különbözzék

a szokványos végrehajtó bizottsági referátumtól. Arra kell törekedni, hogy az ügyek előkészítésénél az állandó bizottság saját lábán tudjon megállni.

Lehetőség van arra is, hogy az állandó bizottság saját kezdeményezéséből vessen fel problémákat és ezekkel is foglalkoztassa a tanácsülést vagy esetleg a végrehajtó bizottság ülését. Erre azonban gyakorlatilag kevés példa van. Ez a gyakorlat hozzásegítene bennünket ahhoz, hogy az említett szervek *helyileg a legdöntőbb kérdésekkel* foglalkozzanak.

Rendkívül fontos, hogy az állandó bizottságok által akár a tanács, akár a végrehajtó bizottság ülésére előkészített anyag írásba legyen foglalva. Ahol erre mód van, ott az anyag írásbafoglalásáról az elnök gondoskodik. Ahol ez nehezen lehetséges, ott leghelyesebb, ha az állandó bizottság előadója az ülésen elhangzott szempontokról összefoglaló jegyzőkönyvet készít. Ennek alapján az elnök vagy a kijelölt tag felszólalását vagy referátumát jól készítheti el.

Alapvetően fontos az állandó bizottság munkájában a *tervszerűség*. Ez alatt azt kell értenünk, hogy az állandó bizottság előre elkészített *hosszabb lejáratú tervek* szerint végzi munkáját, ugyanakkor egyes kampányfeladatokra rövidebb lejáratú tervet készít. Az állandó bizottság üléseit is tervszerűen készíti elő, annak napirendjét előre meghatározza. Felmerül a kérdés, hogy az állandó bizottság miként készíti el ezeket a terveket.

A tanács munkájában többféle tervet ismerünk. Ezek közül legfontosabb a végrehajtó bizottságnak a tanács által is jóváhagyott terve, valamint az osztályoknak a végrehajtó bizottság által jóváhagyott munkaterve. Problémaként jelentkezik, hogy az állandó bizottság melyik tervhez tartsa magát, melyik terv figyelembevételével készítse el saját munkatervét. A legkézenfekvőbb válasz az lenne, hogy annak a szervnek a munkatervét kell alapul venni, amelyikkel munkája leginkább találkozik. Ez a vonatkozó osztály munkaterve. Ez a megoldás azonban helytelen lenne. Az osztály munkaterve egész sor jelentős olyan feladatra nem terjedhet ki, amelynek az állandó bizottság munkatervében szerepelnie kell. Az osztály munkaterve számos adminisztratív feladatot foglal magában. Ezeket az állandó bizottság a saját tervében nem használhatja fel. Az állandó bizottság munkatervében elsősorban a tanács által kijelölt feladatoknak kell szerepelniök. Az állandó bizottságnak ebből a szempontból is vizsgálnia kellene az osztály munkatervét és hiányosságok esetén észrevételeket kellene tennie. Ez azonban az állandó bizottságok gyakorlatában ezidőszerint nem érvényesül még eléggé.

Viszonyaink között úgy véljük, hogy az állandó bizottság akkor jár el helyesen, ha terve elkészítéséhez a *végrehajtó bizottság munkatervét* veszi alapul, annak fő problémáit tűzi ki feladatai egy részének. A végrehajtó bizottság munkaterve az osztály munkatervéhez képest sokkal szélesebb körben veti fel a problémákat. Ez sokkal több lehetőséget nyujt arra, hogy az állandó bizottság a tanács és a végrehajtó bizottság munkájához megfelelő segítséget nyujtson és viszont. Ugyanakkor az állandó bizottság kísérje figyelemmel az osztály tervét is.

Az állandó bizottság munkaterve azokra a döntő feladatokra terjed ki, amelyekre az állandó bizottság egészét, egyes tagjait és az aktívákat mozgósítanunk kell. A tervnek tartalmaznia kell azoknak a szerveknek a megjelölését is, amelyeket az adott időszakban az állandó bizottság ellenőrizni kíván. Meg kell jegyeznünk, hogy az állandó bizottság munkaterve nem olyan részletes, mint az apparátus munkaterve. Itt csupán a fő célkitűzéseket és szempontokat kell leszögezni, a részletes feladatokat nem szükséges a munkatervbe felvenni. A leghelyesebb, ha a munkatervet az állandó bizottság negyedévre készíti el és ha az hónapokra van felbontva.

Az állandó bizottság munkatervét nem szabad túlzsúfolni; reálissá kell tenni olyan szempontból is, hogy megfelelő idő álljon rendelkezésre az időközben felvetődő problémák megoldására. Az állandó bizottság munkatervének erre lehetőséget kell biztosítania.

Mindezek figyelembevételével a munkatervnek konkrétnek és eléggé feszítettnek kell lennie. Az állandó bizottság munkatervének tartalmaznia kell az egyes feladatok végrehajtásának határidejét és felelősét is. Ez módot ad a munkaterv végrehajtásának ellenőrzésére. Helyes, ha a munkaterv egyes pontjainak felelőseivé az állandó bizottságok tagjait tesszük és nem pedig valamelyik aktívát. A munkatervnek azonban fel kell főbb vonásokban ölelnie az aktívahálózat továbbfejlesztésének tervét is.

A munkaterv megtartását az állandó bizottság ellenőrzi. Az ellenőrzésért elsősorban az állandó bizottság elnöke a felelős. Igen helyes azonban, ha az állandó bizottság ülésein egy-egy állandó bizottsági tagtól számonkérik, hogyan végezte el a számára előírt feladatot. Ugyanígy számon kell kérni azt is, hogyan tartották be az előző állandó bizottsági ülés határozatát a következő állandó bizottsági ülés napirendjére vonatkozólag. Az ellenőrzésnek igen helyes formája, ha időnként magán a *tanácsülésen* is — a munkatervben előírt és vállalt feladat elvégzéséről — egy-egy állandó bizottsági tagot beszámoltatnak. Ez a módszer főként

a községi és kisebb városi tanácsoknál eredményes. Az állandó bizottság elnökének időnként be kell számolnia, hogy az állandó bizottság miként hajtotta végre munkatervét.

Az állandó bizottság munkaterve biztosítja, hogy az állandó bizottság tevékenysége lazább szervezete mellett sem folyik szét, s hogy állandóan tervszerűen, — a tanács legfőbb feladatait szem előtt tartva végzi munkáját.

Az állandó bizottságok tevékenységében nagyjelentőségűek a tanácsülés és a végrehajtó bizottsági ülés elé terjesztett *jelentések* és *beszámolók*. Tanácstörvényünk úgy rendelkezik, hogy az állandó bizottság tevékenységéről, az osztály munkájával kapcsolatos tapasztalatairól a végrehajtó bizottságnak számol be. Szükség esetén azonban közvetlenül a tanácsnak is tehet jelentést. Ez a rendelkezés azt célozza, hogy az állandó bizottság, jelentéseit és beszámolóit a gyakrabban ülésező végrehajtó bizottság elé terjesztve, az apparátus munkáját eredményesebben tudja támogatni. Esetenként azonban, ha ez szükséges, közvetlenül a tanácshoz is fordulhat. A beszámolók az állandó bizottság munkájának egyes részleteit is megvilágítják. Ezért a beszámolók időközönkénti elkészítése nagy mértékben hozzájárul az állandó bizottságok munkájának tervszerűsége fokozásához.

Az állandó bizottság munkamódszerei között foglalkoznunk kell a már korábban érintett *ellenőrzéssel* és *vizsgálattal*. Ezzel kapcsolatban különösen ki kell emelni az ellenőrzés és a vizsgálat tervszerűségének követelményét. Az állandó bizottságnak munkatervén belül hosszabb lejáratú ellenőrzési és vizsgálati tervet kell készítenie. E tervben meg kell állapítani azt is, hogy milyen erőkkel (hány aktívával), az állandó bizottsági tagok közül ki és mikor vizsgálja az osztály vagy a hozzátartozó intézmény munkáját.

A vizsgálatokat a tervbe oly módon kell beállítani, hogy azok ténylegesen és megfelelő alapossággal legyenek elvégezhetők. A vizsgálat alaposság érdekében célszerű szakértőket is mint aktívákat bevonni. Ezeket újabb és újabb feladatokkal kell megbízni. A szovjetek állandó bizottságainak tapasztalatai szerint helyes *vizsgáló brigádokat* alakítani. Az állandó bizottsági vizsgálat célja: a tények minél pontosabb megállapítása, az eredmények és hiányosságok felderítése. Mindezeket a végrehajtó bizottsághoz vagy tanácsüléshez terjesztett beszámolóban vagy jelentésben világosan előadja. A végrehajtó bizottság, illetőleg a tanács feladata, hogy a vizsgálat eredményeként saját tapasztalatainak felhasználásával kialakítsa az osztály vagy hivatal munkájáról véleményét és ebben a vonatkozásban — ha szükséges — rendelkezzen.

Az ellenőrzésnél fontos az ellenőrzés *folyamatosságának* biztо-

sítása. Ezt úgy érjük el, hogy az állandó bizottsági tagokat, illetve aktívákat egy-egy intézményhez vagy területhez (pl. az egészségügyi állandó bizottság tagját egy kórházhoz) kapcsoljuk. Az ellenőrzés eredményeit pedig megállapított időközönként az állandó bizottság ülésein értékeljük.

Mind a vizsgálatok, mind az ellenőrzések területén a *szakértő-aktíva* bevonása fontos. A szakértő-aktíva foglalkoztatásával erősödik az állandó bizottság, mert nemcsak a feladatokat végzik el jobban, hanem módot nyujt arra is, hogy az állandó bizottság más tagjai is elsajátíthassák munkájukhoz a szükséges ismereteket.

VII. A különböző állandó bizottságok feladatai

Az állandó bizottságokkal kapcsolatban foglalkoznunk kell a különböző állandó bizottságok feladataival és azzal a problémával is, hogy miben különböznek egymástól a különböző fokon működő állandó bizottságok. Meg kell ismernünk a különböző állandó bizottságok feladatait. Meg kell állapítanunk, hogy az állandó bizottságok alapvető típusait általában a tízezer lakosnál kisebb lélekszámú községek tanácsainál találhatjuk meg. Ezekben a községekben általában ötfajta állandó bizottság működik. Ezek az állandó bizottságok munkájukban felölelik a döntő tanácsi kérdéseket. A községi állandó bizottságok általában a következők: 1. *a pénzügyi és gazdasági*, 2. *mezőgazdasági és kereskedelmi*, 3. *egészségügyi és szociálpolitikai*, 4. *oktatási és népművelési*, 5. *begyüjtési* állandó bizottság. A gyógy- és üdülőhellyé nyilvánított községekben kívülük még a *gyógy- és üdülőhelyi* állandó bizottság is működik. Milyen problémákkal foglalkoznak ezek az állandó bizottságok? A pénzügyi és gazdasági állandó bizottság az adó, költségvetés, községrendezés kérdésein kívül foglalkozik a kisiparosok társadalmi ellenőrzésével is. A mezőgazdasági és kereskedelmi állandó bizottság főfeladata a növénytermelési és állattenyésztési terv végrehajtásán túl a községi kereskedelem és piacrendészet kérdéseinek vizsgálata. Az egészségügyi és szociálpolitikai állandó bizottság az egészségügyi felvilágosító munkával, az egészségügyi ellátás és iskolaegészségügy ellenőrzésével, a szociális intézmények segítésével foglalkozik. Az oktatási és népművelési állandó bizottság a rendes iskolai oktatással, a beiskolázás problémáival és a tömegoktatással foglalkozik. A begyüjtési állandó bizottság feladata a begyüjtési munkákkal kapcsolatos felvilágosító tevékenység, versenyek kezdeményezése, a begyüjtési terv végrehajtásának segítése és ellenőrzése.

Hasonló a magasabbfokú tanácsok állandó bizottságainak a

tevékenysége is, csupán az a különbség, hogy ezek az állandó bizottságok *erősebben vannak szakosítva*. A megyei tanácsnál már 12, a járási tanácsnál pedig 8 állandó bizottság van. A megyei tanácsnál azon túl, hogy az egyes állandó bizottságok sokkal jobban vannak szakosítva, még külön tervügyekkel foglalkozó, építési és közlekedési, ipari és munkaerőgazdálkodási állandó bizottság van. Ez nem jelenti azt, hogy a községi állandó bizottságok nem foglalkoznak például tervügyekkel. Az egyes állandó bizottságok a saját szakterületükön mutatkozó tervkérdéseket állandóan napirenden kell, hogy tartsák. A mezőgazdasági és kereskedelmi állandó bizottság feltétlenül foglalkozik például a mezőgazdasági terv végrehajtásával. Ugyanez a helyzet a munkaerőgazdálkodásnál is. A községi mezőgazdasági és kereskedelmi állandó bizottságnak működési területén például fel kell mérnie a mezőgazdasági munkaerőfelesleget. Igen helyes az is, ha egyes kérdésekben segítséget nyujt a község területén fekvő állami gazdaságnak.

Az ugyanazon fokon működő különböző állandó bizottságok feladatai egymástól könnyen és világosan elhatárolhatók. Sokkal nehezebb probléma azonban a *különböző fokú tanácsok* mellett szervezett, azonos tárgyú állandó bizottságok feladatainak elhatárolása. Vannak olyan feladatok, amelyek a megyei állandó bizottságok tevékenységében sokkal élesebben jelentkeznek, mint a községiekében. Megyei tanácsok mellett külön ipari állandó bizottságok működnek. Községekben a pénzügyi és gazdasági állandó bizottság csupán részletfeladatként foglalkozik a helyi ipar kérdéseivel. Megyei fokon — nem is szólva a budapesti városi tanácsról — erre külön állandó bizottság szükséges. Ezen túlmenően azonban felmerül a probléma, hogyan kell működnie a községi, a városi és hogyan a felsőbb tanács állandó bizottságának.

A községi, városi és városi kerületi tanácsok állandó bizottságai általában *közvetlenül* foglalkoznak a termelőegységek, vagy kulturális szervek munkájával. Ez annyit jelent, hogy például a községi mezőgazdasági állandó bizottságnak foglalkoznia kell lényegében *minden* termelőszövetkezeti csoporttal, minden egyéni gazdával és minden kereskedéssel, — szövetkezeti kereskedésekkel is. *A terület viszonylagos kicsinységére és a lakosság nem túl nagy számára* tekintettel ehhez a községi és kisebb városi, városi kerületi tanácsok állandó bizottságának meg is van a lehetősége. A felsőbb tanácsok állandó bizottságainál már nem ez a helyzet. Itt már egy egész sor objektív adottsággal és nehézséggel kell számolni. A megyei tanács állandó bizottságának tagjai *nagy területen*, elszórtan laknak. Munkájuk is általában nagy területhez kapcsolja őket. Ez is befolyásolja munkájukat.

A felsőbb tanácsok állandó bizottsági tagjai *nehezen foghatók össze.* Lakhelyük távolsága nem teszi lehetővé, hogy a tagok sűrűn összejöjjenek, megbeszéljék problémáikat. Ezeknél az állandó bizottságoknál a termelési egységekkel való közvetlen kapcsolat kialakítása nehéz. Itt ugyanis lehetetlen, hogy az ipari állandó bizottság tagjai közvetlenül foglalkozzanak a tanács alá tartozó összes ipari vállalattal, vagy hogy a mezőgazdasági állandó bizottság a megye területén található összes tszcs-ot egyenként, külön-külön is vizsgálat tárgyává tehesse. Erre a megyei állandó bizottságoknál nincs is szükség. A megyei állandó bizottságok tagjainak nagyobb területet kell áttekinteniök és a főbb problémákat kell látniok. Az a tény, hogy a bizottsági tagok a megyében szétszórva laknak, arra is módot nyujt, hogy az állandó bizottsági tagok között bizonyos *területi munkamegosztást, rajonírozást* is alakítsunk ki. A magasabb fokú állandó bizottságoknál amellett, hogy a munkát az egyes tagok között feladatkörönként meg kell osztani, a területi beosztás szükségszerűsége is előtérbe lép. Az az állandó bizottsági tag, aki például Pest megye dabasi járásában lakik, különösképpen a dabasi járás problémáival kell, hogy foglalkozzék — természetesen a megyei tanács szempontjából. Ha az illető a mezőgazdasági állandó bizottság tagja, akkor különösen a járás legjobb és leggyengébb termelőszövetkezeti csoportjaival foglalkozzék. A legjobb termelőszövetkezeti csoportok jó munkamódszereit, újításait is megyeszerte össze lehet gyüjteni. Arra kell törekedni, hogy ezeket a tapasztalatokat a megyei tanács és végrehajtó bizottsága minél jobban érvényesítse.

A felsőbb tanácsok állandó bizottságainak elsőrendű feladata tehát az, hogy az említett módon tapasztalatokat szerezzen és gondoskodjék a jól bevált módszerek általánosításáról. A községi tanács állandó bizottsága egy-egy termelő üzem vagy egység összes fő problémáival kell, hogy foglalkozzék. A megyei tanács állandó bizottsága ezzel szemben csak a legfontosabb szempontokat, a jó vagy rossz tapasztalatokat gyüjti össze és továbbítja.

Minél magasabb fokú tanács állandó bizottságáról van szó, annál inkább törekedni kell arra, hogy a bizottság *elvi problémákkal* foglalkozzék. Ezt a különböző területekről választott állandó bizottsági tagok igen sok tapasztalattal mozdíthatják elő. Igy pl. a községi oktatási és népművelési állandó bizottság a község területén lévő iskola problémáival foglalkozik, a helyi oktatási nehézségekről tárgyal, sőt egyes tanítók oktatási módszereit is megvizsgálja ; ezzel szemben a megyei oktatási állandó bizottság megvizsgálja a megye vonatkozásában a beiskolázás általános nehézségeit, megtárgyalja a klerikális reakció elleni harc problémáit stb

A fentiek nem jelentik azt, hogy a felsőbb tanácsok állandó bizottságai nem végeznek ellenőrzéseket és vizsgálatokat. Ezek az állandó bizottságok brigádok szervezésével főleg a legjobb és leggyengébb termelőegységeknél, de a megyei végrehajtó bizottság osztályainál is tartanak *szúrópróbaszerű vizsgálatokat.* Világos, hogy az a nehézség, amiről az előbb már szó volt — t. i. a tagság területi széttagoltsága — problémát okoz. Pontos terv alapján azonban a helyi aktívák felhasználásával el lehet érni, hogy ezek a vizsgálatok nagyobb nehézségekbe ne ütközzenek és eredményesek legyenek. Az osztály ellenőrzése már nehezebb ennél. Itt a folyamatosság nincs kellőképpen biztosítva. A hiányt azzal lehet részben pótolni, hogy az osztály vezetőjét az állandó bizottság gyakran beszámoltatja és hogy a fogadóórák, beszámolók anyagát az állandó bizottság alaposan feldolgozza. Közvetve az osztály munkájának ellenőrzése folyik akkor is, amikor az állandó bizottság szúrópróbaszerűen vizsgálja az osztály alá rendelt egységek, vállalatok, üzemek munkáját. Ha vizsgálata során olyan hibát észlel, amely feltételezhetően más szervnél is előfordulhat, akkor fontos, hogy azt más szerveknél is megvizsgálják és a vizsgálat eredményét sürgősen megtárgyalják az osztállyal.

Összefoglalva: az alsóbb tanácsok állandó bizottságainak egyik fő feladata, hogy közvetlenül foglalkoznak a termelőegységekkel és kulturális szervekkel, hogy állandóan ellenőrzik a hivatali apparátust. A felsőbb tanácsok állandó bizottságai főként eseti vizsgálatokat tartanak. Feltárják a tapasztalatokat és ezek közül a jókat általánosítják, elsősorban elvi kérdéseket vetnek fel, bár természetesen foglalkoznak közvetlenül tanácsaink alá rendelt termelőegységekkel is.

Milyen a *kapcsolat* a felsőbb és alsóbb tanácsok állandó bizottságai között? Tételként le kell szögeznünk, hogy az alsóbb állandó bizottságok *nincsenek* a felsőbb állandó bizottságoknak *alárendelve.* Ennek oka elsősorban az, hogy az állandó bizottság a tanácstól nem független, önálló szerv, annak csupán része. Mint ilyen, az állandó bizottság a tanács kisegítő szerveként működik. Csak a tanácsnak van joga arra, hogy bármely közvetlenül alá tartozó szervnek utasítást adhasson. Tehát ha egy felsőbb állandó bizottság azt tapasztalná, hogy az alsóbb állandó bizottság nem jól működik, erről saját tanácsának tesz jelentést, amely az alárendelt tanácson keresztül intézkedik. Az állandó bizottság *függése* ilyenformán *csupán egyirányú. Csak az őt megválasztó tanácsnak van alárendelve.*

Ez nem jelenti azt, hogy a felsőbb tanács állandó bizottsága nem foglalkozhat az alsóbb állandó bizottságok munkájának megjavításával. Egyes járási állandó bizottságok igen helyesen a ha-

sonló tárgyú községi állandó bizottságokkal tapasztalatcserét szerveztek, közösen megbeszélték munkatervüket is. Helytelen lenne azonban, ha ez a kapcsolat gyámkodássá válnék. Előfordult, hogy a felsőbb állandó bizottság tagja az alsóbb állandó bizottság ülésén megjelent és mintegy »kinyilatkoztatta« a felsőbb bizottság akaratát. Ez nem segíti, hanem megbénítja az állandó bizottság munkáját. — Helyes lenne, ha az állandó bizottságok együttműködése céljából a járási állandó bizottság szúrópróbaszerű vizsgálataihoz a helyi állandó bizottságtól, annak aktíváitól kérne segítséget és azokat is bekapcsolná a vizsgálat munkájába. Ezzel közelebbről megismerné a vizsgált szervvel kapcsolatos helyi véleményt is és ugyanakkor új szempontokat adna a helyi állandó bizottság munkájához, emelné annak tekintélyét.

VIII. Az állandó bizottságok albizottságai

Az állandó bizottságok létrehozásával nem állottunk meg a tanács tömegszervezeti jellege kiterjesztésének munkájában. Hazánkban is éppen úgy, mint a szovjeteknél, arra törekedtünk és törekszünk, hogy a tanács munkájába minél több társadalmi aktívát vonjunk be. E munka többféle formáját igyekeztünk kialakítani. Ezeket a formákat is röviden ismertetjük és főként azt vizsgáljuk meg, hogy milyen a viszonyuk az állandó bizottságokhoz. Ezek a szervezési formák az állandó bizottságok albizottságai, a lakóbizottságok, az állandó bizottságok aktívái és a társadalmi ellenőrök.

Az állandó bizottságok albizottságai hazánkban elég nagy számban jöttek létre. Az országban 1952. évi június 30-án 8778 albizottság volt. Az állandó bizottságok száma ebben az időszakban 15.114. Az albizottságok területi elosztása egyenetlen. Budapesten például a Fővárosi Tanács és a kerületi tanácsok mellett 893 albizottság működött, ami az országos számnak több mint 10%-a.

Az albizottságok viszonylag nagy száma felveti azt a problémát, hogy azok milyen feladatokat végezzenek és hogy milyen szempontok szerint szervezzük meg az albizottságokat. Az albizottságok létrehozásának fő célja az, hogy az állandó bizottságok munkáját *differenciáljuk*. A vonatkozó 5200—8/1950. II/8. BM. sz. utasítás kimondja, hogy »ha az állandó bizottság munkaterülete nagyon széles, az állandó bizottság feladatköre egy-egy részének kivitelére vagy egy nagyobb munkát adó konkrét feladat elvégzésére a bizottság egy tagjának irányítása alatt az aktívákból albizottságot lehet szervezni«. Az utasítás kimondja azt is, hogy az albizottság tagjait

többségükben *nem tanácstagok közül* kell kiválasztani és hogy csupán az albizottság elnökének kell az állandó bizottság tagjának, tanácstagnak lennie.

A rendelkezésből világosan kitűnik, hogy az albizottságok szervezésének az volt a célja, hogy az *állandó bizottságok körül szervezett formában* minél nagyobb aktívahálózatot hozzunk létre. Az albizottságok tehát *szoros kapcsolatban* állanak az *állandó bizottsággal*. Az állandó bizottságoknak továbbra is kézben kell tartaniok mindazokat a kérdéseket, amelyek részbeni megoldását az albizottságokra bízta. Csak így biztosítható, hogy a tanácstagokból alakult állandó bizottság ellenőrzi az egyes kérdések végrehajtását.

Az utóbbi hónapok folyamán a gyakorlat azonban nem ezt mutatta. Az albizottságok — bár szervezetileg nem szakadhattak el teljesen az állandó bizottságoktól — munkájukban azonban kezdtek függetlenné válni. Az albizottságok elnökei nem számoltak be kellőképpen az állandó bizottsági üléseken. Egyes albizottságok saját aktívahálózatot hoztak létre és mindinkább elkülönültek az állandó bizottságoktól. Az albizottságok szervezése terén túlzott specializálás volt tapasztalható. Ezek a specializált albizottságok operatívan is belenyúltak az osztály alá rendelt szervek munkájába. Félreértették az albizottságok szervezésének céljait. A Budapesti Városi Tanács egészségügyi állandó bizottságának például hét albizottsága van és még további albizottságok létrehozását sürgeti. Lassanként már nem lesz elég állandó bizottsági tag, aki az albizottságokat vezesse.

Az albizottságok munkájának túlzott specializálását, helytelen, operatív vonalra való csúszását elősegítette az a tény, hogy egyes tanácsoknál, így főleg Budapest egyes kerületeiben, az osztályok előadót jelöltek ki az albizottságok mellé. Ezek az előadók az osztály aktíváiként használták fel az albizottságok tagjait. Az volt a helyzet, hogy az albizottságok létrehozásában általában nem azt látták, hogy az állandó bizottságot újabb és újabb aktívákkal erősítsék.

Melyek tehát a fő veszélyek az albizottságok munkájában? Az első veszély az, hogy *kiesnek az állandó bizottság kezéből*. Ennek oka elsősorban az, hogy egyes tanácsoknál — itt elsősorban Budapestre gondolok — az egyes állandó bizottságok mellett *túl sok albizottságot* szerveztek. A XX. kerületben például 35 albizottságot szerveztek. Ennyi albizottságot lehetetlen helyesen irányítani. A másik ok az, hogy az állandó bizottságok túlzott *szervezeti önállóságot* nyertek. Ennek folytán külön életet kezdtek élni. A másik veszély az, hogy az albizottságok az előadó irányítása

alatt az osztály aktíváivá válnak és adminisztratív vonalon kiszolgálják az osztályt — ahelyett, hogy az állandó bizottság aktíváiként annak munkáját segítenék elő.

Éppen ezért alaposan felül kell vizsgálni az albizottságok jelenlegi helyzetét. Ahol az albizottság ténylegesen az állandó bizottság szervezett kádergyüjtője lett, ahol az albizottság szervezeti felépítése elősegíti azt, hogy a dolgozók szorosabban kapcsolódjanak az állandó bizottsághoz, ott az albizottságot általában fenn lehet tartani. Ott azonban, ahol az albizottságok nagy száma és szervezeti különállása veszélyezteti az állandó bizottság munkáját, gondoskodni kell, hogy az albizottság rendeltetésének megfelelően működjék. Meg kell szüntetni a felesleges, a túlzottan specializált, operatív és adminisztratív vonalon működő albizottságot.

Az állandó bizottságnak mozgósítania kell az albizottságokban működő aktívákat. Közvetlen megbizatásokat kell azoknak adni. Egyes esetekben közvetlenül is be kell számoltatni őket végzett munkájukról. Fel kell számolni azt az elképzelést, hogy az albizottságnak az a fő feladata, hogy különböző üléseken elvi és adminisztratív feladatokat tárgyaljon meg. Rá kell irányítani az albizottságok figyelmét az aktívák helyes foglalkoztatására és arra, hogy az albizottságnak munkájáról minél gyakrabban számoljanak be.

Az új albizottságok szervezése helyett sokkal helyesebb, ha az állandó bizottságok aktívahálózatukat kiterjesztik és eltekintenek az albizottságok számának növelésétől. Az aktívahálózat fejlesztése igen fontos feladat, hiszen az apparátus feladatát egymaga ellátni nem tudja és a párt- és kormányintézkedések is számolnak a tanácsok mellett működő nagyszámú aktívahálózattal, annak munkájával.

IX. A lakóbizottságok kapcsolata az állandó bizottsággal

A lakóbizottságok a tömegkapcsolatok egy új formája. A lakóbizottságok a Szovjetunió nagyobb városaiban fejlett és rendkívül hasznos formái a tanácsi munka levitelének egészen a lakóházakig, az egyes polgárokig. A Szovjetunióban ennek a formának komoly multja van. A lakóbizottságok egészen széles aktívagárdával rendelkeznek. Moszkva Kirov-kerületében a bérházakban például 7—15 tagból álló lakóbizottságokat választanak. Ezek mellett még további bizottságok — gazdasági és pénzügyi, egészségvédelmi és kulturális-felvilágosító bizottságok — is működnek. Ezek a bizottságok feladatkörüknek megfelelően az állandó bizottságokkal kapcsolatban állnak. Az ilyen bizottságokkal való foglalkozás az állandó bizottságok fontos feladata. Az állandó bizottságok nem

felettes szervei a lakóbizottságoknak. Kapcsolatuk ennek ellenére igen szoros kell, hogy legyen.

Nálunk még csupán Budapest néhány kerületében kezdték el a lakóbizottságok szervezését. Itt a lakóbizottságok maximális taglétszáma a legnagyobb házaknál 5 fő. Ebből az következik, hogy ezek a lakóbizottságok *nem oszthatók fel* további specializált feladatköröket végző bizottságokra. Igy az állandó bizottságok sem lehetnek olyan szoros kapcsolatban a lakóbizottságokkal, mint a Szovjetunióban. A későbbiek során valószínűleg a lakóbizottság egyes tagjai meghatározott feladatokkal fognak foglalkozni. Ennek az lesz a következménye, hogy az állandó bizottságoknak az egyes lakóbizottsági tagokkal szorosabb kapcsolatot kell majd kialakítaniok. Addig is azonban arra kell törekedni, hogy az állandó bizottságok javaslatait összegyüjtsék és azokat saját munkájukban érvényesítsék.

X. Az állandó bizottságok aktivahálózata és a társadalmi ellenőrök

Az állandó bizottságok feladatai megvalósításában kiemelkedő jelentősége van az aktívahálózatnak és az ú. n. társadalmi ellenőröknek.

Az aktívák — akik lényegében a tanács aktívái — elsősorban az állandó bizottsághoz kapcsolódnak. Előfordul — főként községekben —, hogy maga a végrehajtó bizottság is szervez maga mellé aktívákat bizonyos feladatok megoldására.

Leghelyesebb, hà az aktívákat a tanács hozzájárulásával az *állandó bizottság tagjai szervezik maguk mellé.* Kezdeti fokon, amíg az állandó bizottsági tagoknak az aktívák foglalkoztatásában nincs megfelelő tapasztalatuk, elegendő ha 4—5 aktívát szerveznek maguk mellé. Később az aktívák számát fokozatosan felemelhetik. Az állandó bizottsági tagok közvetítik általában a feladatokat a mellettük működő aktívák felé. Jó hatású azonban, ha az aktívákat néha meghívják az állandó bizottság ülésére és ott egyes feladatokkal külön is megbízzák őket. Helyes, ha az állandó bizottság ülésén esetenként az aktíváktól számonkérik a feladatok elvégzését.

Az aktívákat az élenjáró és a legjobb tömegszervezeti dolgozók közül kell kiválasztani. A kiválasztásnál elsősorban a tömegszervezetek javaslatára kell támaszkodni. Különösképpen sok aktívát kell kiválasztani a *nők* és az *ifjúság* soraiból. Igy is be kell vonnunk őket az állami feladatok végzésébe, így is módot kell adni számukra az állami munka végzésének elsajátítására.

Igen helyes az aktívákat — miként az állandó bizottsági tagokat is — egy-egy meghatározott feladat köré szakosítva, vagy

pedig egy-egy meghatározott intézményhez kapcsolva — ahol az lehetséges — brigádszerűen foglalkoztatni. A brigád egy állandó-bizottsági tagból és 3—4 aktívából áll. A brigád vezetője az állandó bizottság tagja. Az aktívák segítői az állandó bizottsági tagnak feladatai ellátásában. Az állandó bizottsági tag egyénileg rendszeresen foglalkozik az egyes aktívái munkájával. Esetenként az aktívákat megbeszélésre is összehívhatják. A hangsúly az egyéni foglalkozáson van. Az aktíva-rendszer szervezése sokkal helyesebb, mint az albizottságok számának növelése. A speciális feladatok teljesítése így is biztosítható, viszont az állandó bizottságoktól való elszakadás veszélye nem áll fenn. Ilyenformán oldják meg a szovjetek is aktíva-problémáikat. A Szovjetunióban ugyanis albizottsági rendszer nem ismeretes.

A nagyobb városokban működő *társadalmi ellenőrök* tulajdonképpen szintén a tanács aktívái. Nálunk még csak a kereskedelem terén hoztunk létre társadalmi ellenőri gárdát. Meg kell említeni, hogy a társadalmi ellenőrök szervezése nem a leghelyesebb irányban indult. Ugyanis a társadalmi ellenőröket — akik főként az MNDSZ által kijelölt személyek közül kerültek ki — nem az állandó bizottságok, hanem a kereskedelmi *osztályok mellett* működtek. A kereskedelmi osztályok használták saját aktíváikként őket. Ebből az következett, hogy a kereskedelmi osztályok néha saját mindennapi feladataik elvégzésére használták fel a társadalmi ellenőröket. A másik hiba az volt, hogy a társadalmi ellenőri hálózatot egyes helyeken *túl magas létszámra* duzzasztották és ezért összefogásuk, ellenőrzésük, feladatokkal való ellátásuk igen komoly nehézségekbe ütközött. Különösképpen állt ez az egyes budapesti kerületekben létrehozott ú. n. levelező társadalmi ellenőri hálózatra, amelyik lényegében csupán papíron jött létre, tagjai éppen a fenti hiányosságok miatt csak igen kis mértékben fejtettek ki bármilyen tevékenységet (némelyik kerületben a levelező társadalmi ellenőrök 15%-a dolgozott ténylegesen).

A társadalmi ellenőrök munkája kétségtelenül igen fontos. A kereskedelmi téren működő társadalmi ellenőrök komoly segítséget nyujtottak munkájukkal a vendéglátóipar, a piacok, a KÖZÉRT-ek ellenőrzésében. Több kerületben nekik köszönhető, hogy fel tudtuk számolni a piacokon, a vendéglőkben tapasztalt hiányosságokat. Jelenlegi szervezési módjuk azonban egyre inkább nehézséget jelent fejlődésükben. A társadalmi ellenőri hálózatot mindenképpen az állandó bizottságokhoz kell kapcsolnunk. A kereskedelmi állandó bizottságok mellett mintegy külön albizottságként működik a társadalmi ellenőri aktíva-csoport. Igy azonban az ellenőröket nem tudjuk eléggé sokoldalúan foglalkoztatni. Ezért

az lenne a helyes, ha a társadalmi ellenőrök nem egy, hanem több állandó bizottsági tag mellett működnének; ily módon eredményesebben, sokoldalúan lehetne őket foglalkoztatni.

Igen nehéz feladat a Budapesten megszervezett *levelező társadalmi ellenőri* hálózat foglalkoztatása. Ezek az ellenőrök csak igen lazán kapcsolódnak a tanácshoz. Ezért helyes, ha egyelőre viszonylag kevés levelező társadalmi ellenőrt szervezünk be. Ezekkel azonban biztosítanunk kell a gyakori levélbeli kapcsolatot. Sőt fontos, hogy a tanácstagok és az állandó bizottsági tagok is gyakran keressék fel őket a problémák közvetlen megbeszélése céljából. Nem szabad követni a budapesti II. kerületi tanács helytelen gyakorlatát. Itt viszonylag sok levelező társadalmi ellenőrt szerveztek be. Ezeknek csak kb. egyharmadát tudták feladatokkal ellátni. Ez a gyakorlat az ellenőri munka lebecsülését vonja maga után.

Összefoglalva: mind az aktívákat, mind pedig a társadalmi ellenőröket fokozottabban kell összekapcsolnunk az állandó bizottságokkal. Az aktívák és a társadalmi ellenőrök foglalkoztatására megfelelő feladatokat kell biztosítanunk. Ez az egyetlen lehetséges módszere annak, hogy az aktívahálózat és társadalmi ellenőri hálózat komoly segítséget nyujtson a tanács feladatainak megoldásában.

XI. Az állandó bizottságok perspektívája és feladataink

Az állandó bizottságok a tanács igen fontos szervei a tömegkapcsolatok, a tömegekkel való együttműködés, a tömegek bevonása terén. Éppen ezért az állandó bizottságokra igen nagy jövő vár, perspektívái hatalmasak. Lenin elvtárs kihangsúlyozta, hogy a szocialista államban az a cél, »hogy a lakosság mind egy szálig megtanuljon kormányozni és hozzáfogjon a kormányzáshoz«.[4] E cél felé komoly fejlődést jelent az állandó bizottságok továbbfejlesztése. A következő időben ebben a vonatkozásban a tanácsok legfontosabb feladatait abban látjuk, hogy megszilárdítsák az állandó bizottságok szervezetét, tagságát, munkamódszereit és aktívahálózatát. Minden előfeltétel megvan ahhoz, hogy ezt a feladatot tanácsaink az eddiginél sokkal jobban, eredményesebben végezzék el. Biztosíték erre az, hogy dolgozó népünk mind szélesebb tömegeiben válik ismertté a tanácsi munka jelentősége, mind többen és többen értik meg, hogy maguknak a dolgozóknak tevékenysége hatalmas mértékben segíti a szocializmus építését. Az állandó bizottságok eddigi munkája jó példát mutat arra is, hogyan

[4] Lenin: Válogatott Művek, II. köt. Bp., 1949., 392. old.

tudjuk egyre komolyabb mértékben visszaszorítani a bürokráciát tanácsi apparátusunkból.

Helyi tanácsaink feladata tehát, hogy mind fokozottabban foglalkozzanak az állandó bizottságok munkájának megjavításával, hogy mind elmélyültebb határozatok szülessenek magukon a tanácsüléseken az állandó bizottságok konkrét munkájával kapcsolatban és hogy ezeken a tanácsüléseken számonkérjék e határozatok végrehajtását. Ez növelni fogja az állandó bizottságok önállóságát és kezdeményezési készségét. Biztosítani fogja, hogy valódi tanácsi szervekké váljanak, ne legyenek a hivatali apparátus »kisegítő részei«. Ily módon el fogjuk érni, hogy állandó bizottságaink kivétel nélkül tanácstörvényünk rendelkezése szerint valóban tanácsadó-véleményező és ellenőrző tanácsi szervek legyenek.

Tanácstagjaink feladata az, hogy még nagyobb aktívitással, kezdeményező erővel vegyenek részt az állandó bizottsági munkában. Tudjuk, hogy a tanácsi munka megjavításának egyik legdöntőbb láncszeme a tömegszervezeti jelleg erősítése. Ennek pedig főként az állandó bizottságok a legfontosabb eszközei.

A szovjetek állandó bizottságainak példája azt mutatja, hogy amint minden más területen, az állandó bizottságoknál is döntő feladat, hogy munkájuk tervszerű legyen. A szovjetek példájából a tapasztalatot állandó bizottságainknak, tanácsainknak és végrehajtó bizottságainknak is tevékenységük területén maradéktalanul érvényesíteniök kell.

Jakosits Lajos
a Budapesti XXII. kerületi Tanács végrehajtó bizottságának elnöke

A tanácstagok beszámolói, mint a tömegkapcsolatok megszilárdításának eszköze*

A tanácsi apparátus jó munkájának feltétele a szocialista demokratizmus erőteljes érvényesülése. A szocialista demokratizmus érvényesülésének foka a tanács erejének, fejlettségének és eredményességének értékmérője.

A szocialista demokratizmus a tanácsi apparátusban kifejezésre jut abban is, hogy a dolgozók legjobbjaik közül választott küldöttek — tanácstagok — révén közvetve, a tömegkapcsolatok kiszélesítésével és elmélyítésével, a tanács tömegszervezeti jellegének megerősödésével pedig mind nagyobb és nagyobb mértékben közvetlenül is részt vesznek az állami ügyek intézésében. A tanács — hogy szerepét betölthesse — munkáját a dolgozók tömegeire támaszkodva, azok bekapcsolásával kell végeznie. A tanácsok tehát mint államhatalmi és államigazgatási szervek a burzsoa államigazgatási szervekkel ellentétben az állami feladatok végrehajtásába a dolgozók nagy tömegeit kapcsolják be és ezzel a dolgozók legszélesebb tömegszervezeteivé válnak.

Pártunk II. kongresszusa a szocializmus építése, békénk védelme terén hatalmas feladatokat állított tanácsaink elé. E feladatok végrehajtása döntően azon múlik, hogy a tanácsok hogyan tudják e feladatok végrehajtására dolgozó népünket mozgósítani.

A dolgozók mozgósításához elengedhetetlenül fontos, hogy a dolgozók megismerjék a tanács munkáját, eredményeit és munkamódszereit. A dolgozók csak ilyen feltételek mellett tudják kezdeményezéseikkel, bírálatukkal, javaslataikkal segíteni és javítani a tanácsi apparátus munkáját. Minél több dolgozót vonunk be a

---

* A Budapesti XXII. kerületi Tanács módszereinek és eredményeinek ismertetése. (A XXII. kerületi tanács jó munkájával a budapesti kerületi tanácsok között a tanácstagok beszámolóival kapcsolatos versenyben több esetben első helyen végzett.)

tanácsi munkába, annál többen ismerik fel, hogy az állami ügyekkel való foglalkozás a dolgozók számára nem csak jog, hanem kötelesség is. A tanácsi munka révén mind többen és többen ismerik meg pártunk politikáját és egyre szélesebb körben ismerik fel, hogy a mi államunk a dolgozó nép állama, amelynek nincs egyetlen olyan intézkedése sem, ami ne a dolgozók biztonságát, jólétét, kulturális és gazdasági felemelkedését szolgálná. A mi államunk osztályjellegéből folyik, hogy minden állami intézkedés, rendelet olyan célokat tár elénk, amely a dolgozó nép felemelkedését, biztonságát, békéjének, szabadságának, függetlenségének védelmét szolgálja. A tanácsok feladata, hogy szinte naponta tudatosítsák elért eredményeinket, a dolgozó nép összefogásával pedig biztosítsák erőink gyarapítását és terveink sikerét. Ez kiinduló pontja további győzelmeinknek.

Az elmondottakból következik, hogy tanácstagjaink előtt igen komoly feladatok állanak. Tanácstagjainknak szélesíteniök kell a tanács kapcsolatait a dolgozókkal, meg kell ismertetniök az országos és helyi terveinket, azok végrehajtásába be kell kapcsolniok a dolgozókat. Fel kell tárniok és fokozniok kell a helyi erőforrásokat, le kell leplezniök az ellenséges erőket, szervezniök kell a lakosságot a békeharcra.

Tanácstagjainknak — párttagoknak és pártonkívülieknek egyaránt — függetlenül attól, hogy a tanácsi apparátusban van-e funkciójuk vagy nincs, erősíteniök kell pártunk tömegbefolyását, szilárdítaniok kell az állami fegyelmet, nevelniök kell a dolgozókat az igaz hazafiságra, a proletár nemzetköziségre, arra, hogy az Alkotmány által biztosított jogokkal a dolgozók az állam és egyben a saját javukra élni tudjanak.

Alkotmányunk nemcsak azt kívánja meg, hogy a tanácstagok segítségével bevonjuk a dolgozó népet az állami ügyek intézésébe, hanem azt is, hogy a tanácstagok megválasztásukból folyó kötelezettségeiknek maradéktalanul eleget is tegyenek. A tanácstagok munkájának segítését és ellenőrzését célozza Alkotmányunk, amidőn előírja, hogy a »helyi tanácsok kötelesek a választóknak évenként legalább kétízben működésükről beszámolni«.[1]

A beszámolási kötelezettség egyben biztosíték arra is, hogy a tanácstag számot adjon arról, miként élt az őt küldötté megválasztó dolgozók bizalmával. A tanács és a dolgozók kapcsolatát nem lehet és nem is szabad egyes ügyekre korlátozni. A kapcsolat nem irányulhat csupán egyes kisebb vagy nagyobb feladatok meg-

[1] 32. § (2) bek.

oldására. A kapcsolatnak állandónak kell lennie. A tanács munkájáról s a dolgozókkal való kapcsolatáról a tanácstörvény értelmében a tanácstagoknak évenként kétszer be kell számolniok. El kell mondaniok, hogy a helyi tanács az országos feladatok végrehajtásában miként vett részt, mit tett a dolgozó nép életszínvonalának, kényelmének, műveltségének emelésére, de el kell mondaniok azt is, hogy a tanács által megoldott feladatokban mint tanácstag egyénileg hogyan vettek részt.

A tanácstagok beszámolói nemcsak arra szolgálnak, hogy kidomborítsák a tanácstagok és a tanács felelősségét a dolgozó néppel szemben, hanem egyben alkalmasak arra is, hogy a dolgozók nagy tömegeinek érdeklődését felkeltsék a tanács munkája iránt.

A rendszeresen tartott beszámolók révén alkalom nyílik arra, hogy a dolgozók nagy tömegei megismerjék az országos tervek helyi vonatkozásait, továbbá azt, hogy a tanácsnak mi volt és mi a feladata az egyes részletkérdések megoldásában, végül azt is, hogy azokat a dolgozók közreműködésével hogyan hajtotta végre. A beszámolókon a dolgozók tudomást szereznek arról, hogy a lakosság érdekében a tanács milyen intézkedéseket tett. Meg tudják továbbá azt is, hogy közreműködésük, javaslatuk és bírálatuk miként segítette a tanácsot feladatai teljesítésében. A beszámoló ily módon nagy jelentőségű abban a vonatkozásban is, hogy a dolgozók az állami munka jelentőségét felismerve mind nagyobb mértékben kapcsolódnak be a tanács által teljesítendő feladatok végrehajtásába.

A beszámolókon a tanácstagok ismertetik a tanács soronkövetkező feladatait. Ez alkalommal szinte egyénenként konkretizálni lehet a lakosság feladatát és a feladatok megvalósításába való bekapcsolódás módját. A tanácstagok beszámolóinak ilyen szempontból jelentős mozgósító-szervező szerepe van s így erőteljesen hat a tervek teljesítésére.

A tanácstagok beszámolói közvetlenül kifejezik, hogy a hatalom a dolgozó nép kezében van. A beszámolókon alkalom nyílik arra, hogy a dolgozók elmondják tapasztalataikat, véleményüket a tanács működéséről, hogy felhívják a tanácstag figyelmét az észlelhető hiányosságokra. A dolgozók ezzel is befolyást gyakorolnak az ügyek intézésére. A dolgozók azonban nemcsak bírálatukkal, hanem javaslataikkal is hozzájárulnak ahhoz, hogy kívánságuk, akaratuk a tanácsi szerveken keresztül valóra váljon. A beszámolókon elhangzott bírálatokat és javaslatokat a tanács hasznosítja. A lakosság ily módon is formálja lakóhelyének viszonyait, s ezzel is közelebb hozza a tanácsot a dolgozókhoz. Így mindinkább eggyé válik a tanács a dolgozó néppel.

Állami síkon a tanácsokon, mint a legszélesebb tömegszervezeteken keresztül érvényesül pártunk politikája a tömegek között. A tanács tömegkapcsolati formái közül a beszámoló az, amely a dolgozók legszélesebb körét mozgósítja. Nyilvánvaló tehát, hogy a tanácstagok beszámolóinak jó megszervezése, helyes lebonyolítása rendkívül nagy jelentőségű feladat. A beszámolókra ezért fokozott gondot kell fordítanunk.

I. A Budapesti XXII. kerületi Tanács és végrehajtó bizottsága a szocializmus építésének feladatait szem előtt tartva, a nemzetközi feszültség és a fokozódó osztályharc körülményei között megalakulásától kezdve saját működési területén azon fáradozott, hogy pártunk II. kongresszusának útmutatásai alapján az alkotmányban és a tanácstörvényben lefektetett alapelvek szellemében szilárdítsa a dolgozó nép hatalmát és egységét.

A többi tanácsokhoz hasonlóan a szovjet példa, a leninisztálini tanítások alapján fokozatosan építette és építi ki kapcsolatait a dolgozó tömegek felé. Tanácsaink népi demokratikus fejlődésünk eredményeként, e fejlődés folyamán kiépített szervei államhatalmunknak. Tanácsainknak a tömegekkel való kapcsolatát megalakulásuk során, de főleg azt követően kellett kiépíteniök.

Fáradhatatlan, szívós és kitartó munka volt szükséges ahhoz, hogy a dolgozóknak a régi közigazgatással szemben joggal tanúsított bizalmatlanságát, az állami ügyekkel szemben megnyilvánuló tartózkodását legyőzzük.

Pártunk útmutatásával és irányításával, a szovjet tapasztalatok felhasználásával építette ki a XXII. kerületi tanács is tömegkapcsolatait. A XXII. kerületi tanács a különböző tömegkapcsolati formák révén a dolgozók aktivizálásával jelentős eredményeket ért el.

A XXII. kerületi tanács végrehajtó bizottsága 1950. évi november hónapban rendszeresítette a tanácstagok fogadóóráját, majd 1951. januárjában a tanács állandó bizottságai is megkezdték működésüket. A tömegkapcsolatok fejlődését meggyorsította az, hogy pártunk II. kongresszusa tanácsaink hibáit feltárta és fontos feladatként éppen a tömegkapcsolatok kiszélesítését és elmélyítését jelölte meg. A pártkongresszus után került sor a XXII. kerületi tanácsnál is a tömegekkel való kapcsolat módszeres kiépítésére.

A tanácstagok fogadóóráinak tanulságai, az állandó bizottságok albizottságaiba bevont aktívák munkája volt az a közvetlen tapasztalati alap, mely megmutatta, hogy a tanács feladatának

megvalósítása, a jobb eredmények elérése lehetetlen anélkül, hogy a kapcsolatokat ne fűznénk szorosabbra a dolgozókkal.

A XXII. kerületben 1951. év tavaszán a tanácstagok megkezdték a közvetlen kapcsolatok kiépítését választóikkal. A tömegkapcsolatoknak ez a közvetlen formája lehetővé tette, hogy a tanácstag egy-egy területrész problémáit, lakóit, azok életkörülményeit alaposan megismerhesse és hogy egészen szoros, közvetlen kapcsolatot teremtsen az ott lakó dolgozókkal. A dolgozók viszont ily módon közelebbről megismerték nemcsak a tanácstagot — küldöttüket —, hanem a tanács munkáját is.

A tanácstagok beszámolási kötelezettsége akkor a legeredményesebb, ha állandó és közvetlen kapcsolatra épül. A közvetlen kapcsolat fokozottabb megvalósítása érdekében a XXII. kerületi tanács, a tanács végrehajtó bizottsága működési területét a tanácstagok között felosztotta. A felosztás úgy történt, hogy egy-egy tanácstagra lehetőleg azonos számú választó jusson. E munka elvégzéséhez a választói névjegyzéket vették alapul. Eszerint a XXII. kerületet 83 körzetre osztották fel. Az egyes körzetekben a felosztás eredményeként a választók száma kb. 250—300 között van. A körzetbe olyan tanácstagokat jelöltek, akikről addigi munkájuk alapján feltételezhető volt, hogy családlátogatási és a tömegkapcsolatokból folyó kötelezettségeknek megfelelnek.

A tanácstagok, a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságának az atomfegyverek eltiltása tárgyában, Stockholmban kibocsátott felhívására vonatkozó aláírásgyüjtéssel kezdték meg a családlátogatásokat. Ezt követően — amidőn már kb. 1 hónapja folyt a családlátogatás — megkezdték az első beszámolók szervezését is. A családlátogatásokkal eltöltött 1 hónap kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a tanácstagok alaposan megismerkedjenek választói körzetük problémáival, az ottlakó dolgozókkal, de elegendő volt ahhoz, hogy szervezett formát öltsön ez a kezdeményezés. Családlátogatást egyes fejlettebb tanácstagok már addig is, a választóikkal szemben érzett felelősségérzettől vezetve alkalomszerűen folytattak. A kezdeményezés alkalmas volt arra is, hogy a tanácstagok érdeklődését széles körben felkeltse választói körzetük iránt.

A tanácstagok többsége a beszámolók szervezését örömmel fogadta. Akadtak azonban olyanok is, akik megrettentek a beszámolók tartásától. Ennek az volt az oka, hogy a tanácstagok közül néhányan nem ismerték kellőképpen a tanács munkáját. Egyesek, akik nyilvánosság előtt még sohasem szerepeltek, vissza akartak lépni, sőt egy-két tanácstag még a tanácstagságáról is le akart mondani. Ezekkel a tanácstagokkal a végrehajtó bizottság vezetői

egyénileg foglalkoztak, és csak olyan esetben mentették fel a beszámolási kötelezettség alól, ha úgy látták, hogy a tanácstag beszámolóját valóban nem tudja jól és hasznosan megtartani.

II. Az első beszámolókra 1951. évi május hónapban került sor. A beszámolókat a végrehajtó bizottság erősen központosítva szervezte meg. A tanácsapparátus dolgozóiból minden tanácstag mellé egy-egy összekötőt jelöltek ki a kapcsolat tartására. A dolgozók mozgósítása egy központból történt. A tömbtestülettel történt megbeszélés alapján a tömbtestületi aktívák bekapcsolásával előre elkészített ütemterv szerint minden családhoz meghívót juttattak el. A többi tömegszervezeteket felkérték arra, hogy tömegszervezeti napokon a beszámolók fontosságát ismertessék és hívják fel a dolgozókat arra, hogy a tanácstagok beszámolóin vegyenek részt.

A beszámolók megtartására a tanácstagok előkészítése is központilag történt. A sorra kerülő tanácstagokat hetenként egyszer tájékoztató értekezletre hívták össze a tanácsházára. Itt ismertették velük a beszámolók lebonyolításának módját, kiemelve a lakólátogatások fontosságát, útbaigazítást adtak a beszámolók elkészítéséhez. A tanácstagok részére részletes beszédvázlatot is készítettek. Több »mintabeszámoló«-t is szerveztek. Erre csoportokra osztva meghívták a tanácstagokat. A »mintabeszámoló«-t követően pedig megvitatták azt.

Az 1951. évi tavaszi beszámolók a dolgozókkal való kapcsolat kiépítésében rendkívül nagyjelentőségűek voltak. A beszámolókon a kerület 33.000 főnyi lakosságából 2.347 választó jelent meg. Ez a kerület összlakossága 7,1%-ának felelt meg. A beszámolókon számos hozzászólás történt. Az elhangzott hozzászólások tartalma és aránylag magas száma azt mutatta, hogy a dolgozók bizalommal vannak a tanács iránt, bíznak abban, hogy a jó javaslatokat a tanácsi szervek nemcsak meghallgatják, hanem meg is valósítják. A beszámolókon az összekötőként kijelölt tanácsi adminisztratív dolgozók 600 közhasznú javaslatot jegyeztek fel. Ezeket a javaslatokat a tanácsi titkárságon számbavették és az osztályoknak elintézésre kiadták. A javaslatok túlnyomó többsége a kerület közlekedési, közvilágítási, útjavítási és az akkori helyzetnek megfelelően közellátási problémáira vonatkozott.

Az első beszámolók során a legsúlyosabb hiányosság az volt, hogy nem érvényesült megfelelően a párt irányítása és ellenőrzése. Ekkor még nem is volt eléggé tisztázva, hogy a beszámolókkal kapcsolatban milyen kérdésekben és hogyan lehetne

a párt irányítását és segítségét érvényesíteni. A pártszervezet segítése ekkor még abban nyilvánult meg, hogy különböző módon népszerűsítette a beszámolókat. Igy üzemi hangszórókon felhívták a dolgozók figyelmét, pártnapokon pedig figyelmeztették a párttagokat a beszámolókon való részvétel fontosságára. Egyes politikai körzetekben a pártszervezet népnevelőkkel is segítette a végrehajtó bizottság munkáját.

A beszámolók értékelése alkalmával a végrehajtó bizottság megállapította, hogy ilyen nagyszabású szervezési munkát ennyire központosított formában lebonyolítani nem tanácsos. A dolgozók mozgósítása mechanikus, a lakosság körében végzett felvilágosító munka hatásfoka pedig gyenge volt. A túlzott központosítás azt eredményezte, hogy az előkészítés során a tanácstagokkal sablonszerűen és általánosságban foglalkoztak, nem vették kellőképpen a beszámoló meghallgatásában közvetlenül érdekelt lakosság problémáit figyelembe. Egy-két esetben előfordult, hogy a tanácstag a kiadott beszédvázlatot egyszerűen felolvasta. A mechanikus mozgósításnak és előkészítésnek lehet betudni azt, hogy két beszámoló érdeklődés hiányában elmaradt. Kilenc esetben részben a tanácstag katonai szolgálatra történt bevonulása, részben pedig a megjelentek csekély száma miatt a beszámolót összevontan tartották meg.

Lényeges hiányosságként kell megemlíteni azt is, hogy a végrehajtó bizottság nem fordított megfelelő gondot az elfogadott javaslatok nyilvántartására és megvalósítására, de arra sem, hogy e javaslatokat a következő évi költségvetés és terv előkészítésénél az osztályok figyelembeveszik-e vagy sem.

Minthogy a tanácstagok lakólátogatása szorosan összefügg a beszámolók eredményességével, hibát követett el a végrehajtó bizottság azzal is, hogy a beszámolók befejezése után a lakólátogatás kérdését levette a napirendről. Ezzel annak a téves felfogásnak vetette meg az alapját, hogy lakólátogatásokat csak beszámolótartás előtt kell végezni. Ezzel a végrehajtó bizottság hozzájárult ahhoz, hogy a lakólátogatás kampányjelleget kapjon. E hiba kiküszöbölése a végrehajtó bizottságnak még most is gondot okoz.

A végrehajtó bizottság nem tartotta nyilván azt sem, hogy a tanácstagok aktivitása következtében milyen javaslatok valósultak meg. Az elmondott hiányosságok folytán nem volt kialakítható áttekinthető kép a beszámolókon elhangzott javaslatok sorsáról.

A beszámolók megszervezésével és lefolyásával kapcsolatban a hibák fő oka az volt, hogy a végrehajtó bizottság nem kapcso-

lódott be aktívan a beszámolók szervezésébe, valamint az ezt követő ellenőrző munkába. Ezeket a feladatokat lényegében a hivatali apparátus dolgozói látták el. Erre vezethető vissza a tanácstagok előkészítésében és instruálásában megmutatkozott hiányosság is. A beszámolók befejezése után a végrehajtó bizottság értékelte a beszámolók eredményeit és hiányosságait. Határozatokat hozott a javaslatok megválaszolására és végrehajtására vonatkozóan. E határozatoknak végrehajtását azonban megfelelően nem ellenőrizte, s így azok egy része elsikkadt.

III. Az *1951. évi őszi beszámolók* megszervezésére már sokkal kedvezőbb körülmények között került sor.

A végrehajtó bizottság — habár nem nagy számban — néhány, a májusi beszámolón elhangzott javaslatot megvalósított. Villanyvilágítással ellátott egy sötét utcát, befedetett egy, a gyermekek szempontjából veszélyes elhagyott kutat, apróbb útjavításokat, salakozásokat stb. végeztek. Ebből és a tanács egyéb eredményeiből a dolgozók meggyőződtek, hogy a kerületi tanács valóban érdekeiket szolgálja. A tanácsülések nagy nyilvánosságára a végrehajtó bizottság nagy gondot fordított. A tanács munkájáról és terveiről a tanácsülés nyilvánossága révén is a dolgozók nagy tömege szerzett tudomást.

Az előző beszámoló óta eltelt idő alatt a tanács tekintélyének és tömegkapcsolatainak növekedését mutatta az, hogy a fogadóórák látogatottsága jelentősen emelkedett. A tanácstagok fogadóórás ügyeiket rendkívül lelkiismeretesen és eredményesen látták el. Az állandó bizottságok aktívahálózata kiszélesedett és az apparátus segítésében és ellenőrzésében komoly eredményeket értek el.

A tavaszi beszámolók tapasztalatai felhasználásával az őszi beszámoló szervezését új alapokon kezdték meg. A végrehajtó bizottság arra törekedett, hogy az előzőekben észlelt hiányosságoknak elejét vegye, hogy a beszámolók előkészítését és lefolyását a javaslatok felhasználásával javítsa. A végrehajtó bizottság ez alkalommal már sokkal nagyobb mértékben kérte a kerületi pártbizottság segítségét.

Az őszi beszámolók a tavaszi beszámolókhoz képest nagy fejlődést és még komolyabb politikai sikereket hoztak.

A legfontosabb eredmény az volt, hogy a pártszervezet és a tanács közötti kapcsolat elmélyült. A pártbizottság titkári értekezlet napirendjén két ízben is tárgyalta a beszámolók szervezését. Igy a pártszervezetek titkárainak szervezési tapasztalatait és javaslatait a beszámolók szervezése terén jól érvényesít-

hették. A beszámolók lefolyásáról folyamatosan tájékoztatták a pártbizottságot és így a párt irányítása és segítése a menetközben előforduló hiányosságok felszámolásában is érvényesült.

A tanácstagi beszámolókat az erősen központosított szervezés helyett a körzeti pártszervek területeit alapulvéve, decentralizáltan szervezték meg és hajtották végre. Így a körzeti párttitkárok irányító és ellenőrző szerepe nagy mértékben érvényesülhetett.

A dolgozók mozgósításának kérdéseit a körzeti pártszékházban a beszámolót tartó tanácstag körzete tömegszervezetei vezetőivel és aktíváival megtárgyalta. Ez alkalommal már csak a tanácstagok tájékoztató értekezleteit tartották meg központosítottan. Az értekezleten az elmult tanácstagi beszámolók tapasztalatainak figyelembevételével készítették elő a végrehajtó bizottság egyes funkcionárius tagjai a tanácstagokat. A végrehajtó bizottság tagjait is körzetenként bevonták a beszámolók szervezésébe. Bár nem érték el, hogy minden egyes körzetben felelős végrehajtó bizottsági tag is működjön, mégis az előzőekhez képest ez az újabb gyakorlat nagy fejlődést jelentett. Azokban a körzetekben, ahová nem tudtak végrehajtó bizottsági tagot beosztani, a végrehajtó bizottság felelőseként egy-egy aktív tanácstag járt el. Ezek a tanácstagok általában jól megállták helyüket. A felelős végrehajtó bizottsági tag, illetőleg tanácstag foglalkozott a beszámolót tartó tanácstag előkészítésével is. Ebben a munkában azonban igen nagy segítséget jelentett a körzeti párttitkárok közreműködése. Ők segítettek a tanácstagok beszédeinek összeállításában. Segítségüknek tudható be, hogy a beszámolók igen jól sikerültek.

Körzetenként igénybevették a tömbtestület és az MNDSZ-aktívák segítségét is. A végrehajtó bizottság minden egyes körzetre vonatkozóan kijelölt 3—4 tanácsi dolgozót, akik közül 1 az adminisztrációért volt felelős. Ezek a dolgozók elsősorban az adminisztrációs munkát végezték, de a mozgósításban is tevékenyen részt vettek.

A beszámolókra vonatkozó mozgósítás nagy részét ezúttal is a tömbtestület végezte. A tanácstag által sajátkezűleg aláírt meghívókat a tömbtestület tagjai népnevelőmunka keretében vitték el a dolgozókhoz. Az érintkezésnek ezt a formáját is felhasználták arra, hogy a dolgozókat figyelmeztessék a beszámolókon való megjelenés fontosságára.

A beszámolók eredményességéhez nagy mértékben hozzájárultak a tanácstagok is. A tanácstagok sokkal határozottabbak és aktívabbak voltak a beszámolók előkészítésében. A tanács-

tagok a beszámolókon pontosan megjelentek. Mindössze négy esetben kellett helyettesítőkről gondoskodni, akkor is az érdekelt tanácstagokon kívül álló okok miatt. A kitűzött beszámolókat kivétel nélkül mind megtartották.

A beszámolók tartalmasak voltak. A tanácstagok megnövekedett felelősségérzetére mutat, hogy a beszámolók tartama alatt a végrehajtó bizottság fő funkcionáriusait többen is felkeresték, hogy egyes kérdésekben megfelelő tájékozottságot szerezzenek. Lényeges fejlődést mutatott a tanácstagok és a választók kölcsönös kapcsolata. A beszámolók sokkal közvetlenebb és barátságosabb légkörben folytak, mint az első alkalommal. A tanácstagok válasza is a felhozott problémákra sokkal kimerítőbb és helyesebb volt, mint az előző alkalommal. A tanácstagok a javaslatok jelentős részére már helyben megadták a választ. A válaszadás során többen előremutató, jó népnevelő munkát végeztek.

Tanácstagjainknak a beszámolókon nem volt könnyű a helyzetük. Ezekben az időkben különös élességgel vetődtek fel közellátásunk problémái. Szinte minden beszámolón elhangzott a dolgozók javaslata az autóbuszközlekedés megjavítására. A kerület lakosságának politikai fejlődését mutatta, hogy a beszámolók során 67 társadalmi munkafelajánlás történt. A felajánlások elsősorban utak salakozására, játszóterek készítésére, iskolák, óvodák udvarainak parkosítására irányultak. Igen jelentős volt a horgász-egyesület felajánlása. A horgász-egyesület felajánlotta, hogy társadalmi munkával zsilipet készít a Kis-Dunán, hogy ezzel megszabadítsa a kerület lakosságát a szúnyogok kellemetlenkedésétől. A kerület lakosságának politikai fejlődését bizonyítja, hogy felismerték a beszámolók jelentőségét, s az, hogy az előterjesztett 800 közhasznú javaslattal szemben mindössze 64 egyéni kérelem hangzott el.

A tanácstagok beszámolóikban nemcsak a tanács, hanem a saját tanácstagságukból folyó tevékenységükről is tájékoztatták a dolgozókat. A beszámolókon már a bírálat is érvényesült. A dolgozók bátran megbírálták azt a tanácstagot, akinél hiányosságot tapasztaltak, vagy aki nem készült fel kellő alapossággal a beszámoló megtartására.

A párttal való szorosabb együttműködésnek, a tömegszervezetek részvételének, az alaposabb előkészítésnek, a tanácstagok és a lakosság politikai fejlődésének következménye volt, hogy az 1951. évi őszi beszámolókon a tavaszihoz képest sokkal több dolgozó jelent meg. Részvétlenség és szervezési hiba miatt egy beszámolót sem kellett elhalasztani. A fejlődés ugrásszerű

volt. A XXII. kerület szétes, helyenként szórványos település. Nagy távolságokat rossz utakon kell megtenni. A hátrányos települési és közlekedési viszonyok, valamint az esős, őszi időjárás is beköszöntött — ennek ellenére a beszámolókon a kerület lakosságának 16,1%-a jelent meg. A részvevő lakosság összetétele is megjavult. A tavaszi tanácstagi beszámolók hallgatósága túlnyomó részben idős háziasszonyokból és nyugdíjasokból tevődött össze. Most már nagyobb arányban jelentek meg üzemi és hivatali dolgozók, közöttük fiatalok is.

Az eredmények mellett hiányosságok is voltak. A végrehajtó bizottsági tagok aktivitása és felelősségvállalása nem volt kielégítő. Aktivitásuk főleg a tanácstagokkal való foglalkozásra korlátozódott. A tanácstagok, bár sokat fejlődtek, de a tanács és saját munkájukról még mindig lényegében általánosságban beszéltek. A mozgósítás ez alkalommal is mechanikus volt. Nem volt elégséges a politikai felvilágosító munka. Több helyen megtörtént, hogy a meghívókat gépiesen osztották ki és nem magyarázták meg a dolgozóknak, hogy mit jelent a kerület lakossága életében a beszámoló.

A javaslatok számának megnövekedése nagy nehézséget okozott a végrehajtó bizottság hivatali apparátusa számára. Ez különösen az építési osztályon volt érezhető. A javaslatok többsége ugyanis ennek munkakörét érintette.

Bár a javaslatok az előzőekhez képest a tanács munkájának sokkal inkább a középpontjába kerültek, végrehajtásuk mégis vontatottan ment. A végrehajtó bizottság részéről hiba volt, hogy az osztályok által a javaslatokra adott válaszokat nem ellenőrizte kellőképpen. A javaslatok nagy száma következtében a tanácstagok gyakran hibás és bürokratikus válaszokat kaptak. Így pl. az építési és közlekedési osztály egészen kis jelentőségű és azonnal megvalósítható javaslat esetén is (pl. egy-egy utcai égő elhelyezése) gyakran azt a választ adta, hogy az csak az 1952-es vagy az 1953-as költségvetési évben valósítható meg.

A végrehajtó bizottság a legsúlyosabb hibát azzal követte el, hogy a felajánlott társadalmi munkákat — kivéve egyes utcák salakozását — nem szervezte meg. E kérdésben hibát követtek el a tanácstagok is, mert a beszámolók befejezése után nem álltak a lakosság kezdeményezéseinek élére, de hibás volt a végrehajtó bizottság is, mert ilyen igényt nem támasztott a tanácstagokkal szemben.

A végrehajtó bizottság nem fordított megfelelő figyelmet a tanácstagok válaszainak ellenőrzésére. Ebben a kérdésben a nehézséget fokozta az, hogy a tanácstagok az írásbeli válasz-

adásról áttértek a szóbeli válaszadásra. A végrehajtó bizottság felkérte ugyan a körzeti párttitkárokat, valamint a körzeti felelős végrehajtó bizottsági tagokat is arra, hogy a válaszadást kísérjék figyelemmel. Azok azonban nagy elfoglaltságuk miatt ezzel a problémával nem tudtak foglalkozni. Előfordult, hogy a dolgozók hiába várták javaslataikra a választ. Minden egyes későn, vagy helytelenül megadott válasz lazítja a tanács és a lakosság között kiépített kapcsolatot.

A tanácstagi beszámolókat a végrehajtó bizottság, majd a januári tanácsülés is értékelte. A tanácstagok megbírálták a végrehajtó bizottságot a bürokratikus, hibás válaszokért és a válaszok elhúzódása miatt. A tanács a beszámolókon elhangzott javaslatok sorsának figyelemmel kísérése, valamint a tanácstagok válaszadásának ellenőrzése céljából egy külön háromtagú bizottság kiküldését határozta el. A bizottság két tagját a tanácsülés azonnal meg is választotta. Egyben úgy intézkedett, hogy a bizottság harmadik tagjaként felváltva annak az állandó bizottságnak az elnöke működik közre, akinek osztályát érintően ellenőrzik a javaslatokkal kapcsolatos feladatokat. A tanács utasította a végrehajtó bizottságot, hogy a jövőben a békebizottságokat is vonja be a dolgozók mozgósításába. A tanácstagoknak pedig azt javasolta, hogy a békegyűléseken vegyenek részt, ott szóljanak fel, ismertessék a tanácstagi beszámolókon elhangzott javaslatok megvalósítását.

A tanácsnak ez az ülése a tanács és a dolgozók kapcsolatának elmélyítésére több más határozatot is hozott. A tanácstagok figyelmét a tanács tömegszervezeti jellegének kidomborítására irányította. A tanácstagok és a végrehajtó bizottság a tanácsülésen felajánlották, hogy a legközelebbi tanácstagi beszámolókat az elmondott hiányosságok megszüntetésével úgy szervezik meg, hogy azokon a kerület lakosságának legalább 20%-a vegyen részt. Ezt a felajánlást valamennyien lelkesen magukévá tették.

A tanácsülést követően a végrehajtó bizottság az addigiaknál sokkal nagyobb figyelemmel kezelte a tanácstagi beszámolókon elhangzott javaslatok sorsát. Ebben a dolgozókkal való kapcsolat megszilárdításának egyik fontos eszközét ismerte fel.

A javaslatok között voltak olyanok is, amelyek a lakosság rendkívül fontos problémáira vonatkoztak. Ilyen volt pl. a kerület közlekedési viszonyainak javítása, továbbá a viteldíj megoldása. A XXII. kerülettel kapcsolatos személyi forgalomban ugyanis 0,60, Nagytétény vonatkozásában pedig 1.80 forintos díjtöbblettel lehet helyiérdekű vasúttal közlekedni. A dolgozók kérték,

hogy a kerület közlekedési viszonyait autóbuszjáratok bevezetésével is javítsák meg. A végrehajtó bizottság a dolgozóknak ezeket a javaslatait a lehetőség keretein belül igyekezett megoldani. Ebben a vonatkozásban a tárgyalások részben eredménnyel végződtek. A viteldíjkérdés az általános rendezésig nem volt megoldható. A városi tanács segítségével az autóbuszközlekedést azonban meg tudták szervezni. Röviddel a tanácstagi beszámoló befejezése után Sztálin elvtárs 72. születésnapján a XXII. kerületben megindult az első autóbuszjárat.

A végrehajtó bizottság a két beszámoló közötti időszakban állandóan szorgalmazta a tanácstagok lakólátogatásait. A lakólátogatások folyamatosságának biztosítása céljából a tanácstagokkal egyénileg foglalkoztak. Ennek során felhívták a figyelmet a lakólátogatások nagy fontosságára. A végrehajtó bizottság célja az volt, hogy a tanácstagoknak a dolgozókkal való kapcsolatát erősítse. A végrehajtó bizottság fel akarta számolni a tanácstagok lakólátogatásainak kampányszerűségét, azt, hogy a lakólátogatás ne csak közvetlenül a tanácstagi beszámoló előtt, akkor is a rövid idő miatt »rohammunka«-szerűen folyjék. A végrehajtó bizottság el akarta érni, hogy az állandóan folyamatosan végzett lakólátogatások révén a tanácstagok tartsák ébren és mélyítsék el azt a jó kapcsolatot, amely a beszámolók során már kialakult.

A lakólátogatások figyelemmel kísérésére és a problémákról való szervezett tájékozódás céljából a végzett lakólátogatásokról a tanácstagoktól havonta egy alkalommal erre a célra rendszeresített nyomtatványon jelentést kértek. A tanácstagok az ú. n. fogadóórás ügyek nyilvántartására rendszeresített jegyzettömbre feljegyezték a lakólátogatások során felvett javaslatokat és problémákat. Ezekben a fogadóórás ügyekhez hasonló lelkiismeretességgel jártak el. 1952 februárjában a tanácstagok közül 39-en küldtek be jelentést. A lakólátogatások során számos fontos közhasznú ügy merült fel.

A tanácstagok lakólátogatása erősítette a tanács kapcsolatát a dolgozókkal. Még mindig akadt azonban néhány olyan tanácstag, aki e felismerés ellenére sem végzett lakólátogatást. Minthogy a végrehajtó bizottság később lazán kezelte a lakólátogatások kérdését, áprilisban már csak 21 tanácstag adott be munkájáról jelentést. A lakólátogatások figyelemmel kísérésének és ellenőrzésének ismertetett formája mechanikusnak bizonyult. Arra azonban megfelelt, hogy a végrehajtó bizottság hozzávetőleges képet kapjon arról, hogy hány tanácstag és milyen mértékben végez lakólátogatást.

A lakólátogatások fokozódásával figyelemreméltó jelenség volt, hogy a fogadóórák látogatottsága csökkent, továbbá, hogy a dolgozók mind több és több tanácstagot kerestek fel otthonukban. Egyes tanácstagok különösen a lakólátogatások folytán igen népszerűek lettek körzetükben. A dolgozók ismerik őket és bizalommal fordultak hozzájuk.

IV. Az 1952. évi tavaszi beszámolókra olyan időszakban került sor, amikor a tanács és a dolgozók kapcsolata már igen jól kifejlődött.

Az 1952. évi tavaszi beszámolók főbb szempontjait a kerületi pártbizottsággal szorosan együttműködve dolgozták ki. Egyik igen lényeges szempontként azt határozták meg, hogy a beszámolók politikai jelentőségét tudatosítják, hogy a népnevelő munkára nagy gondot fordítanak és hogy emelik a beszámolók színvonalát. (Lényeges feladatnak tekintették a tanács tömegszervezeti jellegének fokozottabb érvényesítését. Ez alkalommal már a tanács állandó bizottságainak aktívái, valamint a tanácsi dolgozók szélesebbkörű bevonására is törekedtek.) Célul tűzték ki a végrehajtó bizottság vezető szerepének és a végrehajtó bizottsági tagok felelősségének fokozását is. A végrehajtó bizottsági tagok felelősségének fokozása, valamint a helyi adottságok fokozottabb érvényesítése céljából a beszámolók előkészítését teljesen pártkörzetekre decentralizálva végezték. Az előkészítés irányítására akcióbizottságot szerveztek. Az akcióbizottságnak szélesköru önállóságot biztosítottak. A körzeti akcióbizottságok igen jól beváltak. Ennek tagja volt a körzeti párttitkár, a tömegszervezetek vezetői, a tömbtestület körzeti felelőse és a békebizottság titkára is. A bizottság felelőse a végrehajtó bizottság kijelölt tagja volt.

A kerületi pártbizottság a felvilágosító munka végzéséhez nagy segítséget nyujtott. A beszámolók megkezdése előtt a tanácstagok, tanácsi dolgozók, üzemi népnevelők bevonásával nagy területi általános agitációt szerveztek. A területi agitációban részt vevő népnevelők előtt politikai körzetenként a felelős végrehajtó bizottsági tag — aki a körzetekben működő akcióbizottság irányítását is végezte — ismertette a beszámolók jelentőségét és agitációs szempontokat adott a felvilágosító munkához.

A kerület lakossága az agitáció során — amelyben kb. 300 népnevelő vett részt — tudomást szerzett a tanácstagi beszámolókról. A pártszervezet segítsége nagyban emelte a beszámolók jelentőségét. A kerület lakossága érdeklődéssel várta a beszámolók megkezdését. A pártbizottság segítsége abban is megnyilvánult, hogy

a tanácstagi beszámolók szervezési szempontjait és ütemtervét ülésében külön is megtárgyalta. A beszámolók időtartama alatt pedig állandóan figyelemmel kísérte a munka menetét. A pártbizottság a beszámolók megindítása előtt, majd menet közben is egy alkalommal titkári értekezleten a körzeti párttitkároknak útmutatást adott a beszámolókkal kapcsolatos teendőik elvégzéséhez. Több beszámolón és a végrehajtó bizottság ülésein a kerületi pártbizottság titkára személyesen is részt vett. Akkor is, amikor a körzeti akcióbizottságokat vezető felelős végrehajtó bizottsági tagok beszámoltak a végzett munkáról, a pártbizottság titkára felhívta a beszámolókkal kapcsolatban észlelt hiányosságokra a figyelmet. Ezzel nagy segítséget adott a további munkához és a menet közbeni hibák kijavításához.

Első lépésként *»beindító« értekezleteket* tartottak. Ezen az akcióbizottság előtt a felelős végrehajtó bizottsági tag ismertette a teendőket. Beütemezték a beszámolók idejét, helyét, megbeszélték a mozgósítás módját, a műsor biztosítását, a dekorálást stb. Ezen az értekezleten versenykihívás is történt. Egy körzeti felelős versenyre hívta a többi körzeteket a minél jobb eredmény elérésére. Ez a kezdeményezés olyan versenymozgalmat indított el, amely magával ragadta a tanácstagokat, a tömbtestületi aktívákat, a beszámolók szervezésének minden részvevőjét.

A *részletes ütemterv* birtokában az akcióbizottságok a körzeti párthelyiségekbe összehívták a mozgósításban részt vevő tömegszervezeti és tanácsi aktívákat és beosztották őket egy-egy beszámolóval kapcsolatos teendő elvégzésére. Ez volt a legáltalánosabb és egyben a legjobban bevált módszer. Az aktívák kioktatásánál gondot fordítottak arra, hogy a hangsúlyt a felvilágosító munkára helyezzék.

A beszámolók előtt minden pártkörzetben *mintabeszámolót* tartottak. Erre a pártkörzet területéről meghívtak minden tanácstagot. A mintabeszámoló után értékelő értekezletet tartottak. Ezek igen tanulságosak voltak. Jó tapasztalatokat nyujtottak a soronkövetkező tanácstagoknak. Egyes pártkörzetben minden beszámoló után értékelő megbeszélést tartottak. Ez a tanácstagok fejlődése szempontjából igen hasznos volt.

A központban ez alkalommal csak a tanácstagok általános tájékoztató értekezletét tartották meg. Ezen a végrehajtó bizottsági elnök politikai bevezetője után a tanácstagok részére az osztályvezetők részletes felvilágosítást adtak a beszámolókon várható kérdésekre adandó helyes válaszokról. A tanácstagok beszédvázlatot is kaptak. Ezzel egyidejűleg a várható kérdésekről írásbeli tájékoztatót is adtak nekik.

A területi pártbizottság nyolc körzeti szervezete területén a beszámolókat két csoportban szervezték meg. Előbb egyszerre négy, majd azt követően ugyancsak egyszerre a fennmaradó négy körzetben bonyolították le a beszámolókat. A második csoporthoz tartozó tanácstagok részére külön tájékoztató értekezletet tartottak. Ezen részt vettek azok a tanácstagok is, akik már megtartották beszámolóikat. Ezek szerzett tapasztalataikat átadták a második csoportba beosztottaknak.

A tájékoztató értekezleteken a tanácstagokat felhívták arra, hogy a beszámolókon a válaszadást tekintsék népnevelő jellegű munkának.

A tanácstagok a kapott beszédvázlat alapján önállóan vagy a végrehajtó bizottsági tagok segítségével készültek fel beszámolóikra. Egyes tanácstagok munkaközösséget alkotva, kollektíven készültek fel a beszámoló tartásra.

A mozgósítás technikai lebonyolítása a legtöbb körzetben úgy történt, hogy a tanácstag sajátkezűleg aláírt *meghívóját* a beszámoló előtt 2—3 nappal a tömbtestület aktívái eljuttatták az egyes családokhoz. Ezt követően a tömegszervezeti és a tanácsi aktívák is felhívták a dolgozók figyelmét a megjelenés fontosságára. A beszámoló napján pedig az adminisztrátorok (tanácsi dolgozók) keresték fel a körzet lakóit. Az alaposan előkészített felvilágosító és mozgósító munka, a kialakult verseny eredményei nem maradtak el. A felajánlást nemcsak teljesítették, hanem messze felül is teljesítették. A tavaszi tanácstagi beszámolókon a kerület lakosságának 36,1%-a jelent meg, az őszi beszámolók 16,1%-os eredményével szemben. A beszámolókon a kerület 33.000 főnyi lakosságából 11.922 személy jelent meg. Ez a választók létszámának 52%-a.

Ezzel a nagy eredménnyel a tanács újabb hatalmas erőforráshoz jutott. Ezt kellőképpen kihasználták és még szélesebb alapokra fektették a tanács tömegkapcsolatait. A beszámolók során közel 12.000 dolgozó közvetlenül is meggyőződhetett pártunk és kormányunk helyes politikájáról, közel 12.000 dolgozó kapcsolódott be a közügyek intézésébe és élt Alkotmányunkban lefektetett jogaival.

Az 1952. évi tavaszi beszámolók tehát nemcsak a számszerű eredmények tekintetében hoztak kiemelkedő sikert és bizonyították a tanács tömegbefolyásának növekedését, hanem ami ennél sokkal szembetűnőbb és lényegesebb, megmutatták a tanácstagok és a kerület lakosságának politikai fejlődését. A tanácstagok nagy részénél érezhető volt, hogy körzetük lakosságával már egészen szoros kapcsolatot létesítettek. Ismerték körzetük pro-

blémáit. A konkrét helyi ismeretek előnyösen hatottak a beszámolók tartalmára, a felszólalások jó megválaszolását pedig megkönnyítették. Volt olyan tanácstag is, akinek a beszámolóján 358 választó jelent meg. A beszámolók során igen lelkes, jó hangulat alakult ki. Egyes utcák lakói például kollektíven mentek el a beszámolóra. Akadt olyan tanácstag, aki részben szabadságát használta fel arra, hogy minden egyes választóját a beszámolóra személyesen is meghívhassa. Szinte számszerűen kimutatható volt, hogy azoknál a tanácstagoknál, akik törődtek választóikkal, foglalkoztak a körzetük dolgozóival, mind a megjelentek számát, mind a beszámolók tartalmát tekintve a beszámolók sokkal eredményesebbek voltak, mint azoknál, akik még mindig nem ismerték kellő alapossággal a körzetüket.

Általánosságban a beszámolókhoz kiadott vezérfonalat a tanácstagok elég jól feldolgozták, helyi konkrétumokkal tették élővé és most már többen nemcsak általánosságban, hanem részletesen foglalkoztak saját tanácstagi munkájuk ismertetésével is. Ott, ahol a felelős végrehajtó bizottsági tag a segítségnyujtást, vagy az ellenőrzést lazán kezelte, még mindig előfordult, hogy a tanácstag gyenge beszámolót tartott. Előfordult az is, hogy az egyik tanácstag nem kész beszéddel, hanem csak vázlattal jelent meg a beszámolón. Ezért választói meg is bírálták.

A kerület lakosságának öntudata fejlődését látjuk abban, hogy a bírálat hangja megerősödött. Az egyik körzetben pl. élesen kifogásolták, hogy a körzeti tanácstag lemondása miatt más körzet tanácstagja tartja a beszámolót. Egyben arra kérték a végrehajtó bizottságot, hogy *a választókkal minden ilyen esetben* tudassák a tanácstag lemondását és annak okát is, mert a tanácstagot a nép bizalma küldte a tanácsba a dolgozó nép képviseletére. A megbízást pedig visszautasítani csak igen alapos indok alapján lehet és erről a dolgozóknak tudniok kell.

A beszámolókat a kerület lakosságának igen nagyfokú aktivitása jellemezte. A megjelentek közül 1.099 dolgozó szólalt fel. Sokan kifejezésre juttatták azt, hogy a tanács munkájával meg vannak elégedve. A tanács iránt megnyilvánuló bizalom jelének tekinthető az is, hogy a felszólalók 1.982 közérdekű javaslatot terjesztettek elő. Ez azt mutatja, hogy a dolgozók bíznak a tanácsban, bíznak abban, hogy az javaslataikat meg is valósítja. Ez azonban azt is bizonyítja, hogy a lakosság körében megnőtt a közügyek iránti érdeklődés. A beszámolókon 33 esetben komoly társadalmi munkafelajánlás is történt. Ezek ismét elsősorban játszóterek létesítésére vonatkoztak. Nagytétényben felajánlották, hogy a talajvizes kutakkal rendelkező területnek víz-

vezetékkel való ellátásához társadalmi munkában elvégzik a vízvezetékhez szükséges árok kiásását. A közérdekű javaslatok jelentős száma ismét a HÉV viteldíjra, valamint a közvilágításra, vízellátásra és utak javítására vonatkozott. Többen kifogásolták a kerületi szülőotthon, a bölcsőde, valamint egyes iskoláink túlzsúfoltságát, illetőleg a férőhelyek aránylag kis számát. A beszámolókon a választók helyesen vetették fel kereskedelmi hálózatunk hibáit. Javasolták, hogy az újabb üzletek létesítésénél most már ne elsősorban a kerület központi, hanem a kerület távoleső, hegyvidéki részeit vegyék tekintetbe, ahol a dolgozók többsége lakik. Kifogásolták, hogy a kerületben nem lehet meszet kapni, holott peremkerület lévén, sok a meszelt ház és szoba. Rámutattak arra, hogy a hiányt nem az áru esetleges hiánya okozza, mert például a szomszédos kerületben bőven van mész, csak éppen villamosozni és gyalogolni kell érte.

A dolgozók számos ilyen hiányosságra hívták fel a figyelmet. A felszólalások túlnyomó többségén érezhető volt az a szándék, hogy a hiányosságok felfedésével a tanácsnak segíteni akarnak.

A beszámolók során ellenséges megnyilvánulások is voltak. Ez túlzott követelésekben jutott kifejezésre. Egy felszólaló például még ebben a költségvetési évben autóbuszkörforgalmat kért a hegyvidéki részekre, továbbá az összes utak betonozását, színházat, mozit és a Baross Gábor-telepre kórházat követelt. Budatétényben egy felszólaló 40 perces fecsegésszerű hozzászólása nyilvánvalóan azt a célt szolgálta, hogy a megjelentek türelmét elvegye és hogy azokat távozásra bírja. Az egyik beszámolón a jó hangulatot egy asszony állandó közbeszólásokkal megzavarta. Az okvetetlenkedőt maga a hallgatóság utasította rendre.

A fejlődés megmutatkozott a tanácstagi beszámolók részvevői összetételének további javulásában is. Míg az előző beszámolókon a megjelent férfiak száma elenyésző volt, addig az 1952. évi tavaszi beszámolókon a részt vevő férfiak aránya 40% volt.

A beszámolókon sok üzemi dolgozó jelent meg. Ezek többsége politikailag fejlett elvtárs volt. Az ő hozzászólásuk irányt mutatott és segítségére volt a tanácstagoknak a népnevelő munkában. Ha például túlzott követelés hangzott el, felszólalásukban rámutattak növekedésünk nehézségeire, bebizonyították, hogy milyen fontos békénk védelmében népgazdaságunk és ezen belül nehéziparunk fejlesztése. Rámutattak, hogy a letűnt rendszer ránk maradt hibáit máról holnapra nem lehet megszüntetni.

A felszólalásokra adott válaszokon is meglátszott a fejlődés. A tanácstagok általában jól adták meg válaszaikat.

A beszámolók hangulata igen jó volt. A hangulatot a beszámoló előtt rendezett kultúrműsor igen jól befolyásolta. Jó hatást keltettek a rendőrség képviselőinek felszólalásai, akik méltatták a tanács és a rendőrség közös munkáját a közbiztonság megjavításában. A rendőr elvtársak felszólalását mindenütt nagy tetszéssel fogadták. A KIK vállalat is csaknem minden beszámolóra elküldte képviselőjét, aki a vállalattal kapcsolatos problémákra azonnal megadta a választ.

A beszámolók lefolyásának zavartalanságát biztosította az is, hogy az ellenőrzésre nagy gondot fordítottak. A végrehajtó bizottság vezetői minden egyes beszámolón megjelentek és a felmerülő hibák esetén azonnal intézkedtek.

Mindent egybevetve az 1952. évi tavaszi beszámolók fontos lépést jelentettek a tanács és a dolgozók kapcsolatának alakulása terén. A tanács még szélesebbre terjesztette ki kapcsolatait a dolgozók felé. A kerület összes lakosságának több mint egyharmada szerzett tudomást a tanács eredményeiről és terveiről. A lakosság egyúttal megismerte kötelességeit az ötéves terv teljesítése, a béke megvédése terén.

Az 1952. évi tavaszi tanácstagi beszámolók eredményeit összegezve megállapítható, hogy mind a tanácstagoknál, mind a lakosságnál jelentős volt a politikai fejlődés. Javult a nevelő munkán alapuló mozgósítás. Emelkedett a dolgozók aktivitása. Ez a javaslatok számában és tartalmában is kifejezésre jutott. Ezek voltak a beszámolók legfőbb eredményei.

A beszámolók során voltak hiányosságok is. Hiba volt, hogy a mozgósításba nem tudták megfelelő mértékben bevonni az állandó bizottságok aktíváit. Az állandó bizottságok aktíváinak névsorát körzetekre bontva minden körzet rendelkezésére bocsátották. Az aktívák egy részét a körzeti akcióbizottságok foglalkoztatták is, de a beszámolók során az aktívák nagyrészt lemorzsolódtak.

Szervezési hibák folytán gyengén sikerült beszámolók is voltak. Előfordult, hogy az aktívák nem tartották be a tanácstag körzeteinek határait. Ennek következtében megtörtént, hogy az egyik tanácstaghoz tartozó lakosságot a másikhoz mozgósították. De megtörtént az is, hogy a végrehajtó bizottság a felismert hibák leküzdésére nem adott időben segítséget. Voltak hibák a tanácstagok beszámolóinak összeállításában is. Több tanácstag még mindig keveset foglalkozott saját munkája ismertetésével. Ez a hiányosság olyan tanácstagoknál is előfordult, akik fogadóórás, állandó bizottsági és egyéb tanácsi tevékenységüket példamutatóan végzik. Hiba volt az is, hogy a tanácstagok a beszámolókat

még mindig nem használták fel kellő mértékben az állandó bizottságok megerősítésére, nem mozgósították kellőképpen a dolgozókat a tanács munkájába való aktív bekapcsolódásra. Hiányosságnak tekinthető az is, hogy a DISZ-szervezetet még mindig nem aktivizálták, nem vonták be a beszámolók előkészítésébe. Sőt még azt sem tudták elérni, hogy a fiatalság megfelelő számban vegyen részt a beszámolókon.

A beszámolók befejezése után a végrehajtó bizottság ismét értékelte az 1952. évi tavaszi beszámolókat és megállapította, hogy a dolgozók bizalmának ilyen nagyarányú megnyilvánulását csak fokozott jó munkával lehet kiérdemelni. Ez hatalmas felelősséget és munkát igényel mind a végrehajtó bizottságtól, mind a tanácstagoktól.

A végrehajtó bizottság megállapította, hogy még nagyobb fontosságot kell tulajdonítani a dolgozók javaslatainak és bírálatainak. Megállapította, hogy a hivatali apparátus munkáját úgy kell irányítani, hogy a dolgozók egyetlen javaslata se maradjon megválaszolatlanul és hogy a dolgozók javaslatait, a lehetőségeket teljesen kihasználva, meg kell valósítani.

A végrehajtó bizottság kimondotta, hogy minden osztályának a beszámolókon elhangzott közel 2.000 javaslatot úgy kell tekintenie, mint a kerület lakosságának segítségét ahhoz, hogy a munkát valóban a kerület dolgozóinak érdekében tudják végezni. Fontos követelményként állították az osztályok elé a javaslatok áttekinthető nyilvántartását és a válaszadások gyors és tartalmilag helyes lebonyolítását. A válaszadás úgy történt, hogy a javaslatra vagy észrevételre elkészített választ az érdekelt tanácstag kapta meg. A választ ő továbbította a felszólalókhoz. Osztályvezetők részére a válaszok elkészítésére 8 napos határidőt állapítottak meg. Az építési és közlekedési osztályon azonban megrekedtek a javaslatok. Ez részben érthető is. Erre az osztályra ugyanis 1.200 javaslat érkezett. Az osztálynak a többi osztályok nyujtottak ugyan technikai segítséget, de ez nem bizonyult elégségesnek.

A válaszok tartalmát illetően a helyzet javult. Igen jól válaszolta meg a javaslatokat a kereskedelmi és az egészségügyi osztály. Az építési és közlekedési osztály a javaslatok nagy tömege miatt még mindig adott hibás válaszokat.

A végrehajtó bizottság, azzal a szándékkal, hogy a családlátogatás ne szakadjon meg, a tanácstagok részéről az olyan javaslatokra, amelyekre a válasz a beszámolókon nem volt azonnal megadható, a lakólátogatással egybekötött szóbeli válaszadást szorgalmazta. Ezzel fokozni kívánták a tanácstag iránti

rokonszenvet és a tanács iránti megbecsülést a lakosság körében.

A válaszadás kérdését a tanácstagok előtt is állandóan napirenden tartották. Az ellenőrzésre azonban most sem fordítottak elegendő gondot. Ennek következményeként nem tudták megállapítani például, hogy a tanácstagok a választóik felé a javaslatokra a válaszokat milyen ütemben adják meg. Az ellenőrzéssel kapcsolatban ismét többféle módszert próbáltak ki. A legbiztosabbnak a körzeti felelős végrehajtó bizottsági tagnak a tanácstagokkal tartott közvetlen kapcsolat mutatkozott. A végrehajtó bizottsági tagok azonban nem tudták ezt a kapcsolatot maradéktalanul kiépíteni és tartani.

Az 1952. évi tavaszi beszámolók után a végrehajtó bizottság egyik fő feladatának a beszámolókon elhangzott javaslatok megvalósítását tekintette. Elkészíttette az osztályokkal a hozzájuk eljuttatott javaslatok megvalósításának határidős ütemtervét. Ezenkívül az osztályok elé fontos követelményként állították, hogy az 1953. évi költségvetés, valamint a beruházási tervjavaslat elkészítésénél a tanácstagi beszámolókon a dolgozók részéről elhangzott javaslatokat feltétlenül vegyék figyelembe. Ennek ellenőrzésére felkérték az osztályok mellett működő állandó bizottságokat. Az így elkészült költségvetést a kerület nyilvánossága előtt tanácsülésen tárgyalták meg. Az indokolásban kidomborították, hogy a javaslatok miként érvényesülnek a költségvetésben. Ezen a tanácsülésen nyolcszázan jelentek meg. A meghívottak sorában ott voltak azok a dolgozók, akiknek javaslatait a költségvetés összeállítása alkalmával figyelembe vették. A végrehajtó bizottság mindent elkövetett, hogy a legfontosabb, a kerület fejlődésével szorosan összefüggő javaslatok sürgősen megvalósuljanak. Így Budatétényben 25 ágyas modern szülőotthont létesítettek. Ezzel megvetették az alapját annak, hogy egészséges, szép környezetben szülőkórházat hozhassanak majd létre. A régi szülőotthon helyén létesített bölcsődét 45 férőhelyesre kibővítették. A dolgozók kívánságára a Baross Gábor-telepen — ahol eddig 6000 dolgozó gyógyszertár nélkül volt — gyógyszertárat nyitottak és a dolgozók által javasolt helyen új körzeti orvosi rendelőt is létesítettek.

A kért és a legsürgősebb útjavítási munkákat mintegy félmillió forint értékben elvégezték. (Ugyancsak a beszámolókon elhangzott javaslatok figyelembevételével dolgozták ki az 1953. évi útkarbantartási terveket is!) 6 km szakaszon kibővítették a villanyvilágítási hálózatot és a dolgozók által javasolt helyre 85 újabb lámpát helyeztek el. Két nagyforgalmú és igen poros

útvonalat kátrányos makadámburkolattal fedtek be. A lakosság kéréséhez képest a kereskedelmi hálózat fejlesztésénél a kerület elhanyagolt területeit is figyelembe vették. Máris megnyitottak egy-egy írószer-, valamint rövidáruüzletet Budafok felső részén és a Baross Gábor-telepen, zöldséges üzletet és kicsinybeni tüzelőanyagtelepet Nagytétényben stb. Számos üzletben és a javító kisipari szövetkezetekben a dolgozók kívánságának megfelelően szabályozták a nyitvatartási időt. Megjavították egyes üzletek áruellátását stb. A lakosság kérésére épületjavítási munkák elvégzésére tatarozó vegyesipari vállalatot alapítottak. Ezenkívül terménydarálót is állítottak üzembe. Az ipari állandó bizottság segítségével megjavították a kisipari termelőszövetkezetek munkáját. A dolgozók fokozódó kultúrigényeinek kielégítésére két fiókkönyvtárat nyitottak. A dunai strandfürdők rendezését a szociálpolitikai állandó bizottság segítségével a felettes hatóságok elé terjesztették. Ideiglenes megoldásként a nagytétényi dunaparton szabad strandfürdőt jelöltek ki. A dolgozók javaslatára — az elmondottakon kívül — még számos problémát oldottak meg. Az eddiginél sokkal nagyobb mértékben váltak valóra a dolgozók javaslatai. A tanácsi munka tengelyébe tehát közvetlenül is a dolgozók igényeinek fokozott kielégítése került.

Az elmúlt beszámolók tanulságai alapján nem hagyták kiaknázatlanul a társadalmi munkafelajánlásokat sem. Még javában folytak a beszámolók, amikor már útjavítást és járdasalakozást stb. végeztek. A felajánlásnak megfelelően Nagytétényen keresztül 1800 m hosszúságban, igen nehéz talajviszonyok mellett a lakosság elkészítette a létesítendő vízvezeték árkát. Ebben készséggel nyujtottak segítséget a kerület más negyedeinek, továbbá a kisipari szövetkezetek, a rendőrség, a tűzoltóság, az üzemek, a tanácsi apparátus dolgozói is. A munka két hónapig tartott. A jó példa ösztönzőleg hatott a kerület egyéb részein is a társadalmi munka végzésére. Igy a budafoki Pozsonyi-út lakossága küldöttséggel kereste fel a végrehajtó bizottságot és kérte, tegye lehetővé számukra is, hogy hasonló módon vízvezetékhez jussanak. A nagytétényi társadalmi munka hatására és tapasztalatai alapján létrejött a második nagy vízcsőlefektetési társadalmi munka. A lakosság e területen egy magas domboldal lebontásával és egy mély árok betemetésével nagy földmunkát végzett el.

Hasonló figyelmet fordított a végrehajtó bizottság arra, hogy az 1953. évi beruházási tervjavaslat összeállításánál is érvényesüljenek a dolgozók kívánságai. Igy például a javaslatok közül a Baross Gábor-telepi iskolának emeletráhúzással való bővítése és a budafoki István-téri óvoda áthelyezése megvalósult.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy a javaslatok megvalósításában és a társadalmi munkák szervezésében az elmúlt beszámolókhoz viszonyítva nagy fejlődés volt tapasztalható. A tanács munkájában mind erőteljesebben jut kifejezésre a tanácsrendszer lényeges vonása, a dolgozók kezdeményezése és tevékeny bekapcsolódása a közügyek intézésébe.

Hiányosságként merült fel, hogy nem tudták megszüntetni a tanácstagok lakólátogatásának kampányjellegét. A beszámolók után a tanácstagok ezt ismét másodrendű kérdésként kezelték. Erre mutat az, hogy a lakólátogatásról szóló jelentések mind gyérebben érkeztek be. A tanácstagok a tanács egyéb feladatainak végzésébe sokkal tevékenyebben kapcsolódtak be. Az állandó bizottságokon keresztül pl. különösen a tanácsülések előkészítésében működtek közre. Erre az időszakra esett az 1953. évi költségvetés összeállítása és nagy nyilvánosság előtt való megtárgyalása. Ebben az állandó bizottságok szintén aktívan kivették részüket. Mindez a tanácstagok komoly igénybevételét jelentette és eredményesen szolgálta a tanács és a dolgozók közötti kapcsolat megjavítását.

Az említett hiányosságnak maga a végrehajtó bizottság is okozója volt. A végrehajtó bizottság minden figyelmét a beszámolókon elhangzott javaslatok és társadalmi munkák megvalósítására, valamint arra fordította, hogy ezek a munkák a hivatali apparátus munkájának középpontjába kerüljenek. A végrehajtó bizottság nem helyezett megfelelő súlyt a válaszadások, valamint lakólátogatások szorgalmazására és ellenőrzésére. Így nem is sikerült a lakólátogatások kampányjellegét megszüntetni.

E hiányosságok ellenére a végrehajtó bizottság úgy látta, hogy éppen a megvalósított számos javaslat, a tettek fogják mindennél élénkebben bizonyítani a kerület dolgozói előtt, hogy a tanács munkáját következetesen igyekszik a dolgozók érdekeinek és kívánságainak megfelelően, a lehető legjobban végezni.

V. Az 1952. évi őszi beszámolók előkészületeinek megkezdése előtt a kerületi pártbizottsággal megtárgyalták azt, hogy miként használják fel az elért eredményeket a tanács és a dolgozók közötti kapcsolat elmélyítésére.

A tárgyalás eredményeképpen célul tűzték ki, hogy a beszámolók politikai színvonalát emelik és emellett megtartják a tavaszi beszámolók számszerű eredményeit. A számszerű eredmények fokozását ugyanis akadályozták a mostoha útviszonyok és az esős őszi időjárás. E kerületben több olyan körzet is van, ahol a házak egymástól többszáz méter távolságra vannak és

sem megfelelő út, sem közvilágítás nincs. Ha az 1951. évi őszi 16,1%-os megjelenési arányszámot vesszük figyelembe, akkor igen komoly célkitűzést jelent a tavaszi 36,1%-os eredmény megtartása. A végrehajtó bizottság a számszerű eredmények fokozása helyett tehát a beszámolók politikai színvonalának emelését kívánta elérni. A szervezési és a politikai munkát továbbra is a jól bevált módon, a párt-körzetenként megalakított akcióbizottságok végezték, felelős végrehajtó bizottsági tagok, illetve esetenként az őket helyettesítő fejlett tanácstagok vezetése mellett. Abból a célból, hogy a lakossághoz közelebb vigyék a beszámolókat, továbbá, hogy a politikai felvilágosító és mozgósító munka alaposabb legyen, azt a feladatot tűzték az akcióbizottságok elé, hogy a körzetben olyan alkalmas helyiségeket, esetleg nagyobb magánlakásokat kutassanak fel, amelyek alkalmasak beszámolók tartására. A kerület ugyanis igen előnytelen helyzetben van középületek tekintetében. A középületek a szétszórt települési területektől távol, inkább a központi részeken vannak elhelyezve.

Ahol a helyi körülmények figyelembevételével szükségesnek mutatkozott, az egyes tanácstagok körzeteit megosztották. Egyes tanácstagok a körzetükben több beszámolót is tartottak. A körzetek megosztását az akcióbizottság végezte.

Az akcióbizottságok beszámoló tartására számos megfelelő helyiséget kutattak fel. Igy az egyes körzetek megosztásával 83-ról 138-ra növelték a megtartandó beszámolók számát. Negyvenöt tanácstag körzetét ósztották meg, néhány esetben úgy, hogy nem is kettő, hanem három beszámolót tartott a tanácstag. Tizenhét beszámolót magánlakásban tartottak. A dolgozók szívesen engedték át magánlakásukat beszámolók céljára. Ez is azt mutatja, hogy a tanács és a dolgozók kapcsolata már igen szoros és jó. Több esetben beszámoló tartására maga a tanácstag ajánlotta fel lakását. A megosztott körzetekben a beszámolók igen jól sikerültek. Egy ilyen megosztott körzetben például a tavaszi 140 fővel szemben 240-en jelentek meg.

A tavaszi beszámolók tapasztalatain okulva az állandó bizottsági aktívák munkáját is jobban szervezték meg. Az aktívák bevonására új módszert dolgoztak ki. Eszerint az aktívákkal az állandó bizottság elnöke ismertette a beszámolók politikai jelentőségét és agitációs szempontokat adott nekik. Ezután az állandó bizottság beszámolót tartó tanácstagjai mellé, lakóhelyük figyelembevételével osztották be az aktívákat. Ezekkel az aktívákkal a kapcsolatot a továbbiak során már az érdekelt tanácstag tartotta.

A tanácstagok felelősségének erőteljesebb kidomborítására

nagyobb gondot fordítottak. A beindító és tájékoztató értekezleten a tanácstagok előtt rámutattak, hogy saját beszámolóik szervezésébe, előkészítésébe már nemcsak a lakólátogatásokkal, hanem egyéb módon is be kell kapcsolódniok. Igy például ellenőrizniök kell, hogy a dolgozók mozgósítása megtörtént-e, a hozzájuk beosztott állandó bizottsági aktíváknak különböző feladatokat kell adniok, továbbá a helyszínen ellenőrizniök kell, hogy a javaslatok miként valósultak meg stb.

A mozgósítást brigádrendszer szerint végezték. A rendelkezésre álló aktívákból brigádokat alakítottak. A brigádokat egyes meghatározott beszámolókra való mozgósításba vonták be. A brigádok jól beváltak. Ezzel a módszerrel az aktívák felelősségét is fokozták.

A kerületi Testnevelési és Sportbizottság elnöke részéről igen jó kezdeményezés volt, hogy sportaktívákkal 4 kijelölt tanácstag beszámolójához a dolgozók mozgósításában részt vettek. Ezt a felajánlást a tanácsházi pártszervezet taggyűlésén tette. Példája nyomán az egyes osztályok is tettek hasonló felajánlásokat. A felajánlások eredményeként a tanácshoz tartozó intézmények dolgozóiból aktívabrigádok voltak szervezhetők, amelyek egyes meghatározott beszámolók szervezésében, a dolgozók mozgósításában vettek igen jó eredménnyel részt. Az aktívabrigádok és tagjaik részére írásbeli agitációs szempontokat adtak. Hasonló módon vonták be a munkába az MNDSZ és a DISZ-szervezetek aktíváit is.

A beszámolók lefolyásának ellenőrzését szervezettebbé tették. A titkárság dolgozói a beszámoló előtti napon szúrópróbaszerűen ellenőrizték a mozgósítás miként elvégzését. A titkárság dolgozói a beszámolókon is részt vettek. A munka ellenőrzésében részt vállaltak a végrehajtó bizottság osztályainak vezetői is. Ez hivatali munkájuk szempontjából is igen hasznos volt, mert közvetlenül hallották, érzékelték a problémákat és a dolgozók hangulatát.

A pártbizottság és a végrehajtó bizottság fokozott figyelemmel és előrelátással irányította a beszámolókat. A pártbizottsági üléseken a végrehajtó bizottsági elnök, a végrehajtó bizottsági üléseken a végrehajtó bizottság titkára, és a végrehajtó bizottság tagjai beszámoltak tapasztalataikról. A beszámolók november 4-én kezdődtek. A mintabeszámolók kerületi viszonylatban jó eredményt hoztak, azonban az utána következő napokban lemorzsolódás jelei mutatkoztak. A megindulás kezdeti lendülete a vártnál nagyobb mértékben csökkent. Ezért a pártbizottsággal egyetértésben a tanácstagok, körzeti párttitkárok, tömegszervezeti vezetők, tömbtestületi körzetfelelősök, körzeti adminisztrá-

torok részvételével nagyaktívaértekezletet hívtak össze. Feltárták az eddig tapasztalt hiányosságokat, a végrehajtó bizottság és a szervezésben részt vevők hibáit, de ismertették a jó eredményeket is. A tanácstagokat nagyobb felelősségérzetre, a lakólátogatások fokozására, saját beszámolóik szervezésében való aktívabb részvételre buzdították. A jó eredményt elért tanácstagok ismertették munkamódszereiket. Egyesek javaslatot tettek a munka megjavítására, mások önbírálatot gyakoroltak. A nagyaktívaértekezletet követően a beszámolók előkészítése és annak eredményeként az érdeklődés is megjavult.

A pártbizottság segítségének volt köszönhető, hogy a kerületben a tanácstagi beszámolók a lakosság érdeklődésének homlokterébe kerültek.

A tömegszervezetekkel a már kipróbált és bevált módon működtek együtt. Ez alkalommal első ízben sikerült a DISZ-szervezeteket is aktivizálni. A dolgozók mozgósításában sokat segített a kerületi Testnevelési és Sportbizottság is. A sportaktívák részére tájékoztató értekezleten ismertették a beszámolók politikai jelentőségét. A sportaktívák is lelkesen kapcsolódtak be a felvilágosító munkába.

A körzeti akcióbizottságok munkájában voltak hiányosságok. A szervezés ilyen irányú decentralizációja azonban ennek ellenére előnyösnek bizonyult. A körzeti akcióbizottságok a mozgósítást, a tanácstagok felkészítését, a technikai előkészítést teljesen önállóan végezték, sőt még a beszámolók kultúrműsoráról is saját maguk gondoskodtak.

Jól bevált az egyes tanácstagok körzeteinek megosztásával kapcsolatos elgondolás is. Azokban a körzetekben, ahol az akcióbizottságok valóban a szükségleteket és lehetőségeket helyesen felmérve hajtották végre a körzet megosztását, ott a beszámolók látogatottságát ezáltal növelték.

A beszámolók fő eredménye a lakosság aktivitásának hatalmas megnövekedése volt. A dolgozók közül igen sokan méltatták felszólalásaikban a tanács és a körzet tanácstagjának jó munkáját. Többen köszönetet mondtak azokért a létesítményekért, amelyekkel a tanács a dolgozók jólétét szolgálja. A lakosság politikai fejlődését illetően nagyjelentőségű volt az az újabb jelenség, hogy a megvalósíthatatlan javaslatokra a lakosság maga adta meg a választ. A rossz javaslatok száma is lényegesen csökkent.

A tanácstagok felkészültségében is fejlődés mutatkozott. Egy-két beszámolót leszámítva a tanácstagok igen jó beszámolókat tartottak. Beszámolóikon érezhető volt a dolgozók és a tanácstagok között kialakult közvetlen jó viszony. Különösen jól sike-

rültek azok a beszámolók, amelyek magánlakásokban, esetleg a tanácstag saját lakásán zajlottak le.

Továbbra is javult beszámolóink részvevőinek összetétele. A megjelentek között emelkedett a férfiak aránya. Az ifjúság is aktívan vette ki részét a beszámolókon. Jó javaslatokat tettek. Igy például kérték : a tanács gondoskodjon arról, hogy a kerület könyvtáraiban az iskolai kötelező olvasmányok nagyobb példányszámban legyenek kaphatók stb.

A tanács és a tanácstagok munkájának megjavítására számos bírálat hangzott el. A bírálatok minden esetben építő jellegűek voltak. Többen kifogásolták pl., hogy az elmúlt beszámolókon tett javaslatokra a tanácstag részéről nem kaptak választ. A beszámolók során a beszámolók nevelő és felvilágosító hatásával, a párt- és kormányhatározatok népszerűsítésében és az ellenséges megnyilvánulások visszaverésében is jelentős eredményeket értek el. A beszámolókra kitűzött azt a célt, hogy a tavaszi beszámolók részvételi arányát megtartják, nemcsak teljesítették, hanem túl is szárnyalták. A kedvezőtlen időjárás ellenére is a tavaszi 36,1%-os részvételt 38,5%-ra emelték. A beszámolók során a dolgozók 2807 javaslatot terjesztettek elő. Ezek közül 2523 közérdekű javaslat volt. A javaslatok közül 989-et a tanácstagok már a helyszínen jól megválaszoltak.

A kerületi tanácsapparátusra nagy feladatot jelentett a javaslatok értékelése és megválaszolása. De éppen a dolgozóknak a tanácstagi beszámolókon elhangzott bírálata mutatta, hogy a kerület dolgozóival kialakult jó kapcsolat fenntartásához és elmélyítéséhez ez feltétlenül szükséges. Ez alkalommal is arra törekedtek, hogy minél több javaslat valósuljon meg és hogy egyetlen javaslat se maradjon megválaszolatlanul. Ezért a végrehajtó bizottság a tanácstagok felé még fokozottabb mértékben hangsúlyozta a válaszadásnak személyes beszélgetés keretében való lebonyolítását. Ehhez a kerületi pártbizottság ismét segítséget nyujtott. A kerületi pártbizottság a beszámolók befejezése után három alkalommal is beszámoltatta a végrehajtó bizottság elnökét a beszámolókon felmerült javaslatok megválaszolásának és megvalósításának helyzetéről. A végrehajtó bizottság a válaszadás közvetlen ellenőrzésével a körzeti akcióbizottságokat bízta meg. A kerületi pártbizottság pedig utasította az akcióbizottságok körzeti párttitkár tagjait, hogy az akcióbizottságok ellenőrző munkájában tevékenyen vegyenek részt és azt segítsék.

A végrehajtó bizottság az akcióbizottságok felelős tagjait ezirányú munkájukról folyamatosan beszámoltatta. A végrehajtó bizottság, amennyiben egyes tanácstagok válaszadása során

súlyosabb hibát észlelt, egyénileg foglalkozott az illető tanácstaggal. A párttag tanácstagokkal a kerületi pártbizottság és a munkahelyi pártszervezet is hasonlóan foglalkozott.

A tanácstagok 1952. évi őszi beszámolói során — annak ellenére, hogy azok a kitűzött feladatoknak megfeleltek — fordultak elő hibák is. Legsúlyosabb hiba az volt, hogy még nem minden tanácstag kapcsolódott be tevékenyen beszámolója szervezésébe. Sok esetben hiábavalónak bizonyult az állandó bizottsági aktívák kijelölése is. Tanácstagjaink nem aktivizálták, nem látták el feladatokkal őket. A legközelebbi beszámolók alkalmával e hiányosságok leküzdése lesz a legfontosabb feladat. A tanács fejlődése most már elengedhetetlenül megköveteli, hogy a tanács ne csak a többi tömegszervezet összefogásával és részvételével, hanem saját erejére, saját aktívahálózatára támaszkodva legyen képes tömegmozgósító feladatát ellátni.

A hiányosságok leküzdésének eredményeként a tanács és a dolgozók kapcsolata még szorosabbá és tevékeny bekapcsolásuk az állami munkába nagyobb arányúvá és szervezettebbé válik.

A XXII. kerületi tanács tapasztalatai a tanácstagok beszámolójával kapcsolatosan is élesen mutatják, hogy az állami munkában alapvető a dolgozók bizalma, bírálata és tevékeny részvétele. A tanács csak úgy fejlődhet, csak úgy érhet el komoly eredményeket, ha a dolgozók tömegeire támaszkodik és ha a dolgozók érdekei megvalósításáért következetesen harcol.

О ВОПРОСАХ ДЕМОКРАТИИ НАРОДНЫХ СОВЕТОВ

Очерки о деятельности венгерских народных советов

БЕЭР ЯНОШ, профессор будапештского юридического факультета: Проявление принципов демократии в деятельности наших народных советов.

Автор занимается принципиальными вопросами, охватывающими всю работу народных советов. Анализирует и уточняет понятие демократии народных советов, оценивает значение массовых связей народных советов, показывает развитие этих связей в государственном масштабе и дает характеристику их обобщенного опыта. В соответствии с этим рассматривает важнейшие формы массовых связей народного совета.

КОВАЧ ИШТВАН, профессор и ТОЛДИ ФЕРЕНЦ, научный сотрудник Института Государства и Права:

Подготовка и прохождение заседаний народных советов.

Авторы занимаются заседанием народного совета как важным средством для расширения и углубления демократии народных советов. В очерке разрабатываются прежде всего проблемы, связанные с непосредственной организацией, подготовкой и прохождением заседаний народных советов.

БЛАХУТ ЯНОШ, председатель исполнительного комитета областного народного совета области Бекеш:

Подготовка и прохождение заседания исполнительного комитета.

В очерке освещаются значение исполнительного комитета, подготовка и прохождение заседания исполнительного комитета. Автор разбирает условия и средства эффективной работы исполнительного комитета.

БИХАРИ ОТТО, университетский адъюнкт:

Место и задания постоянных комиссий в организации народных советов.

Автор рассматривает вопросы о значении, задачах, организации и методах работы народных советов. Дальше занимается взаимосвязью постоянных комиссий и массовых организаций.

ЯКОШИЧ ЛАЙОШ, председатель Исполнительного Комитета совета XXII-го района г. Будапешта:

Доклады депутатов народных советов как средство укрепления массовых связей.

Автор описывает опыт и достижения районного народного совета XXII-го района г. Будапешта в связи с докладыванием депутатов народного совета перед избирателями. Очерк занимается главным образом вопросом об организации докладов депутатов народных советов перед избирателями и о реализации предложений, данных избирателями по случаю этих докладов.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó 5

Beér János: A tanácsdemokrácia érvényesülése helyi tanácsaink munkájában 7
I. A tanácsdemokrácia értelme 8
II. A tanácsülések 18
III. Az állandó bizottságok 34
IV. A tanácstagok beszámolói, fogadóórái, — a dolgozók levelei .. 45
V. A párt irányítása: a tanácsdemokrácia záloga 53

Kovács István—Toldi Ferenc: A tanácsülések előkészítése és lefolyása .. 55
I. A tanácsülés jelentősége 55
II. A tanácsülés előkészítése 61
III. A tanácsülés lefolyása 79
IV. Feladatok a tanácsülés befejezése után 83

Blahut János: A végrehajtó bizottság üléseinek előkészítése és lefolyása 87
I. A végrehajtó bizottsági ülések jelentősége 87
II. A végrehajtó bizottság munkaterve 89
III. A beszámolók 95
IV. A határozatok kialakítása és a végrehajtás ellenőrzése .. 102

Bihari Ottó: Az állandó bizottságok helye és feladatai a tanácsi szervezetben 109
I. Az állandó bizottság 109
II. Az állandó bizottságok összetétele 112
III. Az állandó bizottságok tagjainak feladata 115
IV. Az állandó bizottság viszonya a végrehajtó bizottsághoz és az osztályokhoz 121
V. Az állandó bizottság viszonya a tömegszervezetekhez 127
VI. Az állandó bizottságok munkamódszerei 129
VII. A különböző állandó bizottságok feladatai 136
VIII. Az állandó bizottságok albizottságai 140
IX. A lakóbizottságok kapcsolata az állandó bizottsággal 142
X. Az állandó bizottságok aktívahálózata és a társadalmi ellenőrök 143
XI. Az állandó bizottságok perspektívája és feladataink 145

Jakosits Lajos: A tanácstagok beszámolói, mint a tömegkapcsolatok megszilárdításának eszköze 147